

8676

MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES

Published under the authority
of the
Government of Madras

General Editor :

T. CHANDRASEKHARAN, M. A., L. T.,
Curator, Government Oriental Manuscripts Library,
Madras.

No. LXXIII

అనుభవవైద్యము

ANUBHAVA VAIDYAMU

EDITED

BY

76

AYURVEDĀCHĀRYA

Mulugu VISWESWARA SASTRY, H. P. I. M.,
*Professor of Clinical Research, Research Department,
College of Indigenous Medicine, Madras.*

GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY MADRAS

1951

— Price Rs. 6-0-0

INTRODUCTION

The Government of Madras took up for consideration the question of publication of the various manuscripts in different languages on subjects like Philosophy, Medicine, Science, etc., early in May 1948. Important Manuscripts Libraries in the Madras Presidency were requested to send a list of unpublished manuscripts with them for favour of being considered by the Government for publication. The Honorary Secretary of the Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvathi Mahal Library, Tanjore, alone complied with this request. This list as well as a similar list of unpublished manuscripts in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras, were carefully examined and a tentative selection of manuscripts suitable for publication was made. The Government in their Memorandum No. 34913/48-10, Education, dated 4-4-1949, constituted an Expert Committee with the Curator of the Government Oriental Manuscripts Library, Madras, as the Secretary, for the final selection of manuscripts suitable for printing and for estimating the cost of publication.

The following are the members of the Committee:—

1. Sri T. M. Narayanaswami Pillai, M.A., B.L.,
2. „ R. P. Sethu Pillai, B.A., B.L.,
3. „ C. M. Ramachandra Chettiar, B.A., B.L.,
4. „ R. Krishnamoorthy, (Kalki).
5. Dr. N. Venkataramanayya, M.A., Ph.D.,
6. Sri M. Ramanuja Rao Naidu, M.A., L.T.,
7. „ V. Prabhakara Sastri.
8. „ N. Venkata Rao. M. A.,
9. „ H. Sesha Ayyangar.
10. „ Masthi Venkatesa Ayyangar, M.A.,

11. Sri M. Mariappa Bhat, M.A., L.T.,
12. Dr. C. Achyuta Menon, B.A., Ph.D.,
13. „ C. Kunhan Raja, M.A., D. Phil.,
14. „ A. Sankaran, M.A., Ph.D., L.T.,
15. Sri P. S. Rama Sastri.
16. „ S. K. Ramanatha Sastri,
17. Dr. M. Abdul Haq, M.A., D.Phil. (Oxon),
18. Afzul-ul-Ulama Hakim Khader Ahamed,
19. Sri P. D. Joshi.
20. „ S. Gopalan, B.A., B.L.,
21. „ T. Chandrasekharan, M.A., L.T.,

With the exception of Sri Masthi Venkatesa Iyengar. and Dr. C. Kunhan Raja, the above members continued to be members of the Expert Committee for 1950-51 also to which the following gentlemen were included in Govt. Memo. No. 7297-E/50-3, Edn., d/-19-5-'50 and Govt. Memo. No. 15875-E/50-4, Edn., d/7-9-'50.

1. Dr. A. Chidambaranatha Chettiar, M.A., Ph.D.,
2. Sri S. Govindarajulu, B.A., B.L., LL.B.,
Bar-at-law,
3. Capt. G. Srinivasamurthy, B.A., B.L.,
M.B., & C.M.
4. Dr. Muhammad Hussain Nainar, M.A., Ph.D.,
5. Sri T. V. Subba Rao, B.A., B.L.,
6. Principal, College of Indian Medicine, Madras.

The members of the Committee formed into Sub-Committees for the various languages, Sanskrit, Tamil, Telugu, Kannada, Malayalam, Mahrathi and Islamic Languages. They met during the month of May, 1949, at Madras and Tanjore to examine the manuscripts and make a selection. The recommendations of the Committee were accepted by the Government in G. O. No M1s. 2745 Education, dated 31-8-1949, and they decided to call these publications the "MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES,"

M

and appointed the Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras, as the General Editor of the publications.

The following manuscripts have been taken up for publication during 1949-50.

“ A ” FROM THE GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS.

TAMIL

1. Kappal Sāttiram.
2. Anubhava Vaidya Muṛai
3. Āttanakōlahalam
4. Upadēśa Kaṇḍam
5. Colan Purva Paṭṭayam
6. Kōṅga Dēśa Rājakkal
7. Sivajñāna Dipam

TELUGU

1. Auśadha Yogamulu
2. Vaidya Nighaṇṭu
3. Dhanurvidyā Vilāsam
4. Yoga Darśana Viśayamu
5. Khaḍga Lakṣaṇa Śiromaṇi

SANSKRIT

1. Viṣanārāyaṇīyam—Tantrasārasaṅgraha
2. Bhārgava Nāḍikā
3. Hariharacaturāṅgam
4. Brahmasūtravṛtti—Mitākṣarā
5. Nyāyasiddhānta Tattvāmṛtaṃ

MALAYALAM

1. Garbha Cikitsā
2. a. Vastulakṣaṇam
b. Silpaviṣayam
3. Mahāsāram
4. Kapakkusāram
5. Kriyākramam
6. Kapakkusāram-Bālaprabōdham.

KANNADA

1. Lōkōpakāra
2. Raṭṭamata
3. Aśvaśāstram
4. Vividha Vaidya Visayagalu
5. Saṅgitaratnākara
6. Supaśāstra.

ISLAMIC LANGUAGES

1. Jamil-Al-Ashya
2. Ṭibb-E-Faridi
3. Taḥqiq-Al-Buḥran
4. Safinat-Al-Najat

“ B ” FROM THE TANJORE MAHARAJA SERFOJI'S
SARASVATHI MAHAL LIBRARY, TANJORE

TAMIL

- 1 Sarabhēndravaidya Murai (Diabetics)
2. Do (Eyes)
3. Agastiyar 200
4. Koṅkaṇarśarakku Vaippu
5. Tiruchirrambalakkōvaiyār with Padavurai

6. Kālacakram
7. Tālasamudram
8. Bharatanāṭyam
9. a. Pāṇḍikēli Vilāsam Nāṭakam
- b. Purūrava Cakravartī Nāṭakam
- c. Madana Sundara Vilāsa Nāṭakam
- d. Percy Macqueen's Collection in the Madras University Library on Folklore.
10. Rāmaiyau Ammānai
11. Tamiḻ Pāṭalkaḻ including Paṭṭinattar Veṇbā and Vaṇṇaṅkaḻ

TELUGU

1. Kāmandakanṭisāramu
2. Tāḷadaśāprānapradīpikā
3. a. Raghunātha Nāyaka Abhyudayamu
- b. Rājagōpāla Vilāsamu
4. Rāmāyaṇamu by Kaṭṭa Varadarāju

MAHRATHI

1. Nāṭyaśāstra Saṅgraha
2. a. Book of Knowledge
- b. Folk Songs.
- c. Dārā Darun Vōṇi Paddhati
- d. Aśvāsa Catula Dumaṇi
3. a. Pratāpasimhendra Vijaya Prabandha
- b. Sarabhendra Thīrthāvali
- c. Lāvaṇi
4. Dēvēndra Kuravañji
5. Bhakta Vilāsa
6. Śloka Baddha Rāmāyaṇa

SANSKRIT

1. Aśvaśāstra with Tricolour Illustrations
2. Rājamaṇḍikā
3. Oikitsāmṛtasāgara

4. Āyurvedamahodadhi
5. Gīta Govinda Abhinaya
6. a. Coḷacampū
- b. Sāhendra Vilāsa
7. Dharmākūṭam - Sundara Kāṇḍa
8. Jātakasāra
9. Viṣṇutattvanirṇaya Vyākhyā
10. Saṅgīta Darpaṇa
11. Bījapallava

During 1950, only the Sub—Committees for TAMIL, TELUGU and KANNADA met in the month of July 1950 at Madras.

The following books were taken up for publication in the various languages in 1950-51.

TAMIL

1. Daṭṭanāyaṇār-Vaidya-Aṭṭavaṇai.
2. Vaidiyyak Kalañciyam.
3. Anubhavavaidiyyam. V. 3.

TELUGU

1. Saivācārasaṅgrahamu.
2. Anubhava Vaidyam.
3. Abhinayadarpaṇamu.

SANSKRIT

1. Ārogyacintāmaṇi.
2. Tatvasāra with
 Ratnasārīṇi.
3. Sutrārthāmrta Lahari.
4. Ratnadīpikā Ratnaśāstram.

MALAYALAM

1. Āśvacikitsa.
2. Phalasārasamuccaya.

KANNADA

1. Vaidya Sāra Saṅgraham.

It is hoped that the publication of most of the important manuscripts will be completed within the next four years.

Some of the manuscripts taken up for publication are represented by single copies in the Library and consequently the mistakes that are found in them could not be corrected by comparing them with other copies. The editor has, however, tried his best to suggest correct readings. The wrong readings are given in round brackets and correct readings have been suggested in square brackets. When different readings are found, they have been given in the footnotes except in the case of a few books in which the correct readings have been given in the footnote or incorporated in the text itself.

The Government of Madras have to be thanked for financing the entire scheme of publication although there is a drive for economy in all the departments. My thanks are due to the members of the Expert Committee who spared no pains in selecting the manuscripts for publication. I have also to thank the various editors, who are experts in their own field, for readily consenting to edit the manuscripts and see them through the press. The various presses that have co-operated in printing the manuscripts in the best manner possible also deserve my thanks for the patience exhibited by them in carrying out the corrections made in the proofs.

This edition is based on a paper manuscript bearing R. No 1318 which was transcribed from a palm-leaf manuscript obtained on loan from His Holiness Sri Sri Sri Jagadguru Sankarācārya of Kāñci Kāma Kōti Pīṭha in the year 1949-50. This book which contains Sanskrit verses with Telugu annotation mainly gives several medical specifics and their

preparations. The Telugu language used is not pure and there is a mixture of Tamil also. It is hoped that this will prove to be a useful "Home Doctor".

Government Oriental }
 Manuscripts }
 Library, Madras. }
 18—3—1951. }

T. CHANDRASEKHARAN,
General Editor,
Madras Govt. Oriental Series.

INTRODUCTION

It is a matter for gratification that the authorities of the Government Oriental Manuscripts Library should have undertaken to publish certain books on Medicine during the year 1950-51. The one selected from among the Telugu manuscripts now, is a book of formulae of various Ayurvedic preparations titled 'ANUBHAVA VAIDYAMU' in Telugu. It is but natural that the physicians usually search for Yogams and formulae which are testified by other physicians, as being reliable and to them it is a welcome work.

The work commences with the Śītalā Stotra which is usually respected by the physicians as of health-giving. The writer has also given the Nidānam of Sannipātajvaram and its treatment. Most of the material found under this appear to have been adopted from Basavarājīya, Vaidya Cintāmaṇi and Vaidyā-mṛta. The rest of the book is full of formulae of Ayurvedic preparations. At least half of these formulae are in the form of Ślokas; though the names of these Yogas appear to be mostly common with those found in the books referred to above, several of them are modified or enlarged. The usual mistakes that occur in old manuscripts are found in the Ślokas while some of the names of the drugs are ambiguous. Some of the lines of the Ślokas are also missing and such places are marked with dots or question marks for future completion. Both the Ślokas and the material have been improved without mutilating the original; where it was not possible to modify the original it has been kept as such,

The rest of the prescriptions are all in Telugu prose in colloquial style as are usually found in the hand books of physicians. The work gives the appearance of a diary of a physician who practised in the Tamil districts as several Tamil words are found in the formulae. Even the Telugu language has a Tamil blend in several places.

Some of the formulae appear to have been taken from experienced physicians as could be seen from the headings.

With due respect to such collections, I have to strike a note of warning that some of the ingredients in the prescriptions and their proportion are not likely to be correct in view of the fact that they would have been changed from time to time, while copying down.

Though I have taken the utmost possible care to correct such inaccuracies, it is possible that still some may be left. It is therefore advised that the physicians, before they actually use these prescriptions should consider their composition and properties and then alone administer on patients.

It is hoped that the physicians will make use of this suitably for the benefit of the suffering humanity. Several prescriptions in this work really require to be commented upon separately but for want of time it could not be done now.

The Curator Sri. T. Chandrasekharan M.A., L.T., has agreed with me that some of the prescriptions should be studied from the standpoint of Research and I hope it would be taken up in due course.

My thanks are due to Dr. D. Rojagopal Rao Sri N. Sundareswara Rao and Sri T. L. Narasimha Rao, B. Sc., who have helped me in correcting the manuscripts and the proofs.

I shall be thankful to the readers for their useful suggestions in improving this work. Any corrections suggested will be duly acknowledged and carried out in the next edition.

Kilpauk. }
6—3—1951. } M. VISWESWARA SASTRY.

ఉ పో ధ్వా త ము

"ప్రసిద్ధయోగాః మునిభిః ప్రయుక్తాః ।

చిత్తైశ్చ బహుశోఽనుభూతాః ।

అని శార్ఙ్గధరుఁడు చెప్పినట్లు గ్రంథము లందుఁ బెక్కు యోగములు మిగుల గుణవంతములుగ జెప్పఁబడినను వానిలో వైద్యులచే ననుభూతములుగ నేవి గ్రహింపబడినవియో వాని కొఱకే చిత్తకులు దఱచుగ వెదకుచుందురు. అనుభూతములుగ నెంచబడిన యోగములను వైద్యులు నమ్మకముతో దైర్యముగ నుపయోగింప వీలగును. అందులకే ప్రతి వైద్యుఁడును నిట్టి యోగముల సమకూర్చి వాని నొక పుస్తకమున వ్రాసి యుంచు కొనుచున్నాఁడు. అట్టి యలవాటు ముద్రణ సౌకర్యములు లేని పూర్వకాలమున నధికముగ నుండెను.

ప్రస్తుతము మద్రాసు రాజకీయ పురాతన ప్రాచ్య లిఖితపుస్తక శాలాధి పతులు, పైనఁ జెప్పఁబడిన గ్రంథముల వంటి వానిలో 'అనుభవవైద్య' మను పేరుగల గ్రంథము నొక దానిని ప్రకటింప నిశ్చయించి పరిశీలనకై నాకు బంపియుండిరి. ఈ గ్రంథమునుఁ జూచిన వెంటనే నిది మద్రాసు పరిసర ప్రాంతములందు నివసించి యుండిన యొకవైద్య వరుని చేతిపుస్తకము (Diary) అని నాకు దోచినది. ఏలనన నిందు హిందువులచే ఆరోగ్యదాయినిగ పూజింపబడుచున్న శీత లా జీ వి యొక్క స్తోత్రము గ్రంథారంభమున వ్రాయబడినది. తదనంతరము, రోగములలో ముఖ్యమైనదగు సన్నిపాతజ్వరముయొక్క నిదాన చిత్సలును తదుపరి పెక్కు యోగములును వ్రాయబడియున్నవి.

ఇందలి సన్నిపాతనిదాన చిత్స లధికముగ బసవరాజీయము, వైద్య చింతామణి, వైద్యామృతము లనబడు వైద్యశాస్త్ర గ్రంథముల నుండి గ్రహింపబడినవి. అయినను నీ యోగములలో యోగవైద్యము లధిక

ముగ చేర్చబడియు, కొన్ని యోగములు పూర్తిగ మార్చబడియు కనబడుచున్నవి. ఇందు రసావధములకంటె, కషాయములు, తైలములు, లేహ్యములు ఘృతములు నెక్కువగ నున్నవి. రసావధములలో దక్షిణదేశమునసిద్ధవైద్య సాంప్రదాయానుసారము, ప్రసిద్ధరసావధములగు చింతామణి, రసభూపతి, యను యోగములు సంస్కృత వ్యాఖ్యానముతో విపులముగ వ్రాయబడినవి. రాజమృగాంకము, పూర్ణచంద్రోయమును, రసభస్మము, నీసభస్మము, తాళకభస్మము, రజితభస్మము మొదలగు కొన్ని భస్మములును కొన్ని ధాతు మహారసముల శోధనములును కొంతవఱకు చెప్పబడినవిఅత్రుక తీక్షణిలోహముల శోధనమారణములునిందుగలవు కొన్ని పట్టుల శ్లోకమునకు టికకు సంబంధము లేకయున్నది అట్టి స్థలములు చాలవఱకు సవరింపబడినవి. తఱచుగ దొరలు వ్రాయసగొండ వ్రాతలోని దోషములచే నిట్టివి జొచ్చియుండివచ్చును. నవరణ కనువుగాని స్థలములందు విషయమట్లే విడువబడినది. అవి పరిశోధనాంశములుగ నుండుటచే వానిని పరిశోధకులకు వడలిలిని. నాకు లభ్యమైన వ్రాత ప్రతి యందు లోపించిన భాగములు చుక్కలగుర్తులచే జూపబడినవి. శ్లోకములందు పెక్కు వ్యాకరణాది దోషములు కలవు. అవి బహుశః వ్రాయసగొండ సంస్కృతపండితులు కాకపోవుట నేర్పడియుండవచ్చును

అయిదోద గ్రంథములు పూర్వము నుండియు, సంస్కృతములో నుండుట మాన, ఆయా యోగములు సంస్కృత భాషయందు శ్లోకరూపమున రచింపబడిన గాని వానియందు గౌరవమేర్పడదని తలచి వానిని సంస్కృత శ్లోకరూపమున రచింప బ్రయత్నించి యుండుదు. అట్టి శ్లోకములయందు విషయమునే బ్రధానముగ నెంచి యర్థభేదము కల్గుకుండు నట్లుల సవరింప బ్రయత్నించితిని. ఈ గ్రంథమును సత్వరముగ బ్రకటింపవలసి యుండుటచే యనేక యోగములకు బ్రత్యేకముగ, నవతారిక, వివరములు వ్రాయవలసి యుండినను నటుల నివ్వడు చేయజాలక పోతిని. అట్టి విషయములను, పరిశోధనాంశములుగ గ్రహించి యవతాళ

మేర్పడినప్పుడు ఆ పనిని చేయగలను, ఈ విషయమై క్యూలేటరుగారు కూడ నాతో నేర్పించిరి. వారి సహకార మీ ముద్రణమున నా కెంత యేని సౌకర్యము నొసగినది.

యీ గ్రంథమున ననుభూతములగు యోగములు పెక్కులు గలవు అందును దక్షిణదేశమున బ్రసిద్ధమగు చర్యరోగహర తైలములు ముద్రసిద్ధ వైద్యవ రులుపయోగించుచున్న యోగములును కొన్ని వారి పేర్లతోకూడ వ్రాయబడి యున్నవి.

౪౪ వ పుటలో “గ్రంథిరోగాలకు తురకవాని మందు” అని వైద్యవరుని నామ ముద్రహరింపబడినది ౪౪ వ పేజీకొవ కొన్ని సిద్ధక్రియలు గలవు. “గణ ఆముదం, కరప్పణి ఆముదం” యనెను చర్యరోగ హర తైలములు కొన్ని చెప్పబడినవి. దక్షిణదేశమున ముఖ్యముగ మద్రాసు ప్రాంతమున నిట్టి తైలములకు వ్యాప్తిగలదు. ఇప్పటికిని “కోడంబా కం యణ్ణై” అను పేరు గల యొక తైలము మద్రాసులో నొక భాగ మగు కోడంబాకంలో సధిక ప్రచారమున గలదు. అన్ని ఖేదముల చేతను కమింపని చర్యరోగములు గలవారు ఈ తైలోపయోగముచే మిగుల గుణమును పొందుచున్నారు.

ఇందు కొన్ని యోగములందు తమిళ పదము లుపయోగింప బడినవి. వానికి తెలుఁగర్థములు నొరకి నంత వఱకు బ్రత్యేకముగ నొక పరిశిష్టముగ ప్రచురించితిని (చూడుడు, ఆనుబంధము 1) ఇందలి యోగములు వైద్యులుపయోగించు నపుడు, అందలి ద్రవ్యములను వాని భాగములను జాగ్రత్తగా విచారించి చూచి రోగులపై ప్రయోగింపదగు సని నా మనవి. ఏలనన నీ యోగములను మొదట సమ కూర్చిన వైద్యవరుఁ డనుభవజ్ఞుఁడై యెవను వానిని తిరిగి తిరిగి ప్రతులు వ్రాయునప్పు డనేక స్కాలిత్యము లేర్పడి యుండ వచ్చును. గ్రంథ సంపాదకు లెంత జాగ్రత్తగా జూడ బ్రయత్నించినను గ్రంథ నిర్మాత హృదయమును గుర్తించుట కష్టసాధ్యమైన విషయమని విజ్ఞులెఱిగినదే.

అందును కాస్తాదుభవములందు దగినంత ప్రావీణ్యత లేని సాబోటి వారలకు నిట్టి యపూర్వ గ్రంథ పరిష్కరణము మకరము కాదు. కావున గ్రంథమందలి దోషములను విజ్ఞులెఱిగినచో, వానిని నాకు దెల్పిన వారికికృతజ్ఞత దెలియబరచి మరుముద్రణమున సవరించెదను.

ఈ గ్రంథ పరిశీలన సంవర్షమున నాకు సత్యంత సహాయ మొనరించిన డాక్టరు. డి. రాజగోపాలరావునకును గ్రంథముద్రణమున శ్రమకోర్చి యుత్సాహముతో పూవులను దిద్దియిచ్చిన శ్రీ పండిత యన్. యన్. సుందరేశ్వరరావుగారికి, లైబ్రరీ పండితులు శ్రీ టి. యల్. సరసింహారావు బి. యన్.సి. గారికిని నా కృతజ్ఞతను దెలియ బరచుచున్నాను.

వికృతి మాఫణివరాత్రి

174 భావబల్లి హై స్కూలు,
పేటేరి మద్రాసు.

}

ములుగు విశ్వేశ్వరశాస్త్రి

అనుభవవైద్యము

ఔషధయోగములు

—: శీతశస్త్రము :—

శీతశాస్త్రద్రావరమేశ్వరీమహామంత్రస్య వామదేవఋషిః అనుష్టుప్బంధః శీతశాస్త్రద్రావరమేశ్వరీదేవతా. ఈం(హ్రీం)బీజం. స్వాహాశక్తిః. శీతశాదేవీప్రసాదసిద్ధ్యర్థేజపేనియోగః. శీతశీతీకావతి అంగుష్ఠాభ్యాం నమఃఘోదుఃఘోదుకావతి(?) అంగుష్ఠాభ్యాం నమః మండూక్యానుసంగమయ అనామికాభ్యాం నమః శీతశీతీకావతిఘోదుఃఘోదుకావతి కనిష్ఠికాభ్యాం నమః. మండూక్యానుసంగమయ ఇమంస్వస్తింశమయ కరతలకరపుష్టాభ్యాం నమః. ఇత్యేవం అంగన్యాసః. ధ్యానమ్.

శ్లో. నమామి శీతశాం దేవీం
రాగభస్మాం దిగంబరామ్ ।
మార్జన్వీ కలశోపేతాం
కూర్పాలంకృత మస్తరామ్ ।

1

శ్లో. నమామి శీతశాదేవీం
సర్వరోగభయాపహామ్ ।
యామాసాద్య నివృత్త్యై తామ్¹
విసోఽటకభయం మహత్ ।

2

మూలమంత్రః :- ఈం హ్రీం శీతశీతీశీతశీతీ సర్వస్ఫోటకం నాశయ,
నాశయ సదాఘం శిమయశమయ తంతుంభేదయభేదయ శీతశీహంపట్
స్వాహా, స్త్రోత్రం: స్కంధ ఉవాచ.

శ్లో. భగవాన్ దేవదేవేశ శీతలం చ స్థలం శుభమ్ ।
వక్త్రమర్చ్యస్త్రీశేషేణ విసోఽటకభయాపహామ్ ।

3

1. నివృత్త.

ఈశ్వర ఉవాచ	
శ్లో. నమామి శీతళాం దేవీం రాసభస్థాం దిగంబరాం ।	4
మూర్ధ్వికలశోచితాం శూర్పాలంకృతమస్తకామ్ ॥	
నమామి శీతళాం దేవీం సర్వరోగభయాపహామ్ ।	5
యామాసాధ్యనివరైత విస్ఫుటకభయం మహత్ ॥	
శ్లో. శీతలే శీతలే చేతి యో బ్రూయాద్దాహవీడితః ।	
విస్ఫుటకభయాద్దాహః క్షిప్రం తస్యప్రణశ్యతి ॥	6
యస్తాస్త్రిముదకమధ్యే తు ధ్యాత్వా పూజయతేనరః ।	
విస్ఫుటకభయం ఘోరం (భయంమహత్) గృహేతస్య నజాయతే ॥ 7	
శీతళావ్యరదగ్ధస్య పూరిగంధహతస్య చ ।	
ప్రకోపః చక్షుషఃపుంసస్త్యామాహుర్జీవనాషధమ్ ॥	8
కర్ణమూలే తు కక్షేషు శూరుమూలే తు సంభవాన్ ।	
జానుసంధిభవాన్తైవ స్ఫటికా బాహుసంస్థితాన్ ॥	9
తంతూజలసమాయుక్తాన్ శీతలేస్ఫుటకాన్వాన ।	
శీతలే తమజా రోగాన్ నృణాం హన సుదుస్త్వజాన్ ॥	10
స్ఫుటకైర్జీర్ణగాత్రాణాం దాహజ్వలితదేహినాం ।	
స్ఫుటకైర్మూల భీతైశ్చ తంతూభవ్యాప్తగోత్రి(?)ణామ్ ॥	11
ప్రాణిసంబంధ వచసాం త్వమేశావ్యతరూపిణీ ॥	
గళగండభవారోగాః సృణామన్యే చ దారుణాః ॥	12
తతైవ ధ్యానయోగేన శీతలే యాంతి సంక్షయమ్ ।	
నమత్రం నాషధం కించిత్పాపరోగస్య విద్యతే ॥	13
త్వమేకా శరణా తేషాం నాన్యాం పశ్యామి దేవతామ్ ।	
మృగాశ తంతు సదృశీర నాభిహృన్మధ్య సంస్థితామ్ ॥	14
యస్తాస్త్రిం సంచింతయేద్దేవి తస్య మృత్యుర్నజాయతే ।	
అంతేన వివిధిష్టు ఉపాయా అపి కోటిశః ॥	15

నిష్ఫలాస్త జగన్మూలః సుప్తాయాం త్వయి శీతలే ।	
తార్క్ష్యపక్షిహితాత్రస్తా పలాయంతే మహావిహః ।	16
తదా తే స్తుతిమాత్రేణ శీతలే స్ఫటికామయాః ।	
శీతలే శీతలే దేహి స్వస్థ్యం దాహం తు నాశయ ।	17
స్ఫటికాంశ్చాపితంహంశ్చ భేదయ భేదయాశు మే ।	
యేకేచిచ్ఛటికారోగా బాహ్యభ్యంతర వారిజాః ।	18
శీతజ్వరాత్సన్నిపాతాత్ సంభవాన్ సర్వతస్ఫుటాన్ ।	
త్వన్నామోచ్ఛారమాత్రేణ వినాశయ వినాశయ ॥	19
మమ చాపి పరస్యాపి సర్వాన్విస్ఫటికాన్ హన ।	
త్వత్పాదశరణం యాతు త్వన్నామస్తుతికత్పగామ్ ।	20
త్వద్ధ్యాన మనసాం చ దాహం విస్ఫటికాన్ హన ।	
స్తుతిస్తోత్రం శీతశామాః సర్వలోకభయాపహమ్ ।	21
పతితవ్యం సదా తేన క్రద్ధా భక్త్యన్వితేన చ ।	
ప్రసన్నాయాం తు తే సర్వే నమిత్యంతి స్ఫటికాదికాః ॥	22
భవంతి భూతవేతస్య సత్యం సత్యం వదామ్యహం ।	
ఘంటాకర్ణమహాప్రాజ్ఞ సర్వోపద్రవనాశక ।	23
స్ఫటికానాం రుజం ప్రాశ్య రక్ష రక్ష చ మాం సదా ।	
హత హన హుం ఫట్ కీప్రం ఫట్ ఉచ్ఛాటయోచ్ఛాటయ ।	
[ఇతిస్కాండేశీతశాస్తోత్రం సంపూర్ణమ్ ।]	24
.. .. .	
ప్రతిశ్చాయం హంతి ప్రబలజలదోషం శమయతి ॥	25
ప్రజాతం హృద్రోగం ప్రశమయతి జాడ్యం చమరతి ।	
వికాసం వక్త్రాభ్యాం విరచయతి కిం కింన కురుతే ।	26
కదా... గ్రరలతమ్మదుఘామచదరజః ।	
.. .. .	27

సన్నిపాతనిదానము

—: సన్నిపాత భవరము :—

- శ్లో. అతః పరం ప్రవక్ష్యామి సన్నిపాతజ్వరక్రమమ్ ।
కంఠే లలాటే హృదయే నేదస్తంద్రా మతిభ్రమః । 28
- అంగదాహ శ్శిరోఽరుక్ష్మ దాహః సర్వాంగనేత్రయోః ।
నేత్రే శోణితపీతే చ మూర్ఛా భ్రాంతి ప్రలాపకే । 29
- హృచ్ఛూలం గుంభనం హిక్మా తాన శ్వాసం చ హర్షణం ।
సన్నిపాతజ్వరో ఘోరః నిశ్చితో వైద్యపారగైః ॥ 30

—: త్రయోదశ సన్నిపాతాదిపేట్లు :—

- శ్లో. సంధికం చాంతకం చైవ దుగ్ధహృత్త్రవిభ్రమః ।
శీతగాత్రం తాంద్రికం చ కంఠకుబ్జం చ కర్ణికమ్ । 31
- భుగ్మనేత్రశ్చ రక్తప్టీః ప్రలాహో జిహ్వకస్తథా ।
అభిన్యాసశ్చ తేప్రోక్తాసన్నిపాతాశ్చత్రయోదశ ॥ 32
- టీ. తాంద్రికం అంతకం దుగ్ధహం చిత్తవిభ్రమం శీతాంగం తాంద్రికం
కంఠకుబ్జం కర్ణికం భుగ్మనేత్రం రక్తప్టీవి ప్రలాహం జిహ్వకం అభి
న్యాసం యివి ౧౩ విధాల సన్నిపాతాలపేట్లు.

—: సంధికము :—

- శ్లో. స్వరూపం పూర్వవచ్ఛూలం శోఘో వాతం చ వేదనా ।
కఫస్తంద్రాతితాపం చ సంధికం సన్నిపాతకమ్ । 33
- టీ. శరీరము మార్పులేకయుండుట, వాడలునొచ్చుట వాపుకలుగుట
గొంతులోగురగుర, తంద్రకలుగుట తాపముకలుగుట యిదిసంధిక
మని యెఱిగేది.

—: అంతకము :—

శ్లో. దాహం మోహ శిరఃకంఠో హిక్మాశాసోఽంగకంఠమ్ ।

ప్రలాపశ్చ.....అంతకం సన్నిపాతకమ్ ।

84

టీ. దాహం భ్రమ శరీరం తల వణకు నొప్పికలుగుట దగ్గుకలుగుట తంద్ర కలుగుట యిది అంతకమని యెఱిగేది.

:—దుగ్ధాహసన్ని :—

శ్లో. దుగ్ధాహసన్ని.....

.....

85

టీ. కల్లలాడుట తాపంకలుగుట మోహంకలుగుట నొచ్చుట భ్రమకలు గుట దాహంకలుగుట జాడ్యమైయుండుట చమటకలుగుట నుడుదు నొచ్చుట కుత్తికనొచ్చుట యిది దుగ్ధాహమని యెఱిగేది.

—: చిత్తవిభ్రమసన్ని :—

శరీరంనొచ్చుట వాతపైత్యాలుప్రకోపించుట భ్రమ ఆడుట పాడుట అధికముగ మాటలాడుట.

—: శీతాంగసన్ని :—

బవ్వరం ముఖంశ్వేతమైయుండుట దగ్గు, ఉబ్బరం ఎక్కిళ్లు శరీరం గంధులునొచ్చుట తాపంకలుగుట మూర్ఛకలుగుట భేదులుకలుగుట శరీరంవణుకుట యిదిశీతాంగమని యెఱిగేది.

—: తాంద్రికము :—

కల్లలాడుట తంద్ర నాలికనలుపు ముండ్లుగానుండుట తాపం పాకముకలుగుట దగ్గు ఆయాసము..... కన్నులు పెద్దవైయుండుట బవ్వరం తీవ్రమైవుండుట యిదితాంద్రికమని తెలిసేది.

—: కంఠకుబ్జసన్ని :—

భ్రమ దాహం తలవినుదుట మెడ ప్రేలబడివుండుట దబ్బరమాటలు
మూర్ఛకలుగుట దగ్గు శరీరంనొచ్చుట :- యిదికంఠకుబ్జకము.

—: కర్ణి కము :—

కల్లలాడుట నాలుకపగులుట దగ్గు వణకుట చెవులకణికలువా
చుట:- యిదికర్ణి కము.

—: భుగ్న నేత్రము :—

కండ్లుపల్లమాట నీళ్లుగాదుట చూపులేకయుండుట కల్లలాడుట
భ్రమ వణకుట యిదిభుగ్న నేత్రము.

—: ర క్తప్రీవిసన్ని :—

పెదిమలుఁజెట్టగానుండుట నెత్తిండుగాదుట జ్వరంకలుగుట దప్పి
మోహం మూర్ఛకలుగుట ఎక్కిళ్లు అతిసారంకలుగుట భ్రమ దగ్గు
కలుగుట నాలికదలుట వణకుట నాలికసల్లనైయుండుట ముండ్లుకలు
గుట యివిర క్తప్రీవిసన్ని పాతలక్షణములు.

—: ప్రలాపసన్ని :—

శరీరంవణకుట భ్రమ దగ్గు ఎక్కిళ్లు దాహం శరీరంనొప్పి ఊరిక
లేచుట జ్వరంతీవ్రమైయుండుట యిదిప్రలాపసన్ని.

—: జిహ్వకసన్ని :—

ఊపిరివేగమైయుండుట తాపం దగ్గు నాలుకవ్రణమైయుండుట
ముండ్లుకలిగినల్లగానుండుట మాటలేకయుండుట చెవుడు యిది జిహ్వక
సన్ని పాత మనియెఱిగేది.

—: అభిన్యాసము :—

పాతపైత్యశ్లేష్మాలు మూడునుకూడివుండుట ముఖంనునుపుతారుట
నిద్రాధిక్యం కలుగుట శరీరంనొప్పికలుగుట తాపం సత్వంలేకవుండుట
దప్పి చుట యిది అభిన్యాసము.

శ్లో. సంధికస్తాంద్రికశ్చైవ ప్రలాభశ్చైత్ర విభ్రమః ।

జిహ్వకం కర్ణి కత్నైవ మట్సభ్యాఃస్యః ప్రక్షీర్తితా ॥

86

—: అసాధ్యములు :—

దుద్దహం అంతకం భుగ్న నేత్రం కంఠకుబ్జం శీతాగాత్రం అభిన్యా

సం :- యివి అసాధ్యములు

—: దినప్రమాణం :-

శ్లో. తాంద్రికే స ప్రదివసం హ్యంతకే దశవాసరమ్ ।

దుద్దహే వింశతిదిన మేకవింశతి విభ్రమే ।

87

టీ. తాంద్రికం ది 7, అంతకం ౧౦, దుద్దహం ౨౦, చిత్తవిభ్రమం

౨౧, శీతాంగం ౧౫, తాంద్రికం ౨౫, కంఠకుబ్జం ౧౩, కర్ణికం నెల

౧౩, భుగ్న నేత్రం ౮, రక్తప్తేవి ౧౦, ప్రలాభం ౧౪, జిహ్వకం ౧౬

అభిన్యాసం ౧౫, యివిసన్నిపాతదినప్రమాణము.

—: సప్తవిధగోమాలు :-

శ్లో. అథ సప్తవిధా గోమాన్ ప్రవక్ష్యే కాశ్చ్రునిశ్చయమ్ ।

తరుణ జ్వరమధ్యేతు జాయంతేపథ్యగోమతః ।

88

టీ. తరుణ జ్వరాలలో అపథ్యంకాయను సప్తవిధగోమాలు కలుగును.

శ్లో. అష్టస్త్రిక్త శుకటుకః కషాయ స్వాదుభోజనమ్ ।

జలపానేన తై త్యేవ వనితా సంగమాద్రహః ।

89

వ్యాయామచింతా శోకాప్య మహా గోమాధవంతి హి

టీ. పులుసు మొ! దుచులను అధికముగఠినుటవల్లను, పరిమళద్రవ్యాలు,

శీతలజలపానములు, స్త్రీసంగమము, శోపించుట, మారంనడచుట

దుఃఖము యీ అపథ్యాలను సవజ్వరంలో చేసినవానికి దోషగుణము

పుట్టును.

—: జ్వరము గలవారివివర్ణములు :—

శ్లో. కుసుమం చందనం చంద్రః తాంబూలం రక్తవానకమ్ ।

ఆజ్యం గుడంచ తిలజం మరభిద్రవ్య సేవనమ్ । 40

తూళీశయ్యా నవం వస్త్రం వాయుభూయిష్టమందిరమ్ ।

నార్యాస్తుర్వాదికంచైవ జ్వరితః పరివర్జయేత్ । 41

టీ. పూలు, గంధం, కర్పూరం, తాంబూలం, యెఱ్ఱికోక నెయ్యి, బెల్లం. నూనె, కస్తూరి మొదలైన పరిమళ ద్రవ్యాలసేవన దూదిపరుపు కొత్త చీర గాలివచ్చేయిల్లు స్త్రీలనుచూచుట, యివి జ్వరితునకు వర్జ్యాలు.

—: అపథ్యదోషాలు :—

శ్లో. తంద్రా మూర్ఛా జ్వరో దాహః ప్రలాహో హృది వేదనా ।

అపథ్య దోషం విక్షేయం జ్వరే విద్యావిశారదాః । 42

టీ. తంద్రకలుగుట మూర్ఛ, భ్రమ, దప్పి, కల్లలాడుట, రొమ్మునొచ్చుట, యివి అపథ్య దోషములవలన కలిగినవని తెలిసికొనవలెను.

—: స్త్రీసంగమదోషం :—

శ్లో. తరుణజ్వరమధ్యే తు మువతీ సంగమేనచ ।

జాయతే దారుణో దోషో హ్యంగనైకల్య కండుతాః । 43

వక్షోఽంతరే చ సంతాపః ప్రలాపస్తాపభ్రమా ।

పాదపాణితలే కైతన్యం దోషః స్త్రీసంగమే సతి । 44

టీ. తరుణజ్వరాల్లో స్త్రీసంగమంవల్ల దోషంపుట్టును, దానికిలక్షణములు శరీరంనొచ్చుట వణకుట రొమ్మునొచ్చుట మంటకలుగుట కల్లలాడుట లేచుట భ్రమకలుగుట శాఖించేతులు చల్లగావుండుట.

—: విషమదోషము :—

శ్లో. జ్వరసంతాపదాహశ్చ నాశ్యాకుటిలవేగతా ।

అంతర్దాహో మదో మూర్ఛా విషమం దోషలక్షణమ్ । 45

టీ. జ్వరంకలుగుట, తాపదాహం జ్వరం నాడికుటిలవేగంగావుండుట, కడు
పులోమంట చమటకలుగుట యివి విషమనోషమనియెఱిగేది.

—: విషమశీతం :—

శ్లో. దినే ద్విత్రి చతుర్వారం ముహుశీతం ముహుర్జ్వరమ్ ।
దాహో మోహః శిరోరుక్ష్ణ జిహ్వకంటకసంచితా ॥ 46
నోహోవిషమ శీతాశ్శ్యాణానియాదై వ్యధృపారగః ।

టీ. దినములలో మూడునాలుమూట్లు చలివచ్చుట, విడుచుట, దప్పి, శీరస్సు
నొచ్చుట, నాలికముండ్లుగావుండుట, యిదివిషమశీతనోషము.

—: రక్తజిహ్వనోషము :—

శ్లో. జిహ్వచ రక్తవర్ణాశ్చ కంటకద్రవసంయుతా ।
జ్వరస్త్రుప్తా విదాహంచ రక్తజిహ్వశ్శీతే ॥ 47

టీ. నాలుకయెఱ్ఱగానుండుట ముండ్లుగానుండుట, చమకలుగుట, జ్వరం
కలుగుట, దప్పి, దాహం, యిదిరక్తజిహ్వకమని యెఱిగేది.

—: పీఠజిహ్వకలక్షణము :—

శ్లో. జిహ్వ పీఠా స్ఫోటశుష్కా కంటకద్రవసంయుతా ।
జ్వరభ్రమరుజీ మూర్ఛా పీఠజిహ్వకలక్షణం ॥ 48

టీ. నాలుకవల్లనై పిడకవలె ముండ్లుగనుండుట, లేచుట భ్రమ మాట
లాడుట శబ్దసము దప్పి యిదికృష్ణజిహ్వకమనియెఱిగేది.

—: సప్తవిధనోషప్రమాణం :—

శ్లో. ఏతేషాంసప్తనోషాణాంప్రమాణం చార్థమానకమ్ ।
అథవా సప్తదివసం విశ్లేయం శాస్త్రపారిజిత్ ॥ 49

టీ. యీచెప్పిన యేడువిధాలనోషాలకు ప్రమాణ దినములు 15 లేదా 7

—: జ్వరాతిసారనిదానంపక్ష్యతే :—

శ్లో. గురు తీక్ష్ణోష్ణ సతౌర శైత్య ద్రవ్యాది భోజనమ్ ।

శోక వ్యాయామ దుశ్శాది సేవనయాపివా ।

50

జాయతేత్యతిసారం వై దాహణం దోషసంకరమ్ ।

ఫేసం చ శ్యామలమలం శూలకమ్ ।

51

సర్వావయవ శైథిల్యం ముహుర్ముహూః ।

సకృద్భద్రమలం శ్యావం వాతాతిసార లక్షణమ్ ।

52

టీ. గురుద్రవ్యాలు తీక్ష్ణద్రవ్యాలు ఉష్ణద్రవ్యాలు శీతద్రవ్యసేవన రూప
తౌరాపధాలసేవించుట వలనను అతిసారాలుపుట్టును. ఇందుకులక్ష
ణాలు, నురుగుకట్టినల్లమలం విడుచును బొడ్డుకిందనొచ్చుట వొడలునొ
చ్చుట కడుపుపుట్టుట యిదివాతాతిసారమనియెఱిగేది.

—: పితృతిసారము :—

శ్లో. సాదుణోష్ణం ద్రవం ఫేసం వీరవర్ణమలం సకృత్ ।

సకృదామంచ సంతాపం హృచ్ఛూలందాహముర్కటమ్ ।

స్వేదం మూర్ఛా భ్రమ స్తృష్ణా పితృతిసారలక్షణమ్.

53

టీ. మలంయెఱ్ఱగానందుట వేడివుండుట నురుగుగానుండుట కడుపునొప్పి,
అధికదప్పి, చమటకలుగుట మూర్ఛకలుగుట భ్రమపెడిమలుయెండుట
యిదిపైతృతిసారమని యెఱిగేది.

—: క్లేష్మాతిసారము :—

శ్లో. సకఫం ఫేనిలం శ్వేతం కాసశ్వాసమరోచకమ్ ।

బాధిర్యం కుక్షిశూలంచ క్లేష్మాతిసారలక్షణమ్ ।

54

టీ. బంకపడుట, నురుగుగానెట్లుట, తెల్లమలమునువిడుచుట, దగ్గుకలు
గుట, ఓకరకలుగుట, చెవి వినరాకయుండుట, సన్నముగాకడుపునొ
చ్చుట, యిదిక్లేష్మాతిసారమనియెఱిగేది.

—: జ్వరాతిసారము :—

శ్లో. జ్వరః సంతాపవృత్తౌ మరోచక విరేచనమ్ ।

ఆమంవా శోఃఃతం వాచి జ్వరాతి సారలక్షణమ్ ।

టీ. జ్వరం తాపం, కడుపునొప్పి, అరుచి భేదితపుట, బంకలేక నెత్తుడు భేదితోతపుట, యిదిజ్వరాతిసారము.

—: దోహతిసారము :—

శ్లో. అంతర్దాహం బహిర్భీతం కరపాదంచ శీతలమ్ ।

ప్రలాప ఛర్దిహిక్మాచ కాశశ్చాతి విరేచనమ్ ।

55

కంపశ్చద్రవ మృల్లాగ శ్వసనం జాగరం మదమ్ ।

సామరక్తం చ హృచ్చూలం దోహతిసారలక్షణమ్ ॥

56

టీ. లోనదాహంకలుగుట వెలుపలశీతలంకలుగుట కాళ్లుచేతులుచల్లనై యుండుట, కల్లలాడుట, వాంతి, ఎక్కిళ్లు, దగ్గు, భేదికలుగుట ద్రవ ముట ఆయాసంకలుగుట శ్వాసకలుగుట నిద్రలేకయుండుట మత్తు బంకపడుట రక్తంపడుట యిదిదోహతిసారమనియెఱిగేది.

—: అసాధ్యాతిసారము :—

శ్లో. ఏరండతైలవర్ణంచ మాంసమాక్షికయోస్తథా ।

స్వరహీనంచ దుర్గంధ మసాధ్యమితిసారకమ్ ।

57

టీ. మలము ఆముదమువలెవెట్లుట, మాంసంకుల్లిసట్లువెట్లుట, స్వరంగన్న మైయుండుట మలంకంపుకొట్టుట :-యివిఅసాధ్యాతిసారలక్షణములు.

శ్లో. మిశ్రంచకృష్ణవర్ణంచ బహువర్ణంచ రక్తకమ్ ।

దుర్గంధంమధువర్ణంచ హ్యసాధ్య మితిసారకమ్ ।

58

టీ. మలంమిశ్రమైవిడిచినను, తేనెవలెవెల్లినను, చెడుకంపు గల అతిసారం అసాధ్యమని యెఱిగేది.

—: సాధ్యనిదానము :—

- శ్లో. అథసాధ్యాని చిహ్నాని వక్ష్యంతేభిషగుత్తమః ।
 ఇందీవరసమం నేత్రం ముఖం తారేశసన్నిభమ్ ॥ 59
 సమధాతుగతిర్వాడీ స్వరం కోకిల సన్నిభమ్ ।
 త్కుతంతుతా మూర్ధ్నికందూ రన్న ద్వేహితమర్లఘుః ॥ 60
 61
 62
జహ్వ సుద్రవా మృదు ।
 యవాగూప్రాశనే స్వేదః కర్ణయోః శ్రవణంసమమ్ ॥ 63
 గంధం, పాణిపాదతలోష్ణకమ్ ।
 నఖానాం ఖరతా నేత్రే రక్తసంపూర్ణపూరితే । 64
 జ్ఞాత్యా సాధ్యాని చిహ్నాని చికిత్సాం కరువండిత! ।
- టీ. రోగికన్నులు నల్లకలువలవలెనుండుట ముఖమునకు చంద్రకాంతికలు నాడిస్వస్థగతియైనడచుట మాటలుకోకిలవలెనుండుట తుమ్ముట ఆకలి కలుగుట తలతీట గొనుట వంటకందూదయిచ్చకలుగుట శరీరంలఘు వైపుండుట పండ్లు మొగ్గలవలెనుండుట నాలుక మెత్తనై తడికలుగుట యీలక్షణాలుకలిగిన రోగాలుసాధ్యాలుగాయెఱిగేడి.

—: అసాధ్యనిదానము :—

- శ్లో. జ్వరస్తీక్ష్ణోధవా శీతం హృథవాపి జ్వరోపివా ।
 నేత్రాంతే రక్తరాహిత్యం పాణిపాద సఖేషు చ ॥ 65
 నేత్రకాంతివిహీనం చ కర్ణయోఃసాగరధ్వనిః ।
 స్వేదహీనో జ్వరశ్చైవ హృథం..... ॥ 66
 ముఖేశాంతిర్నభవేన్నేత్రే భుగ్నే కృశేతథా ।
 నాభిహృన్నాసికా పాదపాణి శైత్యం ॥ 67
 ఊర్ధ్వకావసం ధనుర్వాతం హికా- సర్వాంగ కంపనమ్ ।
 శిరఃకంపమపస్సారం..... సమాగతః ॥ 68

- గంధం గర్వం న జానాతి మలం కపిలవర్ణకమ్ ।
 శిథిలం చవలం చైవ నాడీ కుటిలమాత్మగా । 69
- అదా పి త్తగతిర్నాడీ తతో వాతగతిర్నవేత్ ।
 తతో శ్లేష్మగతిర్నాడీ చక్రవచ్చ ముహుర్ముహుః । 70
- మందనాడీ భవేద్యస్య హ్యసాధ్యం భవతిధృవమ్ ।
 స రోగీ సరకం యాతి విశ్లేయం వైద్యపారగైః । 71
- సాధ్యాసాధ్యవిధిం జ్ఞాత్వా పశ్చాత్కుర్యాచ్చికిత్సితమ్.

టీ. జ్వరం తీక్ష్ణమై యుండుట లేదా శరీరం శీతలమై యుండుట లేదా జ్వరం కుటిలమైయుండుట నాడీ అతిసూక్ష్మమై సడచుట కనుకొలుకులు నెత్తురు లేకవుండుట అరతాళ్లు, అరచేతులు, గోళ్లు నెత్తురు లేకవుండుట చెవులకగముద్రధ్వని వలెవిసవచ్చుట చెమట లేకవుండుట (అరనిమువమున చెమట) కాంతిలేకుండుట కన్నులువగలుట లేదా కొంచెమై వుండుట బొడ్డు, తాళ్లు, చేతులు చల్లనైవుండుట ఎగవూపిరి కలుగుట తీపులుపుట్టుట ఎక్కిళ్లు కంపం (వణకుట) కంఠంబోశ్లేష్మం మలం కపిలవర్ణం నాడీ అతిసూక్ష్మమైయుండుట మొదలకైత్యం తోడిన వాతనాడీ దానివెరక శ్లేష్మనాడికలుగుట యీలక్షణాలు కలరోగం అసాధ్యము.

—: జ్వరదినప్రమాణము :—

- శ్లో. అతఃపరం ప్రవత్యోమి జ్వరవార ప్రమాణకమ్ ।
 సప్తరాత్రం వాతికంచ షడ్రాత్రం చాథపైత్యకమ్ ॥ 72
- సవరాత్రంకఫావైచివద్భింద్యజం దశరాత్రకం ।
 జ్వరసాకంభవేద్యస్య తతఃపార్థ్వం జ్వరంహరేత్ । 73

—: యవాగులక్షణము :—

- శ్లో. వాతికేచాపరాష్ణేచ పూర్వాష్ణేచాథపైత్తికే ।
 శ్లేష్మీకేచాథ షడ్భ్యాష్ణేయవాగూ పాసమాచరేత్ । 74

—: లంఘనక్రమము :—

- శ్లో. లంఘనం త్రివిధం ప్రోక్తం వాతపి త్రకఫేభుచ ।
 లంఘనం తూపవాసస్య ల్లంఘనం లఘుభోజనం । 75
- లంఘనం చోష్ణచానీయం లంఘనం పురమాషధమ్ ।
 వాతశ్చపి త్రమాయాతి పి త్రశ్చాపి కఫాలయమ్ । 76
- కఫశ్చ కంఠమాయాతి కంఠశ్చాపి యమాలయమ్ ।
 । 77
- అభ్యంగం? పైత్యనాశాయ వాతనాశాయ మర్దనం ।
 వ్యాయామః కఫనాశాయ సదాత్రివిధమాచరేత్ । 78

—: ఇందుగలకొన్ని కౌ.ప.ధ.ములు :—

వాతజ్వరకషాయం, పిత్తజ్వరకషాయం, శ్లేష్మజ్వర, ద్వంద్వజ్వర
 సన్నిపాతజ్వర, ఉదరజ్వర, ఆమజ్వరకషాయము, అశ్వగంధాబలాలాక్షాది
 తైలం, మహాహస్తికర్ణితైలము భృంగామలకతైలం, అమృతామలకతైలం
 మహాహస్తికర్ణాబలాలాక్షాదితైలం, చందనాదితైలం, ఉశీరాదితైలం,
 ఉశీరాశ్వగంధబలాలాక్షాదితైలం, మహాకుమారీ భృంగామలకతైలం,
 అమృతామలకతైలం, మహాచందనాదితైలం, అశ్వగంధాబలాలాక్షాది
 తైలం, జలపీనసతైలం, (పీనసరోగాలపేర్లు,) విషముష్టిజైలం, ఖహు
 మూత్రానకు, విషానకు, చాతుర్థికం తగ్గందుకు, శంఖదావకం, ఆతి
 సారాలకు, అండవాపులకు, గ్రంధిరోగాలకు పోగవేసేక్రమం పరిణామ
 శూలకు, కరచ్చాణికి కామలకు జీరకాదిలేవ్యాం. మేహవాయువులు, గ్రంథి
 పార్శ్వతలనొప్పి, స్వరభంగస్య, పునర్నవాదిచూర్ణము నాగరాదిచూర్ణం
 సముద్రలవణాదిచూర్ణం పంచకోలాదిచూర్ణం మదనకామేశ్వరం తాళీశ
 చూర్ణం అశ్వగంధాదిచూర్ణ మహాద్రాక్షాదిచూర్ణం ఏలాదిచూర్ణం బృహ
 దగ్నిచూర్ణం తాళీశవటకం మూత్రానకుగణాముదము కరచ్చాణికివిఘ్నా
 తలనొప్పి హేమరోగం. మూత్రకృచ్ఛికషాయం. కామలాలకుమేహాలకు.
 పీనససస్యం ప్రతాపమూర్తాంశం తాపజ్వరం స్వచ్ఛందశైరవంచందనాది

చూర్ణం శరవుంఖవిల్వాదిలేహ్యం వాతారేహ్యం
 క్షుద్రాదిలేహ్యం లఘుచిందాదిలేహ్యం మహాచిందాదిలేహ్యం చాక్షాది
 లేహ్యం చిందాదిలేహ్యం కూశ్మాండకలేహ్యం ఫలసారసాయనం
 చూతఫలరసాయనం వజ్రవల్లభరసాయనం అభ్రకరసాయనం భల్లా
 తకీరసాయనం కూశ్మాండరసాయనం ఆమజ్వరం జ్వరాతిరసానికి
 రక్తాతిసారానికి గర్భణీజ్వరాలకు మేహజ్వరాలు తాపజ్వరాలు
 వత్సకాది, ఛర్ది, పాపాణసోమం ఆపమార్గఘృతం కడళీకండఘృతం
 తిక్తాదిఘృతం అమృతశర్కర కంటిమాత్ర గ్రంథిరోగాలచిత్స పూతీకా
 దితైలం గఢదాంజనతైలం బహుమూత్రం గుల్మనకు, రసం దిగేందుకు
 నేత్రవ్యాధికి వీర్యవృద్ధికి ఆసనరక్తాలకు రక్తప్రమేహానకు తెల్లప్రమే
 హానకు గుల్మం చింతామణిమాత్ర రసభూపతిమాత్ర చంద్రోదయం
 జీర్ణప్రకరణం కస్తూరిపతీక్ష మూత్రాఘాతచిత్స చందనాదితైలం మహా
 చందనాదితైలం మహాలసూనాద్యేంద్రతైలం తిక్తకోశాతకీతైలం మహా
 కళ్యాణఘృతం జంబూవల్కలఘృతం పునర్నవాదిఘృతం గ్రహణీకి
 శుంఠ్యాదిఘృతం ఆశ్వగంధాదిఘృతం జంబువల్కలఘృతం త్రిఫలాది
 ఘృతం పాండురోగచిత్స భావనాహారీకీ మహాపూతీకాదితైలం శిగ్రు
 పుష్పరసాయనం ఆశ్వగంధాదిఘృతము.

— వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఉరుబూక ఫ్థిరా శుంఠీ తర్కారీ హంసపాదికా ।

శ్యావో వాతజ్వరం హంతి రామేషురివరావణమ్ ।

79

టీ. ఆముదపువేల్లు, నేలపొన్న, శొంఠి, తక్కలివేల్లు, హంసపాదివేల్లు,
 యీకషాయం వాతజ్వరమును మాన్పును.

శ్లో. జయంతీ త్రిఫలా కన్యా విష్ణుక్రాంతా చ నాగరమ్ ।

వాతజ్వరం నిహంత్యాశు శ్యావః పిప్పలిమిత్రః ॥

80

టీ. సోమింద కరకకాయబెరడు తాచికాయబెడు ఉశిరికపప్పు సుగంధిపాల
 విష్ణుక్రాంత, శొంఠి, పీచి కషాయమున పిప్పలిచూర్ణమును జేర్చి
 యిచ్చిన వాతజ్వరములు శమించును.

—: పితృజ్వరకషాయము :—

శ్లో. ఆరణ్యముద్గ జలద శీతాహ్వయృత నాగరమ్ ।

ద్విబలా జీరక క్వాథః పితృత్పైత్య జ్వరాపహః । 81

టీ. ఆడవిపెగర తుంగముస్తలు కురువేరు తిప్పతీగ శొంఠి చిన్నము త్రవ
పులగము పెద్దము త్రవపులగము జీలకఱ్ఱ వీని కషాయము పితృజ్వర
హరము.

శ్లో. గడూచ్యశీరకం ముస్తా కృష్ణం చందన నాగరమ్ ।

క్వాథః పితృజ్వరం హంతి గరుత్మానివ పన్నగాః । 82

టీ. తిప్పతీగ వట్టివేరు, తుంగముస్తలు చంగల్యశోష్ణ, చందనము, శొంఠి
వీని కషాయము పితృజ్వరమును శమింపజేయును.

శ్లో. శతాహ్వ ధాన్యకం యష్టి రాన్నా ముస్తా శతావరీ ।

విలేయం నాగరం క్వాథం కేశ్యం పితృజ్వరాపహమ్ । 83

టీ. శతకుప్పీ, ధనియాలు అతిమధురము దుంపరాష్ట్రము తుంగ
ముస్తలు పిల్లిపీచర వేరు కూతురుబుడమ శొంఠి, వీనికషాయము పితృ
జ్వరహరము.

—: శ్లేష్మజ్వరకషాయం :—

శ్లో. కంటకారీ బాణపుంశి వాసా ఝంటీ చ నాగరమ్ ।

క్వాథః శ్లేష్మజ్వరం హంతి పిప్పలీమధుమిశ్రితః । 84

టీ. వాకుడువేరు, వెంపలివేరు, అడ్డనరపు అకుయినలు, ములుగోరింట
శొంఠివీని కషాయమున పిప్పలిచూర్ణము తేనె చేర్చి పుచ్చుకొనిన
జ్వరము శమించును.

శ్లో. పటాంత్రిఫలా కన్యా దాత్యీ కటుకరోహిణీ ।

శుంఠీ ద్విబృహతీ వాసా క్వాథో శ్లేష్మ జ్వరాపహః । 85

టీ. చేదుపొట్ల కరకాడయబెరడు తాడికాయబెరడు ఉశిరికపప్పు సుగంధి
పాల మానివనువు కటుకరోహిణి శౌంఠి ములక వాకుడు అడ్డపరము
వీని కషాయము శ్లేష్మజ్వరమును శమింపజేయును.

శ్లో. నిర్భక్తికా భృంగరాజః కుండలీ కట్టలం వచా ।
నాగరం దీప్యక క్వాథశ్లేష్మజ్వర వినాశనః ॥ 86

టీ. వాకుడువేరు, గుంటగలగర తెల్లఉప్పి కాయఫలం వన శౌంఠి వాము
వీని కషాయము శ్లేష్మజ్వరమును శమింపజేయును.

— వాతపిత్తజ్వర హర కషాయము :—

శ్లో. గదూచీ వర్ధమానంచ జయంతీ జలదస్థిరా ।
పద్మకం నాగర క్వాథః వాతపిత్తజ్వరావహః ॥ 87

టీ. తిప్పతీగ అడవియాముదం సోమింద తుంగము స్తలు కోలపొన్న తామ
రదుంపలు శౌంఠి వీని కషాయం తీసికొనిన వాతపిత్తజ్వరం మానును.

— : వాతశ్లేష్మజ్వరములకు కషాయము :—

శ్లో. ఫటాల త్రిఫలా తిక్తా గుదూచీ నింబ నాగరమ్ ।
క్వాథో మధుయుతో యోజ్యః వాతశ్లేష్మజరావహః ॥ 88

టీ. చేదుపొట్ల కరకతాడికాయలు ఉశిరికపప్పు కటుకరోహిణి తిప్పతీగ
నేలవేము శౌంఠి తేనె వీనిని కూర్చి పుచ్చుకొనిన వాతశ్లేష్మజ్వరం
మానును.

— : పిత్తశ్లేష్మజ్వరములకు కషాయము :—

శ్లో. ఉశీరం ధాన్యకం * వ్యాఘ్రీ కాకజంఘా దురాలభౌ ।
త్రిఫలా నాగర క్వాథః పిత్తశ్లేష్మజ్వరావహః ॥ 89

టీ. పట్టివేరు ధనియాలు, వాకుడు, వెలపసంధి, దూలగొంపి పేర్లు కర
కతాగిఉశిరికలు శౌంఠి వీనిని కషాయముపెట్టి పుచ్చుకొనిన పిత్త
శ్లేష్మజ్వరములుమానును.

— : ద్వంద్వజ్వరములకు కషాయము : —

శ్లో. గుహాచీ నాగరం ముస్తా భూనింః కాకజంఘికా ।

బలా స్థిరాభయా క్వాథో ద్వంద్వజ్వరహరంభవేత్ ॥ 90

టీ. తిప్పతీగ శౌంఠి తుంగము స్త్రలు నేలవేము వెలమనంధి చిట్టాముట్టివేరు
కోలపొన్నవేరు, కరక్కాయ, వీనికషాయమువలన ద్వంద్వజ్వరములు
మానును.

— : అక్షర్లజ్వరహర కషాయము : —

శ్లో. త్రిఫలాచ త్రికటుకం గ్రంథికం దీప్యకం వచా ।

చిత్రకం కుండలీ క్వాథోఽక్షర్లజ్వరవినాశనః ॥ 91

టీ. కరక్కాయ తాడికాయ ఉశిరికాయ వీనివైదెరు శౌంఠి పిప్పలి మిరి
యాలు మోడి వాము, వస, చిత్రమూలము, వుప్పివేళ్లు వీనికషాయము
అక్షర్లజ్వరములనుపోగొట్టును.

— : సర్వజ్వరహర కషాయం : —

శ్లో. త్రికటు త్రిఫలా ముస్తా ద్విస్థివా కటుకరోహిణీ ।

ధ్వంశజంఘా శృంగిబేర క్వాథో సర్వజ్వరాపహః ॥ 92

టీ. శౌంఠి, పిప్పలి, మిరియములు, కరకతాడియశిరకలు, తుంగముస్త్రలు
కోలపొన్న, ముయ్యకుపొన్న, కటుకరోహిణి, వెలమనంధి, శౌంఠి
వీనికషాయము సర్వజ్వరహరము.

శ్లో. బలా నింబసిరాశ్చైవ భూనింబా ద్విస్థిరామృతా ।

వ్యాఘ్రే నాగర సంముక్తః క్వాథః సర్వజ్వరాపహః ॥ 93

టీ. చిట్టాముట్టి, వేపయూనెలు నేలవేము కోలపొన్న ముయ్యకుపొన్న
తిప్పతీగ వాకుడు శౌంఠి వీనికషాయము త్రినోషజ్వరములను
పోగొట్టును.

—: విషనుజ్వరహర కమాయము :—

శ్లో. చిత్రకం లళునం సాతా పటోలం సింబ పర్పటమ్ ।

చవితా నాగర శ్యాభః విషనుజ్వరనాశనః ॥ 94

టీ. చిత్రమూలం వెల్లుల్లి, చిరుబొద్ది, చేదుపొట్ల, వేము, పర్పట కము, చవ్యము, శొంఠి వీరికమాయము విషనుజ్వరములను శమిం చును

శ్లో. వసుకో వహ్ని శౌండిల్య కుండలీ సింధువారకమ్ ।

ద్విస్థిరా నాగరం యుక్తం ద్విదోషజ్వరనాశనమ్ ॥ 95

టీ. తుంగమస్తలు చిత్రమూలం బిల్వవేరు వుష్ణి, వాచిలిచిగుళ్లు, శోల పొన్న ముయ్యాకుపొన్న శొంఠి వీరికమాయము ద్విదోషజ్వరము లను బోకడచును.

శ్లో. పటోలం కుండలీ వ్యాఘ్రీ త్రిఫలీ హంసపాదితా ।

రవిమూలం నచా శుంఠీ శ్యాభో గోషజ్వరాపహః ॥ 96

టీ. చేదుపొట్ల వుష్ణి వాకుడు ముయ్యాకుపొన్న హంసపాది, జిల్లేడు వేళ్లు, వస శొంఠి వీరికమాయము గోష జ్వరములను బోకడచును.

—: సన్నిపాతస్య :—

శ్లో. మహాబలః శోలమూలం, గ్రంధికం చవ్య చిత్రకమ్ ।

సువహం కట్టుల శ్యాభం సన్నిపాతజ్వరాపహమ్ ॥ 97

టీ. పేరాముట్టి ఊడుగవేరు మోడి చవ్యము చిత్రమూలము దుంపరా వ్యము, కాయఫలము వీరికమాయము సన్నిపాత జ్వరహము

శ్లో. ద్విబలా ద్విస్థిరా బిల్వౌ బృహత్తీర్థయ నాగరమ్ ।

అష్టమూలమిదం శ్యాభం సర్వదోష వినాశనమ్ ॥ 98

టీ. చిట్టాముట్టి, పేరాముట్టి, శోలపొన్న, ముయ్యాకుపొన్న మారేడు వేరు, ములక, వాకుడు, శొంఠి వీరికమాయము సర్వజ్వరములను పోగొట్టును. దీనికి అష్టమూల కమాయమనిగూడ పేరు.

—: వాతజ్వరకషాయ కల్మములు :—

శ్లో. సవిమిశ్రితం విశ్వరసస్యకల్మం కోష్ఠం పిబెచ్చ కల్మమ్ ।
ఆమజ్వరం కోష్ఠగతం రసాదిభాతుస్థితం హరేచ్చ ॥ 99

—: వాతజ్వరకషాయము :—

శ్లో. శమ్యాక నాకుల్యభయా ధృఢాణాం పునర్న..... ।
వోషాభయా చిత్ర కణామృతానాం (మక్షణమ్ ?) 100
వాతజ్వరహృత్కషాయః ।

శ్లో. రాస్పారగ్వధ దేవదారు మధుకంద్రాక్షాకణా రేణుకా ।
త్రాయంతీ కలశీ పునర్నవ పచా మాంస్యశ్చచవ్యా భయం ॥ 101
కాశ్మర్యాదు యసారణా ! మధులతా ధాన్యాకవాట్యా శనైః ।
శౌంక్యాచక్వధితం సితామధుయుతం వాతజ్వరఘ్నంపరమ్ ॥ 102

—: పిత్తజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఫలత్రయం నింబశలాకతిక్తా వత్సాదనీ శ్రీఫల పర్పటానామ్ ।
మార్దారగంధాబ్జ పటోలకానాం పిత్తజ్వరఘ్నస్సమధుః కషాయః ॥ 103

—: కఫజ్వర కషాయము :—

శ్లో. వ్యాఘ్రీ దురాలభాభార్జీ శౌంతీ, ఛిన్నదహంబుడైః ।
త్వాభః కఫజ్వరం హంతి పిప్పల్యాశుచ్ఛర్జ సంయతః ॥ 104

శ్లో. వ్యాఘ్రీ కటుత్రయ భృగు దురాలభానాం కాశఘ్నాకాక...
భాక్ష శివాజటానామ్ ।

త్వాభో నిహంతి నితరాం కఫజ్వరాంశ్చ
వాదశ్య ? కేనమధునాచస హింశ్రయాచ ॥ 105

—: ద్వంద్వజ్వర కషాయం —

శ్లో. పటోలతిక్తా సున భాణ్ణి విశ్వా సుధా లతా సాధితమాశు హన్యాత్ ।
నవజ్వరాన్ పిత్తసమీరసంభవాన్ సంసర్గజాసప్యమరాన్ యథామరాః ॥

—: కఫజ్వర కషాయము :—

శ్లో. నింబశలాక పటోల గుడూచీ త్రిక్త ఘన త్రిఫలా నమభాగమ్ ।
క్యాథమిదం మధునాచ మిశ్రం మూతతప్తిర్న కఫజ్వరసుత్పాత్ ॥107

—: జ్వరవిషమ జ్వరహర కషాయము :—

శ్లో. భార్జ్యబ్జ పర్బటక ధన్యయవాన విశ్వా
భూనింబ త్రిక్త కణ సింహ్యమ్మతా కషాయః ।
తత, సంతతకం నిహన్యా
దన్యేద్యుకం సహశృతీయ చతుర్థకంచ ॥ 108

—: ఆమజ్వర కషాయము :—

శ్లో. కిరాతత్రిక్తకా ముస్తా గుడూచీ విశ్వభేషజమ్ ।
పాతోశీరం సదీప్యంచ పిబేద్వా జ్వరశాంతయే ॥ 109

శ్లో. ద్రాక్షా ఖర్జూర శుంఠీ కణ మిశి మధునాశ్రీదలైలా లవంగం
శ్రీకంఠోశీర ... దోద్ధవ జలదకాశ్మరీతోద్ధక్యమే.....
... మధు సహితమిదం పాయయేదం భో..... ॥ 110

శ్లో. తృటోకానక్వాస దాహజ్వర మధుకరా? నూర్ధ్వకం రక్తపీత్తమ్ ।

శ్లో. పునర్నవా నింబ పటోల శొంఠీ త్సుద్రామృతాదార్యభయా
కషాయః ॥ 111

సర్వాంగశోఫోదర శూలకానక్వాసాన్వితం పాండుగదంధివాన్యాత్ ।

—: అశ్వగంధా బలాలాక్షాదితైలము :—

శ్లో. అశ్వగంధా బలా లాక్షాప్రస్థం ప్రస్థం కృథక్పృథక్ ।
జలద్రోణి విపక్రవ్యం చతుర్భాగావశీషితమ్ ॥ 112

తైలం త్రిమాసికం దద్యాద్దధి మస్తు చతుర్ధణమ్ ।
అశ్వగంధా బలా రాస్నా కాంతీ కుష్మాబ్ధ చందనైః ॥ 114

నిశా తిక్తా శతావస్థ చలాత్మా మూర్వా సమూలకైః ।
 సురదాదు చ మంజుషా మధుకోశీర శారిణాః ।
 సమభాగాని సర్వాణికల్పీ కృత్యవిపాచయేత్ ॥ 115
 సర్వజ్వరా హరత్యాశు శోభన్నం పరిబ్రంహణమ్ ।
 కానశ్యాసహరంచైవ సర్వభాతు వివర్ధనమ్ ।
 ఏతదభ్యంజనేనాశు యోగోగం విముంచతి ॥ 116

టీ. పెన్నేరుగడ్డ 16 పలములు, పుడకలక్క 16 పలములు, చిట్టముట్టివేళ్లు 16 పలములు, రెండు వేళ్లు వేసి రితుములు (ఒక గోణముపై నెక్కి పుములు) నీళ్లుపోసి, నాల్గవవంతు మిగులునట్లుకాచి యందు తైలము 24 పలములు పెరుగు మీదినీళ్లు అరుప్తములుపోసి ఈక్రిందిద్రవ్యములను కల్కముగ గ్రహించవలయును పెన్నేరుగడ్డలు, చిట్టముట్టివేళ్లు, సన, రాష్ట్రము, కేమకలు, చంగల్వకోష్ఠ, తుంగముస్తలు, చందనము, పసుపు, కటుకరోహిణి, శతకుప్తి, పుడకలక్క, చాగ, జటామాంసి, తామరగడ్డ, దేవదారు, మంజుష్ఠ, అతిమధురము, వట్టివేళ్లు, సుగంధి పాల, ముల్లంగి, వీనిని ఒక్కొక్కపలము చొప్పున గ్రహించి కల్కము చేసి, అన్నికలిపి తైలపాక విధానమున కాచి తమూరుచేయవలయును, దీనిని జ్వరమలందు అభ్యంగనమున కుపయోగించదగును. ఇదిశోధ, కాగ, శ్యాస, యోగోగహరము, భాతువర్ధనము, బ్రంహణము.

—: ధృంగామలక తైలము :—

శ్లో. ధృంగరాజునప్రస్థం ప్రస్థం ధాత్రీరసస్యచ ।
 తైలప్రస్థంచ తిలజం గోక్షీర ప్రస్థమేవచ ॥ 117
 చందనం మధుకం కువ్వం రాస్నా కటుకరోహిణీ ।
 ఉశీరం చ సమాంశాని ప్రత్యేకం కర్షమాత్రకమ్ ॥ 118
 చూర్ణీకృత్య విమిశ్రైతిత్ శనైర్నృద్వగ్నినా పచేత్ ।
 ధృంగామలక తైలేన హ్యభ్యంగం నన్యమేవచ !
 శిరోవాతామయం హంతి నేత్రరోగహరం ధరమ్ ॥ 119

బాధిర్యం కర్ణశూలంచ పీనసంచ శిరోగదం ।

శిరోభ్రమణకంపఘ్నం పైత్త్యరోగనివారణమ్ ॥

120

టీ. గుంట గలజేరాకురసం [గుంటగలగర] ఒకప్రస్థము, ఉసిరికాయరసం, ఒకప్రస్థము వీనినికలయబోసి, అందు నువ్వులనూనె ఒకప్రస్థము, పాలు ఒకప్రస్థము, త్రిగంధం, అతిమధురం, శంకల్యకోష్ఠం దుంపరాస్త్ర్య, దుంపరాష్ట్రము కటుకరోహిణి, వట్టివేళ్లు, యిది వగకు ఒకతులం చొప్పున నీటితోనూరి కల్కముచేసి అన్నిటినికలిపి చూర్ణముచేసి తైలముగకాచి ఉపయోగించిన శిరోవాతములు నేత్రరోగములు, చెవి పోటు, చెముడు, తలతిరుగుడు కంపము, పిత్తరోగములు శమించును.

—: అమృతామలకతైలము :—

శ్లో. అమృతాయారసప్రస్థం ప్రథంకేతః ధృంగయోః ।

ప్రథస్థాత్రి కుమార్యోశ్చ తైల ప్రస్థం విపాచయేత్ ॥

క్షీరప్రస్థ సమాయుక్తం కల్కంయష్టి త్రిజాతకైః ।

కుష్ఠ జాతీఫలం ద్రాక్ష శతాహ్వ చందనద్వయం ।

121

మాలతీ వకుళోశీర వాలకం చాక్షరీడకం ।

ఏభిర్విష్ణుప్రమాణేన శనైర్నృద్వ్యగ్నినా పచేత్ ।

122

అనేనాధ్యంగసం శ్రేష్ఠం శిరోభ్రమణకంపనే ।

శిరశ్శూలే చాక్షిశూలే అర్చితేచాపతానకే ।

123

శిరోవస్తిహితంవర్జ్య మక్షిరోగే విశేషతః ।

124

టీ. తిప్పతీగరసం పుళిడికాయరసం కూతురుబుడమరసం గుంటగలగర ఆకురసం మోగలచెండ్రరసం కలబందరసం అన్నిటినివగకు శేడుప్రకారం కూర్చి, యిందులో పాలు కుంచెడుకూర్చి ఒకశేడునూనెపోసి కల్కం, యాలకులు, అతిమధురం, లవంగపట్ట, పత్రి, కోష్ఠం, జాజిగాయ, ద్రాక్ష, నదాపవిస్త్రులు, త్రిగంధం, చందనం, జాపత్రి, వట్టివేళ్లు కుడువేళ్లు, తానికాయలోనిపప్పు వగకు అంశులం ప్రకారం, కూర్చి

చూర్ణంచేసి పాలతోకలిపి, నూనెలోపోసి, పక్ష్యంగా దించి అభ్యంగం చేయ యోగమందు చెప్పిన రోగాలుమానును.

—: మహాహస్తికర్ణి బలాలాక్షాదితైలము :—

- శ్లో. హస్తికర్ణిసమూలాగ్ర మశ్వగంధా మహాబలా ।
 శతావరీ భద్రముస్తా కషాయం క్రమ పాచితమ్ ॥ 125
- శ్వాభంనిష్పీడ్య తన్నభ్యే లాక్షాతైలం సమంపయః ।
 యష్టావ్యవ కటురోహిత్యా రాస్నా చందనయోవ్యయో ॥ 126
- మంజిష్ఠా సత తక్కిలు చాతుర్జాతముశీరకమ్ ।
 సారాష్ఠి సరళందాదు కాంతీ దర్శ్య సమాంశకమ్ ॥ 127
- ఏతేషాం నూక్మచూర్ణాని దధిమస్తు చతుర్థణమ్ ।
 గాంధారీ సహదేవ్యోశ్చ రసం తైలం సమాంశకమ్ ॥ 128
- నిక్షిప్య తైలపాకే చ కుశలో భిషగుత్తమః ।
 తైలంనిష్పీడితం యోగ్యమభ్యంగే దేహలేపనే ॥ 129
- జ్వరాద్విశుష్క దేహనాం చిరకాలవిశోషణమ్ ।
 ఏకాహికం ద్వాహికం చ త్రాహికం చ చతుర్థినమ్ ॥ 130
- పక్షాంతజ్వరమాసాంతం వర్షాంతం కాః/జజ్వరమ్ ।
 హరేత్తత్సర్వవిషమః శీతకజ్వరనాశనమ్ ॥ 131
- పుష్టించ క్షీణ ధాతునాం వర్ధయేచ్ఛదినేదినే ।
 అచిరాత్పక్షమాత్రేణ పూర్వదేహ గుణో భవేత్ ॥ 132
- హస్తికర్ణిమహాతైల మశ్వభ్యం నిర్మితంపురా । 133

టీ. బలరాశాశీసమూలం నూరుపలాలు, పెన్నేరుగడ్డ ఏబదిపలాలు, చల్ల గడ్డ పదిపలాలు, తుంగగడ్డ అయిదుపలాలు, తూమునీళ్లుపోసి, తూము లక్కరసం, తూముపాలు, పొడికల్లు, అతిమధురం. కటుకరోహిణి రాస్న, చందనచెక్క, శ్రీగంధం మానిపసుపు, సతం కచారాలు, అవం

గవట్ట, ఆకుపత్రి, యేలం, నాగకేసరం, వట్టివేరు కురువేరు, వీనినిసమం
గాకూర్చి, పెరుగుమీడినీళ్లు, వాకుడు? స్వరసం, సహదేవి రసం,
తైలానిశిసమం, యిదికూర్చి పక్వంగాదించుకొని అభ్యంగం చేసిన
యోగమందు చెప్పినరోగాలు మానును.

... చందనాదితైలము :—

శ్లో. చందనం ఖండశః కృత్వాజలద్రోణే విపాచయేత్ |
చతుర్థ్యాగావశేషంతు కషాయమవతారయేత్ || 184

కషాయస్య చతుర్థాంశం తైలం క్షీరసమంగుణమ్ |
చందనం సరళం మాంసీ కృష్ణం ధాత్రీకుచందనమ్ || 185

హరిద్రా మధుకం ద్రాక్షా... తక్కిల జంతుజాతే |
పుకీరం చోత్పలం చోరం చాతుర్ద్వితక కుంకుమమ్ | 186

ప్రీతేరం మధుకం ముస్తా వకుళం చంపకం శశీ !
ధాన్యకం ధాత్రీపుష్పం కస్తూర్యా సమచూర్ణితమ్ || 187

పృథక్ కర్ణాంశకం యోజ్యం సుపక్వమవతారయేత్ |
తైలమధ్యంజనం శ్రేష్ఠం తాపజ్వరనివారణమ్ || 188

.....

{ మునిమూర్కవ మత్స్యకీ బ్రాహ్మజంబూప్రసాదినీ |
జలేయా సహదేవీచ మేఘనాదకుమారికా || 189
ధాత్రీకుచనారంగౌ జంబీరం బీజపూరకమ్ |

అశ్వశోషాశ్లాఘాపంచ కరపాదాక్షిదాహనుత్ | 140

అశీశివాతరోగాంశ్చ చత్వారింశతి పైత్యజాన్ |
ఉన్నాదే పసితి ప్రస్ఫుతాం త్రాంతిం శిరోశ్రమణ కంపనమ్ | 141

అక్షిరోగా నశేషాంశ్చ నాశయేన్నాత్ర సంశయః |
చందనాద్యం మహాతైలం చరకాచార్యపూజితమ్ | 142

టీ. ఆకులక్క, శ్రీగంధపుచెక్క యిమ్మారుపలాలు చీపుకుని బాసలో
వేసి యెనిమిదితూముల నీళ్లుపోసి తూమెడుగా దించుకొని, తూమెడు

నూనపోసి, పాలు తూమెడుపోసి, కల్కాద్రవ్యం; శ్రీగంధం, సరళదేవ
దారు, జటామాంసి, కుంభం, ఉశిరికపవృ, రక్తచండనం, పసుపు,
అతిమధురం, ద్రాక్ష, మానిపసుపు, తక్కిలం, లవంగపట్ట, ఆకు
పత్రి, యేలకులు, నాగకేసరం, వట్టివేళ్లు, కలువ గడ్డలు, కచ్చా
రాలు, కుంకుమపువ్వు, కుడువేడు, మధుకం, తుంగముస్తలు,
పొగడ పూవు, సంపెంగపూవు, ధనియాలు, బిల్వము,
... , తాళిశపత్రి, లవంగాలు, గొళవిత్తులు, పతం, వగకు
పలం గ కూర్చి చూర్ణం తైలములో కలిపి పక్వంగాచింపుకొని,
కుంకుమపువ్వు, గోరోజనం కస్తూరి, వగకు తైలం ప్రకారం వేసిది.
అందు మల్లెపూలు, సన్న జాతిపూలు వేసి వాసన కట్టేది. ఇందునతాప
ఽర్చనం అన్యపాకం మరియు ఆయా యోగమందుచెప్పిన రోగములు
మానును.

—: మయానిః ఉశీరాద్దితైలము:—

- శ్లో. ఉశీరం చామృతం ముస్తా శాలిజామలకం తథా ।
చండనం వారి వకళం కుసుమంచ ఘటాంభసి ॥ 143
- పచేత్పదావశీవంతు కల్కమాత్రం ప్రదాపయేత్ ।
త్రిసుగంధం చ స్రీచేరం శాలిజా కుష్మ చండనమ్ ॥ 144
- కుంకుమం చ జటామాంసీ తగరం పుష్పత్పలమ్ కండమాత్పలమ్ ।
జాతిఫలంచ తక్కిలం చోచ ? ముస్తాగరుస్తథా ॥ 145
- విదారి కటురోహిణ్యా పుశీరం నాగకేసరమ్ ।
త్రిఫలాచ హరిద్రాచ బిగ కంకుష్టకం తథా ॥ 146
- శశి చంపక మంజిష్ఠా గిరి వారి సమన్వితమ్ ।
ఏతత్సర్వం సమాలోడ్య తైలప్రస్థం ప్రదాపయేత్ ॥ 147
- ప్రత్యేకాచ్చ శిరోరోగం దృష్టివిభ్రమమేవ చ ।
అంగదాహం శిరోదాహం కామిలాం చిత్తవిభ్రమమ్ ॥ 148

మరీచం? పటలం కాచం ప్రణశుక్లమథార్థకమ్ ।

చామూచిచర్చికా కంఠాద్రుక్తువినాశనమ్ ।

149

తైలాభ్యంజననస్యేభ్యః శిరోరోగహరంపరమ్ ।

ఖాధిర్యం నేత్రరోగంచ, యురోగం చనాశయత్ ।

150

టీ. వట్టివేళ్ళు, తిప్పరీగ, తుంగగడ్డలు, సుగంధిపాల, పుళిరిక, పసుపు, శ్రీగంధం, తామరగడ్డ, పొగడపూపులు, వగకు పలం కూర్చి తూమునీళ్ళు బోసి ఓగా కాచి, నూనెకేద, చాలుకేద, కల్కం, లవంగపట్ట, అకుప్రతి, యేలకలు, కుడువేద, సుగంధి పాల వేళ్ళు, కోష్ఠం, శ్రీగంధం, కుంకుమపువ్వు, జటామాంజి, గంధితగరం కలువగడ్డలు, జాజికాయ, తక్కిలం, భద్రముస్తలు, అగరు, కటుకరోహిణి, వట్టివేళ్ళు, నాగకేసరాలు, కరక్కాయ, తానికాయ, ఉళిరికపప్పు, పసుపు, కస్తూరి పసుపు, తామర, కేసరాలు, సంపెంగ పూవు, మానిపసుపు, పెద్దజీలకజ్జ, కొత్తమల్లి, వగకు పలక వంటున చూర్ణం తేసి వేసి, మృదుపాకాన పాకానడించుకొని, కుంకుమ పూవు, పచ్చకర్పూరం వేళి, ధాన్యపుటా వుంచి, అభ్యంగనంచేసిన యీరోగాలు మానును.

—: ఉశీరాశ్వగంధా బలాలాక్షాద్దిలమ్ :—

శ్లో. ఉశీరమశ్వగంధాంచ బలా లాక్షాం తులాం వచేత్ ।

ద్విద్రోణేనలిలే క్వాథం చతుర్భాగావశేషితమ్ ॥

151

పృశ్నిపర్ణీ బలాద్వంద్య హరిద్రాచ శతావరీ ।

జీవకర్ణభకా రాన్నా సరళం దేవదాదచ ।

152

ముస్తా విదారి మంజిష్ఠా కాలాగరు సవత్సకమ్ ।

కుష్ఠ లోహిత యష్టాహ్వమధుకం ద్వే చ శారిణే ।

153

అనంతామలకంచైవ మధుకం శిశిరద్యయమ్ ।

అశ్వగంధా కణా కాంతీ తిక్తచాకార దీప్యకమ్ ।

154

- పాతా బాగ్గచ సంవేష్య తైలప్రస్థం విపాచయేత్ ।
 జిర్ణజ్వరం తయోన్మాదం శ్వాసం । 155
- బలపుష్టిస్థితిం నృణాంగధృణీనాంచ శస్యతే ।
 సూతికాబాల దుర్నామకృతక్షీణేచ పూజితమ్ ॥ 156
- తయరాతసభూతస్మిం సర్వజ్వరహరంపరమ్ । 157

—: మహా కుమారీ భృంగామలకతైలము :—

- శ్లో. కుమారీ న్వరసప్రస్థం భృంగస్యా మలకస్యచ ।
 ప్రస్థం తథా పయోద్రోణంద్రోణార్థం తైలకమ్ ॥ 158
- దాద్యీ మధుక మతస్యక్షీ క్షీరకందం విదారికా ।
 సర్పాక్షీ నలికా భాగ్యే పద్మం పాషాణభేదికా । 159
- పల్లద్వయ సముకేచకారి జేక్షుక శేరుకమ్ ।
 కచోతపం కేక్షుర వీరణం శిగ్రుమూలకమ్ ॥ 160
- చారా . . . గరుడం ! ద్రాక్షమూలీ మల్లికాగ్రనమ్ ।
 కాంచనం కృష్ణదుత్తూర పలాశ ముని గుగ్గులు ॥ 161
- తిక్తకోశాతకీ మూర్వా వృశ్చికాఢీ పునర్నవా ।
 హరిద్రా చందనంకుపం బహుపుత్ర వతీజటీ ॥
- ఖర్జూర జంబు పున్నాగ కేతకీ ప్రస హింగుకమ్ ।
 ప్లక్షు చింబీ విహంగంచ కృష్ణా నింబం కిరాతకమ్ ॥ 162
- తిలపల్లా బ్రహ్మదండి హతిమూర్గీ విదారికా ।
 అచ్యుతా భద్రముస్తాచపాదా మూర్వా సుభద్రకా । 163
- రవిభక్తా కాకమాచీ కాకజంఘా మ్రుపల్లవమ్ ।
 వికాల చించా గాంగేయీ నీలీ గ్రంధి చ పద్మకమ్ ॥ 164
- వత్సప్రియాశ ? రాత్రి కచోరకమ్ ।
 గుడూచీ సింధుచారంచ పేలుకా చామ్రకోలకమ్ ॥ 165

- దశమూల వరీ లోద్రా చాతుర్జాతాంబు చిత్రకమ్ ।
చిత్రా కుభుత్థ లకుసం కుబేరాక్షి క . . . మిశిః । 166
- జటామాంశీ నఖం గ్రంథీ రాన్నా శుంఠీ వచా సహ ।
సర్వేషామార్ద్రా ద్రవ్యాణాం స్వరసం చ నిరాద్రా కమ్ । 167
- చూర్ణీకృత్యో యద్రవ్య కషాయం పూర్వనిశ్చితమ్ ।
కృతకేవస్యకల్పం వా పరిమాణం వినిశ్చితే । 168
- ప్రస్థం తైలం తిలోద్భూతం తైలమేరండజం తథా ।
తదర్థం సర్విషుః ప్రోక్తం పాదాంశంశృంగీభేరకమ్ । 169
- రసం తదర్థం జంబీరాత్ సంశ్చిప్తంచ విపాచయేత్ ।
..... ।
- ।
- అభ్యంగేచ శిరోవస్తా వస్యపానే దినేదినే । 170
- సర్వేషాం కుక్షిరోగాణాం శిరోరోగేచ తద్ధితమ్ ।
శ్రవణానిల రోగాణాం నాసారోగం కఫోద్భవమ్ । 171
- పక్షాఘాతం సన్నిపాతం మంథరోగం గళగ్రహమ్ ।
అస్యపాకో । 172
- సర్వగ్రంథి శిరోరోగం సూర్యవర్తిం వినాడితా ।
బాధిర్యం నేత్రపటలం కుసుమం కుష్ఠమేవచ ॥ 173
- మక్షజానేత్ర రోగాణి చిప్పకం సవిషాపహమ్ ।
హృద్రోగం పాండురోగంచ బహుమూత్రం చ నాకయేత్ ॥ 174
- ।
- మహాకుమారికం తైలం మశ్విషీదేవనిర్మితమ్ । 175
- టీ. కలదండరసం ఒకప్రస్థము పుశిరికాయరసం ఒకప్రస్థము అవుపాలు
తూమెడు, మంచినూనె తూమెడు, మంచినీళ్ళు, మానిపసుపు, అతి
సుధురం, పొన్నగంటి, పిల్లిపెసర గడ్డలు తెల్లదింటెనవేళ్ళు, గంటు

బాణ్య, [1] తామరగడ్డలు, కొండపిండివేళ్లు, నేలపొన్న, కోలపొన్న
 తుంగము పైలు, నుగంధిపాలవేళ్లు, పల్లెడువేళ్లు, కలిగొట్టువేళ్లు, యేనుగ
 పల్లెడువేళ్లు, మునగవేళ్లు, నేలకాటిగడ్డలు, ద్రాక్ష, మల్లివేళ్లు,
 కాంచనపువేళ్లు, నల్లపుష్పత్తవేళ్లు, మోడుగపట్ట, మహిసాక్షి
 గుగ్గులు, వెట్టిబీరసమూలం, గొలిమిడివేళ్లు, తేలుమణి తెల్లగల
 తేరు, పచ్చిపముపు, శ్రీగంధం, కోవం, పుత్రశని విత్తులు, జటామాంఠి,
 ఖర్జూరం, నేరేడుపట్ట, పొన్నవిత్తులు, మొగలికాయ, జవ్విపట్ట,
 వాయువిడంగం, పిప్పళ్లు, నేలవేము, రెడ్డివారి నానబాలు [?] బ్రహ్మ,
 దండి, ఉత్తరేణివేళ్లు, ఆకుకుదొండాకు, భద్రము పైలు, అగధకొంఠి,
 తుంగము పైలు, నల్లకామంచి, పాదిరివేళ్లు, ములుపెంపలి, అడ్డ
 సరం, చింతాకు, గురిగింజవేళ్లు, చిత్రమూలం, నల్లపులవలు,
 పెల్లుల్లిగడ్డలు, గచ్చపప్పు, జటామాంఠీనఖము, పిప్పలిమూలం, దుంప
 రాష్ట్రం, కొంఠి, వన, ఇందలి ఆర్ద్రమైన వస్తువులనుదంచి రసం
 తీసి, శుష్కద్రవ్యములను చూర్ణించేసి వేసికొన్న మంచిది. ఇందున
 అడవిమూలికలు, యేర్పరచి వగకు పలం గివంతున . . . లయమె,
 కషాయంగా పోసుకొనేది మంచిది, ఇందున వానపద్రవ్యం
 అంగడిమందులున్న యేర్పఱచి చూర్ణప్రమాణంగా కూర్చుకొనేది,
 అంగడిమందులు ౨౭ వగలున్న చూర్ణంచేసుకొని తైలంలో
 కలుపుకొనేది. అంతామూలికలు అరవైనాలుగు అందు యేడు
 వగలు పోగా కొదవ వగలు కషాయంగా పెట్టుకొని అష్టభాగంగా
 వడుచుకొని కూర్చుకొనేది. ఇందులో నూనె తూముడు కలయ
 బోసి కాచగా, వగకు గి పలం లెక్కను చూర్ణం చేసుకొని
 యిందులోని నిమ్మచండ్లు రసం ౮ శేర్లు కూర్చేది, ఆ వెనక కర్కా
 టకశృంగి జంబీర స్వరసం విడిచి మర్దవతేసుకొని యేరండ తైలం
 చేతనుంచి మునుపు చూర్ణంచేసివున్నదె ఆచూర్ణం ఆముద
 ముతో మర్దనజేసి తైలంకాచి వడుచుకొని ధన్వంతరిపూజ జేసి
 కొని సుముహూర్తమునందు అభ్యంగనము శిరోవస్త్రీ నగ్ధమున్ను

చేయవచ్చును. పాన యోగ్యంగావుండును. అక్షిరోగాలు, నాసా రోగాలు, కఫరోగాలు, వక్షవాతం, సన్నిపాతం, అహోరోగం, ఆస్య పాకము, గళరోగములు, జిహ్వరోగమున్ను, ఉపజిహ్వ, దండ రోగము కర్ణరోగము, గ్రంథిరోగము, మూత్రావర్తము, బాధిర్యం, నేత్రపటల రోగములు, పూలు, దుర్బాంసం, ఎలుకవిషము, వృ త్రోగం, పాండురోగం, బహుమూత్రం, ఎక్కిళ్లు, స్ఫటిక జ్వరం, వింశతిమేహాలు, యివి అన్నిమానును.

—: అమృతామలకతైలము :—

- శ్లో. అమృతామల (క) మైలేయం కుమారీ ధృంగకీతకే ।
ప్రత్యేకం స్వరసప్రసేతైలప్రస్థం విపాచయేత్ ॥ 176
- ఆశకక్షీర సంయుక్తం పిష్టిర్యప్టిత్రి జాతకైః ।
శ్రీఖండం త్రిఫలాముస్తా భద్రముస్తాచ రోహిణీ ॥ 177
- శాలిబా తగరం మాంసీ జాతీఫల కచోరకం ।
మాలతీ వకుళోశీరం మంజిష్ఠాంభో నిలోత్పలైః ॥ 178
- ఏభిః కర్షప్రమాదేన కన్దైర్నృద్వగ్ని నా పచేత్ ।
అనేనాధ్యంజవం శ్రేష్ఠం శిరోభ్రమణకంపనమ్ ॥ 179
- కరిపాదవిదాహేచ సర్వవాతేచ వస్యతే ।
శిరోక్షి చేదనాదాహ (సర్వ) రోగ హరంపరిమ్ ॥ 180
- చక్షుష్యంకేశ్య మైశ్వర్యం పూర్ణంచంద్రసమంముఖమ్ ।
అమృతామల తైలాఖ్య మస్విభ్యాం రచితం పురా ॥ 181

టీ. తిప్పరీగ, ఉశిరికాయలరసం ములుగోసాకురసం, కలబందరసం, మొగడిచండ్రరిసం, వగకు పదహారుపలాలవంతున కూర్చుకొనేది. ఆవుపాలు తూమెడు, మంచినూనె తూమెడు, యిందున కలిసే కల్ప ద్రవ్యములు, అతిమధురం, లంఘంగవట్ట, ఆకుపత్రి, యాలకలు,

శ్రీగంధం, గరిక, తానికాయ, ఉశిరికపప్పు, చంగల్వోష్ఠ, తుంగ,
కటురోహిణి, సుగంధి పాలవేళ్లు, గ్రంధి తగరం, జటామాంశి,
జాజికాయ, కచోరాలు, నంపెంగమొగ్గలు, పొగడపూపు, వట్టివేళ్లు,
మానివనువు, తామరకేసరాలు, కలువగడ్డలు, వగకు ½ తులము
వంతున కొట్టి చూర్ణంచేసి తైలంలో కలిపి, అభ్యంగనం చేసిన
ఈ యోగమందు చెప్పివరోగాలు మానును.

—: మహాచందనాద్దితైలము :—

- శ్లో. శ్రీగంధం చాశ్వగంధాచ పంచాశత్పలికంతథా ।
గుడూచీ శారికా ముస్తా వరీహరహ నోక్షురైః । 182
- నిర్గుండి పాటలీ బిల్వం విష్ణుశాంతా మృణాలకమ్ ।
పర్వాటంచ శిలాదాత ధాన్యకం దార్ది కుంకుమమ్ ॥ 183
- బలా నీలోత్పలం కండం చాల్వోశీర కైరవమ్ ।
పృష్ఠీపర్ణీ పృథక్ పర్ణీ బృహత్సై చ పునర్నవమ్ ॥ 184
- అనంతాశరక ఝరసీపటోలీచ దురాలభా ।
కార్వాస శంఖనీ మూర్వా పారిధద్రక చందనైః ॥ 185
- విచారిమూల నిరి ? శిగ్రుశిరీషకమ్ ।
కరంజ కంకణామూలం ప్రత్యేకం పలవింశతిః ॥ 186
- అష్టద్రోణే జలే పక్త్వా చాష్టభాగావశేషితే ।
తైలద్రోణం వినిశ్చిప్య శనై మృద్వన్నినా పచేత్ ॥ 187
- ముండి మారకవ మత్స్యార్ణి త్రాస్మా లింబీ ప్రసారణే ।
ఐరేయం సహజేపి చ మేఘనాదం కుమారికా ॥ 188
- ధాత్రీ లకుచ నారంగం బీజపూరేక్షుసారకమ్ ।
ప్రత్యేకం కాన్య పాత్రంతు గోక్షిరం చతురాధకమ్ ॥ 189
- దధిపన్తు చతుః ప్రథం నారీకోదకం శివమ్ ।
నింబం చందవ సారంచ గ్రంధికం హస్తీపిప్పలీ ॥ 190

- జవంతిలోద్ర యుగళం విభీతిక వరా శిలా ।
తపస్వినీ పుష్కరంచ నీలీవాలుక చంపకమ్ । 191
- పుథక్ ప్రతుంచ భాగాని నూక్కుచూర్ణాని కారయేత్ ।
సుముహూర్తే సుసక్తే శుద్ధకాలేచ దేహినామ్ । 192
- పచేన్మందాగ్నినా తైలం దివారాత్రం సమవ్రతః ।
సమ్యక్ పక్వం పరిజ్ఞాయ గృష్ణీయాదై ర్ద్య పారగః । 193
- సాంద్ర నూతన వస్త్రేణ గాలయేత్తచ్చ బుద్ధిమాన్ ।
విధినా సాధు పాత్రఫలం సురభిత్పణవాసితమ్ । 194
- కేతకీ చంపకాదై ర్ద్యశ్చ పత్రైశ్చ కుసుమైరపి ।
హిమంకుంకుమ కస్తూరీ మార్జారీగంధ రోచనాః । 195
- తైలేనానేన సర్వేణ వాతపిత్త కఫాత్మనామ్ ।
అరేత స్స్వల్పరజసీ శుక్లవృద్ధి కరంపరమ్ । 196
- వలీపలిత నాశంచ శుక్రలుప్తి నివారణమ్ ।
స్థావరం జంగమం వైవ కృత్రిమాదిగరం హరేత్ । 197
- శ్రీరాధి మథనాత్ పూర్వం శంకరేణగరం యథా ।
మహాచండన తైలాఖ్యం శంభునా నిర్మితం పురా । 198

—: అశ్వగంధా బలాలాక్షాది తైలము —

- శ్లో. అశ్వగంధా ఫలశతం బలామూలంఫలం శతమ్ ।
లాక్షాపలశతం వైవ తదర్థం సోపవల్లికా । 199
- ఉశీరద్వితయం ముస్తా గడూచీ చ పునర్నవమ్ ।
శ్వదంష్ట్రా చామలక్ష్మణ సహదేవీ మహాబలా । 200
- కమలోత్పల కండంచ ప్రసారణ్య చ చండనమ్ ।
పుథక్ ప్రథద్వయం వైవ క్వాథే పాదావశేషితే । 201

తైల ద్రోణ సమాయుక్తం దధిమస్తు చతుర్థిమ్ ।
నారిశోదకం వైవ పృథకధ్వయ మిశ్రితమ్ ॥ 202

ధాత్రీ శతావరీ వైవ స్వరసంచ మధుప్రవా ।
కుమారీ స్వరసంచైవ పృథగాధక సంయుతమ్ ॥ 203

చాతుర్దాతక భాస్యంచ యష్టికుప్తం చ చందనమ్ ।
పారిద్రా పిప్పలీచైవ మరిచేంద్ర యవస్తథా ॥ 204

అసంతా కటుకంచైవ వృష మాంసీ సురద్రుమైః ।
శరకధ్వయ ముస్తాచ విడంగంచ కచోరకమ్ ॥ 205

రాస్నా ? తాలిన పత్రంచ త్రిఫలా మిశ్రితధ్వయమ్ ।
తక్కిలం దేవకుసుమం మంజిషా పద్మకేసరమ్ ॥ 206

కస్తూరీం కుంకుమం వైవ పృథక్ధ్వయభలకాక్షిపేత్ ।
భస్వంతరింగదాధ్యక్షం పూజయే దశ్వినీమతే ॥ 207

అభ్యంగస్నాన వస్త్యర్థం సర్వరోగ ప్రశాంతయే ।
ఏతాదతార్థకం శోషం క్షయం ద్వాదశశకంతథా ॥ 208

యేతాన్రోగా న్నిహంత్యాశు త్రిపురం శంకరోయథా ।
పీనసం చాక్షిరోగం చ పలితంచ వినాశయేత్ ॥ 209

శ్రీగాం ప్రసవరోగాంశ్చ ప్రదరం సోమరోగకమ్ ।
కుప్తమష్టాదశంచైవ గుల్మరోగం నవిదధీన్ ॥ 210

వర్ణహానిం చ కార్యం చ మాంసరక్త క్షయంతథా ।
ఏతాన్రోగాన్నిహంత్యాశుత్రిపురం శంకరోయథా ॥ 211

మహాశ్వగంధా లాక్షాదితైలం చేత్స్వర భాషితమ్ ।

—: పువర్నవాదిచూర్ణము :—

శ్లో. పువర్నవాయూ మూలం చ ఛాయాశుష్కంచకారయేత్ ।
చతుర్దశీ గవాక్షిరే పక్త్వా శుష్కంచ కారయేత్ ॥ 212

త్రికటు త్రిఫలావైవ జీరకద్వయం సైంధవమ్ ।
 తూరద్వయం రామరంచ దంతిమూలాని సేవయేత్ । 213

మధునా నవసీతేన తథా శర్కరయాపి వా ।
 ప్రాతఃకాలేభజేన్నిత్యం నిష్కం నిష్కార్థమేవచ ॥ 214

శోభోదర మహాస్లీహ దుర్నామంచ మహోదరమ్ ।
 మందాగ్నిం కామిలాం పాండుం గుల్మరోగంచ నాశయేత్ । 215

వలీపలిత నాశించ జీవేద్వర్షశతం మఖి । 216

టీ. ముదిరిన గలిజేదవేదతెచ్చి తరిగి నీడను యెండించి, అవుపాలు నాలుగుపాళ్ళున్ను, వేళ్ళు ఒకపాలున్ను, కూడావేసి సన్నపుమంటను ఉడకనిచ్చి పాలు యిగిరేదాకా ఉండనిచ్చి యెత్తి యెండనిచ్చి చూర్ణంచేసి వస్త్రగాలితంచేసి ఉంచుకొని యిందున యీక్రింది అంగడిమందులుకలుపుకొనేది. కరక్కాయ, తాడికాయ, ఉగ్గరికపప్ప, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, నల్లజీలకఱ్ఱ, తెల్లజీలకఱ్ఱ, సైంధవం, నర్దత్తరం, యవత్తరం, యింగువ, దంతివేళ్ళు, చూర్ణంచేసి కలిపి పూటకు ఒక నరహయెత్తు తేనెతో లోపలికి పుచ్చుకొనేది. ఇందు వల్ల శోభోదరాలు, గుల్మోదరాలు, కడుపులో ప్లేహరోగాలు, దుర్నామం, మహోదరం, కామల, పాండు, యీ మొదలైన రోగాలు శమించును.

—: నాగరాదిచూర్ణము :—

శ్లో. నాగరం చిత్రకం పాతా దీప్యకం చ రసాంజనమ్ ।
 జీరకాశివిషా ముస్తా పిప్పలీ కటుకం త్వచమ్ ॥ 217

కట్యంగం వత్సకం మోచా ధాతకీ కుసుమానిచ ।
 చూతంచ తలపోటత్వక్ తరుణం దాడిమీఫలమ్ ॥ 218

ఏతాని సమభాగాని నూత్నచూర్ణాః కారయేత్ ।
 తక్రేణ మధు నావైవ భక్షయేత్సతరుత్థితః ॥ 219

- జయేత్సామ మతీసారం నరత్తం సప్రవాహికమ్ ।
అతీర్ణ మామదోషం చ శూల మాధ్యానమేవ చ । 220
- మందాగ్నిం విషమాగ్నిం చ గుడకీల మరోచకమ్ ।
జయేత్కుక్షిగతాన్ రోగాన్ నాశయేన్నాత్ర సంశయః । 221
- గ్రహణీదీపనం శ్రేష్ఠం భిషగ్విఘ్నరీ కీర్తితమ్ । 222

టీ. శౌంతి, చిత్రమూలం, అగరుశౌంతి, ఓమం, అంజనరాయి, జలకట్ట, అతివన, తుంగముస్తలు, పిప్పలీమూలం, లవంగపట్ట, పెద్దమాని చెక్క, కొడిశపాలచెక్క, బూరుగబంక, ఆరెపూవు, మామిడిపప్పు, తంగేడువేళ్ళు, దాడిమపిండెలు, వీనిని సమభాగములుగాకూర్చి చూర్ణంజేసి పూటకు ౧ వరహాయెత్తు తేనెలోయిచ్చేది. ఆమరకౌలు నిలుచును.

—: సముద్రలవణచూర్ణము :—

శ్లో. సాముద్ర సౌవర్చల సైంధవానాంతూరం యవానీ త్వజమోదకంచ ।
నపిప్పలీ చిత్ర కశ్యంగీబేరం హింగూ విడం చేతి సమాంశకం స్యాత్
ఏతాని చూర్ణాని ఘృతప్లుతాని భుంజీత పూర్వేకబలే ద్రవస్తమ్ ।
వాతోదరం గుల్మమక్షీర్ణభుక్తం వాతప్రకోపం గ్రహణీంచ దుష్టమ్ ।
అర్ఘాంసి శుష్కాని చ పాండురోగం భగందరంచేతినిహంతిసద్యః ॥ 223

టీ. సముద్రలవణం సౌవర్చలవణం సైంధవలవణం జీలకట్ట వోమం పిప్పళ్ళు చిత్రమూలం శౌంతి యింగువ బిడం ! లవణం యివి సమ భాగం చూర్ణంజేసి ౧ వరహాయెత్తు ద్రవము కబళంలో వేసికొని నెయ్యి పోసికొని భోజనంచేయగా, ఉదరకౌలులు మానును. ఈ చూర్ణం వేడిశీతలతో పుచ్చుకోవచ్చును గ్రహణిరోగాలు, అగ్ని మాంద్యాలు, అతిసారాలు మానును,

—: పంచకోలాదిచూర్ణము —

- శ్లో. పంచకోల బణా హింకు మరిచం నాగరం వచా ।
లశునం దీప్యకం పారా చేశ్వరీ గజసింహురీ ॥ 224
- దంతీమూలం . . . హికిం శరపుంభ శ్వేతపునర్నవా ।
పునర్నవా చ త్రిఫలా నిర్గుండి భృంగరాజకమ్ ॥ 225
- పూతీకరం చభూనింబే పుష్కరం జీరకద్వయమ్ ।
అజమోదం పజ్రలతా ద్రాక్షా సూరణమీవచ ॥ 226
- తుంబుకు రవ్వనతిక్తంచ త్రిమూలం పలుపంచకమ్ ।
కుమారీ చ సమాంశాని సర్విచూర్ణం త్రివృత్తమమ్ ॥ 227
- ఉష్ణోదకేన దాతవ్య ముదరేచమహోదరే ।
..... ॥ 228
- విడ్భుంధనం పాండురోగం శోభోదర పరిభ్రమా ।
ఉదావర్తం పంచకాగం శ్వాసం శీతజ్వరం తథా ॥ 229
- పురాణం జయతి వ్యాధిమజీర్ణం వివిధం తథా ।
ఫల్ది దోషం చాగ్నిమాంధ్యమన్న ద్వేషహరేన్నృణామ్ ॥ 230
- పంచకోలాదికం నావహ్యత్రేయేణ వినిర్మితమ్ ॥ 231
- టీ. పిప్పళ్ళు, పిప్పలీమూలం, చవ్యం, చిత్రమూలం, శొంఠి, చిట్టాముట్టి
వేళ్ళు, యింగువ, మిరియాలు, కందగడ్డలు, ద్రాక్ష, పంచలవణాలు,
నర్జత్కారం, యవత్కారం, నవానారం, అడవికండ, యివి
సమాంశాలు చూర్ణించేసి, తెగడచూర్ణం సమకూర్చి పూటకు
గి వరహాయెత్తు వంతున, వేడినీళ్ళతో పుచ్చుకొనిన ఎనిమిదికూల
లును, గ్రంధిరోగములును, వాతగుల్మం, ఫర్ది, గుల్మమును
గి వగల (విధములైన) గుల్మములును, జలకూర్మోదరాలును; తూనీప్ర
తికూనులును, విడ్భుంధనమును, శోఫ, ఉదావర్తిం, పంచకాగం, విషమ

జ్వరం, కీతజ్వరం, పురాణజ్వరం, అక్షర్జ్వరం, ఛర్ది, అగ్నిమాంద్యము, అన్నద్యేషము, అరుచి యిత్యాదిరోగాలు మానును.

— ధాతువృద్ధికి మదవకామేశ్వర చూర్ణము :—

శ్లో. ద్రాక్షా కుష్ఠం కచోరం మిశ్రిత మధుక చతుర్దాతకం జాతిపత్రమ్ ।
ఖడ్గూరంచాత్మగుప్తం ఫలమపిముగలీ చాశ్వగంధాపమార్గే ।
రాన్నాధాన్యం విహారి త్రికటుక సహితం శాఢిబా సారబీజం ।
కుంఠి బీజంచ జాతిఫల ... కాక జంఘనలాంఛన్వ ॥ 282

శాల్మల్యస్రంచ తక్కిలక వినశకలం కుంకుమం కృష్ణజీరం ।
భాక్షా భల్లాతకా స్పృందయవ మవనీశర్కరా తాళకండమ్ ।
ధాత్రీ వర్షాభుమాలం మృగమదవరీ.....భృంగరాజం ।
పాస్తోర్బీజం పలాశా త్రికటు సిత మేలా బర్బరీ మాషబీజమ్ ॥ 283

కృత్యాకత్యర్థ రుల్యాశ్శతి మృదులతలైశ్చాన్తితై ర్వస్త్రపూతైః ।
.... ఇంచినమాంశాత్రినయన ? నలిలై ర్భావ నేత్స ప్రవారమ్ ।
రంభాతోద్వేర్దివారం తదను సుచర్చికామూలతో యైత్రివారం ।
రోహిణ్యైకచారిం విధివదమలధీః శోషయేత క్రమేణ ।
కృత్వైకేకందినాంతేశుచి మధుఘృతసహితం ప్రాప్యక్షీరస్యమాత్రా ।
..... జిత్వాఫాల్యాన్ని సాదానిలరుజానాశురోగాన్ ।
పౌష్కప్రీతాం సహస్రం మదయతి మదనోద్రేకయ్యుత్తివీర్యః ॥ 284

టీ. ద్రాక్షపండ్లు, కోష్ఠం, కచోరం, సదాప, అతిసుధురం, లవంగపట్ట, లవంగపత్రి, యాలకులు, నాగ కేసరాలు, బాపత్రి, జాజికాయ, లవంగాలు, ఖడ్గూర, దూలగోవేల చిత్తులు, నేల తాడిగడ్డలు, పెన్నేరు గడ్డ, ఉత్తరేణిబియ్యం, దుంపరాన్న, మెంతూరు, నేల గుమ్మడిగడ్డ, కోంతి, పిప్పలి, మిరియాలు, మగంధపాల, చారపప్పు, సముద్రబోగి చిత్తులు, అక్కలకజ్జ, వెలుమగందిచిత్తులు, చిత్రిమాలం, బూరుగు నీళ్లం, తామరతూడులు, కుంకుమపూవు, నల్ల జీలకఱ్ఱ,

గంటుభారంగి, జడి పలుకులు, నొడిశపాలవిత్తులు, భూశర్కరగడ్డలు మొగలిచెండ్లు, ఉశిరికపప్పు, గలితేడువేళ్ళు, కస్తూరి, చిల్లగింజలు, చల్లగడ్డలు, వెదురుబియ్యం, గుంటగలగరవిత్తులు, గసగస, పల్లేడు గింజలు, నల్లనూలు, కుక్కు-వామింట విత్తులు, మినుములు యివి సమాంశాలు చూర్ణంచేసి యీ చూర్ణానికి సమంగా భంగి అకు వేయించి కూర్చేడి, టంకాయపాలను యేడు భావనలు అరటిదుంపలను యేడుభావనలు, నల్లగిడ్డలరసం యేడుభావనలు, పన్నీరు ఒక భావనచేసి యెండించి యిందుకునరి తెల్లశర్కర కుర్చి అక్షప్రమాణం దినం నేవించగా ఫౌల్యం, అగ్నిమాంధ్యం మొదలైన లోగాలను అణచివీర్యవృద్ధి, స్తంభనం కలుగజేసును. దీనిపేరు యిది నామేశ్వరము.

— మేహాలకు —

శ్లో. అశ్వత్థబీజం ఖదిరస్యబీజం చావారబీజం మధుశిశ్రుబీజమ్ ।
కారాసబీజం, కఠాసబీజం కశీశబీజం తలహోటబీజమ్ ।
వీరద్రుబీజం సకలం సమాంశం సంఘాతితం ధాత్రి రసేనభావ్యమ్ ।
తక్రేణవా పుష్పరసేన సేవా ప్రమేహ జాలాంతక నామచూర్ణమ్ ।

టీ. రావివిత్తులు, చండ్రవిత్తులు, నేలతంగేడువిత్తులు, అడివి మునగ విత్తులు, పత్రిగింజలు, చిల్లగింజలు, వెలగవిత్తులు, తంగేడువిత్తులు, నీరుగొట్టివిత్తులు, యివి అద్యంతమున్ను సమభాగంకూర్చి ఉశిరి కాయల రసంచేత భావనచేసి యీ చూర్ణం ఆపుముజ్జగతోనైనా తం గడు పూలరసంతోనైన నేవించ విశంతిమేహాలును మానును.

— తాళీసచూర్ణము : —

శ్లో. తాళీసపత్రం మారీచం నాగరం పిప్పలీ శుభా ।
యథోత్తరం భాగవృద్ధ్యా ఏలాత్విక్ చార్ధభాగిణీమ్ ।
తద్రుచ్యం దీపనం చూర్ణం కణాప్తగుణశర్కరమ్ ।
కాన త్వసాదుది చ్ఛిరిస్తీహ మృతాపిర్వ శూలజీత్ । 286
పాండుజ్వరాదిసారఘ్నం మూఢవాతానులోమనమ్ । 287

టి. తాళిశపత్రి ప 1, మిరియాలు ప 2, శొంఠి ప 3, విప్పళ్ళు ప 4
తవక్షీరి ప 5, లవంగపట్ట, యాలకులు రెండున్న ఒక్కొక్కటి
అరతులం వంతున శర్కర ప 82 యీప్రకారం కూర్చి చూర్ణంచేసి
శర్కర కలుపుకొని, పూటకు వరా యెత్తువంతున సాయంప్రాతముల
పుచ్చుకొనేది. ఇందుకు అనుపానం, తేనె, పాలు, నెయ్యి, ఈ
అనుపానాలచేత పుచ్చుకొనేది.

—: మధున్నహీచూర్ణము :—

శ్లో. మధున్నహీ షోడశపలా గంధకం షట్పలం తథా ।

గుగ్గుల్వప్తపలం తత్ర వరాచూర్ణం పలాప్తకమ్ ।

విడంగం పంచలవణం పారా వత్సక దీప్యకాః ।

మూర్వాజమోద హింగూనాం భాగ్లే రాస్నాచ జీరకమ్ ॥ 238

గజకృష్ణా దేవదారు కరంజ మితి చిత్రకాన్ ।

పుథగర్థఫలాస్సమ్యక్ సూక్ష్మ చూర్ణాని కారయేత్ ॥ 239

ప్రతివాపం తతః కృత్వా వటకాన్ ఘృతసంప్లుతాన్ ।

తత్ప్రేవితం నిహంత్యాశు సర్వవాత భర్వాగదాః ॥ 240

త్వగ్రక్తజనికారం చ వ్రణరోగాన్సమూతికాః ।

సర్వగ్రంధీ నిహంత్యాశు సర్వశూల నిబర్హణమ్ ॥ 241

టి. వరంగిపట్ట ప ౧౬, గంధకం ప ౬, మహిపాక్షి గుగ్గులు ప ౮,
వాసువిడంగం, పంచలవణం, అగరుశొంఠి, కొడికపాలు, వోమం,
చాగగడ్డలు, ఇంగువ, గంటుభారంగి, దుంపరాస, జీలకఱ్ఱ
ఏనుగుపిప్పళ్ళు, దేవదారు, కానుగపట్ట, చిత్రమూలం వగకు అర
పలము చొప్పున చూర్ణంచేసి, గుగ్గులు శుద్ధిచేసి కూర్చుకొనేది.
ఇవి అధ్యంతంకొట్టి, చూర్ణంజేసి, పూటకు వరాయెత్తుచూర్ణం
తేనెతోనైనా నేవించను సకల వాయువులు, యీ యోగమందు
చెప్పినరోగాలు మానుదు.

—: అశ్వగంధాదిచూర్ణం :—

శ్లో. రాస్మా బార్హీణ విమంచవ్యం చాతుర్జాత మరీచకం ।

గ్రంథికం మాగధీశుంఠీ వరాళం రక్తరేణుకమ్ ॥ 242

మాంశీ మంజిష్ఠ మధుకం తాళీగం పత్రకం తథా ।

జాతీఫలం కచోరం చ తృట్కుశీరం చ ధాన్యకం ॥ 243

కర్ణమాత్రమిదం చూర్ణం సమ్యగ్వస్త్రేణగాలితమ్ ।

చూర్ణ మధ్యకృతం యోజ్యం అశ్వగంధా రజశ్శివేత్ ॥ 244

తత్సమం శర్కరాయుక్తం ప్రాతఃకాలేన సేవయేత్ ।

జ్వరమగ్గితం వైవమేదో మజ్జా జ్వరాపహమ్ ॥ 245

క్షయంవృత్తాండు శోభంచ శ్వాసం శాసం హలీమకమ్ ।

చత్వారింశద్విత్త రోగాన్ శ్లేష్మదుగ్ధింశతీం తథా ॥ 246

ముఖరోగం ప్రసేకం చ మందాగ్నిమదుచితథా ।

ఛర్దిరోష మతీసారం అన్నద్యేష మరీచకం ॥ 247

హంతి మూర్ఛామామవాతమామపిత్తం మతిభ్రమమ్ ।

సర్వవాతహరం వైఎనాశయేన్నాత్రసంశయ ॥ 248

అశ్వగంధం మహాచూర్ణమశ్వభ్యాం నిర్మితం పురా ॥ 249

టీ. దుంపరాన్న గంటభారంగి, చవ్యం, లవంగపట్ట, లవంగపత్రి, ఏలకులు, నాగకేసరాలు, మిరియాలు, పిప్పళ్లు, పిప్పలిమూలం, శొంఠి, లవంగాలు, రక్తరేణుకం, జటామాంసి, మంజిష్ఠి, అతిమధురం, తాళిసపత్రి, జాశికాయ, కచోరం, వట్టివేళ్ళు, కొత్తిమిల్లి, యివిలన్ని సమం, పెన్నేరుగడ్డచూర్ణం, శర్కర సమం కూర్చుకొని పూటకు వరాఁడుత్తు వంటున తేనె అనుపానముతో నేవించవలెను. ఇందున మానో రోగాలు అస్థిగత జ్వరాలు, మెదోగతం, మజ్జగతం, శుక్లగతం, రక్తగతం, యీ జ్వరాలు కూనును. పాండు, శోష, శ్వాస

కాన, పైత్యరోగాలు, క్లేమ్మరోగాలు, అగ్నిమాంద్యాలు, అదబి, ఛర్దిదోషాలు, అతిసారము, అన్నదోషాలు, గుల్మరోగాలు, మూర్ఛరోగాలు, మూర్ఛవాయువు, పైత్యలు, పిత్తరోగాలు, సర్వ వాతాలు మానును.

—: మహాద్రాక్షాదిచూర్ణము :—

శ్లో. ద్రాక్షాతుగా రేణుక తోయవంబు ఖర్జూరలాహ బిసచందనేన
పలద్వయం ధాన్యకజీరకానాం విదారి గోక్షూరక పిప్పరీనామ్ ।
మసీచశోంఠీ త్రిఫలాచకుప్తం యష్టిముఖీరోత్పల కండకంచ ॥ యేలా
లవంగ ఘనచోరక యుగ్మ కాశానిశామృతా కంకుమకం ప్రియంగు||
ప్రకారయేత్ క్రమసూక్ష్మచూర్ణం చూర్ణంసమంసిత మక్షమాత్రం
క్షాద్రంపిబేచూర్ణఘృతస్యపానం పైత్యాది సర్వవిధరోగపినాశనంచ||
జ్వరస్యతృష్ణా.....నాశంపాంఛోకారాల్లింశ్చ శిరసశ్చకంఠపనమ్
నప్టీంద్రియం వీర్యవివర్ధనంచ సర్వేషు మేహేషుచ రోగనాశనమ్ ।
ద్రాక్షాది చూర్ణోత్తమ మస్వినీభ్యం సర్వాతి సారగ్రహిణీవినాశమ్||

టీ ద్రాక్షపండు, తవక్షీరి, రేణుకలు, తామరగడ్డలు, ఖర్జూరం, పేలాలు, శ్రీగంధం, చిట్టాముట్టి, పేరాముట్టి, కొత్తమిల్లి, జీలకఱ్ఱ, నుగంధిపాల, పల్లెడువేళ్ళు, మిరియాలు, శుంఠి, కరక్కాయ, తానికాయ, ఉశిడికపప్పు, కుప్తం, అరిమధురం, వట్టివేళ్ళు, కలువ గడ్డలు, ఏలకులు, లవంగాలు, తుంగగడ్డలు, కచోరాలు, తక్కిలం పసుపు, రిప్పలేగ, కంకుమపూవు, ప్రేంఖణం, యివి అన్నినీ సమంగా కొట్టి చూర్ణంచేసి యీ చూర్ణానికి సమం కర్కర కలుపు కొని పూటకు వరాడెత్తుచూర్ణం తేనెతో పుచ్చుకొన్న, ఈ యోగమందు చెప్పినరోగాలు మానును.

—: ఏలాదిచూర్ణము :—

శ్లో. ఏలాయుగ్మ మధూక జీరక యుగ ద్రాక్షామృతా శారిఖా
శుంఠీ మాగధికా వరీ ముసలికాయష్టిక్యగంధాతథా

ధాత్రీ పత్రక ధాన్యకం జతురసం జీవావిదారీ తుగా
కోష్ఠం వాలుకయుగ్మంచందవ హిమంకస్తూరికా కుంకుమమ్ । 251

తక్కిలం చ జటా కచోరయుగళం జాతీఫలం గోక్షురం
గుప్తాయాః ఘన శాల్మలీభవరసం శైలేయకంశీ సరం,
ఇత్యేతే సమభాగికాః సమసితాః శ్చైద్రేణ సంయోజితాః
చూర్ణం పైత్యగదం నిహంతిబల కృద్వృష్యం హితం చక్షుషః । 252

రోగాణాంప్రతి కారకం భ్రమ హరందాహం పిపాసాంశ్రమం
మూర్ఛాం ఛర్దిమరోచకంచ శమయేద్బల్యంచ కాంతిప్రదం । 253

—: బృహదిగ్నిచూర్ణము :—

శ్లో, సర్వక్షారం యవక్షారం ధల్లాతం గజపిప్పి ।
అజమోదం వచా ముస్తా దేవదారు విదంగకమ్ । 254

పాతా దార్ద్ర నికా హింగు ధాత్రీ దాడిచు పేష్కరం ।
గ్రధికంచ త్రిపుత్ చించా యవానీ జీరకద్వయమ్ । 255

కచోరం నాగరం భాక్షీ మురిచం చాస్తువేతసం ।
మూతూక మథయా శుంరీ చాతిర్జాత కరంజకమ్ । 256

ఆరగ్వధం చ పూతీకం లవణానాం చ కంచకమ్ ।
పలాశ శీగ్రు మాషాశ్చ ఖైరం చారణ్యపాటలీ । 257

నీళికాంతా కోకిలాక్షాత్ ఖైరం వైవాపమార్గజమ్ ।
దగ్ధశంఖం నమంచూర్ణం సర్వంచూర్ణం ప్రకల్పయేత్ । 258

ఆ రవే మా తులుంగస్య స్వరసే భావయేత్రిధా ।
త్రిధా మస్తు కృతైస్తయై శ్రీధా జంబీరకైరపైః । 259

బృహదగ్ని ముఖం నామ చూర్ణ మత్యగ్నికారకమ్ ।

మస్తునా మధునా వాపి ఽ త్రైలోగగణాపహమ్ ॥ 260

అశీర్ణముదరిం గుల్మం హంతి సత్యం విశేషతః ।

సమస్త వ్యంజనోపేతం భక్తం భుక్తంతు జీర్యతి ॥ 261

..... ॥

నాభోజనేన కాయాగ్నిః దీప్యతే నాభిభోజనాత్ ।

యథానిరింధనోపహ్నిః..... ॥ 262

టీ. సర్వ్యత్రారం, యవత్రారం, జీడి, యేనుగపిప్పళ్లు, ఓమం, వస, తుంగము ప్తలు, దేవదాదు, వాయువిడంగం, అగరుశొంఠి, పనుపు, ఇంగువ, ఉశికికపచ్చ, దానిమ్మనోడు (పండు చెక్క) పిప్పళ్లు, తెగడ, వులి చంపలిగడ్డలు, కురాసానివోమం, నల్లజీలకఱ్ఱ, జీలకఱ్ఱ, కశోరం, శుంఠి, గంటుభారంగి, మిరియాలు, వోమం, చింత, మంహారం, కరక్కాయ, లవంగవట్ట, లవంగప్రతి, యాలకులు, నాగకేసరాలు, కానుగవేరు పట్ట, ముజ్జిపూడలు, తపశి, మునగవేళ్ళు, పంచలవణాలు, మోడుగపిత్తులు, మునగపిత్తులు, ఉద్దులు, పాదిరివేళ్ళు, రేలపట్ట, త్రారం, అపామార్గత్రారం, శంఖభస్మం, ఇవి సమంగాకూర్చి చూర్ణం చేసి దానిని మూడీ ఫలరసంచేతను ఒకనాడు, పుల్ల యజ్జిగచేతను ఒకనాడు, నిమ్మపండ్లరసాన ఒకనాడు భావనచేసేది. ఈ భావనలు అంతా అయినపిమ్మట అర వరహాయెత్తుచూర్ణం ఆపు చల్లతోనైనా నిమ్మపండు పులుసుతోనైనా లోపలకు పుచ్చుకొనిన యీ యోగమందు చెప్పిన వ్యాధులన్నియు మానును.

—: తాళీశవటకము :—

శ్లో. తాళీశపత్రం మారీచం చచికానాం పలం పలం ।

కృష్ణా తమ్మాలయో ద్వే ద్వేపతే శొంఠి పలత్రయం ॥ 263

చాతుర్దాతము శీరంచ కర్ణాంకంశ్శక్తిచూర్ణితమ్ ।
గుణేన వటకాగృత్వా త్రి గుణేన ప్రదాపయేత్ ॥ 264

కాసం శ్వాసం య యం గుల్మం హృద్రోగం గ్రహణీ గదం ॥
యత్క్యాణ మగ్నిమాద్యంచ పీవసంచ వినాశయేత్ ॥ 265

టీ. తాళీశపత్రం ప గ మిరియాలు ప గ చవ్యం-ప గ పిప్పళ్ళు ప ౨
పిప్పలీమూలం ప ౨, శొంఠి ప 3, లవంగపట్ట, లవంగపత్రి, యాల
కులు నాగకేసరాలు ఒక్కొక్కటి ఒకతులము, వీనిని చూర్ణించి
పాత బెల్లం ౪ పాళ్ళు చేర్చి వట కాలుగా చేసుకొనేది.

— శరవుంఖా బిల్వాది :—

శ్లో. శరవుంఖా బిల్వమూలం కుండలీమూలమేవచ ।
ప్రత్యేకం వింశతివలం బలామూలం తదర్ధకమ్ ॥ 266

శుక్లిపర్ణీ వృథకపర్ణీ బృహత్స్యచ వచంపచా ।
పాతా భాష్ణా శాలిబాచ ప్రత్యేకం వలవంచకం ॥ 267

అష్టగ్రోణేజరే పక్షా చాతుర్భాగావశేషితం ।
ద్వాత్రింశతిసితాయుక్తం ప్రతివాపంతు కారయేత్ ॥ 268

చాతుర్దాతం త్ర్యామణంచ జీరకద్వయమేవచ ।
జాతీఫలం లవంగాని చవ్య చిత్రక యోస్తథా ॥ 269

సైంధవం పిప్పలీమూలం ధాన్యకం కుష్ఠమేవచ ।
తాళీసపత్రం రాస్నా చ దీప్యకద్వయమేవచ ॥ 270

పృథగర్థవలాన్యే తామూర్ణయేత్పుట గాభితమ్ ।
లేహ్యపాకంతు కుశలో కృత్వా తు భిషగుత్తమః ॥ 271

మధు ప్రస్థం సమాలోడ్య లోహ మంధూర యోస్తథా ।
ప్రత్యేకం ఫలమాత్రం తు యోజయేద్ద్యుమ్ని సేవనాత్ ॥ 272

నూతికానాతశమన మాధ్యానం చాతిసారకం ।

అగ్నిమాంధ్యం జ్వర ఛర్ది కామిలా పాండుమేవచ ॥

273

శరపాదవిదాహంచ నాశయే న్నాత్రసంశయః ।

శరపుంభాది విల్వాభ్యో లేహ్యాయం పరికీర్తితః ॥

274

సర్వలోకోపకారాయ పార్వత్యా సహశంభునా ।

275

టీ ములుపెంపలివేళ్ళు, బిల్వవేళ్ళు, తెల్లపుష్పివేళ్ళు, వగకు ౨౦ పలాలు, చిట్టాముట్టివేళ్ళు ౧౦ పలాలు, నేలపొన్న, కోలపొన్న, ములకవేళ్ళు, గలిజేరువేళ్ళు, లంజనవరం వేళ్ళు, తిప్పతీగె, వగకు ప ౫ అగకుశొంఠి గంటుభారంగి, నుగంధిపాల వగకు ౧ పలం యిది కొట్టి బావలోవేసి ౮ తూముల నీళ్ళుబోసి తూముగాదించి పాతబెల్లము ౩౦ పలాలు వేసి లేహ్యంగాచేసేది. ఇందు లవంగపత్రి, లవంగపట్ట, యాలకులు, నాగకేసరాలు, జీలకఱ్ఱ, నల్లజీలకఱ్ఱ, జాజికాయ, లవంగాలు, చవ్వం, చిత్రమూలం, సైంధవ లవణం, పిప్పలీమూలం, ధనియాలు, చెంగలవ్వకొమ్మ, తాళీశపత్రి, దుంపరాన్న, వోమం, కురాసానివోమం వగకు ఒక్కొక్కటి అరపలం వంతున చేసి చూర్ణంచేసి లేహ్యంగా చేసి, తేనెపయడు (ప్రథము) పోసి, లోహమందూరాలువగకు అరపలం చొప్పున వేసి ధావ్యపుతాన నలువది దివసములు పుండిపెట్టేది పూటకు అక్షప్రమాణం (ఒక తానికాయంత) నేవించను యీ యోగ మందు చెప్పిన వ్యాధులు మానును.

— విల్వాదిలేహ్యము :—

శ్లో॥ త్రింశత్పలం బిల్వమూలం సార్థికుంభేంభునః పచేత్ ।

అష్టభాగావశీషేస్నిన్ కషాయేణ పరిస్రుతే ॥

276

త్రింశత్పలంగుడం దత్వాకించిత్పక్షే వతారయేత్ ।

త్రిఫలం శృంగీబేరంచ మరీచః చ చతుర్థకం ॥

277

పిప్పల్యాకుడుబాధం చ చవికాయా ప్రకుంభకం ।
ముష్టిం తాళీసపత్రస్య ముష్ట్యర్థం కేసరస్యచ । 278

ద్విపలం పిప్పలీమూలం చిత్రకం చ పలంతథా ।
పుష్కత్రిజాతకంక్షిం జీరకం చ పలంతథా । 279

సంచూర్ణ్య తస్మిన్ విపచేద్యుక్త్వా పుష్పరసంక్షిపేత్ ।
ఏవలిల్వాదికోనామ సర్వచర్ది నిబర్హణః । 280

హృద్రోగం కామిలాంగుల్మం గ్రహణ్యదుచి పీనసాన్ ।
హిఢ్యాకాస్రక్రిమిశ్వాస వైహానా హగళామయాన్ ॥ 281

అర్థాంసి పాండు రోగం చ హన్యాత్ కాల విభేదతః । 282

టీ. బిల్వపేర్లు ప 30, పిప్పర్లు ప 4, చవ్యం ప 1, తాళీసపత్ర ప 2, నాగ కేసరం ప 4, దేశావారం ప 2, పిప్పలీమూలం ప 2, చిత్రమూలం ప 1, లవంగపట్ట, లవంగపత్ర, యాలకులు వగకు ప 2, జీలకర్ర ప 3, యివి చూర్ణంచేసి మునుపుగాకాచిన కాగులో చూర్ణంచేసి పక్షింగా దించుకొని, పయదుతేనె బోసి, కలిపి, ధాన్యపుకానవుంచి, పూటకు వక్కపోకంత నేవించను, యోగమందు చెప్పిన రోగాలు మానును.

—: మహాబిల్వాది :—

శ్లో॥ తులాం చిల్వస్యమూలం చ ద్విద్రోణే పాం పరిమ్రుతే ।
అష్టభాగావశేషేచ పంచాశద్గ్ధ మాచరేత్ ॥ 283

ఆర్ద్రైక స్వరసప్రథం తత్రైవ బీజపూరకాత్ ।
త్రిజాతకం త్రికటుకం ధాన్యం ముస్తాయావశూకజమ్ ॥ 284

జీరకద్యయ సింధూ ప్రమధూకాయసమేచ ।
తేషాం చూర్ణం ద్విపలికం పాత్రపాకంతు కారయేత్ ॥ 285

సీతీభూతే చ కుడుబం మూక్షికం చ వినిక్షిపేత్ ।
ధాన్యరాశౌ నిధాతవ్యం పక్షింవా మాసమేవచ ॥ 286

అగ్నిదీప్తికరం చైవ న్యారోచకహరం తథా ।

శ్వేయ భావ్యాహ్లాస వికృతిం శాస్త్రసంతానంచ గుల్మనుత్ ॥ 287

ఉద్ధావోర్ధ్వవారేచ శస్యతే పరమావధం । 288

టీ 10|| పలము మూరేడు వేడు పైతోలుతీసి చెక్కి, కుండలోవేసి, 8 తూములనీళ్లుపోసి వడిగాకాది 50 పలాలు పాత బెల్లము, ఒక ప్రెస్టుము అల్లపుంసము, *దానిమ్మపండ్లస్వరసము అరపడి పోసి, అందు లవంగపట్ట, లవంగపత్రి, యాలకులు, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, ధనియాలు, తుంగగడ్డలు, యవతైరం, నల్లజిలకర్ర, పైంధవలవ ణం, అతిమధురం, ఎగకు ప 2 కూర్చి, చూర్ణించేసి పాగులోవేసి, పక్వంగాడించుకొని నేయి తేనెపయిదు ఒక కుడువము పోసి దించి భాన్యపుతానవుంచి, దినం 3 వరామెత్తు వంతు కేవించిన యీ యోగమందు చెప్పిన రోగాలెల్ల మానును. యీ ప్రయోగమందు మాదీఫలం కూర్చును మాతులుంగాది లేహ్యం అగును.

—: క్షయకాసానకు వాసాదిలేహ్యము :—

శ్లో|| వాసా నిర్గుండితాశర్క కుండలీ బృహతీద్వయం ।

ప్రత్యేకంవి శతిపలం ద్విద్రోణేసలిలేపచేత్ ॥ 289

అష్టభాగావశేషంతు తులార్థగుడ సంయుతం ।

వాసా కరంటాశాశర్క గుడూచీ కాసమర్దకమ్ ॥ 290

నిర్గుండాశర్క భృంగానాం స్వరసంకుడుబం పృథక్ ।

ఘృతస్య కుడుబం చైవ తైలస్య కుడుబం క్షిపేత్ ॥ 291

దర్శివిఘట్టం విపచేత్ పక్షిత్తత్ర నిధాపయేత్ ।

భాక్షికా కర్కటశృంగీచ ప్రత్యేకం త్రిఫలాన్వితం ॥ 292

* నిజహారశల్లమునకు మాదీపలము నుపయోగించుట ఆంధ్రవైద్యభాషాము మత యాశమున దీని! దానిమ్మకలకు అందును. ఈ యోగముయొక్కటికెలోని అఖరు వాక్య మునుబట్టి దానిమ్మ అను అర్థము సరియైనది.

- విప్రులీ విప్రులీమూలం చవ్యం చిత్రక నాగరమ్ ।
జటిలాసైంధవం వైవ చాతుర్జాతకమేవచ । 293
- తాళీశపత్రం మరివం పుష్కరం త్రిఫలాన్వితమ్ ।
పృథక్ పృథక్ ఫలం వైవ చూర్ణం కృత్వా యథా మృదు । 294
- ప్రక్షిప్త మాక్షికం తం తు క్షిపేత్ సిన్ధిన్ వినిక్షిపేత్ ।
శుద్ధభాంజీ స్థితే తస్మిన్ ధాన్యరాశౌ నిధాపయేత్ । 295
- అక్షమాత్రప్రయోగేణ ప్రాతఃకథాయ భక్షితమ్ ।
షడ్విధక్షయరోగాంశ్చ కాశం శ్వాసం వినాశయేత్ । 296
- హృద్రోగ గుల్మ హిక్మార్కస్థిహానాహ మదజ్వరాన్ ।
మానమాత్ర ప్రయోగేణ సర్వవ్యాధి నివారణమ్ । 297

టీ. అడ్డసరపువేళ్ళు, ముండ్లముపైవేళ్ళు, వావిలివేళ్ళు, ఉబ్బివేళ్ళు, వాకుడువేళ్ళు, వగకు ౧౦ పలాలు వీనిని నలియగొట్టి యిందు నీళ్లు పోసి, అష్టభాగంగా కాచి, కషాయం దించి, యిందులో పాత బెల్లము 50 ఫలములు కలిపి, అడ్డసరపాకుస్వరసం, ములుగోలింటి ఆకురసం, తిప్పతీగె ఆకుస్వరసం, ములునోపాకు స్వరసం, గుంటగలగర ఆకు స్వరసం, వీనిని ఒక్కొక్కటి కుడవము స్వరసంపంతున తీసుకొని ఆ పాకు లోపోసి, అందు ఒక కుడువము నూనెకూడాపోసేది. మెల్లని మంటగా కాచేది, మరియునందు గంటుభారంగి, కర్కాటకకృత్పంగి, వగకు పలం 3, విప్పలి, విప్రులీమూలం, చవ్యం, చిత్రమూలం, శొంఠి జటామాంఠి, సైంధవలవణం, లవంగపట్ట, పత్రీ, యాలకులు, నాగ కేసరం, తాళీశపత్ర, మిరియాలు, వగకు పలం ౧ చొప్పున కూర్చి, పుష్కరమూలం పలం 3 కూర్చుకొని, చూర్ణంచేసి పాకులోవేసి, షక్వంగా దించి ఒక కుడువము నెయ్యి తేనె పోసికలిపి, 15 దినాలు ధాన్యపుటాన పుంచి, గచ్చకాయంత ప్రాతః సాయంకాలాలందు పుచ్చు కొనేది. షడ్విధక్షయరోగాలు, కాశశ్వాసలు, హృద్రోగాలు, గుల్మాలు, హిక్మలు అర్కస్థిహ రోగాలున్న మహాద్రులున్న

మానుడు. ఈ కౌ. మ. ధ. ౦ ఒకనల వుచ్చుకొంటే సర్వవ్యాధి నివారణ యగును.

—: కాగళ్యాసములకు ఝద్రాది లేహ్యము :—

శ్లో. వ్యాఘ్రీకతం స్యాదభయాకతం చ ద్రోణేజలస్య
ప్రప చేత్కషాయమ్ ।

తులాద్రమాణేన గుడేనయుక్తం పశ్యాభయాభిస్స హితాభిరత్ర । 298

శీతేక్షిచేత్తస్యధునః పలాని పలాని చ త్రిణికటుత్రయస్య ।

త్వత్ప్రతమేలాగదశేనరాణాంచూర్ణాత్ఫలం చేతిని దేహదృష్టః ।

ఝద్రాది లేహ్యః కఫజాన్వికారాన్ సశ్యాస శోమానపి పంచకాసాః ।

టీ. వాకుడువేర్చు నూరుపలం సమూలం, కరక్కాయ నూరుపలాలు, వీనిని నాలుగుతూములునీళ్లలోపోసి, నాలుగుశేట్లగాడించి 100 పలముల పాతలెల్లంవేసి, పాకుపట్టి ఆ పాకులో లవంగపట్టి, లవంగపత్రి యాలకులు, నాగకేసరాలు, వగకు ౧ పలం వీని చూర్ణంవేసి లేహ్యంగాడించుకొని, చల్లారిసతర్వాత తేనె ౧ శేరుపోసి కలిపి తానికాయంత వుచ్చుకొనేది. ఈ యోగముందు చెప్పిన రోగాలు మానును.

—: మహాభాగ్య్యాది లేహ్యము :—

శ్లో. భాగ్య్యాస్తులార్థకం వైవ హారీ తక్యాశ్శతీద్వయమ్ ।

బ్రహ్మతీద్వయమూణం చ వజ్రవల్లి పునర్నవా ।

వాకా కరంజ నిక్షంపీ కాసమర్థం చ భృంగరాట్ ।

కుండలీమూలసహితం ద్విపలం చ పృథక్ పృథక్ । 300

జలద్రోణే పచేత్సమ్య గ్వారిపాదా వశేషితం ।

గుడం శతపలం యుక్తం లేహ్యపాకం విపాచయేత్ । 301

ద్రాక్షాం నిక్షిప్త్య కుడుబం చాతుర్థాతంచ శృంగికా ।

కటుత్రయంచత్రిఫలా రాస్నా దాక్ష్వీ కచోరకం ॥ 302

క్రిమిఘ్నం క్రిమిజం కుప్తం చవ్యం మాగధిమూలకమ్ ।

తాళీశపత్రం మధుకం మాంసీ జాలీఫలం తథా ।

803

తక్కిలం తగరం ముస్తా సైంధవం దాదు రామకమ్ ।

కల్కద్రవ్యాణి చూర్ణాని ప్రత్యేకం కర్షసమ్మితమ్ ॥

804

ధాన్యరాశౌ నిధాతవ్యం భక్షయేత్ ప్రాతరుత్థితః ।

కఫరోగావినశ్యంతి హ్యూర్ధ్వశ్వాస నిబర్హణమ్ ।

805

శ్వాసం పంచవిధం కాశం క్షయరోగం వినాశయేత్ ।

హృద్రోగ కుప్త గుల్మంశ్చ చ పీనసం శూలమేవచ ।

807

ఆధ్మానం రక్తపిత్తం చ తునీచప్రతి తూనికమ్ ।

బాలానాంవ్యాధిషుక్లేష్టం సర్వవ్యాధి నివారణం ।

806

మహాభృద్ధ్యాది లేహ్యోయం మహాదేవేనభాషితమ్ ।

టీ, గంటుభారంగి 50 పలములు కరక్కాయ ౨౦౦, ములకవేళ్ళు
వాకుడువేళ్ళు, నల్లేరువేళ్ళు, అడ్డసరం, కానుగవేళ్ళు, వావిలివేరు,
గుంటగలవేరుఆకు, వుప్పి వగకు 2 పలములు వంతున నలియగొట్టి
బావలోవేసి, అందు 4 తూముల నీళ్ళుపోసి, అరతూముగాకాది దించు
కొని పాతబెల్లం నూడుపలాలువేసి లేహ్యపాకానదించి, ద్రాక్ష
పండ్లు ౧౬ పలాలు, లవంగపత్ర, లవంగపట్ట, యేలకులు, నాగకేస
రాలు, కర్కాటకశృంగి, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, కరక్కాయ,
తానికాయ, ఉశిరికపవ్వు, దుంపరాష్ట్రము, మానిమనువు, కచోరం,
జీడిగింజలు, చిత్రమాలం, చవ్యం, పిప్పలీమాలం, అతిమధురం,
జటామాంశి, జాణికాయ, తక్కిలం, గ్రంథితగరం, తుంగముస్తలు,
సైంధవలవణము, సరళదేవదారు, ఇంగువ, వగకు ౩ కూర్చి,
చూర్ణంజేసి ఆ పాకులోవేసి లేహ్యలపాకాన దించి, ధాన్యపుటాన
పక్షంపుంచి యెత్తి ౨ కేర్ల తేనెపోసి, ౨ వరాలయెత్తు పూటకు పుచ్చు
కొనేది. ఈ యోగమందు చెప్పినరోగాలు మానును.

—: లఘుదించాదిలేహ్యము:—

- శ్లో. చించాపత్రం శతపలం ద్రోణేంధసి వినిషీవేత్ |
చతుష్పదపత్రైర్యుక్తమాయనం చ త దైవచ | 808
- కషాయం త్రిదినం పక్త్వా చతుర్భాగావశేషేతే |
కషాయేసార్థభాగంతు శృంగీచరరసస్తథా | 809
- అశీతిపలమూత్రంతు పురాణగుడమిశ్రితం |
కటుశ్రయం చ ద్విపలం ద్విపలంచాయోరజస్తథా | 810
- త్రిజాకం చ త్రిఫలం విడగం జీరకంతథా | 811
- చిత్రకం పిఫలీమూలం ప్రత్యేకం తు పలంపలం |
చతుష్పదపలం త్వాద్రం యోజయేన్నరిమాన్ భిషక్ | 812
- చాతపిత్తకఫోద్భూతం పాండుగ్రహ వినాశనం |
అశర్లకమనం దివ్యం కామిలా మేహనాశనమ్ | 813
- దేహపుష్టికరం వైవ శ్రమ క్లమ నివారణం |
ఏతదామలకమూత్రంతు ప్రభాతే భక్షయేన్నరః | 814
- లఘుదించాదిలేహ్యయమ మశ్విభ్యాం నిర్మితంపురా | 815

టీ, నూరుపలాలు చింతాకు లోక్కి, తుప్పపట్టిన యినుము అరనై నాలుగుపలాలు కూడవేసి, నాలుగుతూములు నీళ్లుపోసి, మూడు రోజులు కాగనిచ్చి, చతుర్భాగం కషాయందించి, తెల్లగలిజేరువేళ్ల రసం పయడుపోసి, నూరుపలాలు చాతబెల్లము కూడవేసి, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, వగకు పత్తి, లోహభస్మ పత్తి, లవంగపట్ట, లవంగ పుత్రి, ఏలకులు, కరక్కాయ, తానికాయ, ఉళిరికపప్పు, వాయువి డంగం, జీలకఱ్ఱ, చిత్రమూలం, పిప్పలివేరు, వీనిచూర్ణం వగకు పలం ఘంటన, చూర్ణంచేసి ఆ పాకులోవేసి, లేహ్య పాకంగాదింది

మందూరం పుటాలువేసిందిగాను నాలుగుపలాలు కలుపుకొనేది,
పథ్యం పులుసు, మానె, ఉష్ణపదార్థాలు వర్జ్యము, ఉశిరిశాయ, పెసర
కట్టు, పొట్లశాయ, పొన్నగంటికూర, మజ్జిగ యియ్యవచ్చును.

—: మహాచించాదిలేవ్యము :—

- శ్లో. తులార్థం కుండలీమూలం తదర్థం కంటకారికా ।
కంటకారి గమంచవ్యం దశమూలజటాః పృథక్ ॥ 816
- ప్రత్యేకం వింశతి పలం ఛాక్షీణ గ్రంథిక చిత్రకమ్ ।
ద్రోణద్యయేం భసి పచేత్ తస్మిన్నప్తావశేషితే ॥ 817
- పత్వా గుడస్యార్థతులాం పలాన్యప్తే మహాపథాత్ ।
త్రినీత్రినీ చతుర్థాతం దీప్య రామక జీరకాత్ ॥ 818
- చత్వారి చత్వారి తుగా మరీచాభ్యాం తక్రైవ చ ।
విప్పల్యా వింశతిద్వేద్వే ఛాక్షీణ శృంగంచ నిక్షిపేత్ ॥ 819
- ప్రథం చ మాక్షికం దద్యాత్ లేవ్యపాత్రే నిక్షిపితః ।
తానశ్వనప్రతిశ్యాయ హిక్మావై శ్వర్యవృద్ధభాః ॥ 820
- శూలాగ్నిమాంద్య గుల్మార్థస్థీహానాహోదరామయాన్ ।
గ్రహణీం తథాష్టిలాం శోఫంచాప్యవకర్షతి ॥ 821
- క్షయశాసం నిహంత్యాశు చావ్రుషధానాం పరంహితమ్ ।
కుండల్యుదికనామాయం లేవ్య ఆత్రేయపూజితః ॥ 822

టీ. ఉష్ణివేళ్లు, 50 పలాలు వాకుడువేళ్లు ప 25, చవ్యం 25 ప, మూరెడు
వేళ్లు, పెద్దగుమ్మడువేళ్లు. తక్కులివేళ్లు, దుండిలపువేళ్లు, కలిగొట్టవేళ్లు,
వల్లేడువేళ్లు, శోలపొన్న, ముయ్యాకుపొన్న, వాకుడువేళ్లు, ములక
వేళ్లు, పగకు ప ౪, నేలపులికి ప ౪౦, గంటుభారంగి ౧౦, విప్పలి
మూలం ౧౦, చిత్రమూలం ౧౦, వీనినిదంచి రెండు ద్రోణముల
స్థిలపానీ అష్టభాగంగా కాచి సూరకులములు తెల్లంచేసి వాగు

కాచూని, పిచ్చుళ్లు ప ౧౦, తవశీరి ప ౨, ఏలకులు, లవంగాలు
లవంగపత్రి, లవంగపట్ట, జాజికాయ, ఇంగువ, గంటుభారంగి యివి
పగకు ప ౧౪ కర్కాటకశృంగి ప ౧, మిరియాలు ప ౨, శొంఠి
పలం, యిది చూర్ణంచేసి పాకులోవేసి పక్వంగాదించుకొని తేనె
రెండుపళ్లు, నెయ్యి పడి ౧ పోసి ధాన్యపుటాన పక్షంపుంచి పూటకు
తానికాయంత వుచ్చుకునేది. ఈ యోగముందు చెప్పినరోగాలెల్లా
మానును.

—: భార్గవాదిలేహ్యము :—

శ్లో, త్రికటుక మజామోదం ద్రాక్ష ఖర్జూర కుష్ఠం

యష్ట్యైవ్వలలాతి విషాచధాత్రి ।

జాతీచరకొక్కల కటుకరోహిణీనాం భాక్ష్యే చ

రాస్నాచకణమూల చవ్యకా ॥ 322

జాతీఫలం పల్లవ మేల కుంకుమం దేవావ్య కర్పూర నిశాద్వయాని ।

..... భార్జి చూర్ణీకృతాతత్రనిపేష యిత్యా ॥ 323

కంటకారీ హయగంధికవాళా కుండలి చిల్వకపోతకవారి ।

ఉత్పలంబల వారాహమూలం దిశమూల కషాయకం తథా ॥ 324

త్రింశశ్శర్కరతాద్రకయోశ్చ పక్ష్యే చూర్ణం షీవేచ్ఛతత్ర ।

రక్తపైత్యం క్షయగుల్మం వాతం కాసాగ్నిమాం

ద్యా గుదజంకురహరః ॥ 325

..... ।

టీ, గంటుభారంగి ప 3, నీళ్లు నాలుగుతూములుపోసి తూమెడుగాకాచి,

పిప్పలిమూలం ప ౨, చవ్యం ప 3, మూరెడుపళ్లు ప ౧౦, చిట్టాముట్టి

మేరాముట్టి ప ౧౦, చల్లగెడ్డలు ప 3౦, నాలుగుతూములు నీళ్లు

తూమెడుగాకాచి నలభైపలాలు బెల్లంచేసి, పక్వంగాదించి.

చూర్ణం, కుంకుమపువ్వు ౧ తు, పచ్చకర్పూరం ౧ తు, ఏలకులు ప ౨,

జావత్రీపం, లవంగాలు పం, యివి మిగతాచూర్ణాలు పాకులోవేసి,
తేనె తేర పోసి కలిపి వుంచుకొని సాయంత్రాతః పోకంత భక్షించును,
యీ యోగమందు చెప్పినరోగాలు మానును.

—: మహాచించాదిలేహ్యం :—

- శ్లో. దశమూలం ఫలా నింబం కరిమారకం (?) ।
పునర్నవా పటోలం చ శతాధికవలం పృథక్ । 826
- లోహరిష్ఠం చామలపత్రం పట్టుతుష్పలమేవచ ।
సర్వాణ్యేతానిద్రవ్యాని జలేద్రోణే విపాచయేత్ । 827
- ప్రథవ్యయం గుడంచైవ హ్యర్ధ్రకం విశంతిస్తథా ।
తాని ధాత్రీఫలం చించా సింధువారం సపూతకం । 828
- పునర్నవారసం లేహ్యో ప్రథమేకం పృథక్ పృథక్ ।
త్రికటు శ్చిత్రకం వుంశీ నికాదాదునికావచా । 829
- చవ్యం త్రిజాతకం దీప్యం జీరకం గజవిప్పలీ ।
ప్రియంగుం పిప్పలీమూలం మూర్ఖా వత్స విడంగకం । 830
- అజమోదం పునర్నవ్యం తిక్తా త్రిఫలమేవ చ ।
వలం పలం సమాదాయ చూర్ణితం చ వినిశ్చిచేత్ । 831
- మూక్షికం బీజపూరం చ రసం షోడశకం పలం ।
తేనైవ తత్ర సమ్మిశ్ర్యలేహ్య వక్ష్యేవతారయేత్ । 832
- సేవనం ప్రాతరుత్థాయ కర్మాశంచ దినే దినే ।
సర్వపాంశూదరం మేహం కామలాంచ హలీమకం । 833
- మహోదరం త్వస్థా శాసం గ్రహణీం చ విషూచికామ్ ।
అజీర్ణంబ్వరమత్యుగ్రం శీతేత్యాది (?) విషాపహం । 834
- వారపిత్తహరం క్లేష్మం గుల్మనామవిపంచకం ।
గుడజాని చ సర్వాణి నాశయేన్నాత్రసంశయః ॥ 835

సర్వభవహారంవైవ మూత్రరోగం శిరోధ్రుమ్ ।
తథాశ్శరీమవస్థారం సూతికా రోగ మేవచ । 886

ఏతాన్రోగాన్నిహంత్యాశు రక్తవర్ధకమేవహి ।
సదాసేవేతలేహ్యం చ పరీపలితనాశనమ్ । 887

బ్రహ్మణాకృతయేతచ్చ సర్వభోజోపకారకమ్ ।
మహాచించాదిలేహ్యోయం నాన్యదస్తిచరత్సమమ్ । 888

—: కూష్మాండకలేహ్యము :—

శ్లో. ఖండంకూష్మాండకంనామమధుపవన పిథిస్త్విన్నశుష్కాఙ్గ్యధ్రష్టాన్య
స్యేతఖండేవిపక్వే సమరిచమగజే శుంఠిజాతి త్రిగంధే ।
లేహ్యోయం (పుద్గలామనిల మదిమకే స్తి పశకా) క్షతానాంతృష్టా
(కాశకృష్ణసకలగదురుజా) మోహరోగ ప్రళస్తమ్ ॥ 889

టీ. బూడిదగుమ్మడికాయ ముదిరింది కొంచెంచ్చితోక్కి నాలుగుమాట్లుగా
వంచుకొని ప్రత్యేకంయెత్తి పుంచుకొని అగుళ్లువిడుచు యెండించి,
అపునెయ్యిపోసి యెట్లుగావేయించి శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు జీల
కఱ్ఱ యిదివగకు మూడుపలాలు, లవంగాలు, లవంగపట్ట, లవంగ
పత్రి, యాలకులు, కొత్తమల్లి,వగకు అరపలం యీచూర్ణం ఆచూర్ణం
రెండున్నకలునుకొని నూరుపలం ఖండకర్కర బూడిదగుమ్మడికాయ
నీళ్లలోకలుపుకొని లేహ్యపాశాన దించిన వెనక చూర్ణం పాకులోవేసి
కలుపుకొని పడితేనె, పడినెయ్యిపోసి కలిపి యెత్తిపుంచుకొని సాయం
ప్రాతఃముదలంసేవించను పూటకు పోకంత పుచ్చుకొనేది. పాండుజ్వ
రాలు పైత్యాలు, వింకతిమిహాలు, ధాతునష్టం, రోగాలుమానును.
శరీరంపుష్టి అవును, సంకయ్యంలేదు.

—: ఆర్ద్రకాదిలేహ్యం :—

శ్లో. ఆర్ద్రకగ్వరసప్రథం చార్ద్రకగ్వ చ ప్రసక్తం
ఆరశ్వతివిషాముస్తా వై లవాలకశాల్మలీః । 840

ఏలాశాశీచ కుసుమం పాతా బిల్వక లోద్రకమ్ ।
 చూతాస్థి తింత్రిణీబీజం శరకం మరిచం కణా । 841
 ఆధయాచాక్షుబీజాని కైడభ్యక విడంగకమ్ ॥
 సర్వాణిసమభాగాని సైంధవం కుటజం తథా । 842
 పృథక్ కర్షప్రమాణంతు సర్వంచూర్ణం విపాచయేత్ ।
 అర్చ్యకం లేహ్యకం న్నామ సేవనాద్ గ్రహణీగదమ్ ।
 సూతికారోగమతీ సారమాను శూలంచ నాశయేత్ । 843

టీ. అల్లపురసంప గల, తేనె గల, పెద్దమానిచెక్క, అతివన, శొంఠి, తుంగము స్త్రలు, కుడువేడు, పూడుగపంటిగుఱ్ఱ, యేలకులు జాజికాయ జాపత్రి, లవంగాలు, అగరుశొంఠి, బిల్వపిండెలు, మామిడిగింజలు, జీలకఱ్ఱ, మిరియాలు. పిప్పళ్లు, కరక్కాయ, గచ్చపప్పున్ను, యీ నాలుగువగలు వేయించి పొడిచేసి చూర్ణంకలుపుకొని, శర్కర 3౨ అర్చికస్వరసంలో కలిపి లేహ్యపక్వాన దించుకొని తేనె ఒకటిన్నరశేర్లు పోసి పోకంతమందులీసుకొనేది. సూతికాగ్రహణులు, అమశూల, అగ్ని మాండ్యాలు, చతుర్విధగ్రహణులున్ను, అరుచిన్ని మానును.

—: గ్రహణీకి దాడిమాది లేహ్యము :—

శ్లో. దాడిమస్యఫలప్రస్థం చతుప్రస్థజలే పచేత్ ।
 చతుర్భాగావశేషేస్మిన్ శర్కరాప్రస్థమేవచ ॥ 844
 నాగరం పిప్పలీమూలం కణా ధాన్య ద్విదీప్యకమ్ ।
 జాతీఫలం జాతిపత్రం మరిచం శరకం తుగా । 845
 విజయా నింబపత్రంచ సమంగా వచ సాల్మలీః ।
 అగర్వాలిపాముస్తాలవంగం చపృథక్ పలమ్ ॥ 846
 ఘృతంచమధుచప్రస్థం సర్వం లేహ్యం విపాచయేత్ ।
 దాడిమం లేహ్యకం నామజ్వరాతీసారనాశకమ్ ॥ 847
 అమరక మామశూలం మాండ్యం శోషంక్షయంజయేత్ । 848

టీ. దానిప్పుడింటెలు ప గలె, అరవై నాలుగుపూలు నీళ్లుతోసి చాతుర్భాగముగా కషాయంకాచి శర్కర పలం గల కల్కద్రవ్యం, శొంఠి, విప్పలిమూలం, విప్పల్లు, కొత్తమల్లి, కురాసానివోమం, జాజికాయ, జాపత్రి మిరియాలు, జీలకఱ్ఱ, తవఱ్ఱిరి, భంగిఆకు, వేపాకు, వన, వెలగ బంక, పెద్దమానిచెక్క, అతివన, అగదశొంఠి, లవంగాలు, వగకు ఫలంలెక్కన చూర్ణంచేసి, భంగిఆకునేతితో యెఱ్ఱగావేయించి, వేపాకున్ను, వననున్ను భస్మచేసి, లవంగాలు జాజికాయ, జాపత్రి యెఱ్ఱగా వేయించి పొడిచేసి, అంగడిమందును, చూర్ణమున్ను కలియబోసి మునుపు పాకుకాచివున్న జీ దాంట్లోవేసి, లేవ్యాంగాదిండుకొని, రెండుకేల్లు తేనెపోసి లేవ్యాం నిత్యం, చిల్లగింజంత భక్షించును ఈ యోగమందు చెప్పిన రోగాలుమానును.

—: సాభాగ్యశొంఠి :—

శ్లో. నాగరంనిస్తుపంకృత్వా జలేశనహాథావయేత్ ।

వర్షాఘృ శిగ్రు నిర్గుండే వాళా కంటకశైరసైః ॥

449

అశర్కాశర్కబృహతీ భృంగరాజరసై స్సథా ।

కరంజ తులసీ సారైః కేతకేస్వరేషేనచ ॥

850

అర్కాత పేవిశోష్యాథ తత ప్రద్ద్రవ్యసంయుతమ్ ।

అజమోడువరారాన్నాత్వగోలాపత్ర కేసరైః ॥

మరీచం విప్పలిమూలం త్రిఫలాని విడంగకమ్ ॥

851

జీవద్వయంచమధుకం రాశీసం పత్రసం యుతమ్ ।

నమభౌగానిచూర్ణాని పయసానహపాచయేత్ ॥

352

విశ్వంసమంయోజ్యం శర్కమాత్రప్రమాణకమ్ ।

లోహసింధూరసంయుక్తం మధ్యాజ్యపయసానహ

853

సూతీకావాతజాన్ రోగాగ్రర్యా నాశునాశయేత్ ।

కామిలాపాండురోగాణాం మండమండలంచవి నాశయేత్ ॥

854

పు.....చసౌభాగ్యంరావణంచ విశేషతః (?) ।

సౌభాగ్యనాగరంపూర్వ మశ్వినీదేవవిర్భుతమ్ ।

855

..... ।

శ్లో. పుత్రంక్షీరంచతుర్ముఖంచ విధిసాతత్రాదశేషాన్వితమ్ (?) ।

సంయుక్తం శిఖితాళిక్రీక ? సమం చూర్ణీకృతానాగరా ।

కాండిల్యోపల దీప్యకద్వయకగా మారీచకుస్తు బహుః ।

రాస్నా ద్రావిడ భృంగరాజక్రిమిజం జాతీఫలంకేసరమ్ ।

856

ద్వీప్రగంధికతీక్ష్ణపత్ర చ వికా భృంగంచ భృంగాఖ్యకమ్,

ద్రవ్యాణాం చ కృథక్ ప్రకుంచినాచూర్ణీకృతం సంయుతమ్ ।

భక్షేత్ (?) కర్షఫలప్రమాణ మితినాకాంతించ (?) లావణ్యకమ్ ॥ 857

కాశకృష్ణకఫామయేషు క్రిమిజం వ్యాధించ నిర్మాకయేత్

ప్రమాతీకా వాతకృతంచశూలం పంచాష్టశూలం ప్రహరేచ్ఛమానం ।

సౌభాగ్యకౌంఠి నామధేయం కాస్త్రేషు పూజ్యముని సమ్మతం చ ॥

—: హస్తీకర్ణరసాయనం :—

శ్లో. హస్తీకర్ణీతులాం తుణ్ణాం పచేద్దోశ కరనాశకే ।

చతుర్భాగావశేషేస్మిన్ క్షీరప్రథం విపాచయేత్ ।

859

ప్రథంతు గోఘృతం దద్యాత్ వ్యోమంచైవ త్రిజాతకమ్ ।

ఉశీరమశ్వగంధాం చ విడంగం త్రిఫలాంతథా ।

860

రోహిణీత్రిపుతాయస్తే ద్విముస్తావాలకం తథా ।

సర్వాణి సమభాగాని దద్యాత్ త్నమశర్కరా ।

861

సమమాలోద్య విపచేత్ చిక్కణే చావతారయేత్ ।

సకలం భక్షయేద్ధాత్రీ ఫలమితం ఘృతమ్ ।

862

యథాదేహబలం వృష్యంక్షయం క్షేర్ణజ్వరావహం ।

కాంతిప్రసం దీప్నీయం చిత్తనేత్ర ప్రసాదనం ।

863

రేచనం శోధయేద్వస్తి వాతం శీతజ్వరంచాశేత్ ।

టీ. బలరక్మశిగడ్డ నూరుపలములు, ముక్కలుచేసి వియ్యపుకడుగు నాలుగుతూములుపోసి, చాతుర్భాగం కమాయందించి ఆవుసాలు పయడు (ప్రథమ) కమాయంలోపోసి కాది యందు శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, లవంగవట్టి, లవంగపత్రి, యాలకులు, వట్టినేళ్ళు, పెన్నేడుగడ్డ, వాయువిడంగం, కరక్కాయ, తానికాయ, ఉశిరికపప్పు, కటుకరోహిణి, తెగడ, అతిమధురం, తుంగముస్త్రెలు, భద్రముస్త్రెలు కుడువేడు, వీనిని ఆద్యంతమున్ను నమభాగంగాకూర్చి చూర్ణంచేసి దీనికిపమం శర్కర కమాయంలోకలిపి తేనె కేదపోసి చూర్ణం కలుపుకొని తేనెపడి, నెయ్యిపడి కూడపోసి రసాయనపద్ధాన దించుకొని, ఉశిరికాయంతమందు భక్షించు యాయోగమందు చెప్పినరీతిగా లెల్ల మానును.

—: పిప్పల్యాది రసాయనము :—

- శ్లో. పిప్పల్యాశ్వరణః ప్రస్థం శర్కరాయాస్తదధికం ।
విడంగం నాగరం భాగ్లేజరకం మరీచం పృథక్ ॥ 864
- చతుష్పలం పృథక్ చవ్యం పిప్పలీమూలమేవ చ ।
చవ్యం చ ద్విపలంచైవ చిత్రకస్యపలం తథా ॥ 865
- అయోరజశ్చద్విపలం భృంగస్య చ రజస్తథా ।
సర్వమేకత్ర సంచూర్ణ్య మధుప్రథద్వయే షిపీత్ ॥ 866
- ధాన్యపక్షిపితంలేహ్యం రసాయన మనుత్తమమ్ ।
మయం మయ్యకృతాన్ వ్యాధీన్ కాశంశ్వాసంచదారుణమ్ ॥ 867
- యేకదశాత్మకం శోమం ఛర్దిం గుల్మమరోచకమ్ ।
అర్కాంశ్చిగ్రహణీ పాండు హరేచ్ఛవిషమబ్జరమ్ ॥ 868
- అశ్వభాగం నిర్మితం శ్రేష్ఠం పిప్పల్యాదిరసాయనమ్ ।

టీ. పిపళ్ళు ప ౧౭, శర్కర ప ౮, వాయువిడంగం, శొంఠి, గంటలు భారంగి, తేలకట్ట, మిరియాలు వగతు ప ౪, పిప్పలీమూలం ప ౮

చవ్యం ప ౨, చిత్రమూలం ప, ౧ లోహభస్మం ప ౧, గుంటగలగర
అకుపాడి ప ౨ అభ్యంతమున్న కొట్టి చూర్ణం, యీ చూర్ణంలో
రెండుపళ్ళు తేనె కూడపోసి, రసాయనంగా కలుపుకొని నేతిదుత్తలో
వేసి, పుడు ఛాన్యపుటావవుందివ రసాయనం శ్రేష్ఠంగాయుండును.
ఈ యోగమందు చెప్పినరోగాలెల్లా మానును.

—: ర క్తపైత్యావకు కూష్మాండరసాయనము :—

- శ్లో. వీరత్వగన్ధి కూష్మాండ కులాంభినన్నం పునఃపచేత్ ।
భర్తయనే నర్పిమః ప్రస్థేక్షాద్రవణ్ణేత్ర నిశ్చిచేత్ ॥ 869
- ఖండాచ్ఛతం కణాశోశో ద్విపలు జీరకాడపి ।
త్రిజాతం ఛాన్యమరిచం పృథగర్థ పలానివ్రతమ్ ॥ 870
- అవతార్య చ శీతే దత్వా క్షౌద్రం ఘృతార్థకమ్ ।
పక్షం ఛాన్యే స్థాపితం నిహత్యుపయోజితమ్ ॥ 871
- ర క్తపైత్యం మయం కాసు మూర్ఖాభర్తి నివారణమ్ ।
..... జననం మేధాబుద్ధి వివర్ధనమ్ ॥ 872
- అశ్వీభ్యాం నిహితం హృద్యం కూష్మాండక రసాయనమ్ ।

టీ. పెద్దగుమ్మడికాయ పై పెచ్చుతీసి, ముక్కలుజేసి, వక నూరుపల
ములు నరిగాతూది తీసుకొని పయడు (ప్రస్థం) గోఘృతావ పక్వంగా
వేయించి యివతల వుంచుకొని యిందులో అంగడిమందులకొట్టి
చూర్ణంచేసుకొని యీ చూర్ణములున్ను, యీ రెండున్ను కలుపుకొని
యిందులో పయడు తేనెజోసి, గోఘృతం పయడు, కల్కండ నూరు
పలాలు పొడిచేసి కలుపుకొని లేక కల్కండపాకులో చూర్ణాలువేసి
లేవ్యంగాచేసి అందు తేనె నెయ్యి కలిపిగాని సాయంప్రాతః పోకటి
సుకొనేది. యీయోగమదు చెప్పినరోగాలు మానును. లేవ్యము
చల్లానికర్పాత తేనె కలుపవలెను.

—: అరోచకస్య ఫలసార రసాయనము :—

- శ్లో, రంభాచూతఫలంచైవ జంబీరం బదరీఫలమ్ ।
ప్రత్యేకం రసమాదాయ సమభాగాని తత్రచ ॥ 873
- లవంగం జీరకంధాత్రీ చాతుర్జాత కటుత్రయమ్ ।
ప్రత్యేకం కర్షమాదాయ చూర్ణయిత్యాత్రలోడయేత్ ॥ 874
- తత్సమం శర్మారోపేతం ప్రాతఃకృతాయ భక్షితమ్
అష్టుపైత్య వివాశంచ సర్వారోచకనాశనమ్ ॥ 875

—: చూతఫలరసాయనము :—

- శ్లో, చక్వచూతరసద్రోణే నిక్షిపేత్ ఖండశః శతమ్ ।
ఘృతమర్ధంతతోగ్రాహ్యం చతుర్థాంశం చ నాగరమ్ ॥ 876
- తదర్థం మరిచందేయంతదర్థం పిప్పలీరజః ।
తోయం ఖండసమందేయం తదర్థం పిప్పలీరజః ॥ 887
- తోయం ఖండసమందేయం సర్వమేత్ర సంస్థితమ్ ।
పాచయేన్మృద్ధయేపాత్రే సర్వంత్ర ప్రచాలయత్ ॥ 888
- చూర్ణంశేషం తతోదేయం త్రిఫలం చ చతుష్పలమ్ ।
గ్రంథికం చిత్రకం ముస్తా ధాన్యకం జీరకద్వయమ్ ॥ 479
- పత్తైలా కేసర త్వక్ష్ణ తాళీసం చ వృథక్ష్పలమ్ ।
సిద్ధేశీతే చ మధుసః ప్రథంవై కత్రవైకతః ॥ 880
- సంయోజ్య మోదకాన్ కృత్వా శ్నేహ భాంజే నిధాపయేత్ ।
భోజనాంతే తతః ఖాదేత్ ఫలమాత్ర ప్రమాణతః ॥ 381
- ప్రత్యరోచకమత్యుగ్రం శ్వసం కాసం క్షతక్షయమ్ ।
సర్వదుర్జామనాశం చ పాండురోగం చ కామిలా ॥ 382
- హృద్రోగం చ శిరశ్శూలమా నాహమ తిదామణమ్ :
మృతగర్భా చ యానారీయా చ గర్భవి చ ఘోరినీ ॥ 383

సావినూతనకుం దద్యాత్ నారాయణపరాయణాడ ।

శతంవాపి సహస్రం వారమయేచ్ఛ మఖం వ్రమాన్ ।

384

సదా భోజ్యేషు సేవేత భవేన్మాతరి విక్రమః ।

వంధ్యా చల భతేగర్భం వృద్ధాపి తదానాయతే ।

385

తురంగ ఇవ సంహృష్టో మత్తంగ బలసంపదః ।

..... ।

386

చూతఖండ మిదంప్రోక్తం రసాయనమను త్రమమ్ ।

టీ. ఒకద్రోణం మామిడి రసమునందు, శొంఠి ప గర, మిరియాలు ప ౨, పిప్పల్లు ప 3, కల్కండు ప ౪, చూర్ణంచేసి చూర్ణమున్ను కల్కండ యున్ను ఆ మామిడిపండ్ల స్వరసంలో కలుపుకొని, దుత్తలో వ్రంచు కొని, అందు కరక్కాయ, తానికాయ, వుశిరికపప్పు, యీమామిడిన్ను ప. ౪, పిప్పలీమాలం, చిత్రమాలం, తుంగగడ్డలు, కొత్తమల్లి, జీల కఱ్ఱ, నల్లజీలకఱ్ఱ, మాదీఫలం, నాగకేసరం లవంగపత్రి, లవంగపట్ట, యాలకులు, తాళీసపత్రి ఇది వగకు ఒకపలం చూర్ణంజేసి యీ చూర్ణమున్ను మాదీఫలకేసరాలున్ను, అన్ని కలుపుకొని, మామిడి పండ్ల స్వరసమందు వేసి రసాయనపక్ష్యంగా కలుపుకొని యెత్తివ్రంచేది. పూటకు పలమెత్తు తేనె కలుపుకొని వుచ్చుకొనేది యీయోగమందు చెప్పినరీగాలు మానును.

—: వజ్రవల్లి హరీతకీ రసాయనము :—

శ్లో. వజ్రవల్గ్మిళా మార్వీ వనసూరణకందకమ్ ।

వహ్నిసామార్గమాలం చ కుంభం సంభిద్యఖండశః ।

387

పృథక్ దశపలంక్షుణ్ణం జలద్రోణే పచేత్సుధీః ।

పూతేష్ట భాగేశేషే చ జర్ణరీకృత్య నిక్షిపేత్ ।

388

హరీతకీశతంచైవ పంచవింశత్ఫలంగుడమ్ ।

పుథగ్విక్రుడుబంతైలం సర్పిషః ప్రక్షిప్తేద్భుధః ।

389

పశ్యేవతార్య తత్సమ్యక్ చూర్ణీకృత్య నిధాపయేత్ ।
ఏలా లవంగంవై నై జేహీ మరీచం విశ్వభేషజమ్ ॥ 890

వారాహీకందజాత్ తిల్యం దీప్యకం జీరకద్వయమ్ ।
కుప్తం కుటజబీజాని శతావ్వ గజవిప్పరీ । 891

పరాశ త్రిశలా నాగం పృథగర్థ చలాంశకమ్ ।
ముస్తామూల రతోబ్రహ్మ సూరణం పుష్కరం తథా ॥ 892

కుడుబాంశం తతః శీతేగుహార్థం మధుయోజయేత్ ।
తతోధాన్యేస్థితం మాసం ప్రాతః సేవితమాత్రకమ్ ॥ 893

షడర్చాంసి నిహంత్యాశు గుల్మ శూల భగంధరమ్ ।
పాండు కుప్తాస్థీహతోఽథ గుల్మనాహాగ్ని మాంష్యజిత్ ॥ 894

అశ్వీభ్యాం నిర్మితో యోగోనామ్నా వజ్రహరీతకీ ।
..... ।
తిలబల్లాతకీరన్నాం ॥ 895

నాగరం మరిచం భాజ్జీ రాస్నాకృష్టా విడంగకమ్ ।
చాతుర్జాతం లవంగం చ హ్యజమోడం చ తత్సమమ్ ॥ 896

ఏతచ్ఛూర్ణం సమాదాయతిల జేససమన్వితమ్ ।
భల్లాతకీసమందద్యాత్ పురాణగుడజం సమమ్ ॥ 897

సర్వాశ్యేతానిసమృద్ధ్య దద్యాదక్షప్రమాణతః ॥
ప్రాతఃప్రాతంతుసేనేత తర్వవాతవిభాకజిత్ ।
సంధిశూలం శిరశ్శూలం స ప్రశూలాన్ వ్యపహతి ।

—: శిగ్రుపుష్పరసాయనము :—

శ్లో. శిగ్రుపుష్పరసప్రస్థం తత్ఫలంతదణం తథా ।
వారాహీకందజం చూర్ణం ప్రతోహోగ్రం పటస్యచ ॥ 898

పుణ్యద్వీపలికం తుణ్ణం సర్వసంయోజ్య బుద్ధిమాన్ ।
ద్విప్రస్థం కీళజం క్షీరం గోక్షీరం చాభకద్వయమ్ ॥ 870

ద్రవే సాదావశిష్టేతు దద్యాత్ప్రస్థద్వయం ఘృతాత్ ।
వరాళం జాతిపుష్పంచ జాతీఫల మధూలికాః ॥ 871

గోజవ్య మర్కటిబీజం శాంతం తారంచపుష్కరమ్ ।
ప్రత్యేకం కర్షమాత్రంతు చూర్ణం కృత్వా క్షిపేత్తతః ॥ 872

లేహ్యపాకేతు సంప్రాప్తే ఘృత ద్విప్రస్థసంయుతం
శర్కరాయాః ప్రథమేకం డైద్రప్రస్థంనైవచ ।
సర్వం సయోజ్యమతిమాన్ కుర్యాల్లేహ్యం యథా తథా ।
స్తంభనం పుష్టిదంచైవ రక్తమాంస బలప్రదమ్ ॥ 873

చక్షుష్యం మూత్ర రోధంచ నాశయేన్నాత్ర సంశయః ।
రసాయన వరం పుంసాం సగచ్ఛేత్ ప్రమదాశతమ్ ॥ 874

టీ. మునగపూలరసం ప ౧౬, పిందెలు, కాయలు, నేలతాటిగడ్డలు, చూర్ణం ప 3. మట్టిపూడల రసం ౧౬, పెంకాయపాలు ప ౧౬, ఆవుపాలు తూమెడు యీ నాలుగు స్వరసం కూడ పోసి కాచి నేయి శే, ర లవంగాలు, జాపరీ, జాజికాయ, యిప్పపూవు, దూలగొండివిత్తులు, కలవగడ్డలు, శాంతభస్మం, రజతభస్మం. వగకు రెండువరాలయెత్తు. అంగడిమందులు చూర్ణంచేసి వుంచుకొని యీ చూర్ణంలో శాంత భస్మం, రజతభస్మం, మునుపు స్వరసాలు తీసింది, కలయిపోసి యిరువై పలాలు శర్కరవేసి లేహ్యంగాచేసి తేనె, నెయ్యి వగకు శే ౨ పోసి అంగడిమందులు వగకు పలములు, నేలతాటిగడ్డలు ప 3, కుంకుమపూవు ౧ వరహానెత్తు గోరోచనం ౪ వరహాలయెత్తు కస్తూరి అరవరహాలయెత్తులిపి అంతా లేహ్యం పక్ష్యంగా దించుకొని పూటకు చిల్లగింజంత ఆవుపదం తినిన. ఈ యోగమందు చెప్పిన రోగాలు మానును.

—: ఆధికరసాయనము :—

శ్లో. చాతుర్జాతక రేణుకం మలయజం తక్కిల జాతీఫలమ్
కుష్టం గోక్షురకం నికా కపిఫలం ద్రాక్షా గ ఖర్జురకమ్ |
ధాత్రీ మాగధికా సతం కువలయం ముస్తా గ ధాత్రీ ఫలమ్ |
కుండల్యుద్భవ శర్కరా కతకజం చేర్వారు ప్రీతేరకమ్ | 375

కర్పూరం హయగంధి మేహరిపుజం (!) చోశీర పద్మా రుటీ
శ్యామా లోధ్ర సుగంధి యష్టిమధుకం నిష్కప్రమాణం పృథక్ |
వ్యోమ్నాభస్మఫల త్రయేణమిరితం పుష్పైశ్చ సంవాసితమ్
స్నిగ్ధేశావ కరంజకేనసహితం నిష్కప్రమాణం పితేత్ | 376

సీతాంబునా శ...యాగ దాహ మాత్రాతిసారానచిరేణహంతి |
పిత్తోద్భవాన్ శ్లేష్మభవాంశ్చ మేహాన్ వాతోద్భవాంశ్చైవ
సకామిలాంచ | 377

అనుపాన విశేషైశ్చ సర్వరోగహరం పరమ్ |

టీ. లవంగపత్రి, దాదినచెక్క, యాలకులు, నాగకేసరాలు, రేణుకలు,
శ్రీ గంధం, తక్కిలం, జాజికాయ, గోష్టం, పల్లెడుకాయలు, కనుపు,
తెలగపంటిగుడ్డు, ద్రాక్ష, ఖర్జూరం, ఉళిరికపప్పు, పిప్పళ్ళు, కచోరాలు,
కలువగడ్డలు, పిప్పళ్లు, చిల్లగింజలు, చాగగడ్డలు, కురువేడు, చర్మ, c,
ఏనుగపిప్పళ్లు, నేలతాటిగడ్డలు, తామరగడ్డలు, అడ్డసరం, లొద్దుగ
పట్ట, సుగంధిపాల, అతిమధురం, వగకు ప. ౧ కొట్టి చూర్ణముచేసి
గమంశర్కరకూర్చి, చూర్ణంజేసుకొని, దీనిని ఆధికభస్మమునకు
అనుపానముగ నిత్యం పుచ్చుకొనేది. * యీ యోగమందు చెప్పిన
రోగాలు మానును.

* ఈ యోగశ్లోకం ప్రకారము ద్రవ్యములన్నియు ఒక్కొక్క నిష్కప్రమాణము
అనగా పావుకులంబొత్తవ గ్రహించి కలిపి అందు ఆధికభస్మ 3 పలములు కలప
వలయును.

—: భల్లాతక రసాయనము :—

శ్లో. భల్లాతకానాం పవనోద్రితానాం బృందచ్యుతానా

మివ చాధకం స్యాత్ ।

అత్రేష్టకాచూర్ణకణైర్విమిశ్ర్య ప్రక్షాళ్యతోయే విస్ఫురప్రవీతః ॥ 878

శుష్కంపునస్తం ద్విదళీకృతంతు తతః పచేదప్పు చతుర్థదేవు ।

పాదావశిష్టం పునరేవశీతం క్షీరేణ తుల్యేనపునః పచేచ్చ ॥ 879

తత్పాదశీపం పునరేవశీతం భృతేన తుల్యేనపునః పచేచ్చ ।

తదర్థయా శర్మయావశీర్ణంలా హఃభయావ్యోషకవేలచూర్ణమ్ ॥ 880

ప్రస్థద్వయేనామల . . మధుభ్యాంతతః పచేన్నోన్నధితం నిధాయ ।

తత్పత్రరాత్రాదుపజాతవీర్యం సుధారసాయాభ్యధిక ల్విషేతత్ ॥ 881

ప్రాతర్ద్వి శుద్ధీకృతదేవకార్యో మంత్రోపదేశం స్వకరీరయోగ్యః ।

సచానుపాసే పరిహారశంకానచోష్ణవాతాధ్వని ? మైథునంచ ॥ 882

యథేష్టచేష్టావిహిత ప్రయోగాద్యవేన్నరః కాంచనరాశిగారః ।

అతుల్యజంతుస్తు నృసింహసేవ్యాద్రి యో

వ్యాహృతభి . . ధి శూరః ॥ 883

దంతాశ్చకిం నపునరుద్యవంతికేశాశ్చ శుక్లాః పునరేవకృష్టాః ।

నీలాంబనాభః ప్రతిభావజంతి తనుర్వినిర్జా చ శరీరయోగ్యః ॥ 884

విశీర్ణకర్ణాంగుళినాసికోవినిర్దంతతోపి సకలంహితుష్టమ్ । 385

—: పీనసరోగాలవేళ్ళు :—

శ్లో. జలపక్తు రక్తతాళువ్రాయం పీనసరోమాశ్చ నాసాబధం నాసాతాపం

నాసాదోషం చ శోషణమ్ ।

నాసావర్తం మాంసరుధిరం నాసాస్ఫోటంచ శీతలం మేఘార్తం

జల్యప్రావ్యం ధూమాయత ననామరః ।

ఏతేపీనసరోగాశ్చ నాగవాయుసముద్భవాః ॥

386

—: జలవీనసకుతైలము :—

శ్లో. నాగరం పూరితా రాన్నా మహానింబం కరంజకమ్ ।

ప్రత్యేకం చావృతకపలం సలిలే చతురాధకే । 887

చతుర్భుగావశేషీస్మిన్ ద్విప్రస్థంతిల తైలకమ్ ।

సింధువారశ్వేతపత్ర స్వరసం తైలతుల్యకమ్ ॥ 888

తాళీసపత్రం మరీచం హింగు దీప్యకచోరకా ।

లవంగం కేసరం భృంగం పృథగర్థపలానిచ ॥ 889

తైలేన తేనచాభ్యంగో జలవీనస నాశనమ్ ।

టీ. శౌంఠి, కలుత్రానుగ, మునగవేళ్ళు, దుంపరాన్న, తురకవేపాకు, కానుగవేళ్ళు వగకు ౧౨ పలాలు కొంచువచ్చి వక బానలోవేసి నాలుగుతూములువేసి తూమెడుదించుకొని యిందులో మంచినునె రెండుపళ్ళుపోసి, కల్కద్రవ్యం, విష్ణుత్రాంత(తెల్లవావిలి)తెచ్చి స్వరసం తీసుకొని యీ స్వరసం రెండుపళ్ళు కూడపోసి, అందు కల్కము నకు తాళీపత్ర, మిరియాలు, యింగువ, వోమం, కచోరాలు, లవంగాలు, గుంటగల్లేరు నాగకేసరాలు ఈ యెనిమిది వస్తువులున్ను, వగకు అరపలం కూర్చుకొని తైలంలో కలుపుకొని పక్ష్యంగా దించి అభ్యంగం, నస్యం చేయ ఈ యోగమందు చెప్పిన వీనసము పడికము మానును.

—: ర కవీనసకుతైలము :—

శ్లో. తిలతైల సమోవేతం వాశానిధ్లంఢి భృంగజై ।

స్వరసేతైలతుర్వేతు సర్వంభాంజ వినిశీపేత్ ॥ 890

తైల పాక్ష్యసవేళాయాం నిశాచూర్ణం ప్రదాపయేత్ ।

వీనసేషు చ సర్వేషు శిరోరోగహరం హితత్ ॥ 891

—: మూలవ్యాధిః అపామర్గఘృతము :—

శ్లో. అపామర్గస్య మూలానాం తులాం తోయే చ తుర్గుణే ।

పక్షే పాదావశేస్థిన్ హ్యేష చిత్రక సైంధవమ్ ॥ 892

పాతా దురాలభా భాక్షే ద్వికరంజా ?ర వల్కలై :

త్రివృత్పంచాగ్ని రజనీ త్రిఫలా సర్వపద్మయైః ॥ 893

చతుర్గుణేన చాతేన క్షీరేణ ప్రశ్నమాజ్యతః ।

సాధితం ఘృతమీతద్ధి హితం రక్తార్కసాం పరమ్ ॥ 894

టీ. ఉత్తరేణివేళ్ళు నూరుపలాలు, నీళ్ళు తూ ర పోసి, చాతుర్భాగంగా కాచి కపాయం దించి, ఒక ప్రస్థము ౧ మేకపాలున్ను, ఒక ప్రస్థము నేయిన్ని, కలయిపోసి, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, చిత్రమూలం, సైంధవలవణం, విషబాద్ధివేళ్ళు, మాలగొండివేళ్ళు, గంటుభారంగి, కానుకచక్క, తాడిచక్క, తెగడ, పంచలవణం, పసుపు, త్రిఫలాలు, ఆవాలు, తెల్లని ఆవాలు, వగళు అర పలం కూర్చి నీటిలోవేసి, పక్వంగాదించి నిత్యం వంతున తీసేది. మూల వ్యాధులు మానును.

—: కదలికందఘృతము :—

శ్లో. కదలితకు కందస్య తులాం ద్రోణే విపాచయేత్ ।

అష్టభాగావశేషేస్థిన్ న్యస్రోథాదిగణైస్తథా ॥ 895

క్షీరిప్రస్థం జలప్రస్థం కల్కద్రవ్యాణి దాపయేత్ ।

కారిభామలక్ష్మి ద్మస్తా చందన సంతథా ॥ 896

కనోరం కత కం చైవ ద్రాక్షా ఖర్జూరమేవచ ।

త్రికటుం ధాన్యకం చైవ జీరకం గజపిప్పలీమ్ ॥ 897

చాతుర్జాతం లవంగం చ కర్పూరం శంఖశ్లక్ష చూర్ణితమ్ ।

వింశత్పలిక మాత్రం తు కర్కరం చ వినిక్షిపేత్ ॥ 898

సమ్యక్పక్షేవతారైతత్ ప్రాతః ప్రాతస్తు సేవయేత్ |
సబుద్ధిమాణ మనుష్యేషు భిషక్పాత్ర విశారదః || 899

మూత్రకృద్రం వాతమేహానుదరం గ్రహణీగడమ్ |
ప్రమేహం వింశతిం హన్యాద్రామోరత్ గణానివ || 400

టీ. అరటిగడ్డలు నూరుపలాలు తొక్కి ౧౬ పళ్ళునీళ్ళుతీసి అష్టభాగంగా
కాచి, రావిపట్ట, మజ్జి, తంగడుపట్ట, ... రంబపట్ట, చింతపట్ట, యిప్ప
పట్ట, వగకు పదిపలాలువంతున నలియకొట్టి యెనిమిదితూములు నీళ్లు
పోసి తూమెడుగాకాచి కషాయం గడ్డ (?) నీళ్ళు యీరెండున్ను కలియ
బోసి యిందులో ఆవుపాలురెండుపళ్లు, ఆవునెయ్యి రెండుపళ్ళున్ను
పోసి మృదుపాకాన కాచేది అంగడిమందులు, (అనగాకల్పద్రవ్య
ములు) సుగంధిపాల, ఉళిరికపప్పు, తుంగముస్తలు, శ్రీగంధం, వట్టి
వేళ్ళు, కచోరం, చిల్లగింజలు, ద్రాక్ష ఖడ్వారం, యాలకులు, లవంగ
పట్ట, లవంగపత్ర నాగకేసరం, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, ధని
యాలు ఏనుగపిప్పళ్ళు, యిది వాకు ఒకకర్షముకుకూర్చిన లియకొట్టి
చూర్ణం నేతిలో కలిపి దిండుకొని, ఆ పెనక చక్కర రెండుపలాలు వేసి
కలుపుకొని నిత్యమున్ను ౨ వరాయెత్తు పుచ్చుకొంటి యీ యోగ
మందు చెప్పినప్రకారం రోగాలు మానును.

—: తీక్తాదిఘృతము :—

శ్లో. పటోలాల నింబ కటుకా దార్ద్ర పాకా దురాలభాః |
పర్వతం త్రాయమాణా చ పలాంశంపాచయేదపామ్ || 401

అష్టాంశశేషేతస్మింశ్చకర్నాశం రామకం తథా |
కటుత్రయం చ భూనిలౌ కలింగా కణ చందనైః || 402

సర్విషోద్వాదశపలం పచేత్తిక్తాఖ్యకంఘృతమ్ |
పిత్తకుష్టంవిగర్భంచ (!) పిటకాదాహాత్మద్భిర్మాణా || 403

విస్ఫులివిద్రవీ గుల్మోహోన్మాదమదాపపి | 404

వ్యాజ్రోగంతిమిరంవ్యంగంగ్రహణీ శీర్షితామిలాః ।

భగంధరమపస్పారముదరం ప్రదరంహరేత్ ।

406

టీ. చేదుపొట్ట, వేప, కటుకరోహిణి, మానిపసుపు, అగడుశొంఠి, దురాలభా, పర్వాటకింకలు, తానుగవేళ్లు, యివి పలం వంతున తెచ్చి కొట్టి, నాలుగుతూములు నీళ్లుపోసి అష్టభాగంగాకాది, కల్కద్రవ్యం, ఇంగువ, శొంఠి, విప్పలి, మిరియాలు, నెలవేము, పుచ్చకాయపిత్తులు, యేనుగపిప్పళ్ళు, శ్రీగంధం, వగతుకాలుపలంవంతు చూర్ణంచేసి, కాది దించుకొని, అపునెయ్యిపడి ఆకషాయంలోపోసి, కల్కచూర్ణచేసి కాది దించుకొని పూటకు రెండువరాయెత్తులు వంతున, తీసుకొంటే యీ యోగమందు చెప్పినరోగాలు శ్మిదును.

—: కూష్మాండరసాయనము :—

శ్లో! గోఘృతం ప్రస్థమాదాయ కూష్మాండరసమాధకమ్ ।

బలామూలకషాయంచఘృతేతద్ద్విగుణాయుతమ్ ।

406

గోపీపర్వాటకం పాశాన్యమృతాచద్విగోతురమ్ ।

కంటకారీచాలూహం పృథగ్దశపలాన్వితమ్ ।

407

బలామూలః చ తత్సర్వంపచే దష్టగుణేంభసి ।

మధుకం జీరకం కుష్ఠం తక్కిలం చ శతావరి ।

408

లవంగం మిరిచం కృష్ణా తృటి జాతీ విడంగకం ।

ప్రత్యేకిం కర్షమాదాయ కల్కద్రవ్యాణి దాపయేత్ ।

409

అగ్నినాశోపితం పక్వం శర్కరాసహితం పచేత్ ।

సంతతాదిజ్వరం జీర్ణం నాశయేన్నాత్ర సంశయః ।

410

టీ. అపునెయ్యి(పడి) పయడు, పెద్దగుమ్మడికాయ నీళ్ళు పయడు, చిట్టా ముట్టిపదివలాలు కొంచెచ్చి నెలియకొట్టి యిందు నీళ్ళుపోసి అష్టభాగంగాకాది, అది నెయ్యికిరెండింతలుఅంతా నమ్మికంచేసి, కల్కము

నకు సుగంధిచాల వేళ్ళు, పర్చాటకం, అగరుళొంకి, తిప్పరీగె, పల్లెడు, యేనుగపల్లెడు, వాకుడువేళ్ళు, అడ్డనరం, వగకు పదిపలం నలియకొట్టి చిట్టాముట్టి కమాయంలోవేసి కమాయంతాచి, అంగడిమందులు, అతి మధురం, జీలకఱ్ఱ, కోవ్వం, తక్కిలం, చల్లగడ్డలు, లవంగాలు, మిరి యాలు, పిప్పళ్ళు, యేలకులు, జాజికాయ, వాయువిళంగం, వగకు అర పలంవంతున కొట్టి చూర్ణంచేసి నేతిలోకలిపి పక్వంగాదించుకొని, పది పలాలు శర్కరవేసి వుంచేది, పూటకు కాలుపలంవంతు పుచ్చుకోను యీ యోగమందు చెప్పినరోగాలు మానును.

—: విషముష్టితైలము :—

- శ్లో, విషముష్టి: శతపలంమూలానాం ఖండశ: కృతమ్ ।
 ఉద్ధండీద్వితయంరాన్నా హ్యీరండం చ పునర్నవా ॥ 411
- (కుండలీద్వితయంముస్తా) ।
 కుండలీద్వితయంముస్తా హ్యీరంతులశీ తథా ॥ 412
- కాకజంఘాచ బర్చర్యా: వాకాపోటగళం తథా ।
 బలాంకోల కరంజశ్చ సస్యద్వి (?) శిగ్రుకాశ్శరీ ॥ 413
- పృశ్నీపర్ణి పలాశశ్చలాంగలీ వనసూరణా: ।
 అగ్నిమంథాగ్నిమూలంచ హరిద్రాసురదాదుచ ॥ 414
- తలపోటక గోరంట శరపుంశీ కరంటికా ।
 ఖర్జూరద్వితయం పాతా మరిచాఖ్యవ్య మూలకమ్ ॥ 415
- పూతీకం ఖదిరం పాతా నింబంచేత్వరి కంటకమ్ !
 యేతేషాం ద్వితయం బిల్వం పాటలీ గుంజయుక్షద్భక్ ? ॥ 416
- తిల్వకం కరకం బిల్వం శుంఠీ మాగధిమూలకమ్ ।
 భార్గ్యశ్చక్వగంథా మరిచం విడంగం శతపుష్పికా ॥ 417

- కుశుత్థముగ్ధ చణక తుగరీ మాష కోద్రవాః ।
ఏషాం పంచపలం ప్రోక్తమప్యద్రోణీ జలే పచాత్ ॥ 418
- మితేజలేచ మృద్వగ్నా చారుర్భాగావశేషితమ్ ।
స్నుహ్యర్కతులశీపత్రం పాటలీ కుండలీన్నహీ ॥ 419
- తక్కిల వరుణామోర్వి (!) కుమారీ సహదేవికా ।
అశర్కా భృంగరాజశ్చ ముండి కోకాతకీ నికా ॥ 420
- బ్రాహ్మీ చార్ద్రకరంజంచ వాలుకం కోకిలాక్షకమ్ ।
లాంగలీ శిగ్రు పై రేయ నారంగ యంగ జంబుకాః ॥ 421
- వృశ్చికావీ విశ్వరూపా దుత్తూరో హంసపాదికా ।
ఏతేషాం స్వరసంప్రసృజ్యయం తత్ర వినిశ్చిపేత్ ॥ 422
- వివశించుక మచ్చాయ ద్విచ్ఛాయాః (!) ద్విద్రోణంచ వినిశ్చిపేత్ ।
అజామూత్రం చ గోమూత్రం ప్రత్యేకం చాశకద్యయమ్ ॥ 423
- అర్కక్షీరం స్నహిక్షీరం చాశకం మపిలోడయేత్ ।
తైరక్షీరం గవాక్షీరమాజం ద్విద్రోణ మిశ్రితమ్ ॥ 424
- తైలం క్షీరంచో కుడుబం సమ్యక్పశ్యే చ నిశ్చిపేత్ ।
ద్రోణద్యయంచతైలస్య సర్వంసయోజ్యబుద్ధిమాన్ ॥ 425
- పిష్టావిముక్తవల్కలస్య లశునస్యపలంశతమ్ ।
విచముష్టిస్త్రు బీజానాం గృష్ణీయాత్పుల వింశతిమ్ ॥ 426
- పంచకోలాని మరిచం త్రిఫలా హస్తిపిప్పలీ ।
ద్విత్వారం పంచలవణం ద్విశిలాజతు టంకణమ్ ॥ 427
- రామకం కుష్ఠ మధు కేఢ్యామకంశతపుష్పికా ।
రేఖకాతివిషా ముస్తా భార్గీ దీప్యకం కటుకోహిణి ॥ 428
- జాలీఫలం జటామాంసీ లవంగం జాలిపత్రకమ్ ।
మంజిష్ఠాగరు బోశం చ గుగ్గులుద్దేవధూపకమ్ ॥ 429

- చాతుర్జాతం దీప్యకేద్యే పూతీ కందం చ చందనమ్ ।
గోరోచనం చ కస్తూరీ కుంకుమం పద్మకేసరమ్ ॥ 480
- కోటివృతీ హ్యేకాశీ చ కమలోత్పలకందకమ్ ।
కాకాళీ క్షీరకాకోరీద్విమెదే జీవకర్షణా ॥ 481
- వృద్ధిద్వయం హరిద్రా వ హ్యుశీర ద్వితయం తథా ।
పుథకృపలం సుచార్ణాభ తస్మిన్ తైలేచనిశ్చిపేత్ ॥ 482
- మందాగ్నినా పచేత్సమ్యక్ బుద్ధిమాన్ భిషగుత్తమః ।
సుముహూర్తే సుదక్షితైః చంద్రతారాబలాన్వితైః ॥ 483
- సుపక్వంచతత్ జ్ఞాత్వానవసేణగాలయేత్
ధృఢభాండే వినిశ్చిప్య తైలం యత్నేన బుద్ధిమాన్ ॥ 484
- ధన్వంతరింగణాధ్యక్షం వృద్ధాన్ వై ద్యాంశ్చపూజయేత్ ।
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వాభ తైలమేతద్విలేపయేత్ ॥ 485
- సర్వవారవికారాణి శూలాని వివిధాని చ ।
సుప్తివారం ధనుర్వాతం కంపవారమురోరుజమ్ ॥ 486
- నేత్రవారం శిరోవారం అర్చితం చ వినాశయేత్ ।
ఉదస్తంభం కటిస్తంభం హనుస్తంభం గళగ్రహమ్ ॥ 487
- హృద్రోగం కుండలీవారం తిమిరాఖ్యం నవీరజమ్ ।
సూతీకావారోగాణి గర్భవార్తా నుడుస్తరామ్ ॥ 488
- బాధిర్యం కర్ణవారం చ నాసారోగ్యానవీరసాన్ ।
పంగుత్వం ఖంజవాతాఖ్య మప్యవతాన్విహాశయేత్ ॥ 489
- కిం పునర్భవం నోక్తేన సర్వవారాస్తరిష్యతి ।
అపస్మారం తథోన్మాదం పిత్తరోగాంశ్చ నాశయేత్ ॥ 490
- హృద్రోగం సర్వకుష్టాని శ్లేష్మరోగాననేకకః ।
వాతశోణిత ముత్పిత్తగ్రహమవారహరం పరమ్ ॥ 491

నర్వవృద్ధి కరీటాది విషరోగాఽ వివశ్యతి ||

442

విషముష్టిమహాత్మైలం మహాబేవేనభావితమ్ |

టీ. *నూన శే హ, ఆముదం శే హ, పుంగెణ్ణ శే హ, వేపుణ్ణ (వేపనూన) యి పుణ్ణ (యిపునూన) శే హ పిన్నకొట్టయెణ్ణ (పొణ్ణంకొట్టయెణ్ణ) శే హ, కులుందుమణియెణ్ణ శే హ, మైలెణ్ణ (నెమలికొప్పు) శే హ, ఆట్టుపాలు (మేక పాలు) శే హ, ములై ప్పాలు (చనుబాలు) శే హ, కొడల్లి పాలు శే హ, పశుం (ఆవు) పాలు శే హ, తిరువకుళ్ళి (తెముడు) పాలు శే హ, తిల్లం పాలు శే హ, యెరుకం (జిల్లెడు) పాలు శే హ, పెరాయం పాలు శే హ, యప్పి పా ప లం జ లం గ, నా వ ల్ప పై గ, త లి తా లె తా ద తూ గ, నొచ్చి జలం (వావిలకుస్వరసం) తూ గ, పుంగయైచ్చారు (గానుగ ఆకుస్వరసం) తూ గ, కళకొడిచ్చారు తూ గ, చిన్నియైచ్చారు తూ గ, కయ్యండాగరెచ్చారు తూ గ, తుళిశెచ్చారు (తులసి ఆకుస్వ రసం) తూ గ, ముడకత్తారెచ్చారు తూ గ, కత్తారెచ్చారు (కలబం దాకుగుజ్జ) తూ గ, కరిముళ్ళియైచ్చారు తూ గ, చదుపుడైచ్చారు తూ గ, వాఘెచ్చారు తో గ, పుత్తామణిచ్చారు తూ గ, ఆమణిక్కు యెలెచ్చారు తూ గ, నొణాయెలిచ్చారు తూ గ, ముడుక్కుయెలెచ్చారు తూ గ, తురాయెలెచ్చారు తూ గ, కొళ్ళుచ్చారు తూ గ, నిసిదిచ్చారు తూ గ, కొడవల్లి గెచ్చారు తూ గ, తూతువెళెచ్చారు తూ గ, మురుంగయెలెచ్చారు తూ గ, మణి త్రక్కాలిచారు తూ గ, కోవయెలెచ్చారు తూ గ, పెరుమల్లిచ్చారు తూ గ, చిరుమల్లిచ్చారు తూ గ, పూ పి ణి యె లె చ్చా ద తూ గ, కదంతినాయకం యెలెచ్చారు తూ గ, కురుందుయెలెచ్చారు తూ గ, ముదియోక్ కుందలెచ్చారు తూ గ, ఆడాతోడియెలెచ్చారు తూ గ, శాంతికొడచ్చారు తూ గ, విష్ణు శ్రాంతచ్చారు తూ గ, పావట్టయెలెచారు తూ గ, ముల్లయెలెచ్చారు తూ గ, తణ్ణిట్టిట్టంకెంగుచ్చారు తూ గ, యెరుక్కయెలెచ్చారు తూ గ, మున్నెయెలెచ్చారు, పెరిండయెలెచ్చారు తూ గ, వేపుయెలెచ్చారు తూ గ, పావొత్తియెలెచ్చారు తూ గ, శేకు

* టి: అంబాదలోనున్నది. హత్యకలో యిటుండుటచే మాడ్చుట చేయ్యుతిని.

రుదంచాదు తూ గ, పెరుంకుడుమెచ్చాదు తూ గ, నాయినేరే
 లెచ్చాదు తూ గ, నాణల్చాదు తూ గ, పులియాయెలెచ్చాదు
 తూ గ, శంముల్లెయెలెచ్చాదు తూ గ, శంబురించచ్చాదు తూ గ,
 సాక్షిపూండుచాదు తూ గ, యింబూరాచ్చాదు గ, పేరుమ్మిట్టి
 చాదు తూ గ, వెళ్ళుదుక్కుచ్చాదు తూ గ, కోడిపివెచ్చాదు,
 తూ గ, శట్టిశారణయెలెచ్చాదు తూ గ, ముక్కా.....శాదు
 తూ గ, వెళ్ళచ్చారడె యెలెచ్చాదు శే శ, వెళామెలెచ్చాదు
 తూ గ, నాయినేరెచ్చాదు తూ గ, నిషిధియెలెచ్చాదు తూ గ,
 చిరుకురుంజాయెలెచ్చాదు, తూ గ, కుందుమణియెలెచ్చాదు తూ గ,
 పూమెత్తెయెలెచ్చాదు తూ గ, కండంక త్తిరిచ్చాదు తూ గ,
 అలింజయెలెచ్చాదు తూ గ, యెలెక్కల్లిచ్చాదు తూ గ, శతిరకళ్ళి
 చ్చాదు తూ గ, యీ ఎగకు రసాలు వేరుముక్కా-వారె మాక్కారె
 వేర్, పుంగంవేర్, శారణవేర్, నన్నానివేర్, వేపుంవేర్, శివహరి
 పెంబువేర్, నేలవేంబువేర్, శంగంవేర్, కొడివేలివేర్, కొన్నవేర్,
 పెరువాకెవేర్, నేలకుముళంవేర్, మురుంగవేర్, తవళివ...గ్గవేర్,
 నారత్తైవేర్, మానలింగవేర్, విషమంగలిక్కళంగు, అవరివేర్,
 శిత్తాముట్టివేర్, మున్నవేర్, తళతాలివేర్, ముణ్ణైవేర్, మరుచువేర్,
 శంగత్తారివేర్, పెరువాపట్టె, మెళకరణైవేర్, కండంక త్తిరి,
 కాత్తిక్కళంగు, కురుందవేర్, నోచ్చివేర్, యట్టివేర్,
 పొన్నుముళిప్పైవేర్?, కాదు కాండ్లు కెళంగు, కరిక్కాణెకెళంగు,
 పెరుండివేర్, వెప్పుడైవేర్, చదిరిక్కళ్ళివేర్, కొడిక్కళ్ళివేర్,
 శమ్మళ్ళివేర్, కురుచుళ్ళివేర్, శిత్తాముఁకువేర్, అదండంవేర్,
 పూమెత్తైవేర్ పిన్నవేర్ మొకళంవేర్ పెరప్పంకెళంగు యెరుక్క
 వేర్ బిల్వవేర్ వానావేర్ దేవదారం శవ్వళ్ళికొడి చవ్వం మర
 మంజల్ మంజల్ తిప్పలిమూలం పూలాంకెలంగు వెప్పాలెరిశి,
 నాయురివివేర్ తామెరక్కొడి తదిలంవేర్ మధుశీరాళి? వేర్ వగకు
 పలం గం, చోళం, కరిచోళం, కస్తూరిమంజల్, వశంబు, చిరునాగ
 పూ, శతామంజి, వాళుముళకు, జీరకం, కడుంజీరకం, కోష్ఠం, పెరుం

గాయం, శతకుప్పె, కడుక్కాయ, తాకిక్కాయ, నల్లిముల్గి, తుక్కు-
రిప్పిలి, మెళక, క్రాంబు, శంగమిట్ట, యేలం, నముద్రపచ్చ, పెప్పరి అరిశి, జాతిక్కాయ, జాతిపత్రి, కటుకరోహిణి, శిరరజై, పెరరజై పెల్లెపూండు, వోమం, కురాశానివోమం, అభిని, కాదభోగ అరిశి, తగరపైరై, పెంగారం, శీనాక్కారం, చవుకారం, నవచారం నర్జత్తారం, యిందుప్పు, కల్లుప్పు, పొట్టుప్పు, గంధపొడివుప్పు, బాబుప్పు అన్నివగకు పలంగ, రసం, గంధకం, నాభి, హరితాళం, తుత్తం, పెల్లపాషాణము, గోరిపాషాణం, నవిషపుత్తుపాషాణం యెలిపాషాణం తోడిపాషాణం, జాతిలింగం, మువ్వెల, కుంగిలియం, నెడువాలం, తురిశి, అంతావగకు పలం ర, ఇదివిషముష్టితైలం వగలు.

—: తీక్ష్ణసింధూరము :—

తీక్ష్ణం అనగా ఉక్కు (అరవాన తండవాళంపాడి) పలాలు ౮, టి గంధకంపత కూర్చి. ఒదియ పట్టచాదు(సోసి) నాలుగుదినాలు పూరబెట్టి చాంట్లో ఒకపుటంవేసేది. కాకతంబి ఆకురసాన వకపుటంవేసేది సేరేడు పట్టరసం ౧, దానిమ్మ ఆకురసాన ౧, కలబందరసాన, నాలుగుపుటాలు వేస్తేపూర్ణచంద్రుడి వలెభస్మమగును.

—: గుణము :—

శ్లో. విశుద్ధంమృత తీక్ష్ణకంఠవిధ రోగజలాపహమ్ ।

విసర్పరుధిరార్యధికద్వి ద్రితి (?) శోఫసాంఘ్యమయాన్ ।

నిహంతిరుచిరుక? ప్రవాహశానలమాంధ్యవృత్త్యుతి? ।

క్షయమపి శోణితంప్రథమకుల్బం మోహోత్తమంచ ।

448

—: వీర్యవృద్ధి :—

శ్లో. యష్ట్యశ్వగంధాతి విదానిగోక్షు నై ర్వారాహిమాషంచ శతావరీచ ।

రక్తోత్పలంచామలకంచశాల్మలీ నిర్యాసమేక్షై కసమంచ...శర్కరా ॥

వల్లద్వయం సేవ్యంమృతంచ లేవ్యంరాత్రేపి భక్షేదయుతేచదద్యాత్

మాసాఢమాత్రేణసహస్ర యోషితాండిసేదినే భోగసముద్ధితోభవేత్

—: కర్ణశూలస్య :—

శ్లో. కర్ణశూలహరంక్షిప్రం లవణార్ద్రకయోరసః ।
అచ్చ ఫేనంవచాశుంఠీ సైంధవంచ నమంగమమ్ ॥ 446

సమంలైలాత్ ద్రవద్రవైః పక్షేతస్మిన్ ఫలద్వయమ్ ।
పూర్వోక్తచూర్ణంకర్ణాంకం షిష్యం తస్మిన్ముఖేతరే ॥ 447

తతైలం నిశీచేత్కర్ణే పూయగంధవినాశనమ్ ।

.....

చాశాగుహాచీ నిర్గుండిబృహదీద్యయ భృంగరాట్ ॥ 448

కాశమర్దం వచా నింబం వర్షాభూ వజ్రవల్లికా ।
నమూలపత్రం సిప్పీద్య కుడుబస్సపృథక్ పృథక్ ॥ 449

నాగరం సైంధవంకృష్ణా ముస్తం కుప్తం రసోనకమ్ ।
అర్కప్రత్రరసం వైవతిలతైలం పచేత్సద్ధీః ।
కర్ణశూలహరం తైలం కర్ణబిందురిస్సృతమ్ ॥ 450

టీ. సాంబ్రాణి, గుగ్గిలం, పసుపు, మిరియాలు, పూడుగవేరుపట్టు, పిప్పళ్ళు
సైంధవలవణం, శొంఠి, తుంగముస్తలు, కోష్ఠం, వస, వెల్లుల్లి,
జల్లేడు, పసుపు, వీనిరసాలు పోసి నూరిచేసి తైలం పక్వంగాకాచి
చెవిలోపోసేది.

శ్లో. హరిద్రాసైంధవంచారు విశల్యాహింగు కుప్తకమ్ ।
అర్కక్షీరేణ్యతైలం పక్వం కర్ణరూపహమ్ ॥ 451

—: రక్తపిత్తస్య :—

శ్లో. నవసీతంశితాంలాక్షాంద్రాక్షాం చ మధునాసహ ।
మస్తకేవఘృతంలిప్తం రక్తపిత్తంతునాశయేత్ ॥ 452

ద్రాక్షవాసాయంతర్వాణం శర్కరామిశ్రితంపితే ।

వాసారసంసితాక్షౌద్రంలాజాశర్కరగంయుతమ్ ।

453

భక్షయేద్రక్తపిత్రేతునేత్ర్యం సర్వజ్వరాపహమ్.

భాత్రీచూర్ణంసితాయుక్తం భక్షయేద్రక్తపిత్రనుత్ ।

454

.....

టీ. దానిమ్మపూలు, పత్రం, అడ్డసరపాక, తిప్పతీగె, కుడుంపై?, అతి మధురం, ఇవి కషాయంబెట్టియిచ్చేది. శ్రీగంధం కషాయంలో నెయ్యి కూర్చి యిచ్చేది, సుగంధిపాలనేళ్ళు నలియకొట్టి నీళ్ళువేసి, అనీళ్ళలో శ్రీగంధం, శర్కర, తేనెకూర్చి ఇచ్చేది.

శ్రీగంధం కషాయమున్ను, మూడిసింజ, దాడిమపంచకం, (వేరు పట్ట - ఆకు - పువ్వు - తాయ) నీరుల్లిగడ్డలు, గొలిమిడి ఆకు సమూలం, యివికషాయంబెట్టి దాంట్లో నెయ్యి తేలిక జీలకఱ్ఱ వగకు ప ౨ చూర్ణంచేసి పక్వంగాకాది తీసుకొనేది మలక్కాకట్ట, విలా మిచ్చంవేర్, చంగలవ్వకోష్ఠం, తుంగముసైలు, ఉళిరికపప్పు, చలువ గడ్డలు (!) కస్తూరిపసుపు, అతిమధురం, యిప్పుపువ్వు, ద్రాక్షపండ్లు, ఖడ్వారం, యిదిఅంతానలియకొట్టి, శీతకషాయంగా యిచ్చేది.

—: బహుమూత్రాశకు —

తంజీడుసమూలం, అడ్డసరంవేరు, తిప్పతీగె, మానిపసుపు, ఉళిరి కలు, కొత్తాన్ (?) చిల్లసింజలు, కస్తూరిపసుపు, మునగచిగుళ్ళు, అనిశచిగుళ్ళు వగకు ౧ టీకీ పలం, పలంపత్తిసింజలుతోక్కి పాలుతేర నెయ్యి తేరు ౧ కూర్చి పక్వంగా కాది ఇచ్చేది.

—: గరుడాంజనము :—

కంఠం ౧ పలం, తులిశి పలం ౧, అతిమధురం ప ౧, కోష్ఠం ప ౧, కరక్కాయ ప ౧, వెలిగారం ప ౧, తామ్రం అరపాడి ప ౧, భుత్తం ప ౧, తెల్లగలిజేరు ప ౧ వీనిని కల్వంలోవుంచి. చింతాకు

రసమున విడినాలు, నిమగ్నపడుచారున విడినాలు, సూర్యశాంతం (గడ్డరసాన?) విడినాలు, పాలున గిడినం, యీ ప్రకారం మర్దనచేసి, మాత్రలుకట్టి, అనుపాన విశేషాలచేత, కంటికి వేసినట్లైతే, పటలం, పిల్ల, నేత్రచాయపులు, పూలు మొదలైనవి మానును.

—: తైలము :—

చిట్టాముట్టివేరు ప గం, ఆడుదొండ (దువ్వుపు?) వేరు ప గి, సుగంధిపాల ప గి, తుంగముస్తలు ప గి, తిప్పతీగ ప గి, ఇది కమాయం బెట్టి నూనె తే గి చేర్చి కల్కమునకు మిరియాలు, పిప్పలి, కరక్కాయ, తానికాయ, ఉళిరికపప్పు, అతిమధురం, సంపంగిమొగ్గలు, కోవ్వం, పసుపు మునిపసుపు, పూలాంకిళంగు? అగరు, దేవదారు, శ్రీగంధం, జటా మాంసి మంజిష్ఠి, కటుకరోహిణి, వీరరోహిణి, వాతరోహిణి? జీలకఱ్ఱ, నదాప, వోమం వగకు ప ర పాలు తే ర గుంటగలికేడు ఆకు తే ర పొన్నగంటి ఆకు తేరు ర ఆకు తే ర నారుడుపు? మండ్లు చారు తే ర, ఇదంతాకూర్చి పక్వంగాకాది తలంటుకోను సమస్త వాతరోగాలు మానును. ఇది తిరుక్కళంబూరి? ప్రయోగము.

—: అమృతశర్కర :—

శ్లో. ఉదీచ్య...ంజరం పత్రం కుప్తంధాత్రీ సమోగలి (?)

హోమం (?) హారేణుకం రాన్నాకుంకుమం నాగశేనరం । 455

పద్మశేనరకందంచ కర్పూరం చందనద్వయమ్ ।

మధుకవైవలూకాంచ హ్యశ్వగంధాశతావరీ । 456

గోక్షురం కర్కటశృంగం జాతీ తక్కిల చోరకమ్ ।

ఏతాని సమభాగాని చూర్ణం? గామృత శర్కరామ్ । 457

సింహాజ్యమధునోపేతం భక్షయేత్ ప్రాతఃకథితః ।

క్షయంచ రక్త పిత్రం చ పాదజాహమస్పృగరమ్ । 457

వినిహన్యాత్ ప్రమేహంచ భాతువృద్ధికరంమతమ్ ।

మూత్రాఘాతాన్ మూత్రదోషాన్ వాతశోషితజ్వగదా ॥ 458

సర్వాంగదాహశమనమమృతాహ్వయశర్కరా ।

459

—: కంటిమాత్ర :—

తురిశి ప ౧, శంఖం ప ౧, కరక్కాయ ప ౧, తానికాయ ప ౧, మాచికాయ, ప ౧, తామ్రంపొడి ప ౨, యివికూర్చి తాటిమట్ట రసమున రెండుగ్భూములు మర్దివజేసి పుంటకట్టి చనుపాలతోగాని, ముశిమురాకుతోగాని అరగదీసి రోగం తెలుసుకొని కంట్లో వేసేది.

—: తైలము :—

మిరియాలు ప ౧౦, సదాప ప ౧౦, దుంపరాన్న ప ౧౦, అయిల్ పట్ట ప ౧౦, ఈ నాలుగింటిని నలియకొట్టి అరుతూములు నీళ్లుపోసి తూమెన్నరగా కాచుకొని నూచి శేగి, కూడాకలిపి, తమలపాకురసం ౧ శేడు చావిలి ఆకురసం ౧ శేడు, కూడపోసి కల్కమునకు మిరియాలు, అతిమధురం, రోష్టం, సాంబ్రాణి, సదాప, యాలకులు, సన్నదుంపరాన్న, లవంగాలు, వీనిని వగరు ౬ వరాలయెత్తు నూరివేసి పక్వావదించి ఆధ్యంగం చేసేది. నేత్రవాయువులు, పటలకాచములు, నీరుకమ్మడము, తలనొప్పులు, యివి శమించును. (చైకన్నక్రియ.)

—: కంటిమాత్ర :—

తురిశి, తుళ్ళం, శంఖం, తెల్లరాయి, తామ్ర అరపొడి యీ గెవగలున్న దీనికిసమం నూర్యకాంతం వేరుపట్టకూర్చి నిమ్మపండు రసమున మూడుదినాలు మర్దనజేసి మాత్రచేసి అనుపానవిశేషాల చేతవేసేది. కాచం, పటలం, పూలు, నేత్రవాయువులు సకలమున్ను తీరును.

—: దంతవాయువుకు :—

పటికారం, జీడిగింజలు, వగరువోకలు, కాచు, కరక్కాయ,

మాచికాయ, సైంధవలవగము, మిరియాలు, తాడికాయ, ఉళిరికపప్పు, లవంగాలు, తురిశి, యాలకులు వీనినియెండబెట్టి చూర్ణంజేసి దంతధావనంచేసేది, దంతవాయువు మానును.

శ్లో. సంస్కారాచంచథా ప్రోక్తా ఘనస్య పరమేశ్వరి ।
ధాన్యాభ్రకరణం సత్ప్రపాతసం నిర్మలక్రియా ॥ 460

సంస్కృతీకరణమ్ వై ప మృతీకరణం తథా ।
మారణేషు.....రసత్యమప ? పత్రస్యమారణే ॥ 461
క్రమాచ్ఛేష్టతమా ప్రోక్తాకస్తా దరదటంకణా ।

—: ధాన్యాభ్రకము :—

శ్లో. తప్తకృష్ణాభ్రకంపన్నాతతఃక్షీరేణ సేవయేత్ ।
భిన్నపత్రంతు తక్షిప్తావేఘనాదార్కయోర్ద్వై ॥ 462

భావయేద్దప్తయామంతు తేనశుద్ధ్యతిచాభ్రకమ్ ।
తతస్తదాతసే శోష్యం చూర్ణీకృతముసాఖరే ॥ 463

తచ్చూరనారే సంభాష్య క్షిప్తావక్షీరాంతరే తతః ।
విశాలభాండే ద్వాపే చ బంధయేన్న వచాససా ॥ 464

తస్యోపర్యభ్రకంసావ్యం చాభ్రాంధం ధాన్యమిశ్రితమ్ ।
హస్తేన సేవయేత్తత్ర భాండాంధోగతమభ్రకమ్ ॥ 465

నవనీతేన తత్తుల్యం భవేత్ ధాన్యాభ్రకం మితమ్

—: సింధూరం :—

శ్లో. ధాన్యాభ్రం మేఘనాదస్య స్వరసేమర్దయేద్దినమ్
షోడశాంశేన ($\frac{1}{16}$ భా) టం కేణవిష్ట్యగజపుటేపచేత్ ॥ 466

ముస్తా మారణ వర్షాభూ రసే మర్ద్యం పుటంతథా ।
కాసమర్దరసైశ్చైవ వరా గోమూత్రజై రపి ॥ 467

స్యగ్రోభన్యజటాశ్వాధే దేయం శతపుటం తతః ।

మట్టు జింబీరసీరేణ గోక్షీరేణ పుటత్రయమ్ ।

468

పేషణం ఘర్జపాకంచ స్తాలీపాకం, పుటంక్రమాత్ ।

కుర్యాచ్చత్వారి కర్మాణి టంకణంచ పుటేపుటే ।

469

నిశ్చంద్రంజాయ తేహ్యైశ్చ సర్వయోగేషు యోజయేత్ ।

—: మూలానికి :—

ఎఱ్ఱపుత్తరేణి ఆకు నూరి ఆవువెన్న కరిగేటప్పుడు, జీలకఱ్ఱపొడి, కలకండు దుడ్డెత్తు కూకావేసి పశ్యానంది యివ్వవలసినది, ఆనపవీర్తులు నానవేసి వ్రడికించి శర్మరవేసినూరి ఆవునెయ్యిపోసి ముద్దచేసియిచ్చేది. ఈరెండున్ను మూలానికి.

—: దగ్గుకు :—

ముసిముసిఆకు యెండించి ఆవునేతితో వేయించి నూరి పిప్పళ్లు ౨ పూలు, జీలకఱ్ఱ పలం ౧ నేతిలోవేయించి యాలకులు ప ౧ వీనిని చూర్ణంచేసి శర్మరకరగగా చూర్ణవేసినెయ్యిపోసి తేహ్యంగాచేసియిచ్చేది దగ్గు మానును నేరేడువీర్తులు యెండవేసి పొడిచేసి అందులో యాలకులు ప ౧ పొడిచేసి శర్మరకూర్చి ఇచ్చేది, వెట్టిలు, దగ్గులుమానును.

—: అతిసార రక్షాతిసారములకు :—

మిరియాలు, దానికిసగం జీలకఱ్ఱ, తగుమాత్రం యింగువ ఇవి నేతి తోవేయించి బెల్లంవేసి పశ్యంచేసి యిస్తే అతిసారములు మానును మిరియాలు అటికలోనిప్పులపై వేయించి గరిటతో పొడిచేసి అందులో పెరుగుపోసి కలిపియిచ్చిన రక్షాతిసారము మానును.

—: పాండుకు :—

ఇశమురాపొడి పగ, లవంగం, జాజిగాయ, పిప్పళ్లు, జీలకఱ్ఱ, యాలకులు నల్ల జీలకఱ్ఱ, కటుకరోహిణి, మిరియాలు, శొంఠి, వగకు పగ, గుంటులి

జేరు ఆకురసావనూరి ప్రదీకించి, ప్రడకగానే నెయ్యి పోసి, తిడుగప్రదీకించి అందులోబెల్లంవేసి పక్వంగావండి తగుమాత్రం యిస్తేను పాండురోగాలు మానును.

—: పెట్టదగ్గులు :—

ముండ్లముస్త, కండంకత్తిరి, (వాకుడ) ముత్తావాలె, ధనియాలు, దొండవేడు, వట్టివేళ్లు, లవంగాలు, జాజికాయ, జాపత్రి, జీలకఱ్ఱ, చిల్ల గింజలు, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, లవంగవట్ట, లవంగపత్రి, ముండ్ల వంగ, వీనిని ఆవుపాలతోనూరి పక్వంగా ఉడికించి శర్కరవేసికలిపి లేహ్యం చేసి తినేది, దగ్గుపెట్టలు మానును.

—: మేహాలకు :—

ఆవుపాలుకాచి, వేడిపాలలో నిమ్మపండ్లు రసముపోసి తాగితే మేహంమానును. బిల్వపత్రికీ, నీక్కవరి ఆకు ఈరెంటి ఆకురసమున్ను జీలకఱ్ఱ నూరిముద్దజేసి తినేది, మేహంమానును. నేలతాటిగడ్డలు చూర్ణం చేసి శర్కర, చీనిశర్కర సమంగాకలిపి, ఆవుపాలతో యిస్తే పెట్టలు మానును.

—: అండవాయువులకు :—

మునగపట్టను, కొబ్బెరను, నూరియిస్తే అండవాయువులుమానును.

—: షర్ది :—

పత్తివిత్తులు నూరి పిండి రసం శేగి, వేలపిండి శేగి. పంచదార శేగి, తేనెకూర్చి పిప్పలిచూర్ణం కలుపుకొనిత్రాగిన వాంఠినిలుచును. తేనెలేకున్న పూరికేతివచ్చును.

—: పిత్రానికి :—

వేలగాకురసము చారెడు, లాజపిండి శేగి, యాలకులు పగి, నమలిరెక్క-తాల్చిన మసి మూడురూకల యెత్తుయిచ్చేది. తేనెతోకలిపి

తాగనిచ్చిన రక్తపితృలు, వాంతులు నిలుచును. మారేడుపట్టపగ, కమా
యంగాయిచ్చిన వాంతిమానును. భద్రము పైలునూరి ముం తెడు నీళ్లుబోసి
కలిపి వడికట్టి అడుమాగాండ్లు పిల్ల పెనదురగం పాలుమార్గా... ఇదికూర్చి
తేహ్యపాకంగా కాచుకుని దానిలోకూర్చే మందులు, పిప్పళ్లు, ఉళిరికపప్పు
ధనియాలు, లవంగపట్ట, పత్రి, నాగ కేసరం, శొంఠి, మిరియాలు, కర
క్కాయ, ముస్తలు, నల్లజీలకఱ్ఱ, మంచిజీలకఱ్ఱ, యిదివగకు ప గ చూ
ర్లంచేసి తేహ్యవక్యంగా దించుకొని నెయ్యి మూడు శేర్ల పోసికలిపి నిత్యము
న్ను మూడువరాదుత్తు ఇయ్యవలెను వాంతి, పైత్యం, అరోచకం కమిం
చును, శ్రీగంధం, వట్టివేళ్లు, శోష్టం, ముస్తలు, పుళిరికపప్పు, నల్లకలువ
దుంపలు, పగడాల, కస్తూరిపసుపు, యిప్టిమధుకం, యిప్పు పుత్తన,
ఖర్జూరం, ద్రాక్షవీనిని సమభాగంగాకూర్చి సన్నగానూరి సమం కర్కర
కూర్చి చప్పిళ్లలో గలుపుకొని పుచ్చకోవలెను జ్వరానికి, కాచిచల్లారిన
వెనక యియ్యవచ్చును జ్వరం, పైత్యం, దాహం, శిరోదాహం,
కామిలరోగం, ప్రమేహాలు, అరోచకాలు, వాంతియివి అన్నీ మానును.

—: అభ్రకసిందూరము :—

అభ్రకం ప గం, పెల్లుప్పు ప ౨, కూర్చి అవిశాకురసముబోసి
నూరి బిళ్ళచేసి యెండబెట్టి ప్రమిదలోపెట్టి చీలమన్నుచే కీలుచేసి యెం
ది 800 చేతుల పిడకలుచే పుటంచేసివ భస్మమగును. ఈ భస్మం
ప గం ౧౦౦౦కం పలములుమూడుకూర్చి, ముట్టిపూడలరగం పోసి నూరి, బిళ్ళ
చేసి పెంకులోపెట్టి యెండనిచ్చి పెంకుమూసి చీలమన్నుచేసి గజపుటం
వేసేది. ఈవిధముగ 2 పుటాలువేసేది, తరువాత తంగేడుఆకురగం
పోసి నూరి మూడు పుటాలువేసిన సిందూరం తయారగును.

—: శ్మదేరండాదితైలము :—

బహుమూత్రానకు నీరుకట్టుకు, యిరువై మేహాలున్న మానును.
చిట్టాముదపు గింజలుతెచ్చి నీళ్లలోరాత్రి 80 ఘడియలు నానవేసి, యెం
డలోయెండించి మూడుదిగాలు తరువాత పొన్నగంటితకు, యెత్తడు ఆకు

తెచ్చి, కుండలో నగంవేసి తరువాత గింజలుపోసి పైన మిగత ఆకువేసి చల్లనీళ్లుపోసి పుడికినవెనక యెండలోవేసేది. శిదినాలు యెండనిచ్చి దానికిచెల్లు (సమం) పెంకాయ నీరుపోసి, అముదంకాచి కల్కం, అతి మధురం, కోవ్వం, నంపెంగ్గెముగ్గులు, యాలకలు, లవంగపట్ట, సెత్తి, కడలురింటిపట్ట, తంగేడువేరుపట్ట, చిల్లగింజలు, ఆపుపాలుపోసినుండి, అముదంలోపోసి వగకుపలములుగ వంతునవేసేది. దోగంబలానికితగ్గట్టు, కలబందరసము, పొన్నగంటిరసము తంగేడుగుములక కషాయం, చిట్టిఆకు రసము చల్లగడ్డలరసము వీనిని వగకురెండుకేరులు రసమువంతున, కూడ వేసి, పక్వంగాకాచి, దించుకొనేది, సాయంప్రాతఃగరితుడు పుచ్చుకొనేది, మూత్రకృచ్ఛం మానును.

—: దగ్గుకు :—

ములకపండ్లవిత్తులు పది, ముండ్లముస్త పండ్లగింజలు పది, వాకుడుగింజలు పది, ఆపునెయ్యి శి పాలుపోసి దోగవేయించి దించు కొని తేనె మూడుపలములుపోసి ౮ దినాలు నిత్యా మిల్లిగరితుడు పుచ్చు కొనిన దగ్గు కఫం నిలుచును.

—: పూతికా తైలము —

శ్లో. దశమూల బలా దాదు హింస్రా భూతీక చిత్రకైః ।

నిల్గండి చాశ్వగంథా చ హ్యర్కమూలం పునర్నవమ్ ॥ 470

శుంఠి గంధర్వహస్తా చ కుశుత్థం యవ మాషకా ।

ఏతేషాం చ సమా రాస్నా పూతీకం చ తయోస్సమమ్ ॥ 471

చతుర్దశే జలే పక్వాచాతుర్భాగావశేషితమ్ ।

తత్కషాయం పరిశ్రావ్య తైలం క్షీరం చతుర్థణమ్ 472

మృద్వగ్నినా పచేతైలం ద్రవై రేతైస్సమ్యాన్తితైః ।

మధుకం శాలిబా మాంశీ మిశ్రీష కణానలైః ॥ 273

- వచా గంధకచోరైశ్చ దాయ దార్శ్య నిశోషభైః ।
వర్ణ్యా శ్వగంధా సర్వా క్షీ గ్రంథి దీప్యక రామభైః ॥ 474
- విడంగాగరు మంజిష్ఠా కుప్తం గ్రంథిక శీగ్రుభిః ।
సిద్ధం తైలం జయేద్వాతాన్ వస్త్రవంశ్యంగ విమర్షనైః ॥ 475
- అద్ధితం చ మానుస్రంసం జిహ్వస్తంభం శిరోగ్రహం ।
శిరోరోగాంశ్చ సర్వాంశ్చ కపోళగళ జాన్గదాన్ ॥ 476
- మహాపూతకనామైతదశ్వభ్యాం నిర్మితంపురా ।

—: బహుమూత్రాసకు :—

- శ్లో. తింత్రిణి ఫల బీజత్వక్ కార్వాస్థి వరా కురీ ।
బర్హరస్యకపిత్థస్య నిర్యాసం కేతకీ నికా ॥ 477
- శీతా గుంజాఫలం కాంతం అ...కస్యపృథక్ పృథక్
యజ్ఞాంగ క్షీర సంయుక్తం వటికృత్య ప్రయత్నతః ॥ 478
- స ప్రరాత్ర ప్రయోగేణ తటాకమవిశోషితి ।

(మంజూరవటుంకమ్)

- శ్లో. తావ్యం దారావృస్తవం చవ్యం గ్రంథికం దేవదారు చ ।
వోషాది నవకం చైత చూర్ణ యేద్ద్విగుణంతతః ॥ 479
- మంజూరం చాంజననిభం సర్వవోష్ణ గుణంతతః ।
పృథక్ విపక్వోగ్మూత్రే వటికీ కరణక్షమే ॥ 480
- ప్రక్షిప్య వటకాన్ కుర్యాత్తా దేతత్రానుపాసతః ।
ఏతే మంజూరవటకాః ప్రాణదాపాండురోగిణామ్ ॥ 481
- కుష్మాన్ధజరకం శూటమూరు స్తంభ మరోచకమ్ ।
అర్ఘ్యంసి కామిలాం మేహస్థిహాసం శమయంతి చ ॥ 482

—: స్వేహపాట్లము :—

శ్లో: పున్నాగరేండ ? వకుళై : నిర్భగనదద్వ? న్నారీకై: కరంజై :
కార్పాసై శ్చిగుడోలాఫల ముని చణకై : సర్వపాంకోలబీజై :
రాస్నా కుప్రేకుభుక్తై: స్త్రీలశునవచాహిం గుసింధూత్యముకై : |
సర్వోరేతై: సుతంతత్సకలపటుముతం పోటలంవారజచ్చ | 488

—: గ్రంధిరోగాలకు తురకవాడి మందు :—

వరంగిపట్ట ప ౬, ఉల్లి ప ౧౨, బెల్లం ప ౧౦, జాజికాయ
జాపత్రి, కురాసాని, వోమం. జీలకఱ్ఱ, శొంఠి, పిప్పళ్లు, తంగేడుపూలు,
పిప్పలిమూలం. వాయువిడంగం, మిరియాలు, దుంపరాన్న వగకు
పలం ౪ వంతు మందులు వరంగిపట్ట అన్ని చూర్ణంచేసి పుల్లివొలిచి
రోట్లో వేసి దుబ్బి పుట్టిబెల్లం వేస్తేను పాగువలె అవును అందులో
చూర్ణం కొంచెంకొంచెంగా వేసి రుబ్బితే లేహ్యంగా అవును. అది నేతి
పిడతలో వుంచుకొని నిత్యం పుడయాన ౪ వరా యెత్తు పుచ్చుకునేది.
పథ్యం పాలు నెయ్యి వేస్తేళ్లు వక్కలాకులు, మాంసాహాడులకు కోడి
మాంసం అవును. గ్రంధిరోగం, శూలలు, మేహాలు, అండవాయువులు
మానును.

—: గ్రంధికి వత్తులు వేస్తేక్రమము :—

రసం, గంధకం తాళకం, పాపాణం. జంగాలపచ్చ, సీసం, బెల్ల
గుగ్గిలం, మైలతుత్తం, చిత్రమూలంలో కలిపి రసం, శొంఠి, పిప్పలి,
మిరియాలు, వోమం, కురాసానివోమం, జీలకఱ్ఱ, నల్లజీలకఱ్ఱ, వరంగి
పట్ట, బెల్లం వగకు సమభాగంచేసి లేహ్యంగా చేసి తీసుకునేది.

—: చాతుర్థికాసకు :—

మాచిపత్రి, మిరియాలు ౨ బెల్లంపూలు ౨ కూడానూరి కిందా
మిదా నెయ్యి పెట్టి తీసుకొనేది. మూడు దినాలలో గుణమగును.

—: విషమునకు :—

గచ్చవేరుకు నిమృపులును త్రాగిన విషము తగ్గును. కుంకుడు పండ్లున్న నేలగొలిమిడి ఆకురసమున్న నలియకొట్టి నశ్యంచేసిన విషం దిగును. చేతి అవడాకు? రసం నశ్యంచేసిన తేలు పాము విషం దిగును, శొంఠిన్ని పసుపున్న.....చేతి పొగపట్టిన విషం దిగును.

—: ఎలుకకు :—

మోదుగవేరు మీకపాలతోనూరి తాగిన యెలుకకాటు మానును.

—: మాచి పడంబుకు :—

జనుపవిత్తులు కలితో నూరి త్రాగిన మాచిపడును. యష్టి మధుకం అవునేతితో తాగను కడుపులో చచ్చిన బిడ్డలు పడును. మురుగొండాకు వ్రడకబెట్టిన¹ కటున్ను? నూనెను త్రాగను మాచిపడును.

—: కన్నులు పొరలకు :—

పసుపు, నూనె కలిపి కంటిలోబెట్టిన పొరలుమానును, నూనె, తేనె, విప్పలికల్చి కన్నులబెట్టిన మానును, (తెల్లదిరిసెనగింజలు మూడేసి నూరి పెన్నలో పొదిగి తినిపించిన చిన్న బాల గుణం మానును.)

—: వాతానకు :—

జిల్లేడుపాలున్ను, నిమ్మపండ్ల రసమున్ను నూనెకు సమభాగంగా కలియబోసి కంచములో కలియ మర్దించి యెండబెట్టి అది దేహ మంతయు పూసి యెండనువుండిన వాతం మానును.

—: పీనసానికి :—

వావిల ఆకు రసము, దుష్టు పాకురసము, జిల్లేడుచేళ్ల పై బెరుడు రసం, కుప్పెంటాకు రసము వామింటాకు రసం, తమలపాకు రసము, నిమ్మ తాయరసము ఈశ్వరపాలు? సమభాగంగా కూర్చి వేపనూనె, సుత్తుల నూనె సమందీన్ని కల్కుం, మిరియాలు తలకురాచేది, నశ్యంచేసేది.

— స్నేహపాట్రం :—

శిష్యుల్లి, నీలివేరు, శివనాభవేంబు, ఆదొండాకు, పలారజై నొచ్చిల్, వెల్లేదుకు, పుంగంవేరు, ఆముక్తావేరు, తళతాలె, మావ లింగపట్టె, పిన్నకొట్టె, ఆమణక్కంవెరె, కళకొడివరువు, ఒంకాయ పుంగంవేరె, యిలుప్పెరువు, అగత్తివేరె, అలింజివేరె, శణవేరుకడుకు అరత్తె, కోవ్వం, కొళ్లు, యెళ్లు. వెల్లుల్లి, నీరుల్లి సైంధవలవణం వీటన్నిటిని పొడిచేసి ఆయిదు చముర్లుపోసి పిసికి కాచినకాపడంబెట్టిన నన్ని పాతాలు మానును.

— శంఖద్రావకము :—

పెల్లుప్పు ప ౧౬, పటికారం పలం ౧౦ వెలిగారం ప ౫, సైంధవల వణం ప ౪ మంచి వుప్పు ప ౫ ఈ ప్రకారంకూర్చుకొని ద్రావకంబిండి.

— భావనవోమం :—

శ్లో. శుద్ధస్యాపాజమోదస్య భావనా విధిండుచ్యతే ।

త్రిశ ప్రవారంబుంగస్య స్వరసేన విభావయేత్ । 484

త్రికటు త్రిఫలా చిత్రైః కణయాటంకశేనచ

మిళితంతద్దవ్యదుద్దేన ఘృతేన సహసేవయేత్ । 485

ధాతుస్థైర్యంబలంబుద్ధిం కోష్ఠాగ్నించ వివర్ధయేత్ ।

కాసంతుక్షయజంహన్యాత్ గుల్మస్తీసారశూలనుత్ । 486

— గ్రంధిరోగాలకు పొగవేసేందుకు :—

జాతిలింగం ప ౬, నల్లసీసం ప ౬, తాళకంప ౧, వోమం ప ౨, జిల్లేడుబొగ్గులు ప ౧, బారిజంబొగ్గులు ? ప ౧, వీనిని నన్నగానూరి పెడ త్రరెఆకురసంపోసి, నూరి ముద్దచేసి యెండనిచ్చి గుడ్డలోచుట్టి పుపాయంగా పొగవేసేది. మూడుదినాలు బాగానూరి ప్రడకకవుంటే నాలుగు ఆయిదు ఆకువేసేది, యెటువంటివ్రణాలు మానును. లోపలికి పరంగిపట్ట ప ౬ వుప్పీవేరుపట్ట ప ౬, శంగత్తారిపట్ట ప ౩, నన్నదూుకొండివేరుపట్ట

పరి, గచ్చవేరు ప3, గొలిమిడిఅకు ప 3, శివనారివేంబు ప3, కానుగవేరు పట్ట, ప 3, ముళ్ళక్కరడై వేరు పట్ట ప 3, అశ్వగంధి ప 3, వీనిని బాగుగా యెండించి చూర్ణముచేసి నిత్యముసాయంప్రాతః ౨ వరాలయెత్తు వేస్నిల్లు అనుసానముతో 10రోజులు తివన గ్రంధిరోగాలు శూలకట్టుమానును. పథ్యక్రమానశంజేది. వెళ్ళేరుక్కు, పూవరశంపట్ట, రోహశంపట్ట, శంగత్తారిపట్ట, మొళహరడైపట్ట, కరివేపాకు యిలుప్పె, మాంబళం, కున్న, అరశంపట్ట, శొరువామ, పెరువాయె, శెంగంవేరు, శెమ్మలైన యిదువకై ౧౬౧ టికి ! ప ౧, విభుక్కాడు కూడివెళ్ళొట్టుమూత్రం మర క్కాల్ నాలువిట్టువేక వచ్చినణ్ణాకాయ వచ్చిరెండుపడియా కాయవచ్చి చూర్ణంచేసి నిత్యంవరాహ నడై ౨ విభుక్కాడు రెండువేళయుం శాబ్ది డవుం, పథ్యం, ఇచ్చాపథ్యం,

—: వ్యాగ్రోగవాతానకు :—

శ్లో. ఏరండవిల్వ బృహతీద్వయ మాతులుగం పాపానిభిత్రివృత మూల శృతః కషాయః ।

క్షౌర్యాహింగులవణోరుబలైలయుక్తః శ్రోణ్యోరు మేధ్రపృథ యస్త నరుక్షువేయః 487

శుంఠీ లశున వర్షాధూకుభుత్తామయదారుభిః ।

కషాయః స బలా క్షౌద్రః సతైలోహంతిహృద్రుజమ్ ॥ 488

..... ।

దశమూలబలామనాషధానాం ప్రసేదేచ్ఛశృతం 489

..... ప్రగాధమంథః ॥

పవనోత్తరజారుతోయేతా శ్వాసప్రదామయాంశ్వహరేత్

.....

హింగుసైంధవ శుంఠీనాం చూర్ణం శుంక్యంబునాపిబేత్ ।

హచ్చులనాశనం తైలమేరండం మాత్రయాపిచేత్ ॥ 490

— వల్లభఘృతము :

పంచాదశాభయోపిష్ట్యాద్వేచ సావర్పలాత్పలే ।
పయసిద్విగుణే ఓస్త్యాఘృత ప్రస్థంవిపాచయేత్ ॥ 491

యేతద్వల్లభకం నామసేయేత్ సర్పిరక్షమమ్ ।
అపతంత్రక హృద్రోగ శ్వాసఘ్న మవరాణికమ్ ॥ 492

— అతిసారాలకు :—

లవంగం, దాచినచక్క, బిల్వచక్క, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు
వోమం, అగరుశొంఠి, జాడీకాయ, జాపరీ, ఆరెపువ్వు, తేలకజ్జి, వాయు
విడంకం, సైంధవలవణం, అతివస, కరివేపాకు, చింతగింజ బొబ్బర,
మామిడిపప్పు, గచ్చపప్పు, కొమ్మొక్క² చిల్లగింజ, వెలగబంక, బూరుగ
బంక వీనిని ప. గ టికి ప. ౧ వంతున ప్రత్యేకంగా పొడి చేసి తేనె
అనుపానంగా ఇచ్చేది. జ్వరాతిసారాలు మానును, అమాతిసారాలు
గ్రహణి విమూచిగుణమాను.

— జ్వరాతిసారాలకు :—

శ్లో. ముస్తాచాతి విపా శుంఠీ బిల్వఃశ్చకదాడిమాః ।
సర్వజ్వరహరో యోగః జ్వరాతిసారనాశనః ॥ 493

ముస్తాంకుస్తుంబురుం బిల్వం శుంఠీంపైవస ముస్తకమ్ ।
జ్వరాతిసారే నింబశుంఠీవిపాచిన్నావత్సక్తైశ్చ కృత ॥ 494

— అంధవాయువు :—

ముదురుటెంకాయ తురిమి తీసిన పాలు కే ౧౪, గచ్చవేరు
బుడ్డకాకరవేళ్లు, తెల్లజిల్లేడువేరు, మావలింగవేరు పట్ట చేర్చి (వ.గ
౧ టికి) నూరినముద్ద గొంటుపోకంత! అంగడి మందులు, పిప్పళ్లు, మిరి
యాలు పలం, లవంగాలు వరా ౧, వోమం పలం, సన్నలవంగపట్ట పలం
జాపరీ ప. ౧, యాలకులు ప. ౧, లోహకాంతంశుద్ధి అయినది ప. ౨,

అతిమధురం పలం, గచ్చపప్పు పలం వీనిని చూర్ణముగా చేసి పెంకాయ పాలు కాగగానే దాంట్లోవేసి తైల పక్వంగా కాగానే దించుకొని దానిలో గి జిల్లేడుపూలు వేసి దించుకొని.....రెండ పూటలున్న దొంటుపోకంత ౮ దినాలు తినేది. పథ్యం మునగకాయ, లేతతోటకూర, ఆవుపాలు కూర్చుకొనేది. అండవాయువులు తీరును.

—: మకాంతరం :—

గచ్చపప్పువేరు నేలవెలగవేరు, బుడ్డకాకరవేరు, కలిగొట్టువేరు, మామిడి పట్ట, కొన్నెవేరు పట్ట, మునగవేరు పట్ట, గెలిజేరువేరు వగ ౧ టికి పలం ౧౮ ఆముదం శే. ౧ దీనికి అంగడిమందులు, నల్లజీలకఱ్ఱ, కోవ్వం, అతిమధురం, కటుకరోహిణి, పిప్పళ్లు, సంపెంగపూలు, గన్న దుంపరాస్త్ర ఇది ఒక్కొక్కటి ప ౨ పరంగి పట్ట ప ౧, జాతికాయ ప. ౨ ఇంగవ ౩ పలం, వుల్లి ప. ౮ ఈ వగలు నిమ్మపండు రసం పోసి నూరి ఆముదం వేసి కాచి తైల పక్వముగా చూచి వడికట్టి ఒక్కమిల్లి గరిటడు తియ్యను వొండు విడిచి వొకనాడు వుప్పులేని పథ్యం. పెంకాయపాలు లతునం (వెల్లుల్లి) కూర్చవచ్చును.

—: కుష్ఠమువకు :—

నీలి ఆకు, గచ్చాకు, శెంగంకుప్పి ఆకు, కాచాకు, చలంది నాయకం ఆకు, గుంటగలగరాకు, బొడతరవాకు, చంమ్మాకు, ముమ్మా కులరసం, సమభాగముగా కూర్చి పయడునూనెకు ౩ పళ్లెరసం కూర్చి కల్కం, తగరిక విత్తలు, కలుగచ్చువిత్తలు, నేరెడు విత్తలు నల్లజీలకఱ్ఱ మయినం, శెంగత్తారి పట్టపూత, కరప్పాన్ పట్ట, తెల్లగుగ్గిలం, వెంబాళం పట్ట, గన్నేరు నార ఇది వగకు ప ౧ వంతున, ఆపసనతో నూనె కలిపి మైన పాకాన కాచి చమురుతోను రసం ప. గ గంధకం ప. ౧, తెల్ల పాపాణం ప. ౧, తాళకం ప. ౧, గొరిపాపాణం ప. ౧ ఈ నరుకులు పొడిచేసి తైలంలో కలిపి చుమిరి యిప్పుపిండితో కడిగి స్నానము చేసిన కుష్ఠములు మానును.

పంచవక్త్రసోలేహ్యంగుంజైశంమధునాన్వితమ్ ।

వలార్ధంభక్షయేశ్చాను శుంరీకృష్ణదళంగుడమ్ ।

500

జయావ్యాధజయు...బ్రా...బ్రాను త్తం డులోదక్షైః ।

భూధాత్రీవంశమూలంచ ఘోషారి ? మూలకజలైః ।

501

పాండూరిఫలికా ! మూలంపిష్ట్యాను ప్రప్రశాంతియే ।

బ్రాహ్మీశీరబలాయష్టీశ్వాధం చందనసంయుతమ్ ।

502

వైక్రాంతగర్భకంపీత్యా కృత్రంహంతి మహాత్కటమ్ ।

—: కామల చికిత్స :—

చిత్తివేళ్లు, వేపచెక్క, చేదుపొట్ల, శొంఠి, కటుకరోహిణి, తిప్ప
తీగ, మానివనువు, కరక్కాయ, వక్కలు, యింతమట్టుక్కు యెనిమిది
అడ్డలనీళ్లుపోసి మాగాణిగాకాచి రాత్రిభోజనోత్తరంమీద, యిచ్చిన
వొళ్ళువాపు, జ్వరం, కాసశ్వాసలు, శూలపాండువులు, కామిలారోగం
ఇవిమానును. దుష్టుపుత్రు మాగాణి? నూనెమాగాణి? మిరియం, నిమ్మ
కాయంతకలిపి, త్రాగనిచ్చిన కక్కును. ఒడలు అడిచి పడ వచ్చినా
వయదు గంజితా?ది. కడి కడువెళ్లుపోసేది మాపు పాలువంటకంవేసేది.
వొళ్ళువాపు మూడుదినాలుకు మానును. కామిలారోగాలుమానును. మేక
మూత్రం రెండుకాలపళ్లు నెయ్యి రెండుకాలపళ్లు ఆమిదం రెండుకాల
పళ్లు. ఈ మూడున్ను, వకటిగ కలియబోసి తైలపాకంగా కాచి
మందాగ్ని పేన్నీళ్లతోనిచ్చేది. మిగులపారనా, జీలకఱ్ఱ, జాజికాయ,
శొంఠి, కలియబోసినుండి కలిపిత్రాగనిచ్చిన మందాగ్ని కామిలారోగాలు
మానును.

—: జీరకాచిలేహ్యము :—

జీలకఱ్ఱ ప గర, శొంఠి ప గ, మిరియాలు ప గ, యిందుప్పు ప గ,
యవక్షారం ప గర, విశంగం ప గ, పిప్పళ్లు ప గర, కరక్కాయ, తాకి
కాయ, ఉశిరికపవ్వా, వగకు ప గ, వోమం ప గర, కొత్తమిల్లి ప గ, కురా

సానివోమం, అతిమధురం, చిత్రమూలం, యాలకులు, లవంగాలు, జటా
మాలి, ఇదివగకు కాలపలం ఇంగువ ప ౬, చవ్యం, ప ౮, కోష్ఠం పగర
గంటుపిప్పళ్లు, వగరుపట్ట, భారంగి ప గర, లవంగపత్ర ప గర, యాల
కులు అన్నియెండబెట్టి చూర్ణంచేసి నిమ్మపండు ౬సంలోతడిసి యెండ
నిచ్చి, కొత్తపిడతలో పుంచుకొని రేపుమాపు కాలుపలం వంతున పుచ్చు
కొనేది. పథ్యంక్రమానవుండేది. పైత్యవాయువులు, పుష్టవాయువులు,
అరోచకం అగ్నిమాంద్యం ఛర్దిరోగాలు ఇవి స్వస్థమాను.

— మేహవాయువులు :—

పెద్దమానిపట్ట శేర సలియకొట్టి పెరుగులోపోసి? అనుములు
పయదుకూడావేసి ౫ తూములు నీళ్లుపోసి పైనిచట్టిమూసి మెల్లని
మంటవేసి నీళ్లు యింకిన తరువాత కూడకుండా దించి అనుములు యేరు
కొని రోడ్లోవేసి మెత్తగాకొట్టి యెండించి చూర్ణం వస్త్రగాళితంచేసి
పుంచుకొని పుప్పిపట్ట పలం ౧ గొలిమిడి ఆకు చూర్ణం పలం ౧, బోడ
సరం చూర్ణం పలం ౧ ఈ మూడున్ను వొక పాలు అనుములుచూర్ణం
3 పాళ్లు కూడాకలియపోసి కొత్తపిడతలో పుంచుకొనిరేపు మాపు
మూడువేళ్ల చూర్ణం వేసుకొని వేస్తీళ్లు తాగేది. పథ్యం మునగాకు,
మునగకాయ, తోటకూర, వంకాయ, అలచండపప్పు, వంచినూనె,
గానిగపిండి కూర్చుకొనేది. గంజిపోసి తలకురాచికొని స్నానంచేసేది,
పులుసు పాలు, పెరుగు, మజ్జిగ, నెయ్యి పనికిరాదు. ఈ ప్రకారం నల్లభై
దినాలు పుచ్చుకునేది గుణమాను.

—: నీరుకట్టుకు :—

వోమం 1 శేరు, మిరియాలు శేర, పిప్పళ్లు శే.ర, గట్టిబట్ట
సంచికట్టి ఆ సంచిలో ఈ మూడువగలు పోసి నోరుకట్టి వక కుండలో
వేసి గోమూత్రం తూ. ౧ మేక పంచితం తూమెడు, కుండలోపోసి
కుండకు అట్టక కట్టి మూసి మంటవేసి ఆ మూత్రం పయదుపుండగాను
దించి, ఆ సంచిలోవుండే మందులు, ఆ పండితపోసి మెత్తగా నూరి

అందులో యాలకులు పలుం ౧ శర్కర పలాలు ౫ పెలిగారం ప. ౪. పొంగించి పొడిచేసి చమురుపిడతలోవుంచుకొని నిత్యం గచ్చకాయంత రెండు పూటలు పుచ్చుకొనేది. నీడకట్టు గుణమాను.

—: గంధికి సిద్ధక్రియ :—

కరక్కాయ ప. ౧౦, తానికాయ ప. ౧౦, దుంపరాష్ట్రము ప. ౨, వోమం ప. ౧, వెల్లుల్లి ప. ౨, బెల్లం ప. ౨, జీడిగింజలు ప. ౨, నల్లజీల కఱ్ఱ ప. ౨, కొడిశపాలవిత్తులు ప. ౨, నేరేడువిత్తు ప. ౨, శుద్ధిచేసిన రసం ప. ౧, ఈ గంధకం ప. ౧, బావంచాలు ప. ౨, వీనిలో మొదట రసమును గంధకమును కలిపి నూరి నల్లపొడి అయిన తర్వాత మిగతా చూర్ణాలు చేసి కుప్పింటాకురసం పోసి నూరి గురిగింజలంత మాత్రలు చేసి యెండించి పూటకు ఒక మాత్ర చొప్పున ౮ దినాలు నిత్యం తెల్లవారి సాయంత్రాలం (మందు నోట్లోవేమ్మని) మింగేది వేస్పిళ్లు వంటకం (అన్నం) భోజనం చేసేది. మరు పథ్యంలో కాలు వాసి ఉప్పు కూర్చుకునేది. ౨౦ దినాలకు అముడం రాచి స్నానం చేసేది. ౩ వినకను ఎక్కువగ ఉప్పుకూర్చుకొని మంచి నూనె మొదలైనవనిని కూర్చుకొనేది. పుండ్ల వ్యాధి, వొడిశ గడ్డలు, శూలలు మానును.

—: పార్శ్వ తలనొప్పికి :—

మిరియాలు, పిప్పళ్లు, వెల్లుల్లిగడ్డ, యిప్పుపిండి, మావలింగపట్ట మునగపట్ట, ఇల్లేడుపట్ట, అవిశపట్ట తుమ్మి వీనిని నలియకొట్టి కుడి పార్శ్వన నొప్పికి యెడమ పార్శ్వన నశ్యంచేసేది. పార్శ్వతల నొప్పులు మానును.

—: గంధికి :—

పరంగిపట్ట ప. ౬, పుప్పిపట్ట ప. ౬, శంగతారిపట్ట ప. ౩, దూల గొండిపట్ట ప. ౨, గచ్చవేళ్లు ప. ౩ గొలిమిడి ప. ౩ శివనారివేంబు ప. ౧, కానుగవేళ్లు ప. ౩ మొళరినెవేళ్లు ప. ౧, వీనిని చూర్ణంచేసి

నిత్యా మూడువేళ్లకువచ్చిన చూర్ణం వేడినీళ్లతో పుచ్చుకునేది. గ్రంథి రోగాలు గుణమాను.

—: స్వరభంగస్వమునకు :—

శ్లో. సుచూర్ణ మశ్వ గంధాయామూతులుంగరసేపచేత్ ।
గోమూత్రేణపితృత్కర్ణం స్వరభంగ ప్రకాంతయే ॥ 508

బాతిపత్రకణా లాజా మాతులుంగదళం మధు ।
సప్తరాత్రప్రయోగేన కిన్నరైస్సహగీయతే ॥ 504

దేవదాదు కణాన్యోష పీతాహ్వమధుకం నిశా ।
వచా సైందవ శిశూణాం మూలం పేవ్యం సమం సమమ్ ॥ 505

కర్ణాంశం మధుసద్విభ్యాం మానమాత్రం లిపీత్సఫీ ।
కంఠశుద్ధిర్యవేత్తస్య కిన్నరైస్సహగీయతే ॥ 506

నిద్రుండిమూల చూర్ణంతు తిలతైలేన యోలిపీత్ ।
మాసైకం కర్ణమాత్రం చ కిన్నరైస్సహగీయతే ॥ 507

ధాత్రిఫలరసం శీరే పానంస్యాత్స్వరభంగనత్ ।
దండి ముండి వచా శోంఠి పిప్పలీ మధు సంయుతమ్ ॥ 508

సప్తరాత్ర ప్రయోగేన కిన్నరైస్సహగీయతే ॥

—: మధుమాత్రాసకు :—

బూరుగబంక, ములుమోదుగబంక, వేపబంక, మొగబంక, నల్ల తుమ్మచక్క, ద్రాక్ష, ఖర్జూరం, యాలకులు, జాజికాయ, మిరియాలు, పిప్పలి, లవంగాలు, వాయువిశంగం, అతిమధురం, కలువగడ్డలు, చల్ల గింజలు జీలకఱ్ఱ, నల్ల జీలకఱ్ఱ, మెంతులు, తంగేడువిత్తులు, అల్ల? విత్తులు, పేలాలు, కోష్ఠం, జటామాంసి, కొత్తమల్లివిత్తులు, ఊళిలిక పప్పు, రాతిపువ్వు వగను ప. ౨ వంతున చూర్ణంచేసి గేదె పెరుగు తూమెడు వరహాయెత్తు (?) రేపుమాపు పుచ్చుకునేది. గేదె పాలు గేదె పెరుగు,

గేదె నెయ్యి, మజ్జిగ కూర్చుకునేది. ఆవువి వర్జ్యం మూత్రమేహం మానును.

—: గణ ఆమిదం :—

*శంధకత్తిరివేర్, తూతువళివేర్, పెరుంపాళివేర్, పరిపయత్తం వేర్, శెప్పనెరించివేర్, నెరింజివేర్, పోన్నావారై వేర్, నరివుండవేర్ శ్శట్టివెలవేర్, కొ...ళంపట్టె, శంగత్తారివేర్, పూలావేరుపట్టె, పూవర శంపట్టె, తక్కావేర్, మణిలవేర్, వరప్పులావేర్, పెడత్తవేర్, కయ్యాంతోరవేర్, శెమ్ములివేర్, కరిముల్లివేర్, పెల్లిలుడ్డవేర్, కుప్పమణివేర్, కిళాణిలివేర్, శాణాక్కివేర్, కొప్పిత్తరంతై వేర్, కొప్పవరవేర్, కాట్టుత్తువరవేర్, ఇలుప్పెవేర్ గణపూండువేర్, పొన్ను శిట్టవేర్, కొరైక్కిళంగు, వాచ్చుండివేర్, శెరుప్పిళ్ళడివేర్, పుత్తా మణివేర్, పెరాముట్టివేర్, అరుహంవేర్, నార్తంవేర్ మున్నవేర్, నెలవిళావేర్, ఆడాతోడవేర్, పెట్టిలికి అప్పెవేర్, మాదళ వేర్, కరివేలంపట్టె, విష్ణుక్రాంతం, పెరముప్పివేర్, అత్తిపట్టెవేర్, కూవలింగవేర్, పరిత్తివేర్, శారణవేర్, అన్నీవగకు 50 ఆముదం శీ ౧ ఒకతులం అన్నివేసికాచి యిచ్చిన సకలరోగాలు పుష్కలు అస్తిజ్వరాలు గుణం మొదలైనవి మానును.

—: కరప్పాణి ఆమిదం :—

పిన్నకాడిదొండవేరు, యాళ్వరివేరు, శంగత్తారిపట్టె, పుప్పివేళ్లు, ముండ్లముస్తైలువేళ్లు, అడవిమల్లవేళ్లు, కన్యాకుమారిగడ్డ అవగా శక్తి శారణై, విరియపుకాండ్రవేళ్లు, పెన్నేరుగడ్డ, శంగుప్పిసమూలం, తక్కాళిసమూలం, కాచుగమీడి బదనిక, అడవిచిక్కుడు వేళ్లు, వగకు ౨ పలాలు కషాయంబెట్టి అప్తమాంశంగా కాచి ఆముదం రెండుపళ్లు పోసి పెల్లులి రసం $\frac{1}{2}$ పడి దొండాకు, చిన్నాకు, కాచాకు, గచ్చాకు, గలిజేరు, తపసి ముసగాకు గుంటిగలగర ఆకు అవిశాకు, పుప్పిఆకు, నల్లవావిలఆకు, పెన్నేరు ఆకు, అడవిచమ్మాకు ఈ ఆకులరసం వగకు పడి ౧ కల్కం

* మాలికలపిళ్లు అరభావలో నున్నవి.

చవ్యం, భూతకరస్పాటిపట్ట బావంచాలు జోతిష్కృతి (మూల్యంగిణి) విత్తులు, కటుకరోహిణి సైంధవలవణం రాస్నాత్రికటుకం, ఇంగువ, వస, తెగడ గంటుభారంగి, వాయువువిశంగం, కస్తూరిపసుపు, నల్లజీలకఱ్ఱ, త్రిఫల, శంఖతూరిపట్ట వసకంబి, పిశుణా? వినిని వగతు గటికి వరా గ చేసి నూరి కలిపి ఆవుచాలు పయడుపోసి, పశ్వానదించి గర్భిణీ స్త్రీలకు ఇయ్యవచ్చును. శరప్పాణికి ఇయ్యవచ్చును. మందుతినిన నాడు ఉప్పులేని పథ్యం. మర్నాడు ఉప్పు కూర్చవచ్చును.

నూనె, నిమ్మపండ్లరసం సమానం, వెంపలినిత్తు, మహిషాక్షి గుగ్గులు, గుగ్గిలం, ఆవాలు, ఇదంతాను నూనెలోవేసి, కాచి సస్యం చేసిన తలనొప్పలు మానును.

—: సోమరోగము :—

యజ్ఞపట్టుకాల్చిన మసి, మంచి నూనెకలిపి మూడు పూటలు యిచ్చిన నవ్వనిలుచును. గరిక వేళ్లు, చిట్టివేళ్లు, పల్లెరు వేళ్లు మూడున్న కషాయంబెట్టి, ఆకషాయంలో పెన్న వేసి ఇచ్చిన నవ్వనిలుచును. అత్తి పట్ట, శేద గ, గరిక వేళ్లుదంచినరసం శేద గ, టెంకాయపువ్వు దంచిన రసం శే గ, యీ మూడింటికి ఆవునెయ్యి శే గ, ఇది సుపక్వంగా కాచు కొని తడవత లవంగాలు వరాడెత్తు గ, యేలకులు వ గ, కల్కండ పలం గ, యిచ్చిన నిలుచును. గరిక వేళ్లుదంచి పాలలోపిసికి వడియకట్టి, శర్కరకూర్చి ఇయ్యను నిలుచును(?) తుతురి వేదపట్టనూరి, పాలలోనూరి, యిచ్చిన నిలుచును(?)

—: మూత్రకృచ్ఛ కషాయము :—

శ్లో హరీత్రో చ దుస్పృశ్యా కృత్తమాలక గోక్షురైః ।

పాషాణభేద సహితైః క్వఘోమాక్షికసంయుతః ।

509

విజంభమూత్రకృచ్ఛేచ నదాపేనదక్షిణరే ।

వేటాంతరశ్చేక్షురంచా కుశా నహవర ద్రుమైః ।

510

- కుశద్వయంనలో గుండ్రా బకపుష్పగ్నిమంథకాః ।
 మూర్ధ్వా పామాణభేదశ్చ శ్లోనాకో గోతురస్తథా । 511
- అపామార్గశ్చ కమలా బ్రాహ్మీ చేతి పరో గణః ।
 వీరతర్వాదిరిత్యుక్తః శర్కరాశ్మరికృతప్రహః ॥ 512
- మూత్రాఘాతాన్ వాతరోగాన్ నాశయేదఖిలావపి ।
 ఏలోదుబూక గోంకంట రేణుక్తేరండ వాసకః (?) ॥ 513
- కృష్ణాశ్శుభ్రే సహితః శ్వాధో మూత్ర రుజాపహః ।
 శిలాజక్షిహితః...వీతిః శర్కరాశ్మరికృతప్రహః ॥ 514
- సమాలగోతురశ్వాధః శిలామాక్షిక సంయుతః ।
 నాశయేన్మూత్రకృత్రాణి తథాచోష్ణసమీరణమ్ ॥ 515

—: కామలకు :—

గలికేరువేళ్లు, వేపచెక్క, చెదుపొట్టు, శొంఠి, కటుకరోహిణి, తిప్పతీగ, మానిపమపు, కరశ్యామ, వక్కలు. వీటిలో, యెనిమిది అడ్డలు నీళ్లుపోసి, మాగాణిగాకాచి రాత్రి పథ్యం మీదనుంచుచిన, పొళ్ళువాపు మానును, జ్వరం కాసశ్వాసాలు మానును, శూల, పాండు, కామిలరోగం అన్ని శూలలు, మానును.

—: మేహాలకు :—

ఉప్పిఆకురసం నూనె పాలు యీ మూడున్నకూర్చి తెల్లవారి పుచ్చుకునేది. మేహం నిలుచును, తాళకుండు అరదిట్టం, తీనేది, ముల గాకుచాచు యీ ప్రకారం తీసినా నిలుచును.

—: ఉబ్బసావకు :—

జీలకఱ్ఱ ప ర, యాలకులు ప ర, పులుగుడు (?) సూరినముద్ద పోకంత, సూరినశంఖం కాచిపోకంత వీనినిమాత్రలుచేసి ఉప్పు లేనిపథ్యం ఎదుదిగాలు పుచ్చుకొనేది. మేహం నిలుచును. అపుపాలతోకలిపి తాగేది

గీదినాలు ఆపుపాలన్నం భోజనంచేసేది, పులుసువర్జ్యం,

మిరియాలు ప గం కపాయం గ శేష్లగాకాది అందులో ౨ శేష్ల
నూనెపోసి చాగరసం ౨ శేష్లపోసి, కల్కం కటుకరోహిణి 3 పలాలు
అభిని(?) రెండువరాయెత్తు, మేకపాలు శేరుపోసికాది అభ్యంగంచాయను
పుబ్బసం తీరును.

—: నస్యము :—

లెంకాయనూనె, కుంకుమపువ్వు, కస్తూరి ఇదినస్యం చాయను,
మందారకాశం తీరును.

—: ప్రతాపమూర్తాండము :—

రసం ప గ, విషం ప గ, టంకణం ప గ, నేపాళం ప ౨, నేల
మేము ప గ, వీనిని దంతివేళ్ల రసానగాని, త్రికటు, రసానగాని చిట్టివేళ్ల
రసానగాని మూడుదినాలు మర్దనచేసి గుంజామాత్రం వటకాలుచేసి పక
వటకం వేస్తీళ్లతోయిచ్చేది ఆపుమజ్జిగలో నెయ్యిపోసి జీలకఱ్ఱవేయించి
తిరుగబోయవచ్చు, ఆపుమజ్జిగపథ్యం పెట్టేది. తాపజ్వరం మానును

—: శీతజ్వరానకు :—

తెల్లపాపాణం, రాతి సున్నం ఈ రెండున్ను సరిగాను బెట్టు
కొనేది. మువ్వంబాకురసాన పుష్కొత్తాకు రసాన రెండేసి ఝాములు
మర్దించి, గురిగింజంతవుండలు చేసి ఈ వుండ విడములో చొకటి ఇచ్చిన
శీతజ్వరాలు మానును.

—: శ్వచ్ఛంద శ్లేరవము :—

శుద్ధిచేసిన రసం శుద్ధి గంధకం, శుద్ధి వత్సనాభి, పిప్పల్లు, ఇవి
సరిగా తూచి తమలపాకు రసాన మర్దించి గుంజామాత్రం వటకాలుచేసి
నన్నిచాతాలకు ఆల్లపు రసాన ఇచ్చేది. జ్వరాలకు తమలపాకురసాన
ఇచ్చేది. ఇందున అన్ని జ్వరాలు మానును.

—: జ్వరాలకు :—

రసం, గంధకం, మవశ్శీలా, వత్సనాభి, హరితాశం ఇది సరిగా తూచి గుంటగలిజేడు ఆకురసాన మర్దించి గుంజామాత్రం వటకాలుచేసి మిరియాల సీళ్లతోగాని, జీలకఱ్ఱతోగాని ఇచ్చేది. అన్నిజ్వరాలు మానును మందు ఇచ్చిన జ్వరం కొద్దిన్ని తెలుసుకొని పథ్యం బెట్టేది, లేదాగంజి పోనేది.

—: జ్వరాలకు :—

వత్సనాభి, గంధకం, రసం, మూడు వరా యెత్తు వుమ్మెత విత్తులు ౧ వరా యెత్తు, శొంఠి, విప్పలి, మిరియాలు, వ ౧౨ వీనిని వుమ్మెత్త రసాన మర్దించి గుంజామాత్రం వటకాలుచేసి సీదన యెండించి, అల్లపురసం, వావిలాకు రసం, మునగ చక్కరసం, ఇందులో ఒకదానితో ఇచ్చేది ఇందున ఆహికద్యౌహిక జ్వరాలు మానును.

—: చందనాది తైలము :—

శ్రీగంధం, అతిమధురం, లోద్ధుగ చెక్క, చాగవేళ్లు, పసుపు, కటుకోహిణి, గరిటకామవేళ్లు ? వీనిని మూడేసి వరా యెత్తు ప్రకారం నూి ముంతెడు నూనెలో వేసి మూడురోజులు మెల్లగా కాచి పూసిన గోవజ్వరం పురాణజ్వరం అస్థిగత జ్వరాలు మొదలైనవి మానును.

—: చూర్ణము :—

శ్రీగంధం, వట్టివేడు, కోప్తం, ముస్తైలు, ఉశిరికపప్పు నల్లకలువ, దుంపపగడాలు, ? కస్తూరిపసుపు, అతిమధురం, ఇప్పుపువ్వు, ఖర్జూరం, ద్రాక్ష పండు, వీనిని స మ ము గా కూర్చి చూర్ణం చేసి ఇందుకు సమం శర్కర కూర్చి జ్వరాలకు వేన్నీళ్లతో కలిపి తాగ నిచ్చేది ఇందున శీతజ్వరం, పైత్యజ్వరం, దాహం శిరోధ్రమణం, కామిలా, ఫర్ది, ప్రమేహం అన్ని మానును.

—: చాతుర్థికానకు :—

గుంటగలగరాకు, వెల్లుల్లి, మిరియాలు, వీనిని పండు జిల్లేడు ఆకు రసాన మర్దించి ఉళిరిక తాయంత మాత్రం మూన్నాళ్లు మింగిన చాతుర్థికం మానును.

—: ఆమశూలకు :—

కొండ పెగ్గ ఆకు, అతివన, మారెడుపండ్లు, కురువేరు, తుంగము పైలు, వీనిని కపాయంబెట్టి, యిచ్చినా ఆమశూల, రక్తశూల, చిరకాలం అనుసరించిన అతిసారాలు మానును.

—: ఆరోచకాలకు :—

జీలకఱ్ఱ, పెరుగుతోనూరి యిచ్చిన యడల ఆరోచకం మానును.

—: అతిసారాలకు :—

కరకాయలు, వక్కలు, నూనెలో వేయించి మూడుదినాలు యిచ్చిన అతిసారాలు మానును. కడుపురోగాలుకూడా శమించును.

—: జ్వరాతిసారాలకు :—

రసం 3 వరాయెత్తు, వత్సినాభి వరాయెత్తు, మిరియాలు మాడ యెత్తు, వెలిగారం వరాయెత్తు, పిప్పళ్లువరాయెత్తు, వుమ్మెత్తవీర్లు వరాయెత్తు, అన్ని¹ గంజాకురసాన? మర్దించి గురిగింజంత వ్రుండలుచేసి శొంఠి రసానకాని దాడిమరసానగాని పెద్దమానిచెక్క- రసానగాని యిప్పించిన జ్వరాతిసారాలు మానును.

వత్సనాభి వ ౨, పిప్పళ్లు వ ౨, ఇంగిలీకం వ ౨, ఈ మూటిని నిమ్మపండురసాన మర్దించి పెరగింజంత వ్రుండలుచేసి ? రిదిపంటి రసానకాని ఆరేపువ్వు రసానకాని, ఇచ్చిన జ్వరాతిసారం మానును. కొడికపాలచక్క (పట్టవలిచి) తిప్పతీగ పరావటకం, తుంగము పైలు,

శౌంఠి, నేలవేము, విష్ణుబొద్దివేరు వీనిని ౧ వరాయెత్తుకు (రెండువరాయెత్తు?) వంతున నలియబొట్టి కషాయంబెట్టి యిచ్చిన జ్వరాతిసారాలు మానును. కొడితపాని, యాలకులు, అతివన, మూరెనువగకు ౧, కురువేరు ౨, తుంగముస్తలు ౩, మామిడిగింజలు ౪, బూరుగబంక ౫, వీనిని కషాయంబెట్టి యిచ్చిన జ్వరాతిసారం మానును. యీ కషాయంలో బూరుగబంకపోకంత, కాచుపోకంత నూరికలిపి తాగనిచ్చి ౪ దినాలకు జ్వరాతిసారం మానును. తుంగముస్తలు, నేలవేము, శౌంఠి, అతిమధురం, అతివన, వొలిచిన తిప్పతీగె ఇదివగకు ౨ వరాయెత్తు నలియబొట్టి కషాయం యిస్తే జ్వరాతిసారం మానును.

—: రక్తాతి సారానికి :—

శ్లో. మేఘనాదపృథ్వీమూలం వా తండులోదకపేషితమ్ ।

పిబేద్వామధునంయుక్తం హంతిరక్తాతిసారకమ్ ॥

515

గ్రాహ్యంవటప్రరోహంతు తండులోదకపేషితమ్ ।

పిబేద్వా తక్రసంయుక్తం హంతి రక్తాతి సారకమ్ ॥

517

వోమం, బూరుగబంక, శౌంఠి, దాడిమిపూవు, వీనిని మెత్తగా నూరి, చల్లతోనూరికలిపి, కావలసినంత చట్టిలోబోసి, తేట, త్రాగనిచ్చిన యెటువంటి అతిసారాలు మానును.

—: చాతుర్థికావకు :—

గలితేరువేరు, నిమ్మకాయంతముద్దను, వేడినీళ్లలో కలుపుకొని త్రాగనిచ్చిన మరిగొంతసేపటికి శేరెడు వెడినిళ్లతో తాగనిచ్చేది, చర్ది అవును. అప్పుడే చమటలుపట్టి జ్వరం నిలుచును. ఈ రీతిని యాశునాథ్యుజ్వరం రాగానే యిచ్చేది. చాతుర్థికం మానును.

—: ఛర్దినిలిచేందుకు :—

తెలగిత్తులు, మిరియాలు నూరితాగనిచ్చిన వాంతినిలుచును. చిల్వవేరు గంధంగాతీసి నిమ్మలోకలిపి తాగనిచ్చిన వాంతినిలుచును.

నువ్వులు దంచి విడిచిననూనె త్రాగనిచ్చిన వాంతి నిలుచును, మునగ వేరునూరి నీళ్లుకలిపి తాగిన వాంతినిలుచును. వేయించిననువ్వులున్ను, పేలపిండిన్నీ తిన్న వాంతినిలుచును. పేలాలున్ను, వొలిచినశొంఠి, తుంగము పైలు, యీ మందున్ను గుడ్డనుముడిచి వ్రడకనిచ్చి గంజితాగిన వాంతినిలుచును. అకషాయం గంజితోకలిపి తాగనిచ్చిన జ్వరం వాంతి నిలుచును.

—: రక్తవాంతి :—

మట్టిపండ్లునూరి, శర్కరగలిపి తాగనిచ్చిన రక్తవాంతిమానును. నేరేడుకొనలు, వట్టివేళ్లు, మట్టిపూడలు, ఆమొగ్గలునూరి నీళ్లుపోసికాచి వడికట్టి కొంచెం తేనెపోసి త్రాగిన, కడుపులోమంట వాంతులుమానును. కర్కాటకశృంగి, పిప్పళ్లు, అతివన వీనినిచూర్ణంచేసి తేనెతోకలుపుకొని తిన్నను వాంతిమానును. వట్టివేళ్లు, శొంఠి, తక్కోలగ, శ్రీగంధం, చందనం, లవంగం, పిప్పళ్లు, పిప్పలిమూలం, యాలకులు, నాగకేసరాలు, అగరు వీనిచూర్ణం సమకూర్చి సమం శర్కరకూర్చి చన్నీళ్లుసుకలిపి పూటకు రెండువరాలవంతున తిన్నచో రక్తవాంతి మానును, నెయ్యి, నిమ్మపండు పులుసున్ను, కలిపి సర్వాంగంపట్టించి, శ్రీగంధంమాడయెత్తు. యేలకులు మాడయెత్తునూరి, తాగనిచ్చిన ఛర్దిమానును. నుగంధిపాల, గ్రంథితగరం, కస్తూరిపసుపు, యిదిగరికూర్చి చూర్ణంచేసి రెండుఘోరలు యెత్తు వేన్నీళ్లతోతీసు కొన్న వైత్యదాహం, నెత్తురుగక్కిది నిలుచును రొమ్మునొప్పిన్ని నిలుచును. దాహజ్వరం ఆరోచకం నిలుచును.

—: ఆహికజ్వరాల మాత్రాలు :—

రసం వ ౧, యెలికపాషాణం వ ౨, మైలతుత్తం వ ౩, గంధకం వ ౪, వీనిని పుష్పిత్తాకురసాన తొమ్మిదిఘోములు మద్దనజేసి గుంజా మాత్రం వటకాలుజేసి దీనికి అనుసానం పాతబెల్లం, అగసిపూలు మిరియపునీళ్లలోను యిచ్చేది వొకపుండయిచ్చేది. ఇందున యేకాహిక ద్యౌహిక త్రాత్రయాహిక చాతుర్ధిక జ్వరాలుతీరును.

—: జ్వరాలకు మూలికాప్రయోగాలు :—

సూర్యకాంతివేళ్లు రెండు గొంటుపోకలంత నూరి, బెల్లంతోగాని చక్కెరతోగాని ఇచ్చేది. పురాణ జ్వరాలు మానును. వెల్లుల్లి వగిగేదెమజ్జగతో నూరి మూడు దినాలు త్రాగిన జ్వరము మానును. మంచి వాచింటివేళ్లు కొంచెం పసుపు వీనిని పాలలో పోసి నూరి నిమ్మకాయంత ముద్ద నీళ్లు కలుపుకొని త్రాగిన మూడు దినాలకు జ్వరం మానును. జిల్లేడువేరు, పండిన జిల్లేడు ఆకులు వీటి రగం త్రికటుకం ప్రతిపాకంబెట్టి నర్యం చేసి జ్వరం మానును. నేలవేపాకు ౨ వరా యెత్తు నల్లజీలకఱ్ఱ ౨ వరా యెత్తు, పిప్పళ్లు ౪. ౨ వీనిని అడ్డనరపాకు కషాయం పోసి నూరి కల్పి మూడు దినాలు త్రాగిన యెటువంటి జ్వరాలు మానును. వేడినీళ్లతో మిరియంపాడి తాగను శీతజ్వరం మానును, నేలకంగేడు చూర్ణం చారుడు వేనీడిళ్లతో కలిపి తాగను జ్వరం మానును. కరక్కాయ గోమూత్రాన నూరి త్రాగను జ్వరం మానును. కురువేరుదుంప, కోష్ఠం మారెడు పండు, గజపిప్పళ్లు, జాతిపువ్వు ఇది కషాయం యియ్యను సకల జ్వరాలు మానును. తెల్లవాకుడు వేరున్న నేలవేమున్న ఆదివారం నాడు రక్షిగట్టుకొన్న చాతుర్థకం మానును, శీకాయగింజలు, మిరియాలు పది మెత్తగానూరి త్రాగిన చాతుర్థక మానును. చింత చెక్కలు కాల్చిన బూడిద చారుడు ఆ బూడిదలోను నీళ్లుపోసి కరిగించి బట్టను వడికట్టుకొని ఆ కారపు నీళ్లు నాలుగు అడ్డులు అష్టభాగంగా కాచిన నీళ్లలో మిరియాలు ౨౦ శొంఠి కొమ్మలు ౪ పసుపు ౧ వీనిని నూరి ౩ దినాలు ఇస్తే చాతుర్థకం మానును. దువ్వుపు ఆకు, తెల్లగింజ ఆకు వేరు పూగడువేరు, తుత్తిరి ఆకు, ఉత్తరేణి ఆకు, చిట్టివేరు వీనిని నరిగా తూచి నూరి నీళ్లు కలిపి తాగనిచ్చిన కడుపుపాడునూ. పాలు కలిపి తాగ నిచ్చిన జ్వరం మానును. మిరియమున్న, వెల్లుల్లిన్ని, వెలిమిడిన్ని నరిగా కలిపితాగనిచ్చిన శోభ (తగ్గి వాపు) మానును. పథ్యం పాలు వంటకం ఇచ్చేది. వాత జ్వరానికి కర్కాటక శృంగి, పిప్పళ్లు, అతివస ౩ దినములు కాగబెట్టి చూర్ణం చేసి ఇచ్చిన చాతుర్థకం మానును.

జ్వరం మానును. శ్రీగంధంవేరు, అరపాడి, శొంఠి, పర్వాటకం, తుంగముస్తైలు వట్టివేళ్లు వగకు వ. ౧ వంతున నలియకొట్టి నాలుగు అడ్డలు నీళ్లు పోసి అష్టభాగంగా కాచి, పిప్పలిపాడి వేసి ఇచ్చిన వాతజ్వరం మానును. కుంకుడుపండుతోలు బెల్లంతో కలిపి తాగను చాతుర్థికం మానును. రాసానపాకుసమూలం? రసం రెండుమాగాణిలు తిప్పతీగెతకు రసం రెండుపళ్లు, నూనె పశి ౧, అప్రపాలు పడి ౧, నెయ్యి కొంచెము బాగుగా కాచి సర్వాంగం పెట్టించేది. వాతవేట్ట మానును. త్రికటుకం జీలకఱ్ఱ చూర్ణం తేనెతో ఇయ్యను జ్వరం మానును, చింతాకునాలుగు చాటలు ఇనుము రేకులు రెండు శేరులు నీళ్లు(?) తూములు పోసి తూమెడు గాకాచి దాంట్లో త్రికటుకం జీలకఱ్ఱ పలాలు ౪ చిట్టం, గోమూత్రాన శుద్ధిచేసినది చూర్ణం ఐ. ౪ ఇది లేహ్య పక్వంగాడించి, తేనెపడి పోసి మర్దించి అను దినము తానికాయంత పుచ్చుకొనిన త్రిదోష జ్వరము మానును. పాండు, శోఢ, విసర్పిరోగాలు, కామిల యివి మానును.

—: బాలురకు, గర్భిణీ శ్రీలకు జ్వరాలకు :—

ద్రాక్ష, లవంగం, ఉశిరికవస్తా, అడ్డనరం, యష్టినుధుకం కలిపి నేతితో ఇచ్చిన బాలులకు జ్వరాలు మానును. గర్భిణీ జ్వరాలకు నేలగుమ్మడి తిప్పతీగలను ౧౨ వరాల యెత్తు నలియకొట్టి కషాయముబెట్టి, పంచదారతోగాని నేతితోగాని ఇచ్చిన గర్భిణీ జ్వరాలు మానును.

—: మేహజ్వరాలకు :—

వీలకులు, శ్రీగంధం, అతిమధురం శొంఠి, జీలకఱ్ఱ, నల్లజీలకఱ్ఱ ధనియాలు వగకు రెండేసి వరాలు యెత్తు వేన్నీళ్లతో నూరి ఇచ్చిన మేహజ్వరాలు మానును.

—: శీతజ్వరములకు :—

చిత్రమూల వేళ్లు వ ౧, శొంఠి వ ౧, తులసి, పట్టెడు ఇండులో రెండుపళ్లునీళ్లుపోసి కషాయంకాచి దానిలో పిప్పలిచూర్ణం ప్రత్రీవాషం(?)

జేసిమూడుదినాలు యిచ్చిన తాపజ్వరంమానును. పథ్యం పాలువంటకం, శీతజ్వరమునకు పాలు అరతూమెడు యిందిరికపునార ? పిడికెడువేసి నీళ్లు యిగరనిచ్చి పాలు వడియకట్టి యిచ్చిన శీత జ్వరం మానును. మూడు దినాలుయిచ్చేది. పుత్తరేణి అకున్ను, మూడుడిల్లిపాయలున్ను, మిరియాలు, నిమ్మకాయంతమందు నూరి చింతగింజగుజ్జలో పొదేగించి, ఈ లాగున మూడుదినాలు ఇచ్చిన శీతజ్వరం మానును.

—: వైశ్యానరచూర్ణం :—

త్రీకటుకం, యాలకులు, యింగువ, గంటుభారంగి, బిడాలవణం, యవతూరం, ముట్టి, బొద్దివేళ్లు, చాగదుంపలు, చవ్యం, చిత్రమూలం, గలిజేరు, లవంగం, సైంధవలవణం, పిప్పలిమూలం, కొడిశపాల వీనిని చూర్ణం చేసి మాడయెత్తుయిచ్చేది నెయ్యివంటకంలో భోజనంచేసేది. ఇందున పొండు క్షయ, కాసం, వాతజ్వరం, వీనస వ్యాధులు మానును.

—: సన్నిపాతాలకు నస్యం :—

యిప్పపిండి, పిప్పళ్లున్ను, నస్యంచేసిన సన్నిపాతం మానును. తుమ్మి తులసి, లవణం, మిరియాలు, వీనినినూరి నస్యంచేయత్రిదోషశమకము.

—: జ్వరదాహాలకు :—

తుంగముస్తలు, మారేడుపత్రి శ్రీగంధంపొడి, శొంఠి, పర్పాటకం వట్టివేళ్లు వగను మాడయెత్తు నలియకొట్టి కషాయంతప్తభాగం కాచితాగి నను జ్వరదాహాలు మానును.

—: తాప జ్వరానికి :—

శొంఠి, తిప్పతీ, దూలకొండి ముస్తలు, కోలపొన్న, వాకుడు,

ముయ్యకుపోన్న, ములక, పిప్పలిమూలం మూడు వరాల యెత్తు పల్లెట, కొడిశపాల, కటుకరోహిణి, తేనె, కరక్కాయ సమభాగం తూచి కషాయం బెట్టి ఇచ్చేది. లేదా తగుబాటు వేడినీళ్లను కలిపి ఇచ్చేది. దీని చేత జ్వరం మానును.

—: శ్లేష్మ జ్వరానికి :—

కొడిశపాల విత్తులు, పెద్దదుప్పివేరు, ఇది లేకున్న చాగవేరు, కటుకరోహిణి, గంటుభారంగి, దురిఝాలు, అతివస, చవ్యం యాలకులు వివబాద్ధివేరు, జీలకఱ్ఱ, పెద్దమానిపట్ట, వోమం, ఆవాలు వీనిని వగరు వ. ౧ కషాయం బెట్టి ఇచ్చినా అన్ని జ్వరాలు మానును.

—: వత్సకాది కషాయం :—

కొడిశపాలవేరు, పాపటవేరు, వస, కటుకరోహిణి, దేవదారు, వసువు, చేదుపొట్లకు, దూలగొండి, పర్పాటకం, వట్టివేళ్లు, అతిమధురం, కుంకుడువేరు, తిప్పతీగ, కోష్ఠం, వెంపయానలు, శ్రీగంధం, త్రికటుకం, త్రిఫల, పిల్లి పెసర, సహజేనివేరు, చాగవేరు, మారేడుకాయ అతిమధురం పిప్పలిమూలం, ముస్తలు, అద్దసరపాకు, తామరపువ్వు, ఖజూరం ఇప్పవువ్వు, ద్రాక్ష, కలువదుంప, అతివస, సుగంధిపాల ఈ ముప్పైనాలుగు వగలున్న సమంగా చూర్ణంచేసి ఆ చూర్ణి పలం ౧ వేసి రెండు శేర్లు నీళ్లుపోసి ౪ శేర్లు తేనెపోసి ఇచ్చిన సన్నిపాతజ్వరాలు మానును. సంతత జ్వరముకూడా మానును.

—: పెట్టుపండుకు :—

¹యశనీడుకాయ తెచ్చి ఒక పాత్రలోపోసి ఒక కాయ రోట్లో వేసి లొక్కిన వగరు నీళ్లు పిండిన నీళ్లు రెండుపెళ్లున్న మునుపటిపాలున్న

కలియపోసి ధరణమెత్తు మైలతుత్తం, పెంకుమీద తెల్లగా కాలనిచ్చి
తీసుకొని వచ్చిమైలతుత్తం వ. ౧ నీళ్లలో కలిపి ఒక పూట ౩ బొట్లు
నూనె ఆ రసములో పోసి యిసుమంత కాగొచ్చి దించుకొని అప్పటికి
అప్పుడు చారెడు నీళ్లు పుచ్చుకొనేది వాంతి అవును యెన్నిమాట్లు
కావలెనో అన్నిమాట్లుపుచ్చుకొనేది.మందు వెల్లిపోయిన నాడు లంఘనం.

—: ఛర్దికి :—

అల్లపురసమున్ను, మాదీఫలం, అగరున్ను, పంచదార, సైంధవ
లవణం, స్వల్పంగానుకూర్చి ఇచ్చేది, మానును. లాజలున్ను, వేయించిన
కందులున్ను, కషాయంబెట్టి పంచదారనుకూర్చి పచ్చకర్పూరంకూర్చి
ఇచ్చేది. ఛర్దిమానును. యెఱ్ఱునున్ను వేయించి, అందులోపల కడుగుపోసి
లెస్సగా కలియబెట్టి, తేటనుగ్రహించి అందులో లాజపాడి, పంచదార
కర్పూరంవేసి ఇచ్చిన మానును, పంచవల్కలాలు కషాయంబెట్టి అందు
లో రెండుపలాలుకొంఱిన్ని, పేలాలు రెండుపలాలు కషాయంబెట్టి తేనె
కర్పూరంపాలు కూర్చియిచ్చేది. పిల్లిపెసరసమూలమున్నుదంచి తీసుకొన్న
పసరున్ను, అల్లపురసమును, తేనెను, పంచదారను, కూర్చి కర్పూరం
కూర్చి వచ్చి పెనరే ఇచ్చేది.

—: పాషాణదోషం :—

రెడ్డివారి నానబాలున్ను(?) చిల్లగింజలున్ను, పత్తికాయలున్ను కల
బండవేళ్లున్ను, చిట్టామిదం వేళ్లున్ను, నోసాకు తులసి ఆకు కషాయం
యిచ్చిన పాషాణదోషం మానును.

—: విస్మృతికి :—

బ్రాహ్మిఆకురసం, పంచదారయిచ్చిన మానును.

—: నూతికా వాయువులు :—

జల్లేడువేరుపట్ట వేసీడిళ్లతో మెత్తగానూరి ఆముద్దకు సగంనున్నం

కల్పి కి పిప్పల్లు కూడానూరి ఆముద్ద అది నూత్నంగాను విడంవేస్తేను అక్కల్లు బిగియ పెట్టినది మానును. రెండుపళ్లనూనలోను వెల్లుల్లిపాయలు ప. గి, కానుక వేరుచక్క. ప. గి, నూరిన ముద్దలో నూనెకలిపి నూనెకు సమానం పాలుకలిపి ఆనూనలో మిరియాలు ప. గి పిప్పలు ప. గి, కటుక రోహిణి ప. గి, ఇదిపొడిగానూరి నూనెలోవేసి, వెచ్చబెట్టి కల్కంతో కూడాను కాచి బలాన్ని తగ్గట్టు పుచ్చుకొనిన సూతికా వాయపు మానును.

—: బహుమూత్రానకు :—

వెడత్రుర, కెనుతురాకు, తంగోడుపువ్వు, నల్లపులుగుమలకు, వామై ఆకు, దోసరాకు, యేనుగపల్లెదలకు, ఇచ్చేది.

—: నీడుకట్టుకు :—

పటికారం వెలిగారం, అతిమధురం. చంగల్వకోవ్వం, యాలకులు గోమూత్రం, శిలాజిత్తు, కర్పూరంచూర్ణం సమాంతాలు కలిపేను, అదొండాకు వేసికాచి వడియగట్టి ఆచూర్ణంయిస్తే నీడుకట్టుమానును. చల్ల గడ్డలుతెచ్చి పైపొట్టువొలిచి దంచి రసంపిండుకొని అందులో పొంగించి వెలిగారం కూడ యెత్తు, కర్పూరశిలాజిత్తు కూడయెత్తు, దోసవిత్తులు ప. గి, జీలకఱ్ఱ ప. గి చూర్ణం ఆచల్లగడ్డలరసంతో, పుచ్చుకొనేది, బొడ్డునవెలిగార, కెట్లుప్పన్న, మంచి వ్రప్పున్న మూరి పట్టిపై నీడు కట్టు మానును పావురముల మలమును పొంగించి వెలిగారంపొడిచి వేన్నీళ్లతో కలిపి ఇచ్చేది

—: ప్రమేహానకు :—

రెడ్డివారి నానకాలు, అరటి దుంపలనీళ్లు మానె విడిచి ఇచ్చేది, రేగుచిగుళ్లు, గుంటగలగర ఆకు పసడున మూరి ఆ పెడుగుతో ఇచ్చేది. చానిజపాకు ? ర పిప్పల్లు గి మిరియాలు ప. గి నేతితో పుచ్చుకొనేది.

—: రసమెక్కి-నందుకు :—

కలుబంద పలుగులున్ను, (గుఱ్ఱ) గంధకమున్ను నూరి ఇచ్చేది. రస వేగాలు మానును.

—: శోభలు :—

దిరిశెనవుచక్క వేడినీళ్లతో పుచ్చుకొనేది. పథ్యం మేకపాలు అన్నం పుచ్చుకొనిన మానును.

—: రక్తపైత్యావకు :—

నేలతాటి గడ్డలు, ఆవుపాలతో నూరి పుచ్చుకొనేది.

—: గ్రహణి :—

నీరు గొల్పివీర్తులు పెరుగుతో నూరి ఇచ్చేది.

—: హిక్కకు :—

గాజపాడి నూరినీటితో ఇచ్చేది. అపామార్గం, వియ్యం తేనెతో ఇచ్చేది.

—: కామాలకు :—

మణుగు దామెరకకు గోమూత్రంతో నూరి ఇచ్చేది. చిల్ల గింజలు నూరి కన్నులలో బెట్టేది. వెట్టిబీరకాయ పీచులో చనుబాలు పోసి వీసికి నవ్వించేసి ఆ స్వరసమున్ను వెన్నను మర్చించి కన్నుల బెట్టేది. గలిజేరు వేరున్ను, మిరియాలున్ను, వెల్లుల్లి పాయలున్ను ముద్దగానూరి వెన్నను పోదిగి యెనిదిది దినాలు పుచ్చుకున్న కామల మానును.

—: రసం దిగేందుకు :—

దోసాకుపిండి, దొండాకు, కామంచి ఆకు, పత్తి ఆకు, సహజేవి ఆకు, ముద్దగా నూరిపట్టించి, అభ్యంగమర్దనం చేసేది. లోపలికి ఆ పసురు ఇచ్చేది.

—: నొప్పుల దేహాలకు :—

పరంగిచక్క ప. ౧౦ గోధుమ చూర్ణం ప. ౫ వోమం ప. ౫ వలియ్యపు పిండి ప. ౫ పిప్పలి ప. ౧, విరియాలు అరపలం మూలికా విశేషం చేతను రస భస్మం చేసి ఆ భస్మం నాలుగు వరాలయెత్తు, సమాంతాలు బెల్లం చేసి మర్దన చేసి అక్షప్రమాణం మాత్రలు చేసి పుచ్చుకొనేది.

—: చర్దికి :—

పేరాముట్టి ప. ౪, శొంఠి, పచ్చివియ్యంకడుగున కషాయం బెట్టి, వాళికడు ! కషాయంలోను తేనె కర్పూరం కూర్చి ఇచ్చేది. చర్ది మానును.

—: గుల్మాలకు :—

ఉత్తరేణుత్తరం, అరటిబొందెత్తరం, బొంతత్తరం, జముడు త్తరం, వెంపలిత్తరం, జిల్లేడుకట్టలత్తరం, తీగజముడుకట్టత్తరం, పాతచిట్టంపొడిన్ని యీత్తరాలు అన్నిన్నీ సమాంతాలుగా కూర్చుకొని వగకు పలం ౧ వంతున వేయించిన పుష్ప పౌ, విరియాలు ప. ౧, వోమం, ౨ పలాలు, పిప్పల్లు ప. ౨, చూర్ణంచేసి సర్వంసమ్మిశ్రంచేసికొంచంగా ప్రతి రోజున్ను నిమ్మకాయపులునున పుచ్చుకుంటే గుల్మాలు మానును. ఉత్తరేణిసేళ్లున్ను, ములుగోరింటిసేళ్లు, ములుబూరుగసేళ్లు, చూర్ణంసమాంశం యిందుకు నాలుగుపాళ్ళు శర్కర, సగంబియ్యపుపొడి, కూర్చిసమ్మిశ్రంచేసి లోహం మండురంకూర్చి నిత్యం పుచ్చుకొనిన గుల్మాలు మానును.

—: నేత్రవ్యాధికి :—

త్రికటుకాలు, సైంధవలవణు, కాకరాకు, కుప్పెంటాకు పసురున మర్దనచేసి కన్నులబెట్ట నేత్రవ్యాధిహరం ఇప్పపిండి, కరకా యనూరి కన్నులచుట్టు పట్టించను నేత్రవాయువులు మానును,

—: వీర్యవృద్ధి :—

నల్లవడ్లు పడి 3, ఉప్పు పం, మెనుతురువేళ్లు, తెల్లపులుగుడువేళ్లు
ఓనిని వ్రడకబెట్టి ఆనడ్లు బియ్యం, ఆవుపాల నానబెట్టి, శర్కర
నెయ్యి యాలకులు పొడివేసి రేపాడి పుచ్చుకొనేది, పాయంకాలం అశ్వ
గంధమూర్తం ఆవుపాలను పుక్కరకా వండిపెట్టుకొని పోకంత పుచ్చుకొ
నేది, నవ్వుపీఠ్యోత్పత్తి, బీజస్తంభన కామ్యవృద్ధులు అవును.

—: క్షీణాదానకు :—

ఉత్తరేణిఆకు రసం, శర్కర, జీలకఱ్ఱ, నెయ్యిన్ని పుచ్చుకొనేది.
తురకవేపాకు రసమును, నెయ్యిన్ని మిరియపుపొడిన్ని పుచ్చుకొనేది.
లవంగరసం పాత్ర? లోబెట్టి నవ్వుంచేసేది.

—: మేహాలకుప్రమయము :—

తంగేడుకొనలు, గోరోచనం రూకయెత్తు, పూటకు ఇచ్చేది.
వెదురు ఆకుమళిన్ని, నీరుల్లి రసమున్ను, దుద్రాక్ష, చింతగింజలపొట్టున్న
మూరియిస్తేను, కామ్యంరక్తం పంటమానను, గానుగపిండి రాత్రినాన
వేసి మంచినీళ్లుపెద్ద నూనెబొట్టు 3 పుచ్చుకొనిన యోనిరక్తాలు మానును.
కాక రాకురసంలో మేకపాలుపిడికిపుచ్చుకుంటే ప్రమేహంమానును, అప్పుడే
పిండిన మేకపాలు, నిమ్మపండ్లరసం యిస్తే ఆమచలనం మానును.

—: ఆననరక్తాలు :—

అత్తికాయల కషాయం, జీలకఱ్ఱ, పంచదార కూర్చియిస్తే మా
నును, నూనెయను పాచినీళ్లును, శరగింది పుచ్చుకొంటే ప్రమేహం మా
నును. పండినెయ్యి ప్రమేహం మానును.

నల్లవరిబియ్యమున్ను, శరవేపాకున్ను కూడాకొట్టి పిండిపెట్టుకొని నూనె
పోసి పంచదారతో పుచ్చుకొనిన ప్రమేహం మానును. తెల్లవుప్పి ఆకు
రసం, నీరుల్లిగడ్డల రసమున్ను వెలిగారంకొంచం పుచ్చుకుంటే నీరుకట్టు
మానును. పర్వాటకం ఆవుపాలలోమూరి పంచదారవేసి పుచ్చుకుంటే,

యోనిరక్తాలు మానును. అడ్డసరపాకురసమున్ను, కాచు పిప్పళ్ళున్ను, నల్ల జీలకఱ్ఱ లక్కనుపొడి చేసి యిచ్చిన యోనిరక్తాలు మానును, దోసాకు మంచిసీశ్యలో పిసికేతే గట్టిపడును. శర్కరవేసి వుచ్చుకొనిన కామ్యం మంట మానును.

—: రక్తప్రమేహము :—

నీరువ్యాధి! ఆకురసం, చల్లగడ్డలరసం, పెద్దగుమ్మడికాయ రసం అమృతపశ్యరసం? గడ్డలు! ఆపుపాలతోదబ్బి, ఈస్వరసాలున్ను అన్ని కూర్చి ఆపునెయ్యి ర అడ్డలు సీల్లపొసి ఘృతపత్వాన దించుకొని పంచదారవేసి వుచ్చుకొంటే రక్తప్రమేహ శుష్కశరీరాలవారికి మంచిది.

రక్తప్రమేహనకు, దాసానపాకు, ఆ పూలరసం పిడుచుకొని, నీరుల్లిగడ్డలరసంతోను, కూర్చి చక్కరవేసి వుచ్చుకొనిన మానును. చింత గింజలపై బొబ్బరతీసుకొని నిమ్మకాయంత ముద్దనూరి, జీలకఱ్ఱ పొగించిన వెలిగారం, పంచదారకూర్చుకొని, ఆవునేతితోగాని వుచ్చుకొనిన, కామ్యం మంట మానును.

—: ప్రమేహనకు :—

ములుగొలిమిడి నిత్తులున్ను, బూరుగ బంకను పచ్చి పాలతో నూరియిచ్చిన మానును.

—: ప్రమేహనకు :—

తంగేడు పూలు సములమున్ను పొడిచేసి చల్లలో తాగిన మానును.

—: రక్తప్రమేహనకు :—

మామిడి చెక్కరసం కాలుశేరు, చక్కర అరఫలం పెరుగుతో మూడు రోజులు ఇచ్చేది.

—: ప్రమేహనకు :—

షెల్లుప్పు ప. ర, మిరియాలు ప. ర, పిప్పళ్లు ప. ర వేడినీళ్లతో
పుచ్చుకొనవలెను. పథ్యం, పులుసువాడరాదు.

—: చూతఫల చూర్ణము :—

శ్లో. చూతఫలం త్రిఫలాశమభాగం చతుర్థణయుక్తం ।

చూర్ణమిదం మధునా చ వివిశ్రం వింశతి మేహనపోహతి సద్యః ।

నేరేడు చిగుళ్లు జాజికాయ, జాపత్రి, నూరితేనెతోకాని నేతితోకాని
ఇచ్చేది, రక్త ప్రమేహం మానును. నల్లతుమ్మి చిగుళ్లు, జీలకఱ్ఱ
ఆపుపాలతోనూరియిచ్చేది రక్తప్రమేహం మానును.

—: రక్తపైత్యానకు :—

ఆపునెయ్యి చక్కర వేసి ఇచ్చిన రక్తపైత్యం మానును.

—: గుల్మము :—

మంచికాకి చిప్పలు తెచ్చి చింతపట్టలో వుటంవేసి వస్త్రగాళితం
చేసి సముద్రలవణం, మంచిచౌటుప్ప, మిరియాలు, పెచ్చుచేసి, కాచల
వణం, యవతైరం, వోమం, ఈ సరుకులుకూర్చి చూర్ణంచేసి మూడు
వేళ్ళను తీసుకొనిన సకల గుల్మాలు మానును. మంచికాకి చిప్ప తెచ్చి
చూర్ణంచేసి రాతిపూవు ప. ౨, సైంధవలవణం ప. ౧, ఇంగువ ప. ౧,
గచ్చపిత్తలు, వోమం, యవతైరం, చౌకారం, ఈ మూడు వగలున్న
పలిమండేసి? శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, పెలిగారం ఈమందులు అంతా
వేయించి కాకి చిప్పల చూర్ణం దానికి మూడుపాళ్లు ఈ చూర్ణం వేసి
రెండువరహాల యెత్తు దినమూ వేడినీళ్ల పుచ్చుకొనిన గుల్మాలుమానును.

—: కడుపులో మృతినొందిన శిశువు బైటనొందుటకు :—

అరటిబొందె పాపెలాకున్న, కషాయం ఇచ్చిన కడుపులోనిశిశువు
బహిర్గతమగును.

—: సుఖప్రసూతి అగుటకు :—

నాభి, గంధకంఠీసి, తొడలోరేఖగా పట్టించను త్వరగా ప్రసూతి అగును. లంజనపురం ఆకురసం తొడలపట్టించిన సుఖప్రసూతి అవును.

—: కడుపులో చచ్చినపిండం వూడిపడుటకు :—

అతిమధురం, అపునేతితో తాగిన కడుపులో చచ్చినపిండం బయట పడును, ములుగొంటాకు ప్రడకబెట్టి ఆకడుగు నూనెతో త్రాగిన మావి పడును. జనపచిత్తలునూరి తాగినమావిపడును.

—: ఛర్దికి :—

కస్తూరి బట్టనుపట్టించి ఆబట్టను ఆహారం చేసేది. కర్పూరం నోట్లోవేసుకొని అరోగి ముఖాననుండి శరీరమెల్ల ముమ్మారుచూపాడితేను. చర్దిశమనం అవును. ఖర్జూరంపండు లోపలికి తినిపించేది. వ్రాక్షపండు, తేనెతోకలువుకొని వుచ్చుకొనేది. ఛర్దిమానును.

—: ఛర్దికి కషాయం :—

ఖర్జూరపండు, కొత్తవరిబియ్యం, అతిమధురం, మారేడువేరు, శొంఠి, యినుముంతవేసి, కషాయం తేనెతోకలిపి కర్పూరంనమ్మిత్రం చేసి తీసుకొంటే ఛర్దిమానును.

—: నీరుకట్టుకు :—

పల్లెరు వేళ్లు, కాయలు, అడ్డనరకాకు, చిట్టాముదవు వేళ్లు, శొంఠి కొండపిండి వేళ్లు, కషాయంతోను, కర్పూరశిలాజిత్తు పొంగించి, వెలిగారం కూర్చియిచ్చేది. రాత్రిచిల్లగింజలు నిమ్మపండ్లరసం కూర్చియిచ్చేది. నీరు కట్టుమానును పల్లెరుకషాయం, వెలిగారం, గోరవిక్రైలు నూరియిచ్చేది నీరుగొచ్చి వేళ్లు, శొంఠి, పిండికొండవేళ్లు, చల్లగడ్డలు, సంబరేశితం, వీరిని కషాయంబెట్టి క రాత్రిళ్లు యిచ్చేది. చింతగింజలబొప్పెరు నిమ్మకాయంత నూరి జీలకఱ్ఱ, శర్కర, అపునెయ్యి, ఆవుపాలుతోనూరి యిచ్చేది.

—: మేహకట్టుకు :—

రావిపట్ట, ఆముదంపోసి వేయించి కడుపునకట్టేది. నీరుకట్టు గుణ
మాను, సిద్ధక్రియ.

—: మూత్రఘాతచికిత్స :—

శ్లో. శ్రీగంధమాకులీచీజం తక్కోలం వైలవాలుకమ్ ।

ఖడ్జూరం జీరకం ద్రాక్షాతపక్షీరీ శతావరీ ॥

తక్కోలం చాశ్వగంధాచ శాల్మలీ మధుయష్టికా ।

అశ్వగుచ్చాఫలం ముస్తా శిగ్రుబీజవరాటకమ్ ॥ 518

కర్పూరంచళిలాధాతు చాతుర్జాతం తథానిశా ।

జాలీఫలం శిలాభేది ధాన్యాకోశీరకంతథా ॥ 519

క్షీరకందాచమత్స్యాక్షి ...భూమిశర్కరా ।

యేతాని సమభాగాని శర్కరా చ సమంఘృతాత్ ॥ 520

మధునాకర్షమాత్రంతు శేహయే చ్చ యథావిధి ।

పూర్వాపీత్వ పరాపీత్తు గోక్షీరే యోజయెద్భుధః ॥ 521

తండులాంబునావా... రంభాయాస్వరసేనచ ।

అతిమూత్రం మహామూత్రం బహుమూత్రం మహాశ్మరీ ॥ 522

సర్వమీహా... చ మధునా మేహశర్కరా ।

నక్షేంద్రియంతథాదాహం...నోమంచపూయకమ్ ॥ 523

ఉదరం రక్తజంస్రావం సప్తపుష్పం ।

పిత్తరోగాన్ చతుర్వింశద్రక్తపితృష్ణాపి త్తకమ్ ॥ 524

విదాహం..... పిత్తస్యావరణం తథా ।

యేతాన్ రోగాన్ని హంత్యాకు క్షీరాంబుపినాశినీ ? ॥ 525

తంగేడు బ...లు, బూదగబంక, వేపబంక, వల్లరుమ్మబంక,
ద్రాక్ష, ఖడ్జూరం, యాలకులు, పిప్పలి, లవంగపత్రి, నాగకేసరాలు,

చాయువిలంగం, అతిమధురం, కలువగడ్డలు, చిల్లగింజలు, జీలకఱ్ఱ, తుంగముస్త్రలు, తంగేడుచిత్తులు, పేలాలు, అల్లచిత్తులు! కోష్ఠం, జటామాంసి, ధనియాలు, ఉరీరికపప్పు, కల్నార్, కల్పదం వీనిని సమభాగం కూర్చి, చూర్ణంచేసి, యెనుముపెరుగు(గోదపెరుగు)అర కేరస రేవుమాపు పుచ్చుకొనేది, యెనుముపాలు, యెనుముపెరుగు, మజ్జిగ, నెయ్యి. వెన్న కూర్చుకునేది, కందిపప్పు వర్జ్యం.

—: తైలము :—

ముశిముశాకు, పొన్నగంటిఆకు రసం, చిష్టిఆకురసం, తిప్పతీగె, చల్లగడ్డలు, గుంటగలగర ఆకురసం, కలబంద, తామరగడ్డలు, తుంగముస్త్రలు, కలువగడ్డ, పెన్నేరుగడ్డలు, అన్నికషాయం నూనెకు సమభాగం యెరసేడు, పాలుసమం, కల్కం, త్రిఫల వోకద్రవ్యాన్ని చతుర్థణం, కోష్ఠం, లవంగంపట్ట, కేసరం, అతిమధురం యాలకులు, జీలకఱ్ఱ మెంతులు, జాజికాయ, కురువేరు, వట్టివేళ్లు, పునుగుకట్టెం, పచ్చకర్పూరము, కలువగడ్డలు, తామరగడ్డలు, పెన్నేరుగడ్డలు, పొన్నరక్తి? యీ ద్రవ్యాలు అన్నిన్ని నూనెకునాలుగింట్లో వోకపాలువేసి, మృదుపాకాన కాచి తలంటుకొనిన బహుమూత్రాలు మానును

—: నీరునిలుచుటకు :—

శ్లో. తింద్రినీఫలజం కర్పాసాస్థివరాకులీ ।

బర్భరస్య కపిత్థస్య నిర్వాసం కతకం నిశా ॥

526

శీతే? గుంజాఫలం కాంతం అభ్రకస్యపుకృత్ పృథక్ ।

యజ్ఞాంగక్షీరసంయుక్తం వటింకుర్యాత్ ప్రయత్నతః ।

527

గత్తరాత్రప్రయోగేణ తటాకామవిశోషయేత్ ।

వెడతరఆకు, తంగేడుపూలు, వల్లపులుగుడుఆకు, దిరికాకు, పత్తిలకు, దూసరాకు యేనుగుపల్లెను యాయేడు, తెగలపచ్చాకులున్న, యెనుము మజ్జిగతో మర్దించి, ఆమజ్జిగను గ్రహించి తేనెకూర్చియిచ్చిన

నీకునిలుచును. తంగేడువిత్తులచూర్ణం, శ్రీగంధంచూర్ణం, చిల్లగింజలచూర్ణం, యామూడున్ను కూర్చి, దీవిలో రెండువరాఁడుత్తుఅప్పు? కూర్చి తేనె, శర్కరకూర్చి యిచ్చిన మానును. తంగేడువిత్తులు, కొమ్మలక్క, యీ రెండున్ను చూర్ణంచేసుకొని, యెళినీడు, అత్తివేరుసం, అరటిదుంపరసం, యీ మూడుకూర్చిదాంట్లో యిప్పువండు కూర్చి యిచ్చిన మానును పల్లేరుఆకు, బత్తెమజ్జిగను పిట్టబెట్టి యిచ్చినమానును.

—: అరుచికి :—

నేరేడుచిగుళ్లు, కషాయంబెట్టి దానిలో తేనె, శర్కర, ఆపునెయ్యి కూర్చి నాలుగుదినాలు యిచ్చిన అరుచితిరును, సైంధవలవణం, నిమ్మపండు ౧ అన్నంలోవేసి ముంచుగా నేయి కూర్చితినిన తీరును

—: జిహ్వకోశము :—

దానిమ్మ మొగ్గలు, పిందెలు, చిగుళ్లు, పూలు కషాయంబెట్టి, పెన్నకూర్చి యిచ్చిన శోషమానును తంగేడు సమూలం, వట్టివేళ్లు, శోష్ణం, తుంగముస్తలు, ఉశీరిక, చెంగల్వగడ్డలు, కస్తూరిపసుపు, వగకు పలం ౧ కషాయం బెట్టి నెయ్యి తేరు ౨, అతిమధురిం, యిప్పుపువ్వు ద్రాక్ష, ఖర్జూరం, శ్రీగంధ. సమ భాగంగా కూర్చి నలియకొట్టి యిచ్చిన మానును. తంగేడుసమూలం అడ్డసరంవేరు తిప్పతీగ కషాయం యిచ్చినమానును.

—: నారికేళవటకము :—

శ్లో. నారికేళస్యవటకం రింభాయాకుసుమం పృథక్ ।

వింశత్తులం సమాహృత్య శ్వేతకృష్ణారిమేదజమ్ ।

528

అద్రుతిందుశాశ్వతప్రక్షయ్యగ్రోధఫేనిలమ్ ।

పార్థంచోదుంబరంచైవ మేహారి మూలమేవచ ॥

529

ఆరగ్వధస్య మూలంచకతకాంఘ్రివరాతథా ।

శేహంకర్ణం తతఃకృత్వాస్వాను గుప్తం నిధాపయేత్ ॥

530

తచ్చార్థంకర్తమాత్రంతుమధురా సహమేశయేత్ ।

నారికేళాఖ్య వటకంబ్రహ్మణానిర్మితంపురా ॥

581

సర్వమేహ వినాశాయమేహప్రదర శాంతయే ।

—: చంద్రప్రభాఘటిక :—

శ్లో. అశ్వత్థబీజంహరిణస్యశృంగం తక్రేణ పీతం మధునాసపేత ।

ప్రమేహబాగసహసైవహస్యాత్ దశాననం చా శరధిర్యదైవ ॥

582

నింబంకపిత్థాన్ బదిరీ పలాశాత్ శుక్లాశ్చకృష్ణా ...

583

—: మహాచందనాదితైలము :—

శ్లో. చందనం చాశ్వగంధాచ పంచాశత్పలికం తథా ।

తదర్ధంశారిణా ముస్తా వారాహీ వత్సకం తథా ॥

584

బలాశతావరీశ్రిగ్రుశ్చైలూషం చ పునర్నవమ్ ।

యిందివరం మృణాలంచ ఉశీరం పింగళం? తథా ॥

585

కుమారీ కట్ఫలం లాక్షా భూధాత్రీ గోక్షురం సమమ్

ప్రత్యేకం మర్దనం కృత్వా బుద్ధిమాన్ పరిచారకః ॥

586

చక్రంవారి! సమాదాయ ప్రత్యేకం తత్పరిక్షి పేత్ ।

అష్టభాగావశేషేస్మిన్ కషాయ మవశారయేత్ ॥

587

కషాయం శోధయేత్పశ్చాత్ తిలతైలం చద్వాప్యభకమ్ ।

బింబీపైతేయకం బ్రాహ్మీసింధువారం ప్రసారణీ ॥

588

మత్సగంధీ చ మత్స్నాన్యక్షీ భృంగరాజముసోదకీ ।

ప్రత్యేకం సర్వసప్రథం మస్తుప్రస్థంవినిక్షి పేత్ ॥

589

నారంగంలకుచం ప్రథం గోక్షీరం చ వినిక్షి పేత్ ।

నారికేళోదకం చైవ క్రమాత్ మృద్వగ్నినాపచేత్ ॥

తాళీసం మరిచం చవ్యం పుష్కరం గ్రంథి జీరకమ్

ధాన్యకం శర్బిమెల్వా? చ వరాళం జాతిపత్రకమ్ ॥

541

- న బహ్వప్రసవం ? స్వీకృతా కర్మావరం కుంకుమంతథా ।
గోరోచన.....తక్కిలం కోష్ఠకం మితి ॥ 542
- పీతరోహిణికామాచీకటురోహిణి చోరకమ్ ।
జటామాంసీ హరిద్రా చ దార్ద్రీత్యక్ష్మంపకానిచ ॥ 543
- శుకాసమం ? సమంచూర్ణం నారికేళన మ్రిశితమ్ ।
సుముహుర్దేనునక్షత్రే చావతార్యభిషగ్వరైః ॥ 544
- ఏతమభ్యంజనంక్రేష్టం శిరోరోగనివారణమ్ ।
షణ్ణవత్యక్షిరోగాంశ్చ నాశయేన్నాత్రసంశయః ॥ 545
- అశీతిర్వాత జాన్రోగాన్ చత్వారింశతిపి త్రజాన్ ।
వింశతిశ్లేష్యరోగంచ నాశయేద్దశరోగహృత్ ॥ 546
- బాలపుష్పాది సేవ్యంచ.....విశేషతః ।
వాయుసంచ వికారఘ్నం హృద్ధాహంకరిపాదజమ్ ॥ 547
- సూతికా వాతజాన్ రోగాన్ జీర్ణజ్వర నికృంతవమ్ ।
ఏతాన్రోగాన్నిహంతాప్తశు చక్షువ్యంకాంతివర్ధనమ్ ॥ 548
- మహాచండన తైలాఖ్యమశ్వినీదేవనిర్మితమ్ ।

శ్రీగంధం యాతై ఆయిదుపలాలు, పెన్నేదుగడ్డ, యాతై ఆయి
దుపలాలు, సుగంధిపాల, కోరగెడ్డల, నేలతాటి, చిట్టాముట్టి, శతావరి,
చల్లగడ్డలు, మునగ, గలిజీడు, చెంగల్వగడ్డలు, తామరతూండ్లు, పుళి
రిక, నేలపుసిరిక, కలబుండ, లక్క, పల్లెపు, సమభాగం, వగకులై ప
వంతున కొట్టి అష్టభాగంగా కాచి నూనెతూము నాలుగుకూ
ములు కషాయంపోసి కల్కంవేసికాచి తలంటుకొనేది. మూత్రాలు
మానును.

— మహాలకునాద్యైరండ్లతైలం :—

- శ్లో. తులాలకునాద్యైరండ్లతైలం చిత్రకవ్యచ ।
చవ్యం తదర్థం తస్మాద్ధిం సల్కలం పూతికస్యచ ॥ 549

శిగ్రుశోబాంజనం (?) మూలంయవకోల కుభుత్థకం ।
అత్వగంధావరాదంతీ నిర్గుండి చ పునర్నివా । 550

దిశమూలమపాన్ముం ముచిచనారంత్రివృత్ ।
వరుణా హపుమా కృష్ణా తన్ములం దేవదారుచ ॥ 551

కురంఁదైరండయోమూలం సతం మోటంకర వచా ।
కైడర్యయత్త (?) శ్యామాపాతామధురసాబలా ॥ 552

ప్రత్యేకమేషాం ద్విపలం కుర్యాత్కావ్యథం జలేతథా ।
చాతుర్భాగావశేషేస్సిన్ యబుతైలాశకంపచేత్ ॥ 553

పలేనపంకాలస్య ? రామతస్య పటోరపి ।
నిభార్థకం యవక్షారం దీప్యకంజేరకద్వయం ॥ 554

భార్గీ మూర్వా మహానిబా స్వర్ణిక్షీరీ విడంగకం ।
పశుగంధ్యభయాకాంతీ వత్సకాతివిమాత్రుటిః ॥ 555

దేవదారువచాశిగ్రు నాగరంచేభవిప్లవీ ।
ఏషాం తు క్షాత్తికైర్భాగైః స్పృక్క్షీరస్యార్థమానికమ్ ॥ 556

సర్వమీకత్రసంయోజ్య కనైమృతద్వగ్ని నాపచేత్ ।
ఏతతైలంమహావీర్యం ధన్వంతరివినిర్మితం ॥ 557

గుల్మంశూలముదావర్తం స్లిహోఘ్నానం వినాశయేత్ ।
యకృత్స్లిహోదరాష్ట్రీలా శ్లేష్మోదర గుడక్రిమీన్ ॥ 558

పార్శ్వశూలంచ హృచ్చూలం అంతర్విధిదికూర్ణకం ।
కోష్ఠవాతాంత్రపుద్గిం చ నాశయన్నాత్రసంశయః ॥ 559

—: తిక్తకోశాతకీతైలం :—

తిక్తకోశాతకీప్రసమజాక్షీరంచతిత్సముమ్ ।
ఘృంగరాజరజప్రసం ఘృతంకుడుంబుగమ్మితం ॥ 560

యేరండతై లక్షదుంబం ప్రస్థార్థం తిలలైలకం ।

కిరాతత్రిధలాకుప్త మధుకోశీరశారిణాః ॥

561

శిరోవస్తౌతుతద్యుంద్యాదస్థి రోగేవశేషతః ।

తిక్తకోశాతకీతైలమవ్యభ్యాం నిర్మితంపురా ॥

562

—: అశ్వగంధాదిఘృతం :—

శ్లో. అశ్వగంధా బలా భీద స్థిరా జేవంతి గోక్షురైః ।

ఏషాం తులాం జలద్రోణే పచేదస్తాంశశేషితమ్ ॥

563

సర్పిఃప్రథంపచే త్తస్మిన్ ద్విగుణ షీరసంయుతం ।

చందనోత్పల యష్టావ్యక్ష్మస్థా ద్రాక్షాకశేరుకః ॥

564

ద్విమేదా దాదు మంజిష్టాతుగా పద్మంప్రపాండకమ్ ।

దురాలభా విషతుటీ శృంగీ భాజ్జ పుషర్నవా ॥

565

అశీర్వాతి ! విషా ముస్తా వాలుకోశీర సాగరైః ।

నిష్కద్యయ ప్రమాణేన కల్మద్రవ్యాణి దాపయేత్ ॥

566

రక్తపీత్రం దుఃప్రీణాంతథా విస్ఫోటకామరే ।

అంగదాహంశిరోదాహం పాదదాహ మరోచకమ్ ॥

567

కాసశ్వసప్రతిశ్వాయశోషశోధగదాంస్తథా ।

సర్వజ్వరహరం నూనంక్షయవ్యాధి హరం పరమ్ ॥

568

అశ్వగంధాఘృతం శ్రేష్ఠమవ్యభ్యాం నిర్మితంపురా ।

—: జంబూవల్మల ఘృతం :—

శ్లో. జంబూత్వ గర్జకప్లక్ష దాడిమామ్రముదుంబరమ్ ।

అశ్వత్థ ధాతకీమీచా ప్రత్యేకం వల్కపంచకం ॥

569

అష్టభాగావశేషేస్మిన్ కషాయేతు పరిశ్రుతం ।

క్షిప్తాస్మిన్ గోఘృత ప్రథంశతావర్యార సంతథా ॥

570

నారికేళాంబు గోక్షీరమట రూపనమంతభా ।
శుంఠీమధుక మృద్వీకారక్త చందనపట్టులం ॥ 571

కట్వంగ వర్తకాత్సం భ(?)ధాతకీ మధుకాత్సనం
కల్పారలాతా మంజుష్టా జాతీఫల లవంగకం ॥ 572

ద్రాక్షా ఖర్జూర తాళీసం లామజ్జక మృగాశకం ।
ప్రత్యేకం కర్షమాత్రంతు నూత్నచూర్ణానికారయేత్ ॥ 573

సుముహూర్తే సునత్రే సుపక్వమవతారయేత్ ।
మృగనాభిం చ కర్పూరం కర్పూరం ఘృతమిశ్రితం ॥ 574

ప్రారదతాయ సేవేత స్త్రీణాంపుత్రప్రదం శుభం ।
యోనిదోషం రక్షోదోషం శ్యావశ్వేతాదుగాపహః ॥ 575

సప్తతాదిపుతా యోనిః స్తబ్ధపిచ్చిల స్రావణీః ।
యోనిః స్పృటనశూలిని ॥ 576

జంబూవృక్ష ఘృతంశ్రేష్ఠమశ్వీభాం నిర్మితంపురా ।

—: చందనాది ఘృతం :—

శ్లో, చందనంమధుకం ముస్తా లామజ్జం కటురోహితే ।
కళింగం క్రిమిజం ద్రాక్షా పటోలం ధన్వయాసకమ్ ॥ 577

చపలా పర్వటం బిల్వత్రాయమగాజమోదకం ।
ప్రీతేరం సరళం కుష్ఠం ధాత్రీ చామలకీ శరీ ॥ 578

వ్యాఘ్రే దూనింబ హపుషా శతాంహ్వమాలతీమురా ।
పృథక్పలవిశంక్షుణ్ణం జూద్రోణే విపాచయేత్ ॥ 579

చాతుర్భాగావశేషేస్త్రిన్ ఘృతప్రసంపయస్సమమ్ ।
ఏభిర్బహుస్థైః కర్పూరైః కల్పద్రవ్యాణిదాపయేత్ ॥ 580

ఘృతంపరిశృతం పక్వం జీర్ణజ్వర నిశ్చంతవమ్ ।
శీతం...విషమం చిరకాలజ్వరం జయేత్ ॥ 581

క్షయంక్షయకృతాకావ్యాధీన్ శ్వాసశాసమరోచకమ్ ।
శూలానాహప్రశమనం సర్వవ్యాధినివారణం ॥ 582

చందనాదిఘృతం నామ చంద్రాభే! చంద్రభాషితం ।

—: పునర్నవాదిఘృతం :—

శ్లో. పునర్నవస్యమూలానిపంచ వింశత్యలంభవేత్ ।
శిగ్రుకంచిత్రమూలంచ పూతీకంలశునంతథా ॥ 583

ఏరండస్య మూలాని త్వదంష్ట్రా చ కుభుత్థకమ్ ॥
ఏతాని తు విజానీయత్ పునర్నవసమానిచ । 584

ద్రోణద్వయజలం దత్వా చతుర్భాగావశేషితమ్ ।
అత్రకల్మంసమాసీయ పేషయేత్సుక్ష్మకల్పితమ్ ॥ 585

పిప్పలీసైంధవంశుంఠీ చిత్రకోహస్తిపిప్పలీ ।
హింగువర్షాభుమూలం చ చవ్యంగోక్షురకం తథా ॥ 586

ఏతాని సమభాగాని సమ్యక్పిష్టా ప్రదాపయేత్ ।
క్షీరంచతుర్జలందద్యాత్సమ్యజ్జ్వలద్వగ్ని నాపచేత్ ॥ 587

ఏతత్కిర్ణఘృతంహన్యాద్గుల్మం శూలంసుదాదుణమ్ ।
హృద్రోగేషుచ శూలేషు పాండురోగే హలీమకే ॥ 588

యకృద్రోగే స్త్రీహరోగే వాతాప్తిలే తతైవచ ।
పిత్తశ్లేష్మహరంక్రేవ్యం సర్వవ్యాధిహరంపరమ్ ॥ 589

టీ. గలితేరువేళ్లు, మునగవేళ్లు, చిత్రమూలం, తపశివేళ్లు, ఆముదంవేళ్లు,
పల్లేరువేళ్లు, నల్లపులవలు, యివి ఒక్కొక్కటి యిరువై అయిదుపలా
లులెఱ్ఱమ?కూర్చి యెనిమిదితూములు నీళ్లుపోసివాతేర్చాగంగా కాచి,
అందులోనాలుగుఅడ్డలు నీళ్లుపోసి, అందుపాలుపోసి కల్మద్రవ్యాలు,

విష్ణుర్లు సైంధవలవణం, శౌంతి, చిత్రమూలం, గలిజేరువేర్లు, యిం
గువ, గజవిష్ణుర్లు, చవ్యం, పల్లెరువేర్లు, వగకుపం, లెఖకూర్చి చూర్ణం
చేసి, నీళ్లలోనూరి ఆ ఘృతములోకలిపి, సన్నపుమంటను పాకంచేసి
పత్యానదించి అరచేతి గుంటడు పుచ్చుకొనిన శ్లోకములోచెప్పిన
రోగాలు మానును.

—: గ్రహాణికి శుంథ్యాదిఘృతము :—

శ్లో. శుంథ్యాస్తుద్వాదశవలం జలద్రోణే విపాచయేత్ ।
చతుర్థాగావశేషేతు కషాయమవతారయేత్ ॥ 590

సర్పిషఃప్రథమాహృత్య ద్విప్రథం క్షీరసంయుతమ్ ।
తనైర్మృద్వగ్నినాకు ర్వా న్మృదుపాకంచితః ॥ 591

అగ్నేశ్చదీపనంచైవ వ్యాజీ రోగ వినాశనమ్ ।
శుంఠీఘృతమిదం దేయం శ్రేష్ఠంకాశ్యప నిర్మితం ॥ 592

—: జంబూదిఘృతం :—

శ్లో. జంబూత్వచః శతపలం జలద్రోణేపచై చ్చనై ।
పాదావశిష్టేపూతేతు ఘృతప్రథం ప్రదాపయేత్ ॥ 593

గోదధిప్రసవంయు క్తం ప్రథంధత్వాభిషగ్యైః ।
మధుకంబిల్యమూలంచ సింధుమోచరసంతథా ॥ 594

నాగకేసరకం ద్రాక్షా పద్మకేసర ఎత్సకం ।
ఖర్జూరం దాడిమం పాతా చూతబిల్వశలాటుకం ॥ 595

యవానీముస్తకంచూర్ణం కన్నమాత్రం ప్రదాపయేత్ ।
ఘృతంచపాచయేద్ధిమాక కల్మషేహద్రవైస్తథా ।
రక్షిప్తి తంతథాకర్త ప్రదరంగ్రహణేగదం ॥ 596

రక్తాతిసారంమేహంచ జంబూఘృతమిదంచయేత్ ।

—: అశ్వగంధాదిఘృతము —

- శ్లో. అశ్వగంధేక్షురంభాళిః దూష (?) కంఠాశరీరైః ।
ముసలి గోక్షురాభ్యాంచ కషాయేష్టాంశ శేషితే ॥ 597
- రసేనేక్షుః శశావర్యాః ఘృతంక్షీరం చతుర్థణమ్ ।
ద్రాక్షా ఖర్జూర యష్టావ్యవృత్తాశోభిష్టయ జీరకైః ॥ 598
- ప్రియాళుబీజనాశ్మర్యా స్థిరా హంసపదీ ఘృతైః ।
శత్యాచ సాధితం నర్మిః శుక్లవర్ధవ శోధనం ॥ 599
- పంథ్యానాం పుత్రజననం బల్యం పుష్టిం కరోతి చ ।

—: కదలికందఘృతము :—

- శ్లో. కదలివృక్ష కందస్య తులాం ద్రోణే జలే పచేత్ ।
అష్టభాగావశేషేస్మిన్ న్యగ్రోధా దిగజైస్సహ ॥ 600
- క్షీరప్రస్థం జలప్రస్థం కల్పద్రవ్యాణి దాపయేత్ ।
మూత్రకృచ్చా న్నవాతమేహో నుదరాగ్రహాశీ గదం ।
ప్రమేహం వింశతిం హన్యాత్ రామారక్షో గణాని వ ॥ 601
- శాలిఖామలకై ముకస్తా చందనం నలదం తథా ।
కచోరం శేతకంచైవ ద్రాక్షా ఖర్జూర మేవచ ॥ 602
- త్రికటాం ధాన్యకం చైవ జీరకం గజపిప్పలీ ।
చాతుర్థాతం లవంగం చ కర్పూరం శ్లేష్మ చూర్ణితైః ॥ 603
- వింశత్పలిక మూత్రంతు శర్కరాం చ వినిక్షిపేత్ ।
సమ్యక్పక్త్వా ఘృతంధీమాః ప్రాతః ప్రాతం తు సేవయేత్ ॥ 604

—: మూర్ఖవాయుపులకు బింబ్యాది ఘృతము :—

- శ్లో. కాకబింబీ శశావర్యా.....చాటహూషమ్ ।
గోక్షురం పిచుచుందంచ నన్య ముద్గార్థ చంద్రికాః ॥ 605

- సర్వాజ్యేతాని పత్రాణి మూలం చైవ విశేషతః ।
సంక్షుద్య స్వరసం విష్టేప్రత్యేకం ప్రథమాశ్రకమ్ ॥ 606
- గోఘృతం ప్రథమాశ్రతంతు హ్యజాక్షీరం చతుర్థణం ।
ఏతేషాం స్వరసం శీరం ఘృతేనసహ చాపయేత్ ॥ 607
- త్రిగంధం త్యూషణంచైవ త్రిఫలా యష్టిచంకనం ।
ఖర్జూరం శీరకేద్యే చ లవంగం నాగకేసరం ॥ 608
- ఏతాని సమభాగాని ప్రత్యేకం కర్షసన్నితం ।
భూనాగం ద్విఫలక్షుణ్ణం అజాక్షీరేణ పేషయేత్ ॥ 609
- సుపక్వే తు ఘృతే దద్యాత్ పలం వింశతికర్కరా ।
చింతాదికం ఘృతం చైవ పచేత్ ఘృతసమన్వితమ్ ।
ఉన్నాదం చ స్మృతిభ్రంశ ముపస్కారం చ నాశయేత్ ॥ 610

—: త్రిఫలాదిఘృతము —

- శ్లో. త్రిఫలాయోరసః ప్రస్థం ప్రస్థం భృంగరస సైభా ।
వృషస్య స్వరసం ప్రస్థం శతావర్యాశ్చ తత్సమం ॥ 611
- అజాక్షీరం గఢూచ్యాశ్చ హ్యమలక్యాశ్చ తత్సమం ।
ప్రస్థంప్రస్థం సమానీయం ఘృతేనసహ చాపయేత్ ॥ 612
- కల్పైః కణా సితా ద్రాక్షా త్రిఫలా నీలముత్పలం ।
మధూకం శీరకాకోరీ మధుపర్ణీ నిద్ధికా ॥ 613
- ఏలాం లవంగం ముస్తాం చ కుష్ఠం దాద నిశాద్వయమ్ ।
ఏతాని సమభాగాని ప్రత్యేకం కర్షసన్నితమ్ ॥ 614
- సుపక్వంశారయే ధీమాన్ శనై ర్మృద్వగ్నినా తతః ।
త్రిఫలాది ఘృతం నామ చక్షుష్యం ధాతువర్ధనమ్ ॥ 615
- కాంతి పుష్టికరం వృష్యం దీపనీయం రసాయనమ్ ।
శోషిణాం శ్మీణదేహానాం బాలానాంచాంగవర్ధనమ్ ॥ 616

భక్షయేత్ ప్రాతఃకర్ణాయ చక్షూరోగ నివారణమ్ ।

కర్ణరోగం రక్తపిత్రం పాండురోగంచ నాశయేత్ ॥

617

—: పాండురోగాలకు మందు :—

లతునం ప. ర. వోమం ప. ర. నల్లజీలకఱ్ఱ ప. గ. మిరియాలు ప. గ. దేశావరం, పిప్పలిమూలం ప. గ. లవంగాలు, ఉక్కు-రాపాడి ప. ర. సైంధవలవణం ప. ౨ చూర్ణంచేసి వుంచుకొని నిమ్మపండ్లు ౨౦ నాలుగుగా చీల్చుకొని, వుల్లిపోట్లు తీసి ౨౦ పండ్లలో నరికి వుంచేది. ఈ నిమ్మపండ్లు వొక పిడతలోవుంచి, వానిపైన మునుపటి చూర్ణం సైంధ వలవణమున్న నలువైపులచల్లి మంచినుని అరకేరు పోసేది. తరువాత అల్లపురసం శేదపోసేది. గుంటగలికేదరసముచే మెత్తగానూరి కుండలో వుంచుకునేది. నిత్యం పోకంతమందు తినిన శోఫలు, అసాధ్యమైన పాండురోగాలు మానును. ఈ ఔషధం ఎండినవో గుంటగలగర ఆకురసంపోసి నూరి పసునుచేసుకొని వుంచేది. సిద్ధక్రియ.

—: పాండుకు ప్రయోగము :—

ఇనుపదిట్టెం, ఉక్కు-రాపాడి, కాంతం ఈ మూడున్న గుంటగల రాకు స్వరసం నూరి బిళ్ల జేసి వొకపుటం వేసి, యెత్తి వుంచుకొని అందు శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు కానుగ వేళ్లుపట్ట, నల్లెరు ఈ ఐదున్న వగకు ప. గ మునుపు చెప్పిన ౩ వగలున్న మూడుపలాలు కొట్టి చూర్ణంచేసి వీటినన్నిటిని గుంటగలికేద ఆకు స్వరసంపోసి నూరి గచ్చ కాదుంత మాత్రలుచేసి వుంచేది. ఇందుకు పథ్యం మజ్జిగ అన్నం. వుప్పు కొంచెంగా కూర్చుకొనేది.

—: భావనాహరితః :—

శో. శతంసమాదాయ హరితకీనా మమ్లారనాశే దశ వాసరాశి ।

నిధాయ నిర్వాప్య దినత్రయే చ పునఃపునః కాంజీక మాదధీత ॥ 618

తతో ద్విభాగాన్ ప్రవిభంజ్య బీజాన్ ఆకృత్య తక్రే విపచేత్ప్రసీదః ।
 చతుర్థభాగం లవణం యథావత్ తక్రే తనై స్తీర్యతి మందవహ్నామ్ ॥
 కణా కణామూల హుతాశ తనైశ్చ కర్మాన్నితై రథవలప్రమాదైః
 యవానితా దీప్యమరీచ జీరక్తైః సవిశ్వ సింధూత్థ యుతై స్సుచూర్ణమ్ ॥
 యోజ్యం మజంబీరరసేన సర్వం విభావయేద్దార్ద్రాకవారిణావా ।
 ద్విత్రీణేదద్యాదైన పూర్వభాగం ప్రాశ్నుక్తకం సోత్తరభుక్తకంవా ॥
 గుల్మానిల ప్లీహగుదామయాగ్నిమాంజ్యోదరచ్ఛర్ద్యుదచి జ్వరేషు ।
 క్వాసేషు కాసేషు హృదామయేషు విషూచితాగ్రహణేగదేషు ॥622
 అన్నద్విషే పాండుగదాప్లుపైత్యే శూరేషు సర్వేషు చ వీనసేషు ।

నూరు కరకాాయలు పచ్చిబియ్యం : డినినకుడితిలో వేసి
 దినము విడచి దినము పారపోసి తిరుగపోసి తిరుగ పదిరోజులు ఎండ
 నిచ్చి ఆపివూట కరకాాయలు గ్రహించివిత్తులు పారవేసి వలుపు
 ఇద్రవరచవలెను నాలుగింట్లో వోకపాలు లవణం వేసి పెరుగుపోసి
 పొయ్యిమీదవుంచి సన్నపు మంటవేసిది, పిప్పలీమూలం, వోమం,
 మిరియాలు, జీలకఱ్ఱ, శొంఠి, సైంధవలవణము, తానికాయ, ఉశిరికపప్పు
 వగకు ప, ర వంటన చూర్ణంచేసి నాల్గింట్లో వకపాలు సైంధవలవణం
 వేసి నిమ్మపండురసంతో నూరి గచ్చకాయంత వుండచేసి పూటకు
 వక వుండ ఇచ్చేది.

— శిశువుమృతసాయనము :—

శ్లో. శిశువుమృతప్రస్థం తత్ఫలంతరుణం తథా

వారాహీకండబం చూర్ణం ప్రరోహేగ్రం వటస్య చ ।

623

పృథక్ త్రిఫలకం త్సుణ్ణం సర్వం సంయోజ్య బుద్ధిమాన్ ।

ద్విప్రస్థం కేళజం క్షీరం గోక్షీరం చాశకద్యయమ్ ॥

624

ఘృతేపాదావశిష్టేతు ఘృతద్విప్రస్థసంయుతమ్ ।

వశాలం జాతిపుష్పం చ జాతీఫలమదూలకా (1) ॥

625

- గోవిందమర్కటిబీజం కందం కాంతరజ్యుతమ్ ।
ప్రత్యేకకర్షమాత్రంతు చూర్ణంకృత్యాక్షిపే త్రతః ॥ 626
- లేవ్యపాకే శర్కరాయాః ప్రస్థం ష్టాద్రస్య తత్సమమ్ ।
సర్వసంయోజ్య తత్సర్వం జగ్గం సర్వం చ లేవాయేత్ ॥ 627
- స్తంభనం ధాతువృద్ధిం చ రక్తమాంసబలప్రదమ్ ।
చక్షుష్యం మూత్రరోధం చ నాశయేన్నాత్ర సంశయః ॥ 628
- రసాయనవరం పుంసాం గచ్ఛేచ్ఛప్రమదాశతమ్ ।

— అశ్వగంధారసాయనము :—

- శ్లో. అశ్వగంధాపలంబింశత్ సూక్ష్మచూర్ణంతుకారయేత్ ।
ప్రస్థత్రయం తు గోక్షీరం తస్మైతం ప్రస్థమాత్రకమ్ ॥ 629
- సర్వమేకకృతం పాత్రే శనై మృగాద్యగ్నినా పచేత్ ।
వర్షం తు లేవ్యకాం యాతం శర్కరార్థతులం ష్టిపేత్ ॥ 630
- చాతుర్జాతక ధాన్యాకం ద్రాక్షా ఖర్జూర చందనమ్ ।
జాతీఫలం వటశృంగం తుగ్వాక్షరీ కటుత్రయమ్ ॥ 631
- ప్రీతేరందేవకుసుమం గంధికం చవ్యచిత్రకమ్ ।
ప్రత్యేకం కర్షమాత్రం తు సూక్ష్మచూర్ణాని కారయేత్ ॥ 632
- ఘృతార్థం మూక్షికం దత్వా శీతీభూతే ప్రదాపయేత్ ।
యథాకాలబలం జ్ఞాత్వా ప్రాతఃకాలే చ సేవయేత్ ॥ 633
- ద్వాదశ మయరోగాంశ్చ శోషమేకాదశం తథా ।
రిక్తపైత్యం చాస్తుపైత్యం కామిలా పాండు రోగనృత్ ॥ 634
- అగ్నిదీప్తికరంవృష్యం తేజోధాతువివర్ధనమ్ ।
పూజ్యపాదేనరచితం అశ్వగంధారసాయనమ్ ॥ 635

—: గంధకరసాయనము :—

- శ్లో. గంధకం పట్టులం చూర్ణిం త్రిఫలా చిత్రతండులమ్ ।
 త్రికటు త్రిసుగంధం చ కణాభల్లాతజీరకమ్ ॥ 636
- చిత్రకం చ పలం వైవం చూర్ణితం వస్త్రగాభితమ్ ।
 యేకనిమ్మం ద్వినిమ్మం చ త్రినిమ్మం భక్షయేదను ॥ 637
- నినాదా మధునా వాధ నవసీతేన తల్లిపేత్ ।
 కదళీఫలసారేణ శతావార్యారసేనవా ॥ 638
- తైలాన్లుస్థు పానీనాం వర్జయేల్లవణంభృశమ్ ।
 దీర్ఘాయః కుంజరబలో తురంగగృహ వేగవాన్ ॥ 639
- దివ్యదేహబలో భూత్వా భేచరం తస్య జాయతే ।
 తస్యమూత్రపురీషాభ్యాం శుల్బంభవతికాంచనమ్ ॥ 640
- కష్టమష్టాదశంచైవ గ్రహణీచ చతుర్విధమ్ ।
 మందాన్నంబలసాదం చ గుల్మమష్టవిధం తథా ॥ 641
- హస్త్యాత్మర్యాద్భులంపుష్టిం గమయేద్దనితాశతమ్ ।
 స్తంభనంవీగ్యవర్ధనమ్ ॥ 642
- మనుష్యాణాంహితాథాయ హ్యశ్వీభ్యానిర్మితం పురా ।

—: తాళీశవటకము :—

- తాళీశపత్రం మరీచం చవికానాం పలంఫలమ్
 కృష్ణా తస్మూలయో ద్వేద్యే ద్వే పలే శుంఠీ పలత్రయమ్ ॥ 643
- చాతుర్ధాతముఖీరం చ కర్ణాంశం శ్లేష్మచూర్ణితైః ।
 గుడేన పటకాన్ కృత్వా త్రిగుడేన చ దాపయేత్ ॥ 644
- కాసం శ్వాసం క్షయం గుల్మం మృద్రోగం గ్రహణీగదమ్ ।
 అగ్నిమాందస్యం భృరంచ్చర్మింపీనసం చ వినాశయేత్ ॥ 645

—: మహాపూతీకాదితైలము :—

- శ్లో. దశమూల బలా దాదు హింస్రాభూతీక చిత్రకా ।
నిర్గుండి చాశ్వగంధా చ హ్యర్కమూలం పునర్నవా ॥ 646
- శుంరీ గంధర్వహస్తా చ కుళుప్త యవ మాషకాః ।
ఓలేపాం చ గమంరాన్నా పూతికం చ తయోస్సమమ్ ॥ 647
- చతుర్దశ జలే పక్ష్యా చతుర్భాగావశేషితే ।
తత్కషాయం పరిసావ్య తైలం తీరం చతుర్థగమ్ ॥ 648
- మృద్వస్నినాపవేత్తైః ద్రవ్యైశ్చేతైస్సుచూర్ణితైః ।
మధుకంశారిశామాంశీ మిశ్రాంతికానవైః ॥ 649
- సచా గంధకచోరైలా దాద్యే దాదునిశోషవైః ।
పథ్యశ్వగంధాయతూక్షీ గ్రంథి గీప్యక నాగరైః ॥ 650
- విడంగాగరు మంజిష్ఠా భ్రష్టాగండిరచిత్రకైః ।
సిద్ధం తైలం జయేద్వాతాన్ వస్త్ర్యభ్యంగాదిమర్తవైః ॥ 651
- అర్చితం చ హనుస్రంసం జహ్వస్తంభం శిరోగ్రహమ్ ।
శిరోరోగాంశ్చ సర్వాంశ్చ కపాల గళజాన్ గదాన్ ॥ 652
- మహాపూతీనామైశ్చదివిభ్యాం నిర్మితం పురా । 653

— 'మహామధుస్నుహిరసాయనము :—

- శ్లో. త్రికటు త్రిఫలా భాస్తి రాస్నా వైవ విడంగకమ్ ।
రోష్ణం త్రిజాతక మస్తా తాళీగం నాగ కేసరమ్ ॥ 654
- తక్కోలం తగరం పాశా గ్రంథికం పిష్టులీపచా ।
మధుకోశీర కటుకా ధాన్యకం జీరకద్వయమ్ ॥ 655
- జాతీఫలం చ తత్ప్రతం లవంగం దీప్యజ్వయమ్ ।
శాకమాచీ చ దుష్పర్శాగోజహ్వ రేణుకం తదా ॥ 656

- శిలాజతు ద్వయం చైవ పాటలీ చాశ్వగంధికా ।
శాల్మలీపృక్షనిర్యాసం పురా శ్రీఖండ సంయుతమ్ ॥ 657
- కాలభూమం దేవతాష్టం కృష్ణాగరు సమన్వితమ్ ।
శిగ్రుమూలం వచా హింగు వారాహీ శుక్లకండకమ్ ॥ 658
- కోకిలాక్షీ మహాగుప్తా బదరీ భూమి శర్కరా ।
త్రితా పటాల భూనింబా త్రిమైరం వాహ్యమూషకమ్ (?) ॥ 659
- క్షైదర్యం బర్హరం చిల్వం కచోరం తులశీద్వయమ్ ।
త్రివృత్తాక్షరభు సంయు క్తమయశ్శుద్ధి సమన్వితమ్ ॥ 660
- వృక్షకమేషాం కర్నాంశం సమభాగైస్తు చూర్ణితమ్ ।
మధుస్నుహీ చ సంచూర్ణ్య పూర్వచూర్ణే తు మేళయేత్ ॥ 661
- చూర్ణస్య పంచమూళాః బలిచూర్ణం చ నిక్షిపేత్ ।
తతః సర్వసమం యోజ్యం శర్కరామధుసంయుతమ్ ॥ 662
- సారథుం సహసద్విక్రమ్ ! కర్షమాత్రంచ సేవితమ్ ।
యేకమండలమాత్రేణ సర్వవ్యాధిహరంపరమ్ ॥ 663
- అశీతివార హరణం శూలగ్రంథి నివారణమ్ ।
శోభ వార హరం శ్రేష్ఠం పితృశ్రేష్ఠనివారణమ్ ॥ 664
- కాస శ్వాస హరం బల్యం సప్తధాతువివర్ధనమ్ ।
జీర్ణ జ్వరహరం ప్రోక్తం అగ్నిమాంధ్య నికృంతనమ్ ॥ 665
- ప్రమేషం మూత్రకృచ్ఛాణి భగంధర గడం హరేత్ ॥ 666
- నామ్నామధుస్నుహీ రేహ్యం రసాయనవరంశుభమ్ ।
సరాణాం రోగనాశాయ పురా ధన్వంతరికృతమ్ ॥ 667

శొంఠి, పిప్పలీ, మిరియాలు, కరక్కాయ, తానికాయ, ఉశిరికపష్ప, గంటుభారంగి, దుంపరాన్న, వాయువిశంగం, కోష్ఠం, యేలకులు, లవంగపత్రి, లవంగపట్టి, తుంగము క్తులు, తాళీనపత్రి, నాగకోసరం,

తక్కిలం, గ్రంధితగరం, పిప్పలీమూలం, గజపిప్పలి, అతిమధురం, వట్టివేళ్లు, కటుకరోహిణి, కొత్తమిల్లి, జలకజ్జి, జాజికాయ, జాపత్రి లవంగాలు, వోమం, ఖురాసానివోమం, ద్రాక్ష, ఖిరూరం, పెద్ద బచ్చలివేళ్లు, రేణుకలు, చవ్యం, సైంధవలవణం, గలిజేరివేళ్లు, ములు పెంపలి, కర్పూరశిలాజత్తు, తవక్షిడి, గోమూత్రం, పుప్పివేళ్లు, పెన్నేరుగడ్డి, వాకుడువేరు, పల్లెరువేళ్లు, గోరోచనం, సదాపవిత్రులు జ్యోతిష్కరివిత్తులు, బూరుగబంక, మహిసాక్షిగుడ్డులు, మలాకా ! చక్క, గ్రంధిరాజ ! సరళ దేవదారు, కృష్ణాగరు, ముసగవేరు, వగు భస్మం, ఇంగువ, నేలకాటిగడ్డిలు, అతివసు, గొలిమిడి, ఆకుతింట ! కళివిందవేరు, నేలగుమ్మడిగడ్డిలు, భూశర్కరగడ్డిలు, చేదుపొట్ట, నేలవేము, సర్వక్షారం, యవక్షారం, పెలిగారం, చొటువ్వ, కరివేప యీనెలు. వావింటవేరు, మారేడువేరు, కచోరాలు, శ్రీతులశీవేరు, భూతులశీగడ్డిలు, పెద్దమానిపట్ట, లోహసిందూరం, పెరంగిపట్ట వగకుల పరంగిపట్ట గమం శర్కర రెండుపాళ్లులేహ్యం చేసి యిచ్చిన యీ యోగమందు చెప్పిన రోగాలు మానును.

— మహాకల్యాణ ఘృతము :—

శ్లో. వారాహీ చిత్రమూలం చ గోక్షురం గోపకన్యకా ।

బృహత్సూలావుతీ (?) మూలం విశాలా చ బలాద్వయమ్ ॥ 668

పాటలీ బిల్వమూలంచ పునర్నవ శతావరీ ।

ఉశీరద్వయ ముస్తాచ హయగంధా కశేరుకమ్ ॥ 669

మధుస్రవా గుడూచీ చ దుత్తూరం పద్మకేసరమ్ ।

పృథ్వీగలితా (?) కృత్వా జలద్రోణే విపాచయేత్ ॥ 670

చాతుర్భాగావశేషే తు కషాయం తు పరిస్రవమ్ ।

ధాత్రీరసం మోచరసం కూష్మాంధేక్షుబిక్షురమ్ ॥ 671

(దిగ్ధిరారజనీ) నాళికేళ జలం రంభాకంధం మత్స్యాక్షీ తండులీ ।

రాజకన్యామృతాంతా ముగలీ చ శతావరీ ॥ 672

- ఏకేషాం స్వరసం ద్యద్భ్యాత్ కషాయేణ చ మేళయేత్ ।
వరాళ చవ్య మధుకం మధూకం కుప్త చందనమ్ ॥ 673
- సరళం దేవదాయం చ తక్కిలం శాలిబాద్యయం ।
ద్వి స్థిరా రజనీ మాంశీ వత్సకాతివిషా తథా ॥ 674
- పునర్నవా చ మృద్విశా నీలోత్పల పరూషకం ।
రోహిణీ చవ్య లవణం ద్విక్షారం గజపిప్పలీ ॥ 675
- ఏలా తాలీనపత్తెలా మాలతీముకుళానిచ ।
కర్నాంశం చూర్ణితంకృత్వా సర్పిణిలోద్య పాచయేత్ ॥ 676
- సర్పిప్రస్థః పయఃస్తుల్యం శనై మృకాద్వగ్నినా పచేత్ ।
సమ్యక్పాత్రం పరిస్రావ్య గజేశం పూజయే త్తథా ॥ 677
- భాస్యరాశి స్థితం పటం గృహీత్వా బుద్ధిమూఢ భిషక్ ।
సుదినే శుభసక్షత్రే శుద్ధకాలేచ రోగవాన్ ॥ 678
- మండలం సేవయే దేతత్ దిధ్యన్తం పథ్యభోజనమ్ ।
క్షయోదర మహాన్మాద కాస శ్వాసాది పాండుజిత్ ॥ 679
- పాండురోగం వికేషేణ సోమరోగం ప్రమేహరుక్ ।
అరేతస్త్వల్పరజనీ శుక్లవృద్ధికరం పరం ॥ 680
- అంగదాహం శిరోదాహమ్మతుశూలం నివారయేత్ ।
అక్షిరోగానకేషాం శ్చాపస్కారం చతుర్విధం ॥ 681
- విసర్పరోగం క్షయం వైష గుల్మోదర వినాశనమ్ ।
గ్రంథి విద్రధి గుల్మోద్ధి యోనిశూలంచ గుల్మమత్ ॥ 682
- బల్యం మాంగళ్యమాయుష్యం కాంతి లావణ్య ప్రియదమ్ ।
వంధ్యానాం గర్భజననం మందబుద్ధిం చ నాశయేత్ ॥ 683
- మహాకళాణకం నామ దేవదేవ మహాపియమ్ ।

నలకాటి, చిత్రమూలం, పల్లెడు, సుగంధిపాల, గుంటగలగర, పాపర,
బలాద్వయం, పాదిరి, బిల్వమూలం, గలిశేడు, చల్లగడ్డలు, ఉశిరిక,
నలపుశిరిక, రోగగడ్డలు, పెన్నేరుగడ్డ, కశివింద, తిప్పతీగె, తియ్యని
తిప్పతీగ, పుష్కొత్త, తామరకేసరాలు పత్తేకం వగకు పలం గ వంతు
గ్రహించి కొట్టిన లుత్తుం? నీళ్లుపోసి నాల్గింట్లో వాకపాలుగా కాది
స్వరసద్రవ్యం, పుశిరికాయ, బూరుగపట్ట, పెద్దగుమ్మడికాయ, రసదారి,
చెరుకుపాలు, యెలసీరు, అరటిగడ్డ, పొన్నగంటి, తేడుక్కరె, వల్లారె,
పులియారె, కొత్తాన, నెలప్పనె, చల్లగడ్డలు, వగకు అరపలం వంతు
కూర్చుకొని కషాయం, నెయ్యిపయడు కలిపి. లవంగాలు, చవ్యం,
అతిమధురం, యిప్పులెచ్చ, చందనం, శ్రీగంధం, దేవదారు, తక్కిలం
సుగంధిపాల, వసువు, మరమంజల్, జటామాంసి, అతివన, గలిశేడు
వేడు, తామర, చెంగలవ్వుకోస్తు, కటుకరోహిణి, చవ్యం, సైంధవలవ
ణం, యేనుగపిప్పట్లు, ఏలకులు, తాళిసపత్రి, లవంగపత్రి, సంపెంగము
గ్గిలువగకు వరాడెత్తువంతు కూర్చి, అవుపాలుననూరి, నెయ్యి పయ
డులోవేసి కషాయంస్వరసం అంతాపోసి, దీపాగ్నిన పక్వంగాకాదిదించి
పుచ్చుకొనేది. ఈ యోగమున చెప్పిన రోగాలన్నియు మానును.

—: కల్యాణపురము :—

శ్లో. శాలిబాద్వయ భూనింబ ఫలినీ చ కలింగకమ్ ।

త్రిఫలాం చ త్రిజాతంచ విశాలాం దేవదారు చ ॥

684

ద్విధిరే రజనీం కుష్టం ... చణకం తథా ।

బృహతీద్వయ మంజష్టా, హేలవాలక దాడిమమ్ ॥

685

తాళిసపత్రం తిక్తాం చ విడంగం జాతికట్టలమ్ ।

సదంతి పద్మకం చైవ యష్టి మలయజం తథా ॥

686

ఏతాని సమథాగాని పృథక్ పంచ ఫలానిచ ।

జలద్రోణీ విప క్షవ్యం చతుర్థాగావశేషితమ్ ॥

687

- తత్కమాయా పరిస్రావ్య ఘృతం ప్రస్థద్వయం ఓషేత్ ।
ఘృతస్య సదృశం ఓరం చామలక్యారసం తథా ॥ 688
- కూమ్నోడరస మాదద్యాత్ నానికేశరసం తథా ।
శతావరీ విదారీచై వై లేయేక్షురక స్తథా ॥ 689
- ఏతాని సమభాగాని ప్రత్యేకం ప్రస్థమాత్రకమ్ ।
పూర్వద్రవ్యాణి నిషీద్య ప్రత్యేకం కర్షనమ్నితమ్ ॥ 690
- కల్పీకృత్య సమూలోద్య శనైర్మృద్వగ్నినా పచేత్ ।
భక్షయేత్సౌత్ర తథాయ చతుర్విష్కప్రమాణతః ॥ 691
- ఉన్నాదం చ మతిభ్రంశం శ్వాసం కాసంచ నాశయేత్ ।
హలీమకం పాండురోగం మూత్రకృచ్ఛహరం పరమ్ ॥ 692
- శుక్లవృద్ధికరం వైచ మూత్రాఘాతాశ్శరీ హరమ్ ।
ఓయం పాండుం చ శోష్యంచ హృష్టిస్రావం చిరజ్జ్వరమ్ ॥ 693
- బల్యం వృద్ధికరం వైచ హ్యయువ్యం పుష్టినిర్ధామ్ ।
వంశ్యానాం గర్భజననం బుధేర్వృద్ధికరం పరమ్ ॥ 694
- అపస్సారంప్రమేహంచ సోమరోగంచ నాశయేత్ ।
మహాశ్యాణకం నామ ఘృతమాత్రేయ భాషితమ్ ॥ 695

—: పీనసరోగాలకు తైలము :—

కీడుల్లిగడ్డలరసం పడి ౧ యెఱ్ఱపత్రియాకురసం పడి ౧ గుంటగలి
తేజలకురసం పడి ౧ నూనె ప ౧ యిది కలియబోసి పక్వంగాదిచినమ
యాన వెలిగారం ప ౧ పేడితోకడిగి పొంగించి పొడిచేసి నూనెదుత్తలో
పోసితైలం తలంట కొనిన పీనసాలు మానును. తెల్లమిరియాలు పలం ౧
పొడిచేసి పడినూనెలోవేసి ౧ శేడు పుష్పొత్తపూలరసం కూడాపోసి ౩ ది
నాలు నూర్యవుటానఁజెట్టి తర్వాత ఆ రసం ఇగరకాచి తలంటుకొనిన పీనస
రోగాలు మానును. శిరోవాయవులున్ను మానును.

—: శిరోవాయువు పీనసాలకులైలము :—

తులకవేపకాయల రసం పడి ౧, వేపనూనె పడి ౧, రుచిమూలు, దుంపరాస్త్రు, పసుపు యిదివగకు శి వరాలయెత్తు పొడిచేసి పక్వాన కాది దించి ౧ వరాలయెత్తు అభినికూడవేసి ఆ కల్కంతోనే వుంచుకొని తలంటుకొని ౧ రూము నావనిచ్చి వేడినీళ్ళలో స్నానంచేసేది. ఈ ప్రకారం రోజుమార్చి స్నానం చేసిన శిరోవాయువులు పీనసాలును మానును.

—: పీనసాలకులైలము :—

తమలపాకురసం పడి ౧, నూనె పడి ౧, నిమ్మపండ్లరసం ౪ పడి పచ్చిపసుపుస్వరసం కాలుపడి, పొట్టుతీసినమిరియాలు కాలుపడి, రెండు పళ్లు పాలతోనూరి కలిపికాచేది, కాచు, కరక్కాయవగకు ప ౨ పొడి చేసివేసి పక్వంగాదించేటప్పుడు పిడతలో లైలంవండి వుంచుకొను వొండు విడిచి వొకసారి నీకాయ వేడినీళ్లు చల్లాల్సి స్నానంచేసేది. రక్తపీనసాలు యెనలై నవి, ౯ విధాల పీనసాలున్ను మానును.

—: నస్యము :—

ముల్లంగిగడ్డలరసం దుడ్డుయెత్తు, పచ్చకర్పూరం శి రూకలయెత్తు, కూడాకలిపి ముక్కుకు రెండుదినాలు నస్యంచేసిన తీరును. సిద్ధం హంగు పాది ఆకు (అనగా) చేరుచరప్పడి ఆకు నలియకొట్టి పొట్లంకట్టి నూనెలో అద్ది రెండుముక్కలు 2 దినాలు నస్యంచేసిన నిలుచును.

—: గుల్మపుగడ్డలకు, గుల్మానకు, బహుమూత్రానకు :—

కన్యాకుమారిగడ్డ పెంకాయంతముద్ద నూరి పెంకాయంతబెన్న కూడావేసి పిసికి మర్చించి కన్యాకుమారిగడ్డ రెండుపెంకాయలంత ముద్ద నూరి మూసవలెచేసి అందులోముద్దపెట్టి పొదిగి కానరాకుండా పొదిగి మూకుట్లోపెట్టి పైనిమూకుడుమూసి చీలమన్ను చేసి యేరుపిడకలతో వుటంచేసేది. భస్మమవును. ఆ భస్మంతీసుకొన్న మేహరోగాలు, బహు మూత్రాలు, మేహపిటకలు, మహాదరాలు, కరిగి నీరుగా దిగును. ఇది

పరంగివిద్య? సిద్ధక్రియ. వోమం పలం ౧, అవాలు పలం, కానుగిండిపలం
రాతిపుప్ప పలం ౧. పుల్లిగడ్డ పలం ౧, యామందులు సమభాగంగా కూర్చి,
బంగాడువర్ణంగా వేయించి, జిల్లేడుపళ్ళుపుల రసంపోసి, కల్లుపాటో పలం ౧
కూడాపోసి నూరి, చిల్లగింజ ప్రమాణం మాత్రగట్టి వుంచేది, గుల్మానికి
కడుపుగడ్డలకు యిచ్చేది, మాత్రనోట్లో వేసి నీళ్లుత్రాగేది.

—: బహుమూత్రానకు :—

వికసించిన లంగేడు మొగ్గలు పడి తెచ్చి, యెనుము పెరుగు అపళ్లు,
చిన్నకుండలోపోసి వాతెనకట్టి ఆపైని మొగ్గలు పెట్టగా బెట్టి ౧ రూము
మంటవేసి, ఆ మొగ్గలు యెత్తి, మంచి నూనె పోసి నూరి, పొన్నకాయంత
మాత్రలుచేసి అ పూటలు అరమండలం తీసుకొనేది, గుణమాను.

—: ఉదరరోగాలకు కలింగాదిలేహ్యము :—

పుచ్చకాయలు ౧౦౦ (ముదురుకాయలు) తెచ్చి బద్దలుతరిగి
కోట్లావేసి అ పళ్ళ కల్లుపుకూడావేసి తొక్కి ఆముద్ద బట్టలోవేసిపిండి
పంచలవణాలు, నవాసారం, యవతూరం, వెలిగారం, పెల్లుల్లిపాయలు,
కటుకరోహిణి, పెంబాళంపట్ట, జ్యోతిష్కరివిత్తులు, యివి వగకు పలం ౪
వంతు కూర్చి చూర్ణంచేసి, వస్త్రగాళితంచేసి ఆ రసాన ముద్దగానూరి
కలిపి పుడకబెట్టి, ముద్దగా లేహ్యపక్వాన వచ్చేటప్పుడు దించుకొనేది.
పూటకు గురిగింజంతముద్ద చక్కరతో పొల్లించి యిచ్చేది. ఉదరాలు
మొదలైన కడుపులోని రోగాలుమానుచు. వారి వారి ప్రకృతి తెలిసి
యిచ్చేది.

—: విరేచనమునకు :—

కలబందముట్టు అ గీచి, ఆ గుఱ్ఱ చట్టిలోవేసి, తూడుకు నీళ్ళు
పోసి, అళిపువక్కలు పలం ౪ కరక్కాయ పలం ౪ శొంఠి పలం ౪
కొట్టి కూడావేసి, నల్లయెమ్మెరుకు పట్టెడు సంబరేణితకు పట్టెడు కూడా
వేసి కాచి, నాలుగింట నొకపాలుగా కషాయం దించుకునేది.

అందులో ఆముదం కాచి పోసి మనిషికి తగ్గట్టుగా యిచ్చేది, అమాంతం భేది అవును. శోభలు, వాపులు, గుల్మములు అన్నిమానును.

—: కళింగాదిప్రయోగము :—

పుచ్చకాయలు ముదురుపండ్లు గిం నారింజకాయలు తరిగేటట్టు చుట్టలుగా తరిగి పెద్దపడితో పడి కల్లువ్వు కొట్టిత చుట్టలోకూరి ఆ కాయలు కుండలోపుంది, మిగిలిన వుప్పు ఆ కాయలమీదనే చల్లి ఆ కుండకు చీలమన్నిచ్చి యెనుము కట్టివుండే చోట తొడ పొడుగు గుంట క్రవ్వి ఆ కుండను అడుకించిపూచ్చి మీదనె ఆపంచితము నిలచేటట్టుగా యెనుమునుకట్టేది. ఈ ప్రకారం ఆ కుండనుపూడ్చిన ఆడునెలలైన వెనుక గ్రహించిన ఆకాయలు లెస్సగామారి ముద్దగా లేహ్యంవలె నుండును. ఆ లేహ్యమంతా యెత్తి చాటలోపేసి మోడించిపూటకు రెండురూకలయెత్తు అల్లపురసానముకూడినాల కొకసారివంతు నాలుగు వరసలు యిచ్చి నట్లయితే కడుపులోనిగెడ్డలు, మహాదరాలు, కడుపు పుచ్చడం, అగ్ని మాంద్యం మొదలైన రోగాలు మానును. భేది కావలసినవారికి యీ ప్రకారం వోకపూట యిచ్చినట్లయితే అమాంతం లెస్సగాభేది అవును. కడుపులోవుండే పురుగులుగూడ పడిపోవును. తర్వాత పుల్లనిచాదతో అన్నంతినేది. మలబద్ధజ్వరాలకు యీ క్రమాన యియ్యవచ్చును. కాలులకు, పెద్దలకు, సకలమైనవారికిన్ని యియ్యవచ్చును. సిద్ధక్రియ.

—: భగందరప్రణామము :—

దుష్టుపునమాలం, వాచిలవేళ్ళు, చిత్రమాలం, నల్లేడు యిది చూర్ణించేసి, ఆ చూర్ణం పూటకు వోకవరాయెత్తు పుల్లని మజ్జికతో 2 దినాలా తీసేది. భగందరమున్న గుల్మమున్న మానును.

—: ప్రమేహోనకు :—

ఇంగిరీకం వ ౧ మైలతుళ్ళం పలం 3, పటికారం పలం 3 యీ రెండున్ను సోడిచేసి పల్లంగావుండే ప్రమిదలో జిల్లేడుపళ్ళువులు? పరిచి

యాపాడి నగంపరిచి దానిపైని గడ్డవుంచి పైని పాడివేసి పైని పగులు పరిచి ప్రమిదమూసి చీలమున్నుచేసి ౫ పిడకల్లో పుటంపేసి యెత్తి గడ్డ మీది తురికి పొయ్యేటట్లు చీలవేసి, పూటకు పారికయెత్తు అపు నేతితో, పాలమీగడతో, వెన్నతో యివ్వవలెను. ఇచ్చాపథ్యం చద్ది పొగాకుకూడదు. పెరుగు, నెయ్యి నిండాకూర్చుకొనేది, నకలమేహాలు, మానును, ప్రమేహం మానును, గర్భంలేనివారికి గర్భం కలుగును.

—: భల్లారకీ రసాయనము :—

భల్లారకీశీడు, త్రికటుకం, త్రిఫల, త్రిచారకం, దేవదాడు, శ్రీగంధం, అగరు, యాలకులు, జీలకఱ్ఱ, చతుష్కం ? కోష్ఠం, అతిమధురం, అక్రాకారం వోనుద్వయం, హరిద్రాద్వయం, జటామాంసి, తాళీశపుత్రి, గంటుభారంగి, కటుకరోహిణి, పిప్పలీమూలం, చిత్రమూలం అశ్వగంధి, పరంగిపట్ట, కొత్తెమిల్లి, ద్రాక్ష, ఖర్జూరం, రాస్నాద్వయం, జాజికాయ, బాపత్రి, కూరగడ్డలు, తెల్లగలికేడువేళ్లు, నుగంధిపాల, నేలకాటిగడ్డలు, వగకు పలం ౧ బెల్లంశీ ౩ తేనె శీ ౧ నెయ్యి శీ ౧ కౌషధంచేపేక్రమం ౫ శీర్ష జీడిగింజలు గోమూత్రంలోవేసి యిగరకాచి గింజలుతీసి ముక్కలుగావొత్తి నాలుగుగా ౧ త్రి ౨ శీర్ష నీళ్లు పోసి నాలుగింట వకపాలుగా కాచిపిసికి వడిది కట్టుకొని కషాయంలో బెల్లంవేసి పాకుబట్టి అంగడి నుండులుచూర్చించేనుకొని పాకులోవేసి లేవ్యాంగాచేసి నెయ్యి పోసి భావ్యపుటానవుంచి దివం పుస్త్రెకాయంత తీసుకొనేది. పథ్యం గురుపదార్థం, పులును, అవనూనె వాడరాదు. మేహవాయువులు, శరాల కట్టు, మేహవాయువులు, అశీతివాయువులు మానును.

—: చిల్వాదిలేహ్యం :—

శ్లో. త్రింశత్పలం చిల్వములంపంచవింశత్ కపిథక్తః ।

తదర్థం చామలక్యాశ్చ తదర్థం కృష్ణసింఖశ్చ ॥

696

ద్రాక్షా ఖర్జూర కానాంతు పృథక్ ద్విపలికంతథా ।

ద్విద్రోణే నలితే క్షిప్తా చ తుర్యాగావశీషితమ్ ॥

697

- తత్కపాయం సమాలోద్య పంచాశత్పలకం గుడమ్ ।
అర్ద్రకన్వరసప్రథం తదర్థం మాతులుంగకమ్ ॥ 698
- చాతుర్జాతః ధాన్యైశ్చ ముస్తా వ్యోమ విశంగక్తైః ।
తాళీనపత్ర కుష్టభ్యాం యష్టి పైంధవ జీరక్తైః ॥ 699
- కాఠిబోశీర కాశ్మరైః కస్తూరీ కుంకుమై స్తథా ।
యేషాం ద్వికర్షచూర్ణం తు కార్పాసాః పలంతథా ॥ 700
- రంభాక్షరః పలం వైకం ప్రతిపాకం చ కారయేత్ ।
సుశీలే కడుబం దద్యాత్సేవ.....శేనచ ॥ 701
- ప్రాతఃకాలేన : ర్నంతు సేవయేచ్ఛర్దిరోగణే ।
వాత పైత్యమరోచఘ్న మగ్నిదీప్తికరం పరమ్ ॥ 702
- ఉగ్రార మూర్ధ్వవారం చ శ్వాసంకాసం చ గుల్మణే ।
గ్రహిణీపాండురోగఘ్నం కార్ష్యం ధాతుక్షయాప్రహమ్ ॥ 703
- మహాబిల్వకపిత్థాఖ్యం రహస్యం లేహ్య ముత్తమమ్ ।
సర్వపైత్యవికారఘ్న మశ్వినీదేవనిర్మితమ్ ॥ 704
- ।
- ద్వీపి స్నుహీ ఫలక్రింశత్కుట్ట యిత్యాహ్యులుఖలే ॥ 705
- చతుర్ద్రోణజలే క్షిప్తాన్ సప్తవారేణ దావయేత్ ।
ఏశేషాం రసం యుక్తం చతుర్భాగావశేషితమ్ ॥ 706
- కల్కం ద్వీ పిన్నహీ భ్యాంతు చతుప్రథం ఘృత.క్షి.శేత్ ।
చిక్కశేవదం (?) కృత్వా అవతార్య ॥ 707
- పునఃపాశేన విధినా గుగ్గులుం పలమప్తకమ్ ।
పునర్ద్వీపస్నుహీ నేవాపలమప్తక ? యోజయేత్ ? ॥ 708
- అవతార్య సుపక్వాయ యోజయేత్కాస్త ? వల్లభః ।
గ్రంథియాపాణి సర్వాణి భగంధర విచారి కే ॥ 709

సంధి గ్రంథి సమాయుక్తం శుక్లగ్రంథికమేవ చ ।

లింగగ్రంథ్యాది రోగేషు తూలేషు వివిధేషు చ ॥

710

లింగయోనిగతాః దోషాః సర్వాణ్యపి వినాశయేత్ ।

—: శిరోరోగానిశి నస్యము :—

మిరియాలు తేనె మర్దింది నస్యంచేసిన దోషజ్వరాలు మానును. దుష్టుపాకున్ను, పిప్పలీపాడిన్ని మర్దింది నస్యంచేసిన దోషజ్వరాలు మానును. కాశరాశులలో, పెల్లుల్లి, మిరియాలు, సైంధవలవణం, కలిపి నస్యంచేసిన దోషజ్వరాలు మానును.

—: అశ్వగంధాది ఘృతము :—

పెన్నెరుగడ్డ వీశలు ౨, చిట్టాముట్టి, పేరాముట్టి, కోలపొన్న, ముయ్యకుపొన్న, పాలవేళ్ళు యిది వగకు వీశ ౧, ౨ తూములు నీళ్ళు పోసి తూమెడుగాకాది అందులో పాలు తూము పోసి నెయ్యి తూమెడుపోసి కలిపి, గంధం, కలువదుంపలు, అతిమధురం, పిప్పలి, ద్రాక్ష, కసివింద, దేవదారు, మంజిష్ఠ, తవక్షీరి, పద్మకం, పౌండ్రకం, దూలగొండి, అడ్డసరం, కర్కాటకశృంగి, గంటుభారంగి, కస్తూరిపసుపు, అగరుచక్క, అతివస, పెట్టిబొద్దితకు, కురువేరు, వట్టివేళ్ళు, శొంఠి, వీనిని సమంచూర్ణంచేసి, అందులో తేనెకలిపి (నెయ్యిపోసి,) పకవ్వంగా దింది, నిత్యం అరచేతిగంటకు తీసుకొనిన శరీరంపుష్టి అవును.

—: అస్తికర్ణాది తైలము :—

బలురాకాశి మూలం, లక్క, పర్పాటకం, నాగరం, బాకుడు, పెన్నెరుగడ్డ, మంచిగంధం, ధుంపరాన్ను, కటుకోహిణి, దేవదారు, కొడిశపాల, రేణుకలు, మ్రానిపసుపు, సదాప, తుంగముపైలు, వట్టి వేళ్ళు, కస్తూరిపసుపు, కోవ్వం, మంజిష్ఠి, శొంఠి, మజ్జిగ, నలుత్తుం? పోసి, (బలురాకాశిదుంపలు ౨ వీశలు) తొక్కి మజ్జిగలోకలిపి, కమాయం తూమెడుగాకాది వడియగట్టి, అందులో నూనె నాలుగు శేర్లుపోసి కల్కం

వగకు ప 3 ప్రకారం అంతా చూర్ణంచేసి తైలంలో కలిపి కరివేపాకు, వేసి మృదుపాక చిక్కనపాకాల వండి దించేది. తలఅంటుకోను పురాణ బృం, ఊయం, పిత్తాలు, క్వాసకాసాలు, వాయువులు, మేహకాకలు మొదలైన రోగాలు మానును.

—: పాండురోగప్రమేహం మూత్రకృచ్ఛాలకు లేహ్యము :—

దుగురోసాకు పలం ౧ చప్పిళ్ళు నాలుగుతూములుపోసి తూమెడు గాకాది పిల్లి పెనకువేళ్ళు, నేలగుమ్మడివేళ్ళు, పల్లెకువేళ్ళు, యీ రసాలు తూమెడుపోసి అష్టభాగంగాకాది, ద్రాక్ష, అతిమధురం త్రిశతకం, పిప్పలి, ఖర్జూరం, మంచిగంధం, నాగకేసరాలు, ముస్తలు, తామర వేళ్ళు, ఉజిరికపప్పు, కలువదుంపలు వగకు ప ౧, తవక్షీరి ప ౪, పంచ దార, తేనె కుంచెడు వీనితోలేహ్యంగాచేసి రెండుపూటలు తీసుకొనేది పైత్యము ఉన్నాడం, తలతిడుగుట, మూర్చలు, దేహంనుంట, తలనొప్పి, అరకాళ్ళు అరచేతులనుంట, ప్రమేహం, మూత్రకృచ్ఛం, కామిల, పాండు రోగ మొదలైన రోగాలు మానును

—: భృంగామలకతైలము :—

గుంటగలరావరసం తేద ౧, ఉసిరికాయలరసం తే ౧, ఎన్నగం టిరసం తే ౧, పాలు తే ౧, నూనె తే ౧, శ్రీగంధం, అతిమధురం, కోష్ఠం, దుంపరాస్త్రకటుకరోహిణి, వట్టివేళ్ళు, వగకు ప ౧, చూర్ణంచేసి కలిపి దీపా గ్నిగాకాది నిస్కంచేసేది. శిరోవాయువులు, నేత్రరోగాలు, చెవుడు, కర్ణ శూలలు, వీనసక్వాసం, తలతిడుగుట, తలవగకుట, పైత్యం, ఆవరణపై త్యం, యివిమానును.

—: కర్ణశూలకు :—

చింతపండు, అల్లం, మాదీఫలం, మహిసాక్షి, జటామాంసి, సర్వరసం, పైంగవలవం, యిదివగకు ప ౨ కమామం, నూనెపోసికాది, చెవులోపోయిను, కర్ణశూలలుమానును.

—: రక్తపైత్యానికి :—

వట్టివేళ్లు, గ్రంథితగరం, శౌంఠి, తక్కింకలం, శ్రీగంధం, చంజవం, లవంగం, పిప్పలీమూలం, నాగకీసరం, ముస్తలు, మలక, కర్పూరం, తవక్షీరి, కృష్ణాగరు, యివిసమంచూర్ణం, సమంశర్కరకూర్చి తినను, రక్తపైత్యాలు మానును.

—: భల్లాతీరసాయనము :—

జీడిగింజలు 30, రెండుగా పగులగొట్టి పాలు శే 1, నీళ్లు శే 34 అష్టభాగం మిగులునట్లుగాకాచి, ఏల, లవంగవత్రి, లవంగపట్ట, నాగకీసరములు, శౌంఠి, మిరియాలు, తుంగముస్తలు, చిత్రమూలం, జీలకఱ్ఱ కొత్తిమిల్లి, సావర్చలవణం, మామిడిగింజలు, పిప్పళ్లు, మారేడు, వగకు సమం యిందుకు మూడుపాళ్లు శర్కరకలిపి, ఆరుపాళ్లు నెలగపండుచూర్ణం చేసికలిపి, ఆచూర్ణం రెండుపూటలు తిని అతిసారము గ్రహణి, ఉయం, గుల్మం, కాసశ్వాసం, అరోచకం యివిమానును.

—: చూతాదిచూర్ణము :—

మామిడిపప్పు, తుంగముస్తలు, తామరదుంపలు, రేణుకలు, మిరియాలు, జాజికాయ, కలువ దుంపలు, మ్రానిపసుపు, దానిమ్మకాయలు, జీలకఱ్ఱ, పిప్పళ్లు, మునుగుతామర, అగరు, శుంఠి, నేరేడుగింజలు, అతివస, మామిడిచెక్క, మారేడుపండు, కొడికపాల, పైంథవలవణం, వోమం, బూరుగబంక, కలువవిత్తెలు, వీనినిచూర్ణంచేసి పెద్దచెక్క కమాయముపోసి యెండించి తేనెతోయిచ్చిన సమస్తమైన అతిసారాలు మానును.

—: ఆనందభైరవము :—

గంధకం ప 1, తాళకం ప 1, నాభి ప 3, మనశ్శీల ప 1, పెలిగారం ప 1, యింగిలీకం ప 5, అల్లపురసము, నిమ్మపండ్లరసము, క్రమముగ మూడురోజులు మర్దించి, మినపగింజలంత వటకాలుచేసి, సన్నిపాతి

ములకు అల్లపురసావ, గ్రహానికి శోంఠి, పిప్పలి క పా య ము లో ను యిచ్చేది.

—: రామశాణము :—

సముద్రలవణం, సౌవర్ణలవణం, సైంధవలవణం, నర్మతారం, యవతారం, వెలిగారం, వోమం, చిత్రమూలం, కరక్కాయలు, పిప్పళ్లు యింగువ, విడంగములు, గలిజేరువేళ్లు, సమభాగచూర్ణం, భోజనంచేయు నప్పుడు అయిదుకళ్లలో రెండువరాయెత్తు, నేతితోపుచ్చుకొనిన అజీర్ణం గుల్మము, విషూచి, కామిల, పాండు, శోఫలు, మొదలైనవి మానును.

—: తాళీశమాత్ర :—

తాళీశపత్రి ప ౧, మిరియాలు ప ౧, పిప్పళ్లు ప ౨, శోంఠి ప ౩, ఎలకులు, లవంగాలు, నాగకేసరాలు, ఆకుపత్రి, వట్టివేళ్లు, వీనిని వగరు పలం ౧, యెత్తుతెచ్చి చూర్ణంచేసి యిండుగు జెల్లం రెండుపాళ్లువేసి పిట్టు చెట్టి వటకాలుచేసి నిత్యం పుచ్చుకొనిన చెప్పిన రోగాలు మానును.

—: కర్ణరోగాలకు :—

శోంఠి, సైంధవలవణం, పిప్పళ్లు, ముస్తలు, కోష్ఠం, వెల్లుల్లి, సమము గ్రహించి జల్లేడు ఆకురసంలో నూనెపోసి పక్వముగా కాచి చెవు లో పోసిన కర్ణరూలలు, చెవుడు, చీముకాయనది మానును.

—: భావనకరక్కాయ :—

కరక్కాయలను కలిలోయెనిమిదినాలు పూరసిచ్చి, అకరక్కాయ లను పగులకొట్టి, విత్తులుతీసి, నీడనయెండించి, లేరువాత మజ్జగలోమూడు దినాలు పూరనిచ్చి, పిప్పళ్లు ప ౧, మిరియాలు ప ౧, జీలకఱ్ఱ, ప ౧, వోమం ప ౧, జాజికాయ ప ౨, లవంగాలు ప ౨, లవంగపత్రి ప ౨, రాన్న ప ౩, విడంగములు ప ౨, కోత్తమిల్లి ప ౨, అరిమధురం ప ౨, చెంగల్వకోష్ఠం ప ౨, పంచలవణాలు ప ౫, చిత్రమూలం, యాలకులు, చవ్వం, నాగకేసరాలు, పద్మకేసరాలు, ఆగరు, శోంఠి, వగరు ౨ ప

చూర్ణంచేసి అల్లపురసంతోమారి పూరినకరక్కాయలో ఆచూర్ణంచేసి
సీడనయెండబెట్టి నిమ్మపండ్లరసాననూరి పుండలుచేసి రెండుపూటలుతినిన
సకలవ్యాధులు మానును,

—: కాళ్లువిచ్చడాన్ని, పగుళ్లుకు :—

మైనం, వట్టిపాలు, జల్లేడుపాలు, మామిడిపాలు, జీడిగింజలు,
యెనమునెయ్యినికలిపి, పుచ్చకొనిన కాళ్లువిచ్చడం మానును,

—: విరేచనమునకు :—

కటుకరోహిణి, నేచాళం, యివిసమం పైంధవలవణం, కలబందరసాన
మర్దించి గుంజాప్రమాణం, శరీరసత్వమెరిగి యిచ్చిన విరేచనంకల్లును,

శుద్ధిచేసిన వెలిగారం ప ౨, త్రిఫలం మూడువరాడెత్తు, త్రికటు
కం శివరా డెత్తు, నేచాళం ఎగ ౨ వీనిని నిమ్మపండ్లరసాన మర్దించి గురి
గింజల ప్రమాణం,

—: వంగి శుద్ధి :—

తగరం, కీసం, అపునెయ్యిచేసి యేడుమాట్లు కరిగించి వావిలిఆకు
స్వరసంలో పోసిది. శుద్ధిఅవును,

—: ధనుర్వాయువుకు :—

జల్లేడుఆకు, వావిలిఆకు, చెక్కొగాదిఆకు, ఉమ్మెత్తఆకు, తక్కాళి
ఆకు, లెల్లపుప్పికకు, పసరులు, మూడుఅడ్డలు, నూనె, అముడం మూడు
అడ్డలు కాచిదేహానకు పూసిన ధనుర్వాయువులు మానును,

—: అతిసారజ్వరహరము :—

శ్లో. అశ్విన విజయంబీజం కాళింగాతివిమాంగనాః ।

నాగరం జీరకంచైవ కాల్పలీపిచ్చ జాతకమ్ ॥

711

కుబేరాతం చ బిల్వస్య ఫలమజ్ఞా తథాఋః ।

మర్దయేద్విజయాకాఢ నిష్కార్థం మధు నాలిపేత్ ॥

712

అతిసారేషుభక్త్యేషు దేయంతు గ్రహణీగదే ।

టీ. నల్లమందు, గంజాయివిత్తులు, కొడికపాల. అతివస, తుంగము సైలు, శొంఠి, బూరుగబంక, జాజికాయ, గచ్చపప్పు, మారేడుపండుగుజ్జ, పెద్దమానిచక్క, యిది సమాంశాలు గంజాయి ఆకురసానమర్చించి, ౧ వరాయెత్తు తేనెతోయిచ్చేది, అతిసార జ్వరాలు మానును.

—: సన్నిపాతాలకు అనుపానము :—

శ్లో. కటుత్రయం సైంధవం చ నిద్గండి శిశ్రుమూలకమ్ ।
అర్కత్వక్ష్వ యవతౌరం కటువృక్షం చ చిత్రకమ్ ॥ 718

ఆర్ద్రకం పిప్పలీమూలం లశునం చ లవంగకమ్ ।
త్వాథం వైషామనూపానం సన్నిపాతజ్వరాపహృత్ ॥ 719

టీ. త్రికటుకం, సైంధవలవణం, వాచిలాకు, మునగవేరుచక్క, జల్లేడు వేరు చక్క, యవతౌరం, యెఱ్ఱిగొంగు ! చిత్రమూలం, అల్లము, పిప్పలీమూలం, వెల్లుల్లి, లవంగాలు, మరియు పంచకోలాలు, డశ మూలాలు, యీ మొదలైనవాని కషాయాలు సన్నిపాతాలకు అనుపానాలు.

—: దాహశాంతికి అనుపానాలు :—

శ్లో. ధాన్యకం జీరకంకేశ్యముకీరం చందనం ఘనమ్ ।
సితాకర్పూరకం కోష్ఠంమధుకం చ మృణాళకమ్ ॥ 715

పంచత్వక్ష్వల్ల వాతైవధాత్రిఫల రస స్తథా ।
ఏతేషామనుపానేన దాహశాంతి ర్భవేద్ధృవమ్ ॥ 716

టీ. కొరిమిల్లి, జీలకఱ్ఱ, కురువేరు, వట్టివేళ్లు, శ్రీగంధం, తుంగము స్తలు, చక్కెర, కర్పూరం, చంగల్వ, కోష్ఠం, అతిమధురం, తామర నూండ్లు, పంచపల్లవాలు, పంచవల్కలములు, ఉసిరిక కాయలు, యీ అనుపానాలు దాహశాంతి కరములు.

—: ఛర్దియందు అనుపానాలు :—

శ్లో. జాతీ లవంగకం లాజా మధుకం శర్కరా మధు ।

హరీతకీ గుహాచీ చ లాజాః శాంజకమేవ చ ।

717

నూతులుంగం శిగ్రుదీపం బిల్వమాల కరంజకమ్ ।

ఏతేషాం వాంతి నాశార్థమనుపానం ప్రకల్పితమ్ ।

718

టీ. జాజికాయలు, లవంగాలు, ఏలకులు, పేలాలు, అతిమధురం చక్కెర,
తేనె, కరక్కాయలు, తిప్పలీగ, కలి, మాదీఫలం, మువగ, కానుగ,
నూరేడువేళ్ళు యివి వాంతిహరమునకు అనుపానాలు.

—: ఎక్కిశృకు అనుపానాలు :—

శ్లో యష్టికురీరసలిలం భస్మ మాయూరపింఛకమ్ ।

గేహంధ్రమకీకస్య హ్యౌశి మార్గస్య బీజకమ్ ।

719

హిక్కారోగేననుపానార్థం దేయాని ససితామధు ।

720

టీ. అతిమధురం ఎండ్రకాయ గుంటలోని నీళ్లు, నెమలి రెక్కలమిసి,
తుమ్మదగూడు. పుత్తరేణివిత్తులు, చక్కెర, తేనె యివి ఎక్కిశృకు
అనుపానాలు.

—: నీరుదిగేందుకు :—

దోసవిత్తలు, మంచి జీలకఱ్ఱ వీనిని మెత్తగానూరి చక్కెరతో
యిచ్చిన నీరుదిగును.

—: వాంతి అగుటకు :—

వాక్కుడుపండ్లు 2 నూరి, తేనెతోకలుపుకొని తాగిన పాంతులు
మానును. చల్ల వంటకం పథ్యం, పేపటకాయలరసం, నెయ్యిన్ని, సరిగా
తాచి యిండుక తాగిన వాంతి అగును. వ్రంగపండ్లు కలితోనూరి త్రాగిన
వాంతి అవును.

—: వాంతి నిలుచుటకు :—

జలకట్ట మాడయెత్తునూరి త్రాగిన వాంతి మానును.

—: వాంతి అగుటకు :—

నేలతాటిగడ్డ చూర్ణం, రెండు మాడలయెత్తు, పుత్తరేణిఆకురసాన కలిపితాగిన వాంతి అవును.

—: వాంతిమానుటకు :—

తుమ్మిలకు నన్యంచేసిన వాంతిమానును.

—: మేహచూర్ణం :—

శ్లో. నాకలీబీజమాదాయ రంభాతోయేన భావయేత్ ।

పుదుంబరస్యాష్టాంగస్య థాత్ర్యాశ్చ స్వరసేనచ ॥ 721

కుమార్యా గోతురస్యైవ గాదూఛ్యాశ్చరసేన చ ।

శతావర్యాశ్చ తోయేన భావయేచ్చ యథాక్రమమ్ ॥ 722

సూర్యతాపే విశోష్యైతత్ శ్లక్షుచూర్ణం తు కారయేత్ ।

మధుమేహం నిహం త్యాశు మూత్ర రోగం తదైవచ ॥ 723

అశ్మిరీం మూత్ర కృచ్ఛం చ సోమరోగం తదైవచ ।

కామిలాం చ ప్రమేహం చ పిత్తం చాపి వినాశయేత్ ॥ 724

—: మేహాలకు ఆముదము :—

దొండాకు, పొన్నగంటికు, నరస్వలికు, చెడుప్పడి, అనరంగి శీరిదిలకొడి, అరకంపట్టె, అత్తిపట్టె, వగరురసం పడి ౧, కాచితాయ, కాపత్రి, మాచితాయ, కర్కాటకశృంగి, శంబుగమెట్టు, కండలిపులి, చిరునాగిపూ, కురాసానివోమం, ఏల వగకు పలం ౪, పాలు కడి ౧, కలకండ పలం ౪, అముడం శే ౩, నూనె శే ౩, సుపక్వంగా కాచుకొని పూటక ౨ వరా వత్తిక యిచ్చిన మేహవ్రణం, గ్రింథ మేహశులు

మేహపూరణ, తీటలు, వ్రణాలు, చీము, మేహం, ప్రమేహాలు
మానును.

—: వాయువుకు :—

గోధుమలు పలం ౨, కడుంగురువైవర్ణ్యలియ్యం ప ౨, వుష్ణి
వేల్లు చూర్ణం పలం ౨, కేముగడ్డచూర్ణం పలం ౨, పరంగి ప ౨, వోమం,
ప ౨, జనపచిత్తులు ప ౨, మిరియాలు ప ౨, అంతాకూర్పుకొని, చూర్ణం
చేసుకొని తిరిగి కల్లితెచ్చికోట్టి (కడకడకోట్టి) కుండలోవేసి నీళ్లుపోసి,
కషాయంగా ఆకషాయం పోలి చూర్ణంకలిపి, అకుండలోను, పిట్టుగా పెట్టి
తీసుకొనేది, పిట్టుయెండపెట్టి చూర్ణంచేసుకొని జీడిగింజలు శే ౧, శుద్ధి
చేసినది బుట్టబెల్లం శే ౨, ముందర చూర్ణం శే ౧, అంతా లేవ్యం
చేసుకొని వాతరోగాలకు వుప్పులేనిపథ్యం వుండవచ్చును. ఉష్ణవేయించి
కూర్చుకోవచ్చును సకలవాయువులు తీరును.

—: మహాచందనాది తైలము :—

చిల్వవేరు, చిట్టాముట్టివేరు, పేరాముట్టివేరు, తెరుకాంచూరివేరు
నెలక్కుముళంవేరు, నెరిండిర వేరు, పెళ్లెచ్చారణవేరు, తూతువళివేరు,
నేలపుళికివేరు, వట్టివేరు, వలామిచ్చువేరు, కోరైక్కిళంగు, తల్లీముట్టా
క్కెళంగు, నెలప్పునైక్కెళంగు ముళ్ళయెలవంచేరు, తెరుక్కిరెవేరు, విష్ణు
త్రాంతం, శండరక్కొడి, కత్తాళి, నల్లిముల్లి, ముండ్ల వంకాయవేరు
ఆవారెసమాలం, ఆతంపైవేరు, తెంగుళి నీరుక్కెళంగు, అముక్రాక్కె
ళంగు, నన్నారివేరు, నెబ్బిపైపూండు, శుడుక్కారెవేరు, పొన్నగంటి,
ముసిముసిక్కె, తొండాకు, బ్రాహ్మి పురియారె, నెంజివేరు, యెళనీరు,
గుంటగలిజేరు, పాలు శే ౬, నిమ్మపండ్లు ౧౦, నార్తంపలం ౨౦,
అంతు ౧ టికి శేరుక్కు నూనె శే ౧౬, కలిపి, అతిమధురం, కోవ్వం, జీరకం
పెద్దజీలకఱ్ఱ, వాయువిడంగం, మిరియాలు, కస్తూరి, కొత్తమిల్లి, పసుపు,
గన్నేలవంగపత్తి, తాళిపత్రి, తాడామండి, తగరం, తెరునాగప్పు, జీవ
చాదు, నాగనా, శంఖశిమిట్ట, పులంకెళంగు, పొర్రాణి, వోమం

కిరుయోగంపట్టె, పూంచాలిపట్టె, ముద్రించవలం, శాతిక్కాయె, లవం గము, ఏలం, జాతిపత్రి, అతివిడయం, కటుకరోహిణి, మంజిష్ఠ సిర్త రత్నై, మ్రానుపసుపు, వగకు పం పచ్చకర్పూరం, కంకుమపువ్వు, గోరోచరం, పురుగుశట్టం, వగకు పం.

—: మేహవాయువులకు తైలము :—

* కుతిరెనాలికోడి, శంగంపేరు, పెరప్పంకెళంగు, యెరుక్కంపేరు, వేప్పంపట్టె, శారజవేరు, శిత్తాముట్టివేరు, శంగత్తానిపట్టె, శడబ్బివేరు, కొట్టివేరు, వెల్లడుక్కవేరు, సమూలం వగకువలం గం, నీళ్లుతూములు నాలుగుపోసి నాలుగోవంతుమిగులు పాలుకాది కషాయంకుండలోపోసేది, గుంటగలివేరు అకురసం, చెరుప్పడి, తిరుతాళే మొడక్కత్తాన్ పడి గ, పుత్తామణి పడి గ, కుప్పంటాకురసం పడి గ, మేకపంచితం పడి 3, పాలు పడి 3, గోమూత్రం పడి 3, పాలు పడి 3, చతిరకల్లి పాలు పడి 3, తిరుకకల్లి పాలు పడి 3, తిల్లంపాలు పడి 3, కషాయ ముపోసేది, వేపనూనె శేర, పెంకాయనూనె శేర, కల్కం, తాళిస పత్రి, వస, వలంబిరికాయ, మ్రానుపసుపు, వాయువిడంగం, కస్తూరి పసుపు, సాంబ్రాణి, విళాదిచ్చంపేరు, కర్కాటకశృంగి, శంబుగమొట్టు, అరత్నై, హరేబకం, శవర్ణికోలి, చవ్యం, దేవతారం, వట్టివేరు, అతి మధురం, కోష్ఠం, అక్రాకారం, శాతిక్కాయె, క్రాంబు, ఏలం, శత కుప్పె, మెళగు, శరకం, పెరుండీరకం, కాదుముగ అరిసి, జంగాలవచ్చె, వగకు పలం గ, అన్ని నిమ్మపండ్ల రసముతోనూరి, ఇయ్యవలెను, సైంధ వలగము, పెల్లుప్పు, చవుకారం వగకు పం, పొడిచేసియ్యవలెను. కల్కం తోకూడా కూర్చి పోషముగాతైలము తయారుగావించి పడియకట్టి దించేది. సాంబ్రాణిపోరతి కర్పూరం, పచ్చకర్పూరం, పొడిచేసికల్లి ఖాన్య పుటాన గాడి దిసాలువుంచి పూటకు వరా గి యిచ్చేది. శరీరమునకు లేపనముచేయునది వాయువులు మానును పథ్యంగావుండవలెను. పాలు నెయ్యి కూర్చుకొనేది.

* దోషగుణ శేష్ట చాంతకు అరవభాగంలో నెచ్చువి.

— చింతామణిమాత్ర : —

- శ్లో. రసం వజ్రం హేమతారం తామ్రం తీక్ష్ణాభ్రకంమతమ్ ।
గంధకం మాత్రికం శంఖం ప్రవాళం చ మనశ్శిలా । 725
- శోధితం చ సమం సర్వం సప్తాహం భావయేద్వృధమ్ ।
చిత్రమూలకహయేణ భావనాచైక వింశతిః । 726
- నిర్గుండి నూరణద్రావైః భానుదుగ్ధే దినత్రయమ్ ।
అనేన పూరయేత్సమ్యక్ప్రవర్ణవరాటకాః । 727
- టంకణం రవిదుగ్ధేన విష్ణ్వై తాపాంముఖే లిపేత్ ।
దద్ధ్యాభాండముఖేపశ్చాత్సంగశీతం విచూర్ణయేత్ 728
- జంబీరైర్మాతృకులుంగామై స్పృశ్యవారం విభావయేత్ ।
సూక్ష్మచూర్ణం తతః కృత్వా చూర్ణపాదాంశ్ టంకణమ్ 729
- టంకణాంశం వత్సనాభం తత్సమం ముచంక్షిపేత్ ।
లవంగం నాగరం పథ్యా కణా జాతీఫలం పృథక్ 730
- ప్రత్యేకం వత్సనాభస్యపాదాంశం చూర్ణితం క్షిపేత్ ।
మాతృకులుంగద్రవైస్సర్వం సర్వమేతచ్చ లోడయేత్ 731
- చతుర్గుంజుతంబాదేత్ కణాక్షౌద్రం లిహేదను ।
క్షౌద్రం వనార్ద్రకద్రావైః శుంఠీపథ్యా రసేనవా 732
- అనునానవిశేషేణ సర్వరోగప్రశాంతయే ।
వహ్నిం వివర్ణయేత్సమ్యక్బలం చ కుడులే నృణామ్ 733
- వీర్యం వర్ధయతే విషం శుభ్రవారతే దార్ద్ర్యం నిధత్రే తనోః ।
అభ్యాసేన నిహంతి మృత్యుఫలితం పుష్టిప్రదత్రే నృణామ్ ।
కాసం కృంతయతే కషయం కుషయతే కాసం చ నిష్కాసయేత్ 734
- వాతాన్నిద్రధి శూల పాండు గ్రహణీ రక్తాతిసారానయేత్ ।
శుభ్రాన్లిహే జలోదరాశ్మరి రుజాం శోఢం చ గుల్మం జయేత్ 735

ఏతాన్కృత్యభగంధరజ్ఞు గదానర్కాంసీకృత్యాన్వితాః ।
సాధ్యాసాధ్యుజానిమాంతి సహసాత్మైలోక్య చింతామణిః । 786

వ్యా. రసం వజ్రం హేమతారం తామ్రం తీక్షణభకం చేతి సర్వం
మృతమితి. సరసాది సప్తద్రవ్యాణి మృతాన్యేవ యోజయేది
త్యర్థః. గంధకం మాత్రికం శంఖం ప్రవాళం తాళకం శిలా చేతిగం
ధాదివట్రం, శోధితమిత్యనేన తత్తత్సకరణోదిత ద్రవ్యైః శోధిత
మిత్యర్థః సర్వం సమాంశాని కృత్యా చిత్రమూలకమాయేనతిశేదిత్
ద్రవ్యాచ్ఛతుర్గుణం జలం దత్వా అష్టావశేషిత మిత్యాగమసిద్ధేన
చిత్రమూల కమాయేణ సప్తాహంమర్దయేదితి నిర్గుండీకసేన సప్తదిశం
నిరంతరం మర్దయేత్ తత్తైవనూరణ కండ స్వరసే నాపి సప్తవాం
మర్దయేత్ దృఢశబ్దేన శంఖప్రవాళాది కఠినద్రవ్యాణాం ద్రవత్వ
ప్రాప్తి పర్యంతం మర్దియేదిత్యర్థః. భానుభుగ్ధేన అర్కశ్చిరేణాది
త్రయం త్రిదివా మర్దయేత్. తతః సర్వమావధంవిశోమ్య చూర్ణం
కుర్యాత్. పీతవర్ణవరాటికాః అనేనమర్దితౌషధేన సమ్యక్కుశల త్వేన
పూరయేన్నిక్షిపేత్ పీతవర్ణవరాటికా ఇత్యత్ర, కథంచోక్తం, పీతా
లూగ్గంధిలా, పుష్పేద్ద్వివృత్త వరాటికాః, సార్ధనిమ్బ భరాశ్రేష్ఠాః
నిమ్బభారాచ మధ్యమా, పాణోననిమ్బ భారాచ కనిష్ఠాపరిక్షిరీరా
ఢతి శాస్త్రసిద్ధ వరాటికానా మంతః సమ్యక్పూరయేత్ రవిమగ్ధేన
టంకణం పిష్ట్యై అర్కశ్చిర పేషిత టంకణ పిష్టేన తాసాం వరాటికా
నాం ముఖంముఖరంధ్రాహ్వరయేత్. ఆచ్ఛాదయేత్ భండపరిమిత
మృగ్మయప్రాత్రే తాః క్రమేణ ప్రస్త్రోయ భండముఖంబుద్ధ్యా వస్త్ర
మృత్తిక యాదృఢం సంధిబంధం విధాయ వచేత్ దుద్ధ్యా పుటలమణ
మహతభావోక్తం అనుక్తపుటమానేతు ప్రమాణంబౌషధస్యచ వసో
పలానాం ఫాల్యంచదృష్ట్యై కుర్యాత్ పుటంబుద్ధైః ఇత్యాదిశాస్త్ర భా
నేనపుటంబుర్యాత్ సాంగ శైత్యం, సాంగశీతలం కృత్యా విచూర్ణం కా
రయేదిత్యర్థః తథాచగ్రంథః యదుక్తం రసయోగేషు వరాట్యంతస్థిత

రసంపుటం కుర్యాద్భిషక్ తం చ వరాటిభిశ్చయోజయేత్ * ఇత్యాది
జ్ఞాత్వా చూర్ణం తుల్యం చూర్ణసమానం మృతసూతం మృతసూత
యోగేనధస్త్రికృత సూతం యోజయేత్ సూతపాదం సూతే చతుర్థాం
శం వైక్రంతం నిక్షిప్తయథా విధి విచూర్ణయేత్, వైక్రంతసూత
పాదిక మిశ్యేతద్వాక్య పతనాద్వైక్రంతం మృతసూతచతుర్థాం
శమేవ వతుపూర్వరసస్యాపీతి, నను కథం పుటానంతరయోజ తోషధ
ప్రమాణం తత్ర తత్పదాంశం తత్తుమమిత్యాది క్రమాలంకారః
ఏతత్ శిగుమూలద్రవైః సప్తాహంభావయేత్ చిత్రమూలకమయేణ
ఏకవింశతిభావనాం కుర్యాత్ ఆర్ద్రకస్యరసేన ప్తభావనాః కుర్యాత్
ఆర్ద్రకరసేః విజయారసైశ్చ భావనాత్రియం కుర్యాత్ * జంబీరైః
జంబీరసీరైః మాతులుంగరసైశ్చాపేతత్రైత్యేకతః సప్త వారం
విభావయేత్ తతోనంతరం నూత్నచూర్ణం కృత్వా పాదాంశం
చూర్ణాచ్చతుర్థాంశం టంకణ టంకణ సమం వత్సనాథం వత్సనాథ
సమం మఱిచం చ నిశ్చేపేత్ లవంగం లవంగపుత్రం లవంగత్వక్ నాగ
రం పథ్యాచేతిప్రత్యేకతో వత్సనాథస్య చతుర్థాంశం తస్మిన్ మేళ
యేత్ సమావృత్తా ఘనా స్పిగ్ధా గుర్వీమజ్జతి చాపుచ కర్షప్రమాణా
సాశ్రేష్ఠా పథ్యా స్యాద్ధుణవ త్రరా ఇత్యాది శాస్త్రసిద్ధి, హాతకేం గృ
హ్ణీయాత్ తతో భావనానంతరం నూత్నచూర్ణం కుర్యాత్ తదా
షధం చతుర్థంబామితం కణాక్షాద్రేస్సహలిపేత్.

—: రసభావనా: —

శ్లో, కుర్యా పారద గంధకౌ మధుకరం కుర్యాంశ తుల్యం తయోః ।

ఖల్వే హంసవతీరస్సర్దివయోగం సమ్మర్దయే తద్వృషమ్ । 787

కృత్వా కాచ ఘటేవతీ కృతవతీ శీతాంతు శుల్పేన తత్ ।

బద్ధాన్యం చ సమం తతోగుళిమితం శ్వేతం మృనావేష్టితం । 788

* ఇచటభండి * ఇంతరమ మూల శ్లోకమునలేను,

భాండేనాలుకయా త్రిభాగ భరితే షిప్త్యాషి పేద్యలుకామ్ ।
భాండస్యం చ నిరుధ్య వానరయుగం గాఢాగ్నిముద్దీపయేత్ ॥ 789

ఉత్తార్య స్వశరీరశీతలమతో వేదాంశ తుల్యామృతమ్ ।
తుల్యత్వేషమరీ చ చూర్ణ నికరై స్సంయోజ్యగుంజామృతమ్ ॥ 740

దేయం నాగలతాదర్ధ సహితం నేవేత్ సదా భాండనాన్ ।
గ్రీమానగ్నితుమారణో రసవరో నిశ్చేషరోగాపహః ॥ 741

త్వాన కాన కఫ పాండు కామిలాం శూల గుల్మ వమిరోగగుంకులామ్ ।
సన్నిపాతమతిదారుణ్యరాన్ హంతి హంతి రసభూషణిక్షణాత్ ॥ 742

వ్యా. తుల్యావితీ పాతనాద్విత్రయ శోధిత రసస్య భాగిణః ప్రయోక్తవ్యః. దుగ్ధేన శోధితస్య ఆప్లుసారాఖ్య గంధకస్యభాగః రసేవసమః ప్రయోక్తవ్యః. మధుగరమితి అత్ర మధుశ బ్దేన స్వస్థిమూషిక ముచ్యతే తత్కథం 'మూర్తాండం మధు భాతుశ్చ శిఖరీ హేమ మాషి కమితి' రసవై శేషిక నిఘంటువచనాత్. గరశ బ్దేన వత్సనాథస్య వివక్షితతయావ మధుగరయోర్భాగః పారద గంధయోః తుర్యాంశ తుల్యం తయోః చతుర్థాంశ సమభాగత్వేన ప్రయోక్తవ్య మితి శేషించిన్నితం. తన్నసంఘటతే మధుగరశ బ్దేనవత్సనాథ మాత్రస్య వివక్షితత్వాత్. "గరశోగ్రం శల్యనాథం మధురం చామృతం వివం ఉగ్రం మహావధంప్రోక్తం మధుర్మధుగరం స్మృతి"మితి రసవై శేషిక నిఘంటువచనాత్" మూషికస్య బహుళః పండితైః ప్రయుక్తత్వాత్ వత్సనాథ ఏక ఏవోపయుజ్యతే వైద్యైః వత్సనాథ స్వరస గంధకయోః తుర్యాంశం పాద భాగయుక్తం తత్సమమిత్యర్థః సమభాగః ప్రయోక్తవ్యః అత్ర కీదృశోవత్సనాథః ప్రయోక్తవ్యః ఇత్యుక్తే, తల్లక్షణముచ్యతే మారణే కృష్ణవర్ణం స్వాద్రక్తస్తు రస మర్దనే వీరవర్ణం శుద్రకార్యేశ్వర వర్ణం రసాయనే (రసవిశేష

నిఘంటుఁ) అత్ర మారణస్య ప్రకృతత్వేన కృష్ణవర్ణం వత్సనాథం ప్రయోక్తవ్యం. అతః పారద గంధక మధుగరాణి త్రీశ్యేవభిన్నే వివిక్ష్య సమూలం హంసపాది రసేన దినద్వయం మర్దయేత్ హంస పాది రసస్య ప్రమాణముచ్యతే “ద్రవేణద్రవ తాద్రవ్యంపంజీభూత్వా ద్రవతాం వ్రతేత్ తావత్ప్రమాణం నిర్దిష్టం భిష్కృత్సావనావిధా” విధి తావన్నాత్రేనైవ భావనా మర్దనం కుర్యాదిత్యర్థః అత్యంతవేషణంన కర్తవ్య మిత్యర్థః తదాపథం శీతాంశు శుభ్రేన సమభాగేన నేపాళాఖ్య తామ్రస్యభస్మనా మిళితం కృత్వా వటికృత్య గుంజా మాత్రం గుటికాయాపం విధాయఛాయా శోషణం కృత్వాకాచఘటా కాచపాత్రే త్రిభాగపర్యంతం పూర్ణస్య పాద మాత్రావశేషితం యథాతథా పూరయేదిత్యర్థః శీతాంశుశుభ్రేనరస సమభాగేన నేపాళాఖ్య తామ్రభస్మనా అత్ర కేచిత్ రసభాగం తామ్రశకలం చ కాచపాత్రే బౌద్ధగుటికాభిన్నహ నిక్షేప్యాణితి వదంతి తన్ననంగచ్ఛతి. గుటికాభిః అమాలితతామ్ర శకలసంయోగ మాత్రేణ నిర్వీర్య త్వాత్ ఉక్తప్రకారేణ తామ్రభస్మ సంయోగేన అధికగుణత్వాత్ భస్మేనైవ భవితవ్యం తత్రైవబహు ప్రయోగాశ్చ అస్య దుష్ట్యా కాచపాత్రం గుటికాయాపం విధాయ ముఖం విధాయ తతఃపరంసమం తతః పరిమితః ఆంగులిమితోచ్ఛేదం ఆంగులికా ప్రమాణంమృదా మృత్రిక్తయా ఆవేష్ట్య ఆచ్ఛాదనం కీడ్వకమిక్ష్వత్తే తల్లక్షణము చ్యతే “త్రిభాగవాలుకాయతా మృతన్నీ శ్వేతాఽఽగ్రాసితా సంధి బంధన కర్మసు క్రేష్ఠ మధ్యాధమక్రమాత్” తస్మాత్ శ్వేత మృత్రి కయా కాచపాత్రస్య ఆచ్ఛాదనం కర్తవ్యమిత్యర్థః త్రిపాదమాత్రం వాలుకయా సంపూర్ణ కాచపాపీనిక్షిప్య తదుపరి ఆవశేష్టంపాదాం శంఘ్రువఃవాలుకాభిః పూరియిత్వా భాండముఖం శరావేణ విధాయ సంధిబంధనం కృత్వా ఇతి. బౌద్ధస్య వాలుకాప్రమాణమానా “పంచాశద్బిల్వ సికతాపూరితే చ ఘటాంతరే రసాదిముష్ణిం విపచేత్.”

—: వాలుకామానముచ్యుతే :—

ఏవంసికతాధిశ్ఠ్యేన కౌషధాధిక్యమాహ్యం అత్రభాండకీర్షుశ
మిత్యుక్తే తల్లక్షణముచ్యుతే భాండే వితస్తిగంభీరే వాలుకా సుప్రతిష్ఠ
వచనేన ద్వాదశాంగుళ పరిమిత కలశమేవాత్ర వివక్షితమ్. ద్వాదశాం
గుళస్య లక్షణం యావన్నాత్ర మావధం క్రియతే తావన్నాత్రోదిత
వాలుకా పూర్ణేన యోగ్యకలశో వివక్షితః.

—: అత్ర రససూత్రస్థానే వాలుకా లక్షణముచ్యుతే :—

శ్లో. శ్వేతరక్తా చ కృష్ణా చ వాలుకా సాప్రకీర్తితా ।

ఆద్యా క్రీష్ణా భవేద్రక్తా మధ్యమా వతా ॥ 748

నరిత్సరోహృదిభవాం చోత్తమం మధ్యమా ధమమ్ ।

కాలితండులవత్ స్థూలాంసికతాం సహపాచనే । 744

ఇతి పూర్వోక్త లక్షణయైక్తా వాలుకాపూర్ణభాండే వాగర
యుగం దివద్యయం అహోరాత్రం గాఢాగ్నినాచోద్దివయేత్.

—: గాఢాగ్ని లక్షణమాహ :—

శ్లో. త్రిశమి దీపికావహ్నిః చతుర్థంకమలాగ్నినా ।

పంచమం గాఢమిత్యేవమేతద్ వహ్నిత్రయం స్మృతమ్ । 745

ఇతిరసాదికవచనాత్ పంచసమిదగ్నినా ॥ 746

సమిల్లక్షణమాహ ఆర్ద్రత్వకీ-టదష్టాదీ- వల్లింశ్చవివర్జయేత్ ।

ఆర్ద్రత్వగ్వల్లి తుతరహిత శమిల్లక్షణాని ప్రవక్ష్యే ।

స్థూల్యం ప్రకోష ప్రమితం (?) మానతోఽరన్నిమాత్రమ్ । 747

ఏతత్ప్రేక్షం రసానాం ముగలపరిమితమ్ ।

స్నేహవేపాదిపాకే తస్మాత్కూరిస్య యుక్తాభిరతరు

.....మఃఖా! దారుమాత్రం చ యుంజ్యేత్ । 748

శ్లో. ఉత్తమంతాప్త మిత్యేతద్ధిరాసనంభవమ్ ।

అథవా సురవృక్షస్య విత స్తిద్వయ దీర్ఘకమ్ ॥

749

స్థాబ్యంత్రకోష్ఠమాత్రం తుశ్రేష్ఠం నూతేంద్రపాచనే ।

ఇతి లక్షణవచనాత్ ఖదిరాసన సంభవ సురవృక్ష సంభవాన్ ప్రకోష్ఠమాత్ర పరిమాణాన్ విత స్తద్వయ దీర్ఘాన్ వాసరయుగం, గాఢాగ్నింసముద్దీపయేదిత్యుక్తి బౌద్ధధర్మమాణస్య ఏకపలమాత్రామితస్యదివ సద్వయ వచనే అతిపాకాగోషేణ నిర్వీర్యస్యాత్. అనేనపలమానస్య బౌద్ధ ధన్యదివసద్వయ వచనే అపకృతయా నిర్వీర్యం స్యాత్ తస్మాన్సంధంవ్య వస్థారహిత త్వేన దివసద్వయవచనం నసంఘట్టతే ఇత్యాకంక్య పరిచారి.

శ్లో. సర్వేషు రసయోగేషు పాకకాలమిహోచ్యతే ।

పలస్యయామమాత్రంతు పాకస్యాద్భివళాంమతమ్ ॥

750

ఇతి రసార్ణవవచనేన రసగంధకాది సర్వద్రవ్య యుక్తస్య బౌద్ధ ధన్య ఏకపలమాత్రా పరిమితస్య ఏకయామసులమితి కాలమాత్రా వివక్షితేతి భావః. తదేవరసయోగేషు పూర్వేచరితత్వాత్ తేనవత్సనా భసామ్యం మరీచచూర్ణా మితిభావః.

—: అత్రసమ్యుతమాహ :—

శ్లో. చూడ్తే స్నేహముఖప్రయోగ పరిత ద్రవ్యేష్వనేకేషుచ ।

ద్విత్రి ప్రథ పలాదిమాన విషయే ప్రోక్తేషు తేష్వంతరా ।

751

తేత్రా (?) దర్శిత మానమేకమధివా తుల్యస్తలే సంభవేత్ ।

తత్పూర్వాపద తుల్యతాస్యవిహితా సర్వస్యకా న్నవా ? ॥

752

ఇతి కల్పభూషణేస్యార్థః.....ముఖప్రయోగపరిత ద్రవ్యేషు చూర్ణ, తైల, ఘృత, లేవ్య, రస, గంధకాది ప్రయోగక్రమా

క్షేమ కౌషధేమ అనేక్షేమ ద్విప్రస్థ త్రిప్రస్థ ఏకప్రస్థ పలాదిమాన విష
యేమ అద్రి మేవౌషధం ద్విప్రస్థప్రమాణం ఏవంత్రిప్రస్థ ప్రమా
ణం ఏకం పుప్రమాణం కర్ణమానమిత్వేవమాదిప్రమాణ విష
యేమ అనుక్షేమ క్రమ పరితోక్ష చూర్ణాదిమలేహ్యే చ ఏకస్యద్రవ్య
స్యమానం అనుక్రమితచేత్ పూర్వద్రవ్యస్య సమం దేయయిత్యుక్తమ్ సన్ని
హితత్వేన స్వపూర్వపరిశీతస్య ద్రవ్యస్య అనుక్తి ప్రమాణద్రవ్యస్య
తుల్యతాసమభాగతాభవతీత్యర్థః కైశ్చిత్ శీత మరిచక బైన శిగుదీజం వివ
క్షీతం తదేవప్రయోక్తవ్య మితీకేదిత్ ఆకరగ్రంథ సంప్రదాయేన మరిచ
చూర్ణ స్వేన బహుప్రయోగ దృష్టత్వాత్ మరీచ చూర్ణ మేవాత్ర
వివక్షితమిత్యర్థః ఏతత్పూర్వోక్త మాషధం వత్సనాథ మరిచ చూర్ణాఖ్యం
సహమర్దయిత్యాగుంజామాత్ర గుళికాకృత్వా నాగవల్లీ రసాదినా
తత్తద్రోగ గుణానుసానేన చ తదౌషధం దేయమ్ రోగాణాం శ్వయధ్యా
దీనాంశమం కుర్యాత్ ఆరోగ్యం భవతి.

—: పూర్ణ చంద్రోదయము :—

శ్లో. పలంమృదు స్పృగ్విదళం రసేంద్రం పలాప్తకం షోడశగంధకస్య ।

శోణైస్సుకారాసభవ ప్రమానై స్సర్వం విమర్శ్యాథకుమారికాద్భిః ॥

తత్కాచకుంభేనిహితం విగాఢే మృత్పర్వతీభిర్దివసత్రయంచ ।

పంచేత్క్రమాగ్నాసికతాఖ్యయంత్రైతతోరజః పల్లవరాగంమ్యమ్॥754

సావర్ణమేతత్సకలామయఘ్నం సర్వేషు యోగేషుచ..... ।

నిగృహ్యచైతచ్చ పలంపలంచ చత్వారికదూపరజస్తథైవ ॥ 755

జాతీఫలం చోషణ మింద్రపుష్పం కస్తూరికా ఇహశాణమీకమ్ ।

చంద్రోదయోయం కథితోన్య మాషోభ్యుక్తోహి వల్లీదళమధ్యవర్తి ॥

మదోత్కటానాం ప్రమదాశతానాం గర్వాధికత్వం శ్లథయత్కాండః ।

సృతం ఘోభాతమతీవ దుగ్ధం మృదూచి మాంసాని సమండశాని॥757

నవాన్న పిష్టాని భవంతిపథ్యా న్యానందదాయీ వ్యపరాశిచాత్ర !
 వలీపలితనాశనః తనుభృతాం వయస్సంభవస్సమస్తగద ఖండనః
 ప్రబలరోగ పంచాననః ॥ 758

గృహేపి గుహాభూపతిర్భవతి యస్యచంద్రోదయః
 సుపంచళరదద్వితో మృగదృశాం భవేద్వల్లభః ॥

రతికాలే రతాంతేవా నేవితవ్యోరసోత్తమః ।
 మానవోనిం కరోత్యేష ప్రమదానాం సునిశ్చితమ్ ।
 కృత్రిమం స్థావరం చైవం బంగమం చాపి యద్విషమ్ ।
 నవితారాయ భవతి సాధకేంద్రస్య వత్సరాత్ ॥ 759

యథా మృత్యుంజయాభ్యాసాస్పృత్యం జయతి దేహినామ్ ।
 తథాయం సాధకేంద్రస్య జరా మరణ నాశనః ।
 ఇంద్రపుష్పం లవంగంన్యతాక్రాంతాన కుసుమ ద్రవమ్ ।
 తంత్రాంతరే ప్రసిద్ధోయం ముకరధ్వజ నామతః ॥ 760

—: యోగాంతరము :—

శ్లో. వర్ణోత్తమఃస్య స్వర్ణస్య పత్రాశివమృదూనిచ ।
 రసో గంధకమాద్ధాగా (!) కల్పనేకాప్తపోడతా ॥ 761

భాగానాం పంచ వింశానాం మేళనం చాత్ర కథ్యతే ।
 అదౌ సహస్వర్ణపత్రైర్నర్దయిత్వా రసం దృఢమ్ ॥ 762

పానఃపున్యేన లిప్తాయాంసుశుభాయాం సమంతతః ।
 కాచకుప్త్యం మహత్కృత్యంచ..... ॥ 763

లేససంయుతాయాం చ నిక్షిపేత్సర్వ మాషధమ్ ।
 లేఖ సామాణ ఖండేన తత్కృచ పటకేనవా ॥ 764

తత్కూపితాముఖం దుధ్వా సమ్యక్స్పటిక మృల్కయా ।
 విష్వక్సేవం హరిం శాస్త్రం పూజయేద్విష్ణు శాంతయే ॥ 765

త్రిదిసంవాలుకాయంత్రే క్రమాత్తద్వధవహ్నినా ।
 విపాచ్య దినమేకం తు తూష్టిం కృత్వా బలిక్రియామ్ ॥ 766

కృత్వా కూపీం సుశీతాం చ గృహ్నియా దావధం శుభమ్ ।
 పూర్ణచంద్రోదయాఖ్యంహి రసం సంగృహ్య యత్నతః ॥ 767

లవంగ కర్పూరక మాగధీనాం జాతీఫలైః సహమాషమాత్రమ్ ।
 కస్తూరికాయా ఇహ శాణ్యు క్తంగంజాప్రమాణేనసచూర్ణితే ॥ 768

సేవేత తాబూలదళాంతరస్థం సాయంతనే కాల ఇదం ప్రశస్తమ్ ।
 శాల్యన్నభుక్ పయసా ఘృతేన స్వాదూని భక్ష్యాని లఘూనిచాత్ర ॥

గోధూమ మోషప్రభృతీని పథ్యంశీతాంబు కాశ్మీరసుగంధిసారాః ।
 విసర్జయేత్సర్వవత్తైల శుష్కశాకాస్లు ముష్టం కిటుమాంసభేదాన్ ॥

మృష్టాన్న సానాది పదార్థ సేవా తీవ్రాధ్వ యానవ్యవసానిచైవ ।
 రతిప్రసంగే విగతక్రమస్స్యాదవ్యంత సంతృప్తమనా ప్రగల్భః ॥ 771

మదోన్నతానాం ప్రమదాశతానాం దర్పంచ లజ్జాం లభతే హితాశీ ।
 సనీరుజః సర్వముపైతిచాయః సంవత్సరం తస్యరసస్య సేవా ।
 ఇతిరితం సర్వరసాగ్రగణ్యం లోకోపకారాయ మహేశ్వరేణ ॥ 772

—: రాజమృగాంకమ్ (క్షయమృగాంకరసము) :—

శ్లో. రసభస్మ త్రయోభాగా భాగైకం హి సుభస్మకమ్ ।
 మృతతామ్రస్యభాగైకం శిలాగంధక తాళకమ్ ॥ 773

ప్రత్యేకం చ ద్విత్రిభాగం న్యాదేకృత్య విచూర్ణయేత్ ।
 వరాటం పూరయేత్తేన హ్యజాక్షిరేణ టంకణమ్ ॥ 774

పిష్ట్యా తేన ముఖం దధ్యా మృద్భాంజే తస్మిరోధయేత్ ।
 శుష్కే గజపుటపాచ్యం సాంగశీతల ముద్ధరేత్ ॥ 775

రసోరాజమృగాంకోయం చతుర్ధంబః క్షయాపహః ।
 దశపిష్టలికాః క్షౌద్రే మరీచైకోనవింశతిః ॥ 776

సఘృతే దావయేత్ పథ్యం రాజయక్ష్మ ప్రశాంభయే ।

టీ. రసభస్మం ప. 3, స్వర్ణభస్మం ప. ౧, విండిభస్మం ప. ౧, ముత్యాల
భస్మం ప. ౧, మనశ్శీల ప. ౧, గంధకం ప. ౧, తాళకం ప. ౧
అన్నియు కల్వములోవేసి కలియనూరి గవ్వలలో వుంచి ఆ గవ్వల
పెలిగారమును మేకపాలతోనూరి ముద్దచే నీలుచేసి యెండబెట్టి ఒక
కుండలో పోసి నాలుగు వేళ్ల పొడుగు ఉప్పువేసి అందుమీద యీ
గవ్వలువుంచి పైన వ్రుప్పునుంచి కుండమూలిని శరావముచే మూసి
చీలమన్ను తేసి గజపుటం వేయవలెను. సాంగశీతలమైన పిమ్మట తీసు
కొని ఆగవ్వలుకూడా నూరి పొడిచేసి కరాటములో వుంచి ఓయము
నకు పది పిప్పళ్లున్న పందొమ్మిది మిరియాలున్న గ్రహించి అందులో
నాలుగు, గురిగింజలయెత్తు జౌషధం కూర్చి తేనెపోసి కలిపి లేవ్యాసా
కంగా కలిపి యిచ్చిన గుణమిచ్చును. ఇందుకు పథ్యం ఆవునెయ్యి, పన్న
బియ్యం, లేవంకాయ,

—: రసభస్మము :—

ఊడుగపట్టతెచ్చి కొంచెం నీళ్లుచల్లి కొట్టి రసం తీసుకొనవలెను,
రసం ౨౦ వరాలయెత్తు కల్వంలో వేసి ౧ గూముపూరవలెను. ఈ
క్రమాన ౨౦ దినం నూరి దానిని బిళ్లచేసి యెండించి మూసలో బెట్టి
చీలమన్నుచేసి మొలలోలున గుంటశవ్వి పుటంవేయవలెను. పుడించాలక
పోయిన నల్లగాపోవును, చాలిన అధిక భావశ్యమాను, ఆభస్మం లవం
గాలు, కల్పి పూటకు గూకయెత్తు తేనెతో యిచ్చేది, సకలమైన చాయ
పులు, ఓయభ్యర దోహాలుమానును. ఇచ్చాపథ్యం 2 దినాలు యిచ్చిన
భాతువృద్ధి కలుగును, పాలు, నెయ్యి, విశేషముగా కూర్చుకొనేది సకల
రోగాలకు యియ్యవచ్చును.

—: నల్లనీరభస్మము :—

నల్లనీరం ౨ పలం, పుల్లనీరెరుగులో ౫ మాట్లు కరిగించిపోసేది,
౧ మద్దిపట్టతెచ్చి నీళ్లుపోసికొట్టి రసముగ్రహించి ఆనీళ్లలో మూడు
మాట్లు కరిగించి పోసి కడ్డిగా కరుగు పోసికొని పొడిగా రాచుకొని, నేరేడు

పట్టనూరుకొని ఆపొడికి సరిగ్గా కూర్చి నూరి బిళ్లగాచేసి, నేరేడుపట్టముద్దపైని కవచంబిచ్చి మూరేడు పుటం వేసేది, భస్మమాను, వింకతిమేహాలు కృద్రాలు మొదలై వరోగాలు మానును.

—: అమృత స్రవణసమము :—

రసం, గంధకం, తాళకం, మనశ్శిల, పగడం, ముత్యం, బంగారు రేకు, కటుకరోహిణి, సమాంశాలుగా కూర్చి. మేకపాలతో ర ధూములు లెన్నగా నూరి బిళ్ల చేసి యెండించి పాలికలోపుంచి చీలమన్ను యిచ్చి ముక్కలుమూర పుటం వేసేది. సాంగశీతలాన యెత్తి చూచిన సరిగా వుండును. నకల రోగాలకున్న అనుపాన విశేషాలచేత యిచ్చేది. భూపతి కన్నా అధిక మైనగుణం యిచ్చును.

.....

నాగం పలం ౧, రసం పలం ౧, ద్వంద్వించుకొని కల్పమునవేసి శుద్ధిచేసిన కఫరి పలం ౧, గంధకం ప ర, కూడావేసి అర్కపత్రరసాన ౧౦ దినాలు నూరి బిళ్ల చేసి యెండించి పాలికలోపుంచి చీలమన్నుచేసి కుక్కుట? పుటం వేసేది. దానికిసగం రససింధూరంకూర్చి చిత్రమూలకమాయాన రెండుధూములు నూరి మాత్ర చేసి వ్రంచుకునేది అనుపానవిశేషాలచే యిచ్చేది, జ్వరము నోషాలు, నూరికావాయువులు, చెమటలుపట్టి అన్నితీదను, తెల్లపామాణం, పామాణం ప ౧ గడ్డతెచ్చి పడినున్న పురాణుడు త్రలో నగంవేసి పామాణంగడ్డవుంచి పైన అనగంరాళ్లుపోసి తర్వాత వేడినీళ్లుపోసి దుత్తనికా పోసి మూసి పెట్టేది. మర్నాజాగడ్డయెత్తి లెన్నగా కడిగి కల్వనవుంచి ౫ వరాయెత్తు పుష్పై త్రవిత్తులున్న ౨ వరాయెత్తు తెల్లజల్లేడువేరు పట్టాను వేసి జల్లేడుపాలతో ౨ ధూములునూరి పచ్చపెసలంతి మాత్రలు చేసి వ్రంచుకొని పూటకు ఒకమాత్ర త్రికటుతో యిచ్చిపట్లయితే యెటువంటి శీతజ్వరాలు, చాతుర్థి కాలు మానును. పథ్యం కోయికూర వంకాయ, కందికట్టు, మునగపిండెలు కూర్చేది. ఉప్పు శుద్ధిచేసి కూర్చేది.

—: తిండావాళ సింధూరము :—

తిండావాళం వ గిం, గంధకం వ గం, రసం వ గి, తిండావాళం కొలిమిలో వేసికాచి గోమూత్రాన వేసేది. ఇసుకవలె చేసుకొని ఆ పొడి కలబందరసాన కాటుకవలె నూరి బిళ్లగాకట్టి ప్రమిదలోవుంచి మరి యొక ప్రమిదచేమూసి, శీలమన్నయిచ్చి గజపుటం వేసేది. పుతాలు గి గంధకం వేసి అరపొడి మూడుపలాలు కూర్చి ఆరసాన నూరి మూడుపురా లు వేసేది. గంధకం వేసి, పురాలు గి. వరాయెత్తు, రసం వేసి నూరి వొక పుటం గజపుటం వేసేది. సింధూరం తయారగును. ఇందుకు అనుపానం త్రికటుకం వోమం, జీలకఱ్ఱ, పొడిచేసి రూకయెత్తు తేనెతోయిచ్చిననీరు బిళ్లలు, మహాదరాలు, ఆమగడ్డలు, రక్తగడ్డలు, శ్వాసకాసాలు, గుల్మలు, హృద్రోగాలు, మానును, యిచ్చాపథ్యం.

—: తాళకభస్మము :—

తాళకం శుద్ధిచేసి పలుకులాగతీసి, పుత్తరేణి బూడిద ఒక కుం డలో పడెడుపోసి ముద్దగా అదిమి, దానిపైని, విడకు వేసి అందులో తాళ కం వేసి, దానిపైని తాళకం విడకు మూసి దానిపైన యీ బూడిద పడి పోసి పొయ్యి మీద నుంచి మూడుగూములు మంట వేసిన భస్మమాను. బూడిదమీద పక్వసమయమందు ఇసుకవలె విచ్చును. అదిగమనించి తీసు కొనేది. బియ్యపుగింజంతి యిచ్చేది. శ్వాసకాసాలు, క్షయములు, శోఢ, పాండువులు, మానును. పథ్యం జాగ్రత్తగా వుంచేది. 2 దినాలుయిచ్చేది.

—: ఒడిశ గడ్డలకు :—

చిత్రమాలం పైపట్ట శేరు, నూగులు శేరు ౧,చిత్ర మాలం చూర్ణంచేసి యిదికూడా వేసి కలిపి కలిసే పర్యంతంకొట్టి పదను అయ్యేందుకు నూనెపోసి కలిపి నిత్యం నిమ్మకాయంత సాయంప్రారా: యేడుదినాలు తినిన వాడిశగడ్డలు పగిలి పక్వమవును.అణిగిపోను యిచ్చాపథ్యం పాగాకువాడరాదు.

—: రసభస్మము :—

రసం వరా ౮, బోడసరపాకు రసంతీసి ౮ ఝాములు నూరి వొక్క-
గజపుటం వేసిన భస్మమాను. ఇందున మేహవాయువులు, మేహాలు,
అశీతివాయువులు మానును యిచ్చాపథ్యం. రసంపలంక, పసుపుపొడి పౌ
కరిధూపం ప ౩, యిటికపొడి వ ౨, ముద్దించి ఝాముతర్వాత బట్టలో
వేసి పిసికి బియ్యం నిమ్మపండురసంతో నానవేసి నూరేది. నల్లతులసి,
ఆకురసం పట్టెడు వేసి నూరేది తమలపాకు ఒకటికూడ వేసి నిమ్మపండ్ల
రసంపొసి ఝామునూరేది. తర్వాత మైత్రి గచ్చకాయంత వుండలుచేసి
అన్నివుండలు తేనెలో వేసికలిపి యేడుదినాలు సాయంప్రతః తినేది.
యిందుకు అపథ్యం పొగాకు, వంకాయ, పెద్దగుమ్మడికాయ, ఆవాలు తూ
సిడి మరుపథ్యం ౬ దినాలు అయినతర్వాత స్నానం చేయించవలెను. స్త్రీ
మైథునం సలభైది నాలు కారాదు. నిత్యం చన్నీళ్లుస్నానం చేయించుము
కలింబు. రసకర్పూరం వ ౨, నెయ్యి ర వరాయెత్తు ఝామునూరి చమురు
కునేది. నోటిప్రంజెరపడిన కాచువక్కలు నల్లతుమ్మపట్టను కమాయంకాచి
పుక్కిలించేది. గ్రంథి, వొడికగడ్డలు మేహాలుమానును. ఇది సిద్ధక్రియ.

—: మముఖ పెండిభస్మము :—

పెండిభస్మం, తామ్రభస్మం, పగడభస్మం రసం గంధకం మనశ్శిల,
హరిదళం, కటుకకోహిణి యివి సమాంశాలు కూర్చి మేకపాలునమద్దించి
మూసలో బెట్టి వొకగజపుటం వేసేది సాంగ శీతలమున దించి మృదు
వుగా మద్దించి, రెండు వరిగింజలంత అనుపానములకు, యిచ్చిన వాత
పిత్త శ్లేష్మజ్వరాలు మానును.

—: కమలారసము :—

రసం, అశ్రకం, గంధకం, లోహభస్మం, తామ్రభస్మం, యివి
సమాంశాలుకూర్చి, న్యూ లు రసాన రెండుదినాలుమద్దించి
గుళికలుచేసి యెండించి, గాజుకు పైలో బెట్టి చీలమన్న యిచ్చి
వాలుకాయంత్రాన ఆరుఝాములు వండి సాంగశీతలాన దించి ఆరు

రూములు మర్దించి అనుపాన విశేషాలచేత యిచ్చిన దోషజ్వరాలు సన్నిపాతాలు మానును.

—: పితామహరసము :—

శుద్ధిచేసినరసం నాభి యింగిలీకం కటుకరోహిణి లోహభస్మం తామ్రభస్మం చియ్యపు పొడి హరిదళం యివి సమాంశాలు కూర్చి జిల్లేడువేల్లరసం కషాయాన మృదువుగా మర్దించి గుళికలుజేసి గాజు కుప్పలోపోసి 2 చీలమన్నులుచేసి వాలుకాయంత్రాన మూడురూములు వండి సాంగశీతలానదించి గురిగింజంత మాత్రచేసి అనుపాన విశేషములతో యిచ్చిన సన్నిపాతాలు మానును.

—: భారతీరసము :—

రసం, గంధకం, అగ్రభకం, నాభి, సమాంశాలు కూర్చి బోడ సరపాకు రసాన వొకదినం మర్దించి గుంజామాత్రం అనుపాన విశేషాల యిచ్చిన జ్వరాలు మానును. త్రయోదశసన్నులు మానును.

—: సన్నికీ విభూతి కై రవరసము :—

రసం, గంధకం, తామ్రభస్మం యిది సమాంశాలు కూర్చి చిత్ర మూలకపాడుమున మర్దించి వజ్రమూసలో బెట్టి వాలుకాయంత్రాన ఒకదినం వండి పిల్లిపిత్తాన మర్దించి గుంజామాత్రం వటకములు చేసి అనుపానవిశేషములతో యిచ్చిన సంధిసన్ని మానును.

—: తగరం సీసం శుద్ధి :—

నెయ్యితో యేడుమాట్లు కరిగించివావిలి స్వరసంలో పోశేది శుద్ధి అవును. అష్టలోహాలున్న యీ క్రమాన శుద్ధిఅవును.

—: పంచలవణం శుద్ధి :—

సైంధవలవణం మేకఫంచితాన పుడికించేది, సౌవర్ణలవణం అవుపంచితాన నానబెట్టి యెండించిన శుద్ధిఅగును. నిమ్మకుండ్రరసాన

యొందించిన శుద్ధిలగును. కాచలసణం చింతాకు రసాన నానబెట్టి
యొందించిన శుద్ధిలగును.

—: వారితాళం —

మూకుడులోబెట్టి అది మునుగునట్లు చనుపాలుపోసి నాలుగు
దినాలు పూరనిచ్చి సూర్యపుతానబెట్టి గుమ్మడికాయ రసములో జోలా
యంత్రాన ఉడకబెట్టిన శుద్ధిలగును.

—: మనశ్శీల :—

ఆవుపాలున్ను, మినప కట్టున్ను జోలాయంత్రాన పురం పెట్టిన
మనశ్శీల శుద్ధిలగును

—: వెల్లిపామాణం గారిపామాణం శుద్ధి :—

ఉమ్మెత్తకాయలో పామాణంబెట్టి, ఉడకపెట్టి తరువాత కరక్కా-
యలో బెట్టి ఉడకబెట్టిది, ఆవుపాలన గుమ్మడికాయ
నీళ్ళను ఒక్కొక్క వగను జోలాయంత్రాన వండదు గారిపామాణం, వెల్లి
పామాణం శుద్ధిలగును.

—: మైలుతుత్తము కఫరి శుద్ధి :—

మైలుతుత్తం పొడిచేసి నిమ్మపండ్లరసాన నానబెట్టి సూర్యపుతాన
బెట్టి యొందించను మైలుతుత్తం శుద్ధిలవును. కఫరితుత్తం పొడిచేసి
ఆవుపాలు నిమ్మకాయలరసాన సూర్యపుతానబెట్టి యొందించి, కుక్కుట
పుకం ! వేసి శుద్ధిలగును.

—: లవణ శుద్ధి :—

సముద్రలవణం పెచ్చగావేయించిన శుద్ధిలగును. స్వర్ణతారం
కలితో మూడుఘడియలు ముద్దించిన శుద్ధిలగును

—: గంధక శుద్ధి :—

గంధకం పొడిచేసి కుంకలో ముడ్డిగపోసి, కుండకు వాళనుకట్టి

మీద గంధకంపాడి పోసి మూకుడుచే మూసి చీలమన్నచేసి ఒక పల్లములో పూడ్చి, పై పెంకు తెలికేటట్టు పైన కుక్కుటపుటం చేసిన శుద్ధి అగును.

—: యవతౌరము :—

పశికడుగున ? మర్దించి, ఘడియకాలము యెండించిన శుద్ధి.

—: యింగువ :—

తామరపు పుటాన ? బెట్టి యెండలో భావనచేసిన శుద్ధి.

—: కర్పూరశిలాజిత్తు :—

దొండాకురసానగాని, తామర తూండ్లరసానగాని ఝాము మర్దించిన శుద్ధి.

—: నల్లబోళము :—

ఎఱ్ఱబోళం కలియపోళి యెండింపను శుద్ధి.

—: గజపిప్పళ్లు :—

గొట్టెమూత్రాన ఝాముభావనచేసిన శుద్ధి. ఉమ్మెత్తవత్తులు, నిమ్మపండ్లరసాన నానబెట్టిన శుద్ధి.

—: ముప్పిగింజలు :—

చిట్టివేళ్ళరసాన ఝాము పూరబెట్టిన శుద్ధి.

—: శొంఠి :—

సున్నంపూసిన శుద్ధి.

—: వివళ్లు :—

చిత్రమాలంరసాన ఝాము యెండలో పెట్టిన శుద్ధి.

—: విరియాల :—

పులి చల్లలో నాన బెట్టి యెండించిన శుద్ధి.

—: వోమము :—

సున్నపుసీసమున నాన బెట్టి యెండించిన శుద్ధి. రెండు జీలకఱ్ఱలు రూము యెండించి పెచ్చచేసిన శుద్ధి.

—: ఇంగిలీకం :—

నిమ్మకాయనగాని, చనుకాలనుగాని మర్దించిన శుద్ధి, యిది పగులగొట్టి పాతగుడ్డను మూటగట్టి గోమూత్రం కలిపి, అరటిగడ్డనీళ్ళను యీ మూడింటిచే నాలుగేసి రూములు డోలాయంత్రాన శుద్ధి చేయవలెను.

—: గంధకశుద్ధి :—

ఆవుపాలునగాని, మేకపాలునగాని అటికలోపోసి వాళనకట్టి, దానిమీద గంధకంపెట్టి మీద మూకుడుమూసి చీలమన్ను యిచ్చి కుక్కుటపుకం పెట్టిన శుద్ధి.

—: తాళకశుద్ధి :—

తాళకం నిమ్మకాయరసాన మేకపాలను సున్నపుసీసము యీ నాలుగు ప్రత్యేకాలుగా శుద్ధి అగును.

—: అనంద శైరవము :—

శ్లో. హింగుళం వత్సనాథం చ మరిచం టంకణం కణా ।

బంబీరరస మధ్యేతు మర్ద్యం యామ చతుష్టయమ్ ॥

777

శ్వాసకాసాతిసారేషువ్యా జీర్ణే చాగ్నిమాంద్యకే ।

ఆత్ర రోగే ప్రమేహే చ సర్వవృశ్చిక దష్టకే ॥

778

గుంజామాత్రం ప్రదాతవ్యం రసమావందశైరవమ్ ।

779

టీ. ఇంగిలీకం శుద్ధనాభి మిరియాలు వెలిగారం పిప్పళ్లు యివి సమాంశం కూర్చి నిమృషండ్లరసాన నాలుగురూములు మద్దించి గుంజామాత్రం గుళికలుజేసి నీడన యెండించి శౌంఠి పిప్పలి మిరియాలు యివి అనుపానంబెట్టి నక గుళిక యిచ్చిన, జ్వరం, దగ్గు పుబ్బసం, అతిసారము మానును. అజీర్ణం అగ్నిమాండ్యములకు తమలపాకు రసాన గుళిక యిచ్చిన జ్వరం లోపలగల తలనొప్పి మానును. సర్పవృశ్చిక విషములు తగును.

—: కరాట (?) గుణ :—

శ్లో. ఉత్తమం వేణునాళం చ మధ్యమం కరిదంతయోః ।
నిష్కంచతుష్కం చక్రాంగే శీతతోయేన మర్దయేత్ ॥ 780

గుంజామాత్రం పటిం కుర్యాత్ దేయమార్ద్రక జెరసే ।
గండభైరవ నామాయం తరుణజ్వరం నాశనః ॥ 781

టీ. ఇంగిలీకం వత్రి, నాభి వగ, కటుకరోహిణి వర, చల్లనీళ్లచే మద్దించి గుంజామాత్రం గుళికలుజేసి నీడనుయెండించి, అల్లపురసాన వొక గుళిక యిచ్చిన తరుణజ్వరం మానును.

—: అమృత సంజీవిరసం :—

శ్లో. శుద్ధనూతం విషం గంధం హింగుళం కటురోహిణీ ।
భృంగరాజ్య స్వరసేమర్దయేద్దివసత్రయమ్ ॥ 782

మాషమాత్రం పటింకుర్యాచ్ఛార్ద్రకస్యానుపానతః ।
దేయమమృత సంజీవిరసాయం సన్నిపాతజిత్ ॥ 783

టీ. శుద్ధరసం, శుద్ధనాభి, శుద్ధగంధకం, యింగిలీకం కటుకరోహిణి వీనిని సమాంశాలుకూర్చి గుంటగలిజేరు ఆకురసాన మూడుదినాలుమద్దించి మినపగింజంత మాత్రచేసి నీడనయెండించి అల్లపురసాన వొకగుళిక యిచ్చిన తరుణజ్వరం మానును. సన్నిపాతాలు మానును.

—: బాల భృరాంకుశము :—

శ్లో. త్రికటుకంకటుకానైవ పాతామాలం హారీతకీ |
ఉష్ణతోయే వటీం కుర్యాత్ బాలనాం భృరనాశనమ్ | 764

టీ. శౌంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, కటుకరోహిణి, పారమూలం, కర
క్కాయ, సమంప్రత్యేకం చూర్ణంచేసి వేడినీళ్లతోనూరి, గురిగింజ
లంతమాత్రంచేసి చంటిబిడ్డలకు వేడినీళ్ళను వొకగురియిచ్చిన, మూడు
దినాలులోగ జ్వరంవిడుచును.

—: కౌమధ పథ్యము :—

శ్లో. కావ్యసక్తకల్ప-స్వరసస్వయామంమాసత్రయం దాంజవస్తచూర్ణమ్ |
వజ్జానకంలేహ్యవటీచవీర్యం సంవత్సరంతైలఘృతం నసత్వమ్ | 785

—: పాదరసం శుద్ధి :—

ఉడుగాకువేళ్లున్ను, రేలకకు వేళ్లున్ను, కలబందరసమున్ను వగరు
సమం కషాయంకాచి పాదరసంతోను, బోసిగుమ్మడికాయ రసాన
పాషాణం, పాతగుడ్డనుమూటగట్టి డోలాయంత్రమున వండిన పాషాణం
శుద్ధి అగును,

కాంతముగాని, పుక్కుగాని, యినుముగాని శుద్ధిచేసి పొడిచేసి
గోమూత్రానకలిపి జిల్లేడుపాలను పులవకట్టు వ గట్టి యేడుమాట్లు
కాచి అద్దవలెను,

—: పాషాణశుద్ధి :—

ఉమ్మెత్తాకు, జిల్లేడుకకు, గురిగింజ మూడు వగలున్ను మజ్జగతో
తోక్కి కలిపి గరిటలో నూనె పోసి, తగరం ఎలిక పాషాణపాతగుడ్డను
మూటగట్టి నున్నమునీళ్లలో డోలాయంత్రాన వొకదినం వుంచిన శుద్ధి.

—: కాంతము :—

నిమ్మకాయరసాన, కలిని, పులిచల్లను యీమాటిను రెండు ఘడియలు నానబెట్టిన కాంతశుద్ధి. శుద్ధిచేసిన కాంతమువకు నాలుగో పాలు గంధకంబెట్టి జిల్లేడిపాలను గొత్తైపెంటికరసాన, మోదుగ చెక్కరసాన యీమాటిని ప్రత్యేకముగా మర్చించి వొక్కొక్క పుటంలెక్కును మూడుపుటాలు (గజపుటం) పెట్టిన కాంతము భస్మమగును. ఆ భస్మములో నగము యింగిరీకంబెట్టి, దూలదామరసాన మూడుదినాలు మర్చించి యెట్టమంటను మూసబెట్టి అందులో మర్చించిన కాంతంబెట్టి నీలమన్నుచేసి మూడుగజ పుటాలుబెట్టిన సింధూరం తయారగును.

—: తగరము :—

ఉత్తరేణాకురసాన వేయింపనిచ్చి భస్మం నిమ్మపండ్లరసాన మర్చించి మూడుగజపుటాలుచేసిన సింధూరం అగును.

—: తాళకశుద్ధి :—

తాళకం, గుమ్మడికాయరసాన, మేకపాలున నున్నపునీళ్లన, యీ నాలుగు దాయాలున్న ప్రత్యేకాలుగా పండిన తాళకం శుద్ధి అగును.

—: లోహశుద్ధి :—

లోహం రాగిపాడి నూనెలోబోసి పుడకబెట్టినవెనుక, స్వీట్లో కడిగి, తుమ్మచెక్కరసాన తిరుగాపండి యొడించి, ఝాము మర్చించిన లోహం శుద్ధి.

ఆ శుద్ధిచేసిన రాపాడి మెత్తగా చూర్ణం చేసి రొంగుచక్కరసాన రెండుఝాములుపండి, పుళిరికపప్పురసాన, చింతాకు రసాన, మునగచక్కరసాన, ఆపుపందితాన, ప్రత్యేకాలుగాపండి, ఆ పాడిని మర్చించి అది మూసలోబెట్టి, గజపుటం చేసిన, లోహంభస్మమాను, కర

కాయ, కాచికాయ, ఉశిరికపవర్ససాన ముట్టిపాలు, జల్లేడుపాలున
యేడుదినాలుమర్చించి మూసలోపెట్టి, యేడుగజపుటములుపెట్టిన ఆ
లోహం సిందూరమాను.

—: తాళకశుద్ధి :—

శ్లో. అధతాళకశుద్ధిశ్చ వక్ష్యతే భివగుత్తమ !

తాళం నూత్నదళంకృత్వా వస్త్రే బద్ధ్యా చ బుద్ధిమాన్ ॥ 786

గోమూత్రే కాంజీకేవాపి షోలాయంత్రే దినత్రయమ్ ।

పాచయేన్మధ్యమాగ్నౌ తు శుద్ధిర్భవతి తాళకమ్ । 787

—: మనశ్శీలా శుద్ధి :—

శ్లో. నూత్నవస్త్రద్వయోపేతం మనోగుప్తానుబంధనమ్ ।

పాచయేన్మేషమూత్రేణ షోలాయంత్రే దినత్రయమ్ । 788

తేన శుద్ధిం నమాహ్నతి కునః నాత్ర సంశయః ।

—: కర్పూర శుద్ధి :—

శ్లో. కర్పూరం ఫలమూత్రం తు చూర్ణంకృత్వా తు బుద్ధిమాన్ ।

నరమూత్రే సప్త యామం షోలాయంత్రే పచేత్తథా । 789

గవాం మూత్రే ద్వియామం చ పాచితం శుద్ధిమాప్నుయాత్ ।

—: విమల శుద్ధి :—

శ్లో. సంచూర్ణ్య విమలాం ధీమాంబ ధ్వానూత్కాంశుకేనతామ్ ।

అజమూత్రే కాంజీకేన రంభాతోయే పృథక్ పృథక్ । 790

షోలాయంత్రే చతుర్యామం పాచయేన్మధ్యమాప్నుయాత్ ।

—: మాక్షిక శుద్ధి :—

శ్లో. మాక్షికం ఫలమూత్రం చ మధునా నమామర్దయేత్ ।

కుశుత్థయాశ్చ గోమూత్రే కాంజీకే దివసత్రయమ్ । 791

పాచనాష్టోలికాయంత్రే శుద్ధిర్భవతి నిశ్చయమ్ ।

—: ఉల్లిపాపాణ శుద్ధి :—

శ్లో. ఉల్లిపాపాణశుద్ధ్యర్థం శిలాతూరదళేన చ । 792
జోలాయంత్రే దినైకం తు పాచన్ త్రేన శుద్ధయతి ।

—: నారీపాపాణ శుద్ధి :—

శ్లో. ద్విదినం పశుసా నారీ మర్దితా శుద్ధిమాప్నుయాత్ । 798
జంబీర స్వరసే నాపి మర్దనాచ్ఛుద్ధిమాప్నుయాత్ ।

—: వెలిగార శుద్ధి :—

శ్లో. టంకణం భర్జయేదగ్నా మృదేత్ కాంజీకేఽథవా । 794
జంబీర స్వరసేనాపి మర్దనాచ్ఛుద్ధి మాప్నుయాత్ ।

—: మైలతుత్తం శుద్ధి :—

శ్లో. మయూరతుత్తం స మృద్ధ్యం పవనా సహమోజకమ్ । ? 795
లోష్ఠరక్త శ్వతంతోదం ? శుద్ధిర్భవతి విశ్వయమ్ ॥

—: పాలతుత్తం శుద్ధి :—

శ్లో. ఫలమాత్రం శీరతుత్తం చూడోక్యత్య చ బుద్ధిమాన్ । 796
పశు బద్ధాచ తచ్చూర్ణం శుద్ధ్యర్థం సలిలే పచేత్ ।

—: గంధక శుద్ధి :—

శ్లో. గంధకం పలమాత్రం తు లోహపాత్రే వినిశ్చిపేత్ । 797
ఏరండలైల సంయుక్తం పచేచ్ఛుద్ధ్యర్థమేవ తత్ ।
అథవా ఛాగదుగ్ధేన పాచనాచ్ఛుద్ధి మాప్నుయాత్ ।

—: సేపాళ శుద్ధి :—

శ్లో. నిస్స్వచం చైవ సేపాళం కుమారీరసజేన చ । 798
గుఱోదకేన గోక్షరైః గోఘృతేన పృథక్ పృథక్ ।
పాచితం శుద్ధి మాప్నోతివైద్య శాస్త్ర వినిశ్చిపిమ్ । 799

—: వత్సనాభి శుద్ధి :—

శ్లో. విషం గోమూత్ర సంయుక్తం ఛాగ మూత్రేణ వాఽథవా ।
స్థాపయేదాతపే భావ్యం త్రిదినాచ్ఛుద్ధి మృచ్ఛతి ॥

800

—: సైంధవలవణ శుద్ధి :—

శ్లో. సైంధవం కాంజీకే భావ్యం భవేచ్ఛుద్ధి ర్ఘటిద్వయే ।
అథవాఛాగమూత్రేణపాచితం శుద్ధి మాప్నూయాత్ ॥

801

—: సావర్పలవణ శుద్ధి :—

శ్లో. సావర్పలం తు గోమూత్రే భావయేదాతపే సుధీః ।
నింబవీరేణ సావర్పం భావనాచ్ఛుద్ధి మాప్నూయాత్ ॥

802

—: బిడాలవణ శుద్ధి :—

శ్లో. బిడా లవణకం తక్రే భావయేచ్ఛుద్ధిమాప్నూయాత్ ।
గోమూత్రేణాఽథవా భావ్యం శుద్ధిర్భవతి నిశ్చయమ్ ॥

803

—: కాచలవణము :—

శ్లో. లవణం కాచకం క్షేయం తింత్రిణి ఫలజద్రవైః ।
ఆతపే ద్విషుటిమాత్రం భావనాచ్ఛుద్ధిమాప్నూయాత్ ॥

804

—: సముద్ర లవణ శుద్ధి :—

శ్లో. సముద్రలవణం లోప్తే త ప్రంకుర్యాద్వియామకమ్ ।
సమ్యక్కుష్ణం భవేద్వైద్యస్తావధేషు ప్రయోజయేత్ ॥

805

—: సర్వతూరము :—

శ్లో. సర్వతూరం కాంజీకేన మర్దయేద్ధటికా ద్వయమ్ ।
అథవా ఛాగమూత్రేణ శుద్ధిర్భవతి నిశ్చయమ్ ॥

806

—: యవతారము :—

శ్లో. యవతారం విమద్యాభ తండులోదక మిశ్రితమ్ ।
అతపే ఘటికా మాత్రం ఓపేచ్ఛుద్ధిర్భవిష్యతి ।

807

—: శిలాజిత్తు :—

శ్లో. శిలాజిత్తులమాత్రంతు మర్ద్యంవోత్పల జైరసై ।
అతపే ఘటికాస్సప్త శోషణాచ్ఛుద్ధి మాప్నుయాత్ ।

808

—: కర్పూరశిలా జిత్తుశుద్ధి :—

శ్లో. కర్పూరశిలఘాతుశ్చ మృణాల రసమద్రితః ।
అభవోత్పలజై ర్యామం సమ్యక్కుద్ధిర్భవిష్యతి ।

809

—: నల్లబోళము :—

శ్లో. పలమాత్రంకృష్ణ బోళం రక్తంవా మద్రితం చ తత్ ।
అతపే కాంజీకే యామం భావ్యం శుద్ధిర్భవిష్యతి ।

810

—: ఇంగువశుద్ధి :—

శ్లో. పద్మపత్రరసే యామమాతపే భావితంవిదుః ।
రామకం శుద్ధిమాప్నోతి రసయోగేషు యోజయేత్ ।

811

—: గజపిప్పలిశుద్ధి :—

శ్లో. కాంజీకే భావితా యామంశుద్ధ్యచ్చగజపిప్పలీ ।
అజామూత్రేణ వా భావ్యా శుద్ధిర్భవతినిశ్చయమ్ ।

812

—: ఉమ్మెత్తవిత్తులుశుద్ధి :—

శ్లో. జంబీర ఫలజ ద్రావైః భావితం యామమాత్రకం ।
ధూర్తబీజం భవేచ్ఛుద్ధం రసయోగేషు యోజయేత్ ।

—: ముప్పిరిగి శుద్ధి :—

శ్లో. బీజాని వివముష్టేశ్చ ఛిల్లితా మూలజై రపైః ।
పాచనాత్రిఘటిమాత్రం విశుద్ధానిభవంతిహి ।

814

—: మిరియాలు :—

శ్లో. మరిచం చాపితక్రేణ భావితం ఘటితాత్రయమ్ ।
లోష్ఠేత స్తీకృతం సమ్యక్పరిచం శుద్ధిమాప్నుయాత్ ।

815

—: ఓమశుద్ధి :—

శ్లో. అజమోక్ష శిలాక్షారజలే భావ్యం వికోధనే ।

816

—: జ్వరధూపము :—

శ్లో. అరణ్యతులసీ బిల్వం కాకజంఘా కుశం నిశా ।
ఖరవిల్ కాకపక్షం చ ధూపనం జ్వరనాశనమ్ ।

817

టీ. కుక్కతులసి, మారేడుపత్రి, వెలుమసంధి, దర్భ, పసుపు, గాడిదపెంటి
కలు, కాకిరెక్కలు, వీనిచేధూపంపెట్టిన జ్వరాలు మానును.

—: సన్నిపాతధూపము :—

శ్లో. సర్పనిర్మోక్ష శౌండిల్య బద్ధిర్లతన దీప్యకమ్ ।
మయూరపక్షం తులసీ ఖరవిల్ గుగ్గులు స్తథా ।

818

ధూపోయం సన్నిపాతఘ్నః నాగార్జున వినిర్మితః ।

టీ. పాము కుబుసము, మారేడుపత్రి, దర్భ, వెల్లుల్లిపొట్టు, వోమం
నెమలియాకలు, ఎండిన తులసికలు గాడిద పెంటికలు గుగ్గులం, వీటి
పొగ సన్నిపాతములందు శ్రేష్ఠము.

—: అశ్వగంధాదిచూర్ణము :—

అశ్వగంధాపలం ౫, శొంఠి ప ౨, పిప్పలి ప ౧, మిరియాలు ప
౧, జీరకం, యేల లవంగపత్రి, సన్నలవంగపట్టు, కెరువాగప్పు, శిడ

తేకు, కోవ్వం, కటుకరోహిణి, వాయువిడంగం, లవంగం, కోరక్కెలంగు,
కరివేపాకు, వగకు వరాయెత్తు శే శర్మర పం ౩ జ్వరాలుమానును.

—: సారంగాది రసాయనము :—

(పితృరోగాలు, వాంతులకు, లేహ్యం.)

శొంఠి పం, పిప్పలి మెగుకు, యేలం, లవంగంపత్రి, సన్నలవంగ
పట్ట, విళాయిచ్చెవేరు, నన్నూరివేర్, బాణికాయ, లవంగం, కొత్తమిరి,
జీరకం, పెద్దవేలకట్ట, పిప్పలి, పరంగిపట్ట, పం, జటామాంసి, కోవ్వం, అతి
మధురం, వగకు పలర చీనాశర్మర పం, బాతినార్తపండ్లుగి, నిమ్మపండ్లు
గి, చెరుకురసం శే ర. వీనితోలేహ్యం చేసేది.

—: హరీతికీ కషాయము :—

శ్లో. హరీతికీకషాయేణ కణ సింధు యుతంపచేత్ ।

యేరండతైలసంయుక్తం పితృత్వ విరేచనమ్ ।

819

—: భాజ్యకాది కషాయం :—

శ్లో. భాజ్యకాది పుట్టక ధన్యయవాన సింబ

విశ్వ కుప్తకణ సింహ్యమృతా కషాయః ।

జ్వరస్వరసరిత సంతతకం స్నేహంహన్యా దన్యేద్యుకం సహ

తృతీయ చతుర్థకంచ । 820

—: మహావత్సకాది కషాయము :—

శ్లో. వత్సశీరాంబు బలనోత్పలపేమ సహదేవ్యబ్ద మూర్వామధూక

ద్రాక్షామృతా ద్వితీయాత్రి యమ యుగళ వరీఖిల్వ పారా పటాలమ్ ।

ఖర్జూర గ్రంథిగోపీ త్రికటు విషకరా పర్వతారగ్వధోగ్రా దుస్పృష్టి

తామృతా బాద్రమ సరళ బలా కాష్ఠ ఏషో జ్వరఘ్నః ॥ 821

ఏషజ్వర జ్వరం హంతి సంతతాది జ్వరం తథా ।

విషమం సన్నిపాతం చ శీతకంచాకు నాశయేత్ ।

822

—: దశమూలకపాఠము :—

శ్లో. బిల్వ కాశ్యర్య తర్కారీ పటలా టుంటున్నైర్మహత్ ।
పృశ్నేపర్ణీ పృథక్పర్ణీ బృహతీద్యయ గోక్షురైః ।
దశమూలమితి ఖ్యాతం సన్నిపాత జ్వరాపహమ్ ॥ 828

—: లఘువర్ణకాది కపాఠము :—

శ్లో. వర్ణకామృత పటోల పర్వతైః ధన్వయానక భూనింబ నాగరైః ।
కుష్ట సింహి జలదైశ్శతం జలం నాశయేత్సకల దోషజబ్వరాన్ ॥ 824

—: అంతక సన్నికపాఠము :—

శ్లో. వహ్నిశ్చ దంష్ట్రా నిర్దండి పటోలాం గోల గ్రంథికమ్ ।
శ్వాభఃసత్రికటుకంహన్యాదంతకం సన్నిపాతకమ్ ॥ 825

—: దుగ్ధాహసన్నిపాత కపాఠము :—

శ్లో. కటువృక్షం చ కుండల్యావరణో వహ్ని పర్వటః ।
సర్వాక్షీనాగర శ్వాభః దుగ్ధాహం సన్నిపాత సుత్ ॥ 826

—: చిత్తవిభ్రమ కపాఠము :—

శ్లో. నిర్దండి బృహతీ బీజం లశునం మణిచం కణా ।
భృంగ నాగర సంయుక్తం శ్వాభం చిత్తభ్రమాపహమ్ ॥ 827

—: శీతాంగ సన్నికపాఠము :—

శ్లో. పంచగోలంత్రికటుకం కటువృక్షంకుమారకం ।
పటోలపర్వటశ్వాభం శీతాంగః సన్నిపాతసుత్ ॥ 828

—: తాంద్రికసన్ని కపాఠము :—

శ్లో. కటువృక్షం పంచగోలం తీక్తశాకాశ్చ గుగ్గులుః ।
గ్రహధూమేన సంయుక్తః శ్వాభస్తాంద్రిక నాశివః ॥ 829

—: కంఠకుబ్జ సన్నికషాయము :—

శ్లో. బిల్వశాశ్వర్య తర్కారీపటోలాంకోల పర్పటమ్ ।
వ్యాప్తీ నాగరజ శ్వాభఃకంతకూజన నాశనః ॥

880

—: కర్ణిక సన్నికషాయము :—

శ్లో. త్రిఫలా కటుకం వ్యాప్తీ చిత్రకం గ్రంధికం వరా ।
రవిమూలయుతః శ్వాభః కర్ణిక స్సన్నిపాతనుత్ ॥

881

—: భుగ్న సేత్ర కషాయము :—

శ్లో. స్వాదుకంటక నిర్దుండి గ్రంధికం ఘన పర్పటమ్ ।
శుంఠీ రవియుతః శ్వాభః భుగ్న సేత్రంహరేద్ధ్రువమ్ ॥

882

—: రష్టీకవి సన్నికషాయము :—

శ్లో. ఫలత్రయం పర్పటకం పటోలం వహ్నిపాటరీ ।
శుంక్యర్కమూలక శ్వాభః రష్టీక సన్నిపాతనుత్ ॥

883

—: ప్రలాపసన్ని కషాయం :—

శ్లో. అంకోలం చిత్రకం ఛార్వీపటోలం నాగరామృతమ్ ।
గ్రంధికం విరుణశ్వాభః, సన్నిపాత ప్రలాపనుత్ ॥

884

—: కిష్కిక సన్నికషాయము :—

శ్లో. కుండలీ కటుకం వృక్షం పంచకోలం బలాత్రయమ్ ।
శ్వాభోయం పిప్పలీయుక్తః కిష్కికం సన్నిపాతనుత్ ॥

885

—: అభిన్యాస సన్నికషాయము :—

శ్లో. ద్వికుండలీ ద్విబృహతీ బలా చ త్రిఫలా వచా ।
పంచకోలయుతః శ్వాభోఽభిన్యాసం హరేద్ధ్రువమ్ ॥

886

—:సంధిక సన్నికషాయము :—

శ్లో. నిద్రుండి బృహతీమూలం దశమూలం కటుత్రయమ్ ।
పాటలీ వహ్నికం గ్రంథీ సాంధికం సన్నిపాతసుత్ ॥ 837

—: సన్నిపాత సముదాయ కషాయము :—

శ్లో. కణాజయంతీభూనింబ వచాదీప్యక నాగరైః ।
పటోల పర్వతీ క్యాథ సున్నిపాతనిబర్హణః ॥ 838

—: పంచశోల కషాయము :—

శ్లో. పిప్పలీ పిప్పలీమూలం చవ్యం చిత్రక నాగరమ్ ।
పంచశోలమితిశ్యాతం సర్వ జ్వర నివారణమ్ ॥ 839

:— అష్టాదశమూల కషాయము :—

శ్లో. బృహదీద్యయ తర్కారీ బలా పాటల చిల్వకమ్ ।
శ్రీపర్ణితుండుకలైన ద్విస్థీరాచిత్రకం తథా ॥ 840
అర్క నిద్రుండికా శిగ్రు వరుణః కుండలీద్యయమ్ ।
అష్టాదశాఖ్యమూలోయం క్యాథో నోషజ్వరాపహః ॥ 841

—: సర్వజ్వర కషాయము :—

శ్లో. దశమూల దురాలభా గుడూచీ వృష కిరాతక పర్వతీనామ్ ।
వినిహంతి సృతం జలం సకుష్టం కఫపిత్తాని చ సన్నిపాతజార్తిమ్ ॥

—: సర్వజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఉక్తిరంచందనం ముస్తా పటోలం ధాన్య బాళకమ్ ।
గుడూచీ సహజీవీ చ శుంఠి నింబం నిదగ్ధికా ॥ 842
పర్వాటకం పయో చిల్వం వరీ గోపీ దురాలభా ।
సిద్ధమంబు పంచకృద్భ్యః సర్వరోష జ్వరాపహమ్ ॥ 844

—: సమస్తజ్వర కషాయము :—

శ్లో. త్రికటు త్రిఫలా ముస్తా ద్విస్థిరే కటురోహణీ ।
ధ్వంశజంఘా చ హ్రీజేరం త్వఘోజ్వర హరఃపరమ్ ॥ 845

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. అమృతా నాగరం వైవ ధాన్యకం బిల్వమూలకమ్ ।
కషాయో గుడుగుయుక్తః వాతజ్వర హరఃపరమ్ ॥ 846

దుర్బాలభామృతా ముస్తా బలా బిల్వ మహావృధైః ।
సపర్పటక ధాన్యాక్తైః త్వఘోవాత జ్వరంహరేత్ ॥ 847

—: పైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఆరణ్యముస్త జలద కేశా హ్యమృత నాగరమ్ ।
త్రిఫలా జీరక త్వఘం పైత్యజ్వర నివారణమ్ ॥ 848

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. వర్షకారగ్వధా వాకా వద్లద్ధింధా కటురోహణీ ।
మూర్వా సాతివిషా నింబ పిల్లం ధాన్యపర్పటమ్ ॥ 849

వాకా ముస్తా తథోజీరం మధుకం త్రిఫలా బలా
వాచ్యం శీతకషాయం వా ॥ బేద్వాత జ్వరాపహమ్ ॥ 850

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. విప్పరీ కాఠిణా ద్రాక్షా శతపుష్పహరేణకా ।
కృతః కషాయస్సగుడః శీఘ్రం వాతజ్వరంహరేత్ ॥ 851

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుడూచీ కాఠిణా ద్రాక్షా శతపుష్ప పువర్షవై ।
సగుడాయం కషాయస్తు వాతజ్వరనిఘాదనః ॥ 852

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ద్రాక్షా గుడూచీ కాశ్మర్యత్రాయమాణా స శాఠిణా ।
శ్రుతఃకషాయోనుష్ఠోఽ యంవాతజ్వరనిఘాదనః ।

858

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుడూచీ చాటయాషా చ ముస్తా నాగరసంయుతం ।
కావ్యథం గుణకణాయుక్తం పిబేద్వాత జ్వరాపహమ్ ।

854

—: పైత్యజ్వర కషాయము ;—

శ్లో. ఏకం పర్వాటకంశ్రేష్ఠం సపటోలం సచందనమ్ ।
పిత్తజ్వరహరంశ్రేష్ఠం నింబం సోదీచ్య నాగరమ్ ।

855

—: పైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పర్వాటామృత ధాత్రీణాం కావ్యథంపిత్త జ్వరాపహమ్ ।
శర్కరా మధు సంయుక్తం పిబేచ్ఛీఘ్రం నసంశయః ।

856

—: పైత్యజ్వర కషాయము . --

శ్లో. ఖడ్గూరం చందనం ద్రాక్షా ధాత్రీ చామలకం తథా ।
తృప్తా దాహజ్వరం హన్యాత్ కృతంశీత కషాయకమ్ ॥

857

—: పిత్తజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ద్రాక్షా మృతా పర్వటకాంబు తిక్తా కావ్యథ సృశమ్యాక
ఫలౌవిదధ్యాత్ ।
ప్రలాప మూర్ఛా భ్రమదాహ శోషతృప్తాన్విశే పిత్తభవేజ్వరేతుః ।

—: పైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుడూచీకాండమాహృత్య సింహ్యథంకారయేద్భిషక్ ।
యష్టిమధు సితాయుక్తః పిత్తజ్వరనిఘాదనః ।

859

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. వాతా వచా వజ్రవల్లి వ్యాఘ్రీ నాగర రోహిణీః ।

విష్ణులీ మధుసంయుక్తః క్షీప్రశ్లేష్మ జ్వరాపహః ॥

860

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. తుద్రాటరూపణో రాస్నా పంచకోలై స్ఫుతం జలమ్ ।

మధునా నాశయే చ్ఛూలం శ్లేష్మ జ్వర వినాశనమ్ ॥

861

నిబద్ధితా నాగర కామృతానాం క్వాథం విచేచ్ఛ సహపిప్పలీకమ్ ।

జీర్ణజ్వరాశోచక కాసశూలం త్వస్మాగ్నిమాంద్యార్దిత వీనసేషు ॥ 862

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. కుష్టమింద్రియవం మూర్ఛా పటోలంబాపి సాధితమ్ ।

విచేన్మరిచ సంయుక్తం సక్షాద్రం శ్లేష్మజ్వరే ॥

863

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. కేసరం మాతులుంగస్య మధు సైంధవ సంయుతమ్ ।

విష్ణుల్యాదికషాయస్తు పాచనస్య కఫేభ్యరే ॥

864

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. భాత్రీ మృతారగ్వధ నింబ పటోల మూర్ఛా తిక్తాఢ

యా తుద్రా రజనీద్వయా తరూషైః ।

క్వాథః కణామధుయుతః సహశ రురోవాశ్లేష్మ

జ్వరంశ్వ సహకాసయుతం నిహంతి ॥

865

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. మాక్షికం హింగు సింధూథ జీరకం కటురోహిణీ ।

శ్లేష్మజ్వరహరః పక్వం కషాయోనాత్ర సంశయః ॥

866

—: వాతపైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. త్రిఫలా శాల్మలీ రాన్నా రాజప్యతాటరూపకైః ।
శ్రుతమంబు పితేచ్ఛిప్రం వాతపిత్తోద్భవం జ్వరమ్ ॥ 867

—: వాతపైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. విశ్వామృతాబ్జ భూనింబ పంచమాల గమ్యుతైః ।
శ్రుతః కషాయో హంత్యాశు వాతపిత్తోద్భవం జ్వరమ్ ॥ 868

—: వాతపైత్య జ్వరకషాయము :—

శ్లో. కిరాత విశ్వమృతా ద్రాక్షాచామల కేశరీ ? ।
నిష్కాన్వభ్య పితృనిలకేతం త్వాభం సగుడంపితే ॥ 869

—: వాతపైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుడూచీ పర్వటం పాతా కిరాతం విశ్వభేషజమ్ ।
వాతపిత్తజ్వరే దీయం పారిభద్రమిదం శుభమ్ ॥ 870
పాశోదీచ్య మృగాశైశ్చ వాతపితృధికే జ్వరే ।

—: పిత్తశ్లేష్మజ్వర కషాయమ్ :—

శ్లో. కంటకార్యమృతా భాగ్నీ నాగరం చవ్యమంబుజమ్ ।
భూనింబ చందనం ముస్తా పటోలం కటురోహిణీ ॥ 871

కషాయం పాచయేదేతత్ పిత్తశ్లేష్మాధికే జ్వరే ।
దాహ తృష్ణాదుది ఛర్దికాసహృత్ పార్శ్వ సూలజిత్ ॥ 872

—: పిత్తశ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పటాలం చందనం పాతా మూర్వా తిక్తా మృగాళికా ।
పిత్తశ్లేష్మజ్వరం హంతి దాహ కంఠా విషాపహమ్ ॥ 873

—: పిత్తశ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పటోలం పిచుమందం చ త్రిఫలా మధుకం బలా ।
సాధితోఽయం కషాయస్తు పిత్తశ్లేష్మ జ్వరంహరేత్ ॥ 874

—: పితృశ్లేష్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. సపత్ర పుష్ప వాతాయాః ససితా మధుకైః కషాయమ్ ।

కఫపితృజ్వరం హంతి రక్తపిత్రం చ కామిలామ్ ॥

875

—: పితృశ్లేష్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. త్రాయంతీముస్తా కటుకా పటోలావత్సాదనీ బింబీ కిరాతతిక్తా ।

శ్యాభశ్చ పిత్రం కఫపిత్రయైశ్చే జ్వరే హితో దీపనపాచనశ్చ ॥ 876

—: వాతశ్లేష్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఆరగ్వథా గ్రంథిక తిక్త ముస్తా హరీతకీభిః క్వథితః కషాయః ।

ఆమే నశూలే కఫవాలయైశ్చే జ్వరే హితోద్ధీ పనషాచనశ్చ ॥ 877

—: వాతశ్లేష్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఝుద్రామృతా నాగర పుష్కరాహ్వః కృతః

కషాయః కఫమూరుతోశ్చే ।

నగర్వకానాదుచి పార్శ్వశూలజ్వరేత్రిదోష ప్రథమే హితం చ ॥ 878

—: వాతశ్లేష్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పాకా రాస్నామృతా శుంఠీ ముస్తా తిక్తా చ పౌష్కరమ్ ।

సంధిశూలం జ్వరం శ్వాస శాన హిక్మూరుచీహారేత్ ॥

879

—: వాతశ్లేష్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ముస్తా పర్వట దుస్పర్శా గుహాచీ విశ్వశేషజమ్ ।

కఫవాతాదుచి ఛర్ది దాహ శోష జ్వరాపహః ॥

880

—: వాతశ్లేష్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. దశమూలరసో దేయః కణాయుక్తః కఫాన్విశే ।

వాతశ్లేష్యజ్వరం హంతి పార్శ్వశూలకృశ్ణ జిర్ణిరమ్ ॥

881

—: సర్వజ్వర కషాయము :—

శ్లో. వాసా విశ్వనిద్రాశామృతలతా ధాన్యా కణాభిః కృతః
త్యాభో మాక్షిక సంయుతో సర్వాన్తన్యాజ్జ్వరాః । 882

—: సర్వజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ధాన్యాక ముస్తా త్రిఫలా గుహాచీ పటోల నింబైః కర్వణితః కషాయః ।
ప్రాతస్తు పీతో మధుశర్కరాభ్యాం సర్వజ్వరఘ్నశ్చ దినత్రయే ॥

—: పంచమూల కషాయము :—

శ్లో. మాగధీ గ్రంథికం చవ్యం చిత్రకం నాగరం సమమ్ ।
కషాయః పంచమూలాభ్యః సర్వదోషనివర్తకః ॥ 884

టీ. పిప్పలి, పిప్పలీమూలం, చవ్యం చిత్రమూలం, శొంఠి, సమభాగములు
గ్రహించి, వాటికషాయం పుచ్చుకొనిన సన్నిపాతజ్వరాలు మానును.

—: హిక్కాఫర్దికి అనుపానం :—

శ్లో. మహారాన్నా లవంగ త్వగేలోశీరం సయష్టికమ్ ।
బిల్వమూలయుతః త్యాభః హిక్కా ఫర్ది నిఘాదనః ॥ 885

టీ. దుంపరాస్థ్య. వట్టివేళ్లు, లవంగచక్క, ఏలకులు, యష్టిమధుకం,
మారేడువేళ్లు, యిది సమభాగములు దీని కషాయం ఎక్కిళ్లు, ఫర్దులు
మానును.

—: నీరుతగ్గుటకు :—

నోసవిత్తులు, జీలకఱ్ఱ, యివి మెత్తగానూరి, చక్కెరతో యిచ్చిన
నీరు తగ్గును.

—: హారిత కషాయము :—

శ్లో. హారితకీ కషాయే తు కణాచూర్ణ యుతం పిచేత్ ।
తైలమేరండజం ధీమాన్ నిరామేనుఖచేచనమ్ ॥ 884

* శ్లో. 819 మొదల శ్లో. 827 వరకు గల శ్లోకము లిచ్చట ప్రమాదభవమున
చుట తొరలినవి

—: భాగ్యదాక కషాయము :—

శ్లో. భాగ్యదాక పర్వతక ధన్వయవాస నింబ విశ్వ
కుష్ఠ కణ సింహ్య మృతా కషాయః ।
జీర్ణజ్వరం సతత సంతతకం నిహన్యాదన్యేద్య
కం సహత్పతీయక చతుర్థకంచ ॥

887

—: దశమూల కషాయము :—

శ్లో. చివ్వి కాశ్మర్యతర్కారీ పాటలా టుంటు కైర్వమాత్ ।
పుశ్చివర్ణీ పృథక్వర్ణీ బ్రహతీద్యయ గోక్షురైః ।
దశమూలమితిభ్యారం సన్నిపాత జ్వరాపహమ్ ।

888

—: లఘువర్ణకాది కషాయం —

శ్లో. వర్ణకామృత పటోల పర్వతైః ధన్వయాస భూనింబ నాగరైః ।
కుష్ఠ సింహజలదైకశ్రుతం జలం నాశ యేదిభిల దోషజ జ్వరాన్ ॥ 889

—: అంతక సన్నకషాయం :—

శ్లో. వహ్నిః శ్వబంష్ట్రా నిర్గుండీ పటోలం శోల గ్రంధికే ।
కటుత్రయ కృతం క్వాథమంతకం సన్నిపాతనుత్ ॥

890

—: రుగ్ధాహసన్నిపాత కషాయం :—

శ్లో. కటువృక్షం కుండలీచ వరుణో వహ్ని పర్వతః ।
సర్పాక్షీ నాగర క్వాథఃకుగ్ధాహం సన్ని పాతనుత్ ॥

891

—: చిత్తవిభ్రమ కషాయము :—

శ్లో. నిర్గుండీ బృహతీబీజం లశునమరి చంకణా ।
భృంగ నాగరసంయుక్తః కాఢః చిత్తభ్రమాపహః ।

892

—: అతిసార కషాయము :—

శ్లో. ముఁతిరు పల్కసారై రజాక్షీరం తదగ్రకమ్ ।
శీఘ్రం వీచేచ్ఛ మూత్రేణ హ్యతిసార హరంపరమ్ ॥ 898

—: అతిసార కషాయము :—

శ్లో. ధత్తురమూలం కల్మేన మిరీచేన సమన్వితమ్ ।
తైలేనమిళితం గుంజా ద్వయమూత్రం వీచేన్నరః ॥ 894
మలవేగం విఘ్నాతి సేతుబంధ మివోదకాత్ ।
తోయపాశేతు జంబూమ్రు పల్లవోదీచ్య నాగరైః ।
లాజవలైః కృతాపేయా వివేషీ చాతిసారహః ॥ 895

—: ఆమాతిసార కషాయము :—

శ్లో. దాడిమస్య ఫలం భాలం పుటపాక కృతంతతః ।
మహాషధేన విప్రైశ్చ తక్రేణాలోద్యపాయయేత్ ॥
శూలరక్తామతిసారం సామంవాపి హరేద్ధవమ్ ॥ 896

—: రక్తాతిసార కషాయము :—

శ్లో. వీధం కుటజబీజం చ ముస్తాచూతక బీజకమ్ ।
దద్యాత్తద్వినిహంత్యాశు రక్తాతిసార ముల్బణమ్ ॥ 897

—: రక్తాతిసార కషాయము :—

శ్లో. కేసరం పుండరీకస్య పుష్పంచోత్పల కస్యచ ।
ధాతక్యస్సనిషణాయః శాల్మల్యాస్సన్వరసస్తథా ।
క్షీరసక్షౌద్ర సంయుక్తః రక్తాతిసార నాశనః ॥ 898

చూతామలక జంబూనాం ప్రహరణి చ సేవయేత్ ।
ఆశ్వేనపయసాపీతం రక్తాతిసార నాశనమ్ ॥ 899

—: రక్తాతిసార కషాయము :—

శ్లో. అశ్వత్థపల్కరం పాచ్యంజలే వాలాజలసంయుతమ్ ।
తస్మండుంతుంతి సంయుక్తిం రక్తాతిసార నాశనమ్ ॥ 900

—: అభిన్యాస సన్నికషాయము :—

శ్లో. ద్వికుండలీ ద్విబృహతీ బలా చ త్రిఫలావ చా ।
పంచకోలయుతః శ్వాభఽభిన్యాసం హరేద్ధృవమ్ ॥ 901

—: సంధికసన్నికషాయము :—

శ్లో. నిర్గుండీ బృహతీమూలం దశమూలం కటుశ్రయమ్ ।
పాటలీ వహ్నికం గ్రంధి ఘృధికం సన్నిపాతసుత్ ॥ 902

—: సన్నిపాత సముదాయ కషాయము :—

శ్లో. కణా జయంతీ భూనింబ వచా దీప్యక నాగరమ్ ।
పటోలం పర్వటీకవృథః సన్నిపాత కులాంతకః ॥ 903

—: పంచకోల కషాయము :—

శ్లో. పిప్పలీ పిప్పలీమూలం చవ్య చిత్రక నాగరమ్ ।
పంచకోల మిరికావృథః సర్వ జ్వర నివారణః ॥ 904

—: అష్టాదశమూల కషాయము :—

శ్లో. బృహతీద్వయ శర్కారీ బలా పాటలీ తిల్వకాః ।
త్రీపల్లీ టుంటుకశ్చైవ ద్విఫిరా చిత్రకం తథా ॥ 905

శ్లో. అర్కా నిర్గుండికా శిగ్రుర్ వరుణః కుండలీద్వయమ్ ।
అష్టాదశాఖ్య మూలోయం శ్వాభో నోషద్వరాపహః ॥ 906

—: సర్వజ్వర కషాయము :—

శ్లో. దశమూల దురాలభా గుడూచీ వృష శైరాత పర్వటీనామ్ ।
వినిహంతి శృతజలం సకుష్టం కఫపీతానిల సన్నిపాతశూర్తిమ్ ॥ 907

—: సర్వజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఉశీరం చందనం ముస్తా పటోలం ధాన్యనాగరమ్ ।
గుడూచీ సహదేవీచ శుంరీనింబ నిద్వికాః ॥ 908

శ్లో. పర్వాటకం పయోబిల్వం బలా గోపీ దురాలభా ।

సిద్ధ మంబు విభేష్యద్య స్సర్వ తోష జ్వరాపహమ్ ॥

909

—: సమస్తజ్వర కషాయము :—

శ్లో. త్రికటు త్రిఫలా ముస్తా ద్విస్థిరా కటురోహిణీ ।

థ్వాంశబంధూ చ ప్రీతేరం సర్వజ్వరహర శ్రుతః ॥

910

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. దురాలభామృతా ముస్తా బలా బిల్వం స నాగరమ్ ।

ధాన్యకం పర్వటంచైషాం క్వాథోవాత జ్వరాపహా ॥

911

—: పైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఆరణ్యముస్త జలద కేశావల్గమృత నాగరమ్ ।

త్రిఫలా శరత్కైకాభః పైత్యజ్వర నిషాదనః ॥

912

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. అమృతా నాగరం వైవ ధాన్యకం బిల్వమూలకమ్ ।

కషాయో గుడసంయుక్తో వాతజ్వర నిషాదనః ॥

913

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. వర్షకారగ్వధా పాతా వడ్లంధా కటురోహిణీ ।

మూర్వా సాతివిషా నింబా పటోలం ధాన్య మూలకమ్ ॥

914

శ్లో. వాశా ముస్తముశీరం చ మధుకం త్రిఫలా బలా ।

కషాయో గుడ సంయుక్తో వాతజ్వరహరః పరః ॥

పాచ్యం శీతకషాయం వా పిబేద్వాత జ్వరాపహమ్ ॥

915

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. విప్పలీ శాలిఖా ద్రాక్షా శతప్రస్వా సరేణుకా ।

శ్మతః కషాయః సగుడ శ్రీఘ్రం వాతజ్వరం హరేత్ ॥

916

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుడూచీ సారిణా ద్రాక్షా శతపుష్పా పునర్నవైః ।
సగుడోయః కషాయ స్వాద్వాతజ్వర నిఘాదనః ॥ 917

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ద్రాక్షా గుడూచీ కాశ్మర్య త్రాయమాణా ససారిణా ।
నిశ్వాభ్య సగుడం క్వభం పిలేద్వాతకృత జ్వరే ॥ 918

—: వాతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుడూచీచాట నూపాచ ముస్తానాగర సంయుతమ్ ।
క్వాభం గుడ సమాయుక్తం పిలేద్వాత జ్వరాపహమ్ ॥ 919

—: పైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఏకం పర్పటకం క్రేష్ఠం సపటోలునైవ చందనమ్ ।
పిత్తజ్వరహరం క్రేష్ఠం నిబం సోదీచ్య నాగరమ్ ॥ 920

—: పైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. చిన్నా పర్పట ఛాత్రీణాం క్వభం పిత్తజ్వరాపహం ।
శర్కరా మధుగంఝుక్తం పిలేద్భీష్మం ససంశయః ॥ 921

—: పైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఖర్జూరం చందనం ద్రాక్షా గుడూచ్యామలకై స్సహ ।
తృష్ణా దాహ యుతం హంతి జ్వరం పిత్త కృతం ధృవమ్ ॥ 922

—: పైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ద్రాక్షామృతా పర్పటకాంబు తిక్తా క్వభం సశమ్భాకకృ
తం వదధ్యాత్ ।
ప్రలాప మూర్ఛా భ్రమ దాహ శోష తృష్ణాన్వితే పిత్తభవే జ్వరేచ ॥

—: వైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుహచ్ఛి కాండమాప్నోత్య జలే సమ్యక్చ క్వాథయేత్ ।
యష్టిమధుయుతోక్వాథః పిత్తజ్వరహరస్మృతః ॥ 924

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. వాశా వచా పబ్రవల్లి చ్యాక్రీ నాగర రోహిణీ ।
విప్పలీ మధు సంయుక్తః క్షిప్రం శ్లేష్మజ్వరాపహః ॥ 925

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఊద్రాటరూపణో రాస్నా పంచణోలైశ్శ్రుతం జలమ్ ।
మధునా పాణ్యయేచ్ఛిప్రం శ్లేష్మజ్వరవినాశనమ్ ॥ 926

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. నిదగ్ధికా నాగరకామృతానాం క్వాథంపి బేన్ద్రశ్రిత పిప్పలీకమ్ ।
శర్లజ్వరాశోచక కాస తూల క్వాసాగ్నిమాంద్యాద్దిత పీపరీషు ॥

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. కుష్టుంబద్రయవంశమూర్వా పటోలై శ్చాపి సాధితమ్ ।
పిబేన్ద్రరిచ సంయుక్తం సత్కేద్రం శ్లేష్మకేజ్వరే ॥ 928

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. కేసరం మాతులుంగస్య మధుసైంధవ సంయుతమ్ ।
పిప్పల్యాది కషాయం చా పాచనం సంధికజ్వరే ॥ 929

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ధాత్ర్యమృతారగ్వధ నింబ పటోల మూర్వా తిక్తా
థయా ఊద్ర రజనీద్వయాటరూపైః ।
క్వాథః కణా మధుయుత స్ఫుహశర్కరాఢ్య శ్లేష్మజ్వరం
శ్వసనకాస యుతంనిహంతి ॥ 930

—: శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. మాక్షికం హింస సింధూత్త తేరశాలైః స్రుతం జలమ్ ।
శ్లేష్మజ్వర హరం పథ్యం దీపనం పాచనం పరమ్ ॥

981

—: వాతపైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. త్రిఫలా శాల్మలీ రాస్నా రాజ వృక్షౌటరూపకైః ।
మృతమంబు విచేచ్ఛిమం వాతపిత్తోద్భవేజ్వరే ॥

982

—: వాతపైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. విశ్వమృతాబ్ద భూనింబ పంచమూల సమన్వితః ।
కృతఃకషాయో విహితో వాతపిత్తోద్భవేజ్వరే ॥

983

—: వాతపైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. కిరాతం విశ్వమృతా ద్రాక్షాచానులకీశరీ ।
వాతపిత్తేజ్వరేత్వేషాం శ్వభంసగుడకం విచేత్ ॥

984

—: వాతపైత్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుడూచీ పర్వటం పాశా కిరాతం విశ్వభేషజమ్ ।
వాత పిత్త జ్వరే దేయం పారిభద్ర మిదం శుభమ్ ।
పాశోదీచ్య మృగాలైశ్చ వాతపిత్తాధికేజ్వరే ॥

985

—: పిత్తశ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. కంటకార్యమృతా భాక్లిగ్ నాగ రేంద్రయవాంబుజమ్ ।
భూనింబ చండనం ముస్తా పటోలం కటురోహితీ ॥

986

కషాయ పాయయేదేనం పిత్తశ్లేష్మ జ్వరాపహమ్ ।
దాహ తృష్ణా దుచి ఛర్ది కాశ హృద్రోగ శూలముత్ ॥

987

—: పితృశ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పటోలం చందనం పాకా మూర్వా తిక్తా మృణాలికా ।

పితృశ్లేష్మహరం హంతి దాహ కంఠా విషాపహా ॥

988

—: పితృశ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పటోలం పిచుమర్దశ్చ త్రిఫలా మధుకం బలా ।

సాధితోఽయం కషాయశ్చ పితృశ్లేష్మభవే జ్వరే ॥

989

—: పితృశ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. సపత్ర పుష్ప వాసాయాః రసఃశ్చైద్ర సితాయుతః ।

కఫపితృజ్వరం హంతి సాగుక్ష్మితం స కామిలమ్ ॥

940

—: పితృశ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. త్రాయంతి ముస్తా కటుకా పటోలా వత్సాదనీ నింబ కిరాతతిక్తాః ।

వ్యాధశ్చ తేషాం కఫపితృయుక్తే జ్వరే హితో దీపనపాచనశ్చ ॥ 941

—: వాతశ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఆరగ్వధ గంధక తిక్త ముస్తా హరీతకీభిః క్వధితః కషాయః ।

సామేసశూలే కఫ వాత యుక్తే జ్వరే హితో దీపనపాచనశ్చ ॥ 942

—: వాత శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. యద్రామృతా నాగరపుష్కరాప్తైః కృతః కషా

యః కఫమూరుతోత్తరే ।

జ్వరేన కాసాదుచి పాశ్వశూలే తథా త్రిదోషప్రభవేఽపి శస్యతే ॥

—: వాత శ్లేష్మజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పాకా రాస్నామృతా శుంఠీ ముస్తా తిక్తా చ పౌష్కరమ్ ।

సగంధశూలజ్వర వ్యాసకాన హిత్యాదుచి ద్రుఘత్ ॥

944

—: సన్నిపాత కషాయము :—

శ్లో. గుడూచీ తులసీవాసా సింధువార కటుత్రయైః ।
కృత్థితం త్వనుపాశం స్యాత్ సజ్వరే సాన్నిపాతకే ॥ 945

—: సన్నిపాత కషాయము :—

శ్లో. వచా గుడూచీ సురదాదు శుంఠీకిరాతకం ముస్తక మాటరూపమ్ ।
స్యాత్కాజకంఘాపల కంటకారీ క్వాథో హిలో హ్యుగ్రజసన్నిపాతే ।

—: సన్నిపాత కషాయము :—

శ్లో. హరీతకీ చిత్రక శుంఠియు క్తః పునర్నవైరండ బలాటరూపైః ।
క్వాథశ్చ యుక్తస్సహ పిప్పలీకం దోషజ్వరం హంతి చ సన్నిపాతమ్

—: సన్నిపాత కషాయము :—

శ్లో. నాగరం న క్తమాలా చ బిల్వకం చవ్య చిత్రకమ్ ।
క్వాథశ్చైషాం కణాయుక్త సన్నిపాత జ్వరాపహః ॥ 948

—: సన్నిపాత కషాయము :—

శ్లో. మూర్వా హరిద్రా ఘన చందనాంఘః కుసుంభరీ నాగర దేవదారు ।
క్వాథో హరేద్దోషజ మిహజాతం జ్వరంప్రలాపం
సహ దాహ తృష్ణమ్ ॥ 949

—: విషమజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పటోలం కటుకా ముస్తా ప్రాణదా మధుకైస్త్రుతః ।
త్రి చతుః పంచభిః క్వాథో విషమజ్వర నాశనః ॥ 950

—: సన్నిపాత కషాయము :—

శ్లో. వాసా కూష్మాండ పర్వాట పటోలం నింబ చిత్రకమ్ ।
హరిద్రా త్రిఫలా తిక్తా ఝుద్రా దాదు సహాంశక్తైః ॥
కషాయః సకణాయుక్తః సన్నిపాతం నిహంతి చ ॥ 951

—: సన్నిపాత కమాయము :—

శ్లో. బాగ్యేశుమృతమూలం చ పథ్యా పర్వటకోమ్నైః ।
నాగరం దశమూలం చ విప్పలీళ్య సాధయేత్ ॥

952

సన్నిపాతజ్వరే దేయ స్తాపి కూష్మాండ జోరసః ।

—: సన్నిపాత కమాయము :—

శ్లో. భూనింబ దారు దశమూల మహామధ్వా తిక్తేంద్ర బీ
జకనిశావరణాకమాయః ।

తంద్రా ప్రలాపా రుచి దాహ మోహ శ్వాపాది యు

క్త ముఖల జ్వరమాశుమాంతి ॥ 953

—: సన్నిపాత కమాయము :—

శ్లో. ఉగ్రగంధా ఫలం ఘృణ్ణం జలేచా...హ వశేషేతే ।
కణా చూర్ణయుతం పీత్యా సన్నిపాతం వ్యవహరితే ॥

954

—: సన్నిపాత కమాయము :—

శ్లో. వ్యాగ్రీమి సింహీధవైరీషైః కణాబీజైః పృథక్ పృథక్ ।
త్రిత్రినిమ్మం చ సంఘృష్టం దేయంచోష్ణేనవారిణా ॥

955

—: సన్నిపాతమునకు :—

శ్లో. నాగరాంబు నిశా రింబ ధాన్యం చ సమభాగికమ్ ।
సవనీత యుతం లేహ్యం సన్నిపాత జ్వరాపహమ్ ॥

956

—: పురాణజ్వర కమాయము —

శ్లో. అశ్వత్థవల్మీక శ్వాభ స్సరాహం విషయజ్వరమ్ ।
హన్యాద్భిరో ర్మృతీసారం పురాణ జ్వరమేవచ ॥

957

—: సన్నిపాత కషాయము :—

శ్లో. నిర్గుండి లశునం చైవ సకటుత్రయ సైంధవమ్ ।
జ్వరేనుపానం నశ్యం వా క్వాథం వా సన్నిపాతనుత్ ॥ 958

—: తరుణజ్వర కషాయము ।—

శ్లో. ధాన్య నాగర నిర్వ్యూహో నాశయే తరుణ జ్వరమ్ ।
సిద్ధాంబునా వా తత్కల్పం పిబేజ్వరహరః పరమ్ ॥ 959

—: తరుణజ్వర కషాయము :—

శ్లో. శర్కరా ధాన్యకం శుంఠీసుతం పిబేజ్వలమ్ ।
తరుణ జ్వరదాహం చ సన్నిపాతం నిహంతి చ ॥ 960

శ్లో. పర్వాటకం పయో బిల్వం బలా గోపీ దురాలభామ్ ।
సిద్ధమంబు పిబేర్షద్యః పురాణజ్వర నాశనమ్ ॥ 961

—: మధ్యమజ్వర కషాయము :—

శ్లో. గుహాచ్యామలకం శుద్ధం ధన్వయాసక సంయుతమ్ ।
పిబేక్ష్మాషాయం సక్షౌద్రం మధ్యమజ్వర నాశనమ్ ॥ 962

—: మధ్యమజ్వర కషాయము :—

శ్లో. అరిష్టశ్చ బలా మూర్వా తిక్త ధాన్యక నాగరమ్ ।
ఘోలం శారిణోశీర స్రుతం క్వాథం పిబేన్నరః ॥ 963

మధ్యమే మధుసంయుక్తం జ్వరమాశుహరేద్భవమ్ ।

—: మధ్యమజ్వర కషాయము :—

శ్లో. త్రిఫలా దాదు తిక్తాహ్వధాన్య పర్పటకైః శృతః ।
మధునాసహితః క్వాథః మధ్యమజ్వరనాశనః ॥ 964

—; పశ్యజ్వర కషాయము :—

శ్లో. అమృతోశీర పాతాన్వి విశ్వ భూనింబ వాలక్తైః ।
స పర్వటక ధాన్యాక ధన్వయా పైర్వి పాచితః ।
పశ్య జ్వరేషు దాతవ్యః పాచనం చామృతాభిజమ్ । 965

—; శీతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. మహాబలామూల మహావధాన్యం క్వాథో నిహన్యాద్వి
షమజ్వరం చ ।
శీతం సహన్యాత్ పరిదాహ యుక్తం క్వాసేనయుక్తం
సవిబంధకూలమ్ । 966

—; శీతజ్వరకషాయము :—

శ్లో. విష్ణుక్రాంతా సహదేవీ శుంతి భూనింబ శారిణాః ।
మధు విప్పలి సంయుక్తః క్వాథ శీతజ్వరాపహః । 967

—; శీతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. బడరీ త్రిఫలా శుంతీశారిణా ముస్త పర్వతైః ।
కాకజంఘా సహదేవీక్వాథ శీతజ్వరాపహః । 968

—; శీతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. అశ్వత్థ త్వష్ణాగరం చ వచా నింబ శలాకజైః ।
కాకజంఘా బలా క్వాథ శీతజ్వరహరఃపరమ్ । 969

—; శీతజ్వర కషాయము :—

శ్లో. ఆరణ్యతులసీమూలం విష్ణుక్రాంతా మహావధైః ।
క్వాథోయం నిర్హరేచ్ఛీఘ్రం సశీతం విషమజ్వరమ్ । 970

—: ప్రసూతి కషాయము :—

శ్లో. నిదగ్ధికా నింబ పటోల శుంఠి కపిత్థ కృష్ణా లశునై స్సమాంతైః ।
 వ్యాధం విజేతైస్సంధవ చూర్ణ యుక్తం ప్రసూతికాయా
 గ్నకలామయశ్శుమ్ ॥ 971

—: ప్రసూతి కషాయము :—

శ్లో. భూనింబం తింత్రిశీవత్రం గుహాచీ చ బలావచా ।
 అశర్కః పత్ర తులశీ కాకజంఘా గదావ్యతైః ॥ 972

శ్లో. ఏతైఃకృతః కషాయ స్సౌవ్యదప్తభాగావశేషితః ।
 విప్పలీచూర్ణసంయుక్త స్సూతికాబ్జర నాశనః ॥ 973

—: ప్రసూతి కషాయము :—

శ్లో. పంచమూల బలా రాస్నా దేవదారు మహాషధైః ।
 వ్యాధమృష్ణా వశిష్ఠం తు పటు వై దేహీ సంయుతమ్ ।
 పాయయేత్పుర్యదోషశుమ్ సూతికాబ్జర నాశనమ్ ॥ 974

—: ప్రసూతి కషాయము :—

శ్లో. కపిత్థమూలం త్రిఫలాపంచగోలై స్సుతం జలమ్ ।
 విప్పలీచూర్ణ సంయుక్తం సూతికాబ్జర నాశనమ్ ॥ 975

—: ప్రసూతి కషాయము :—

శ్లో. వనశిగ్రు శ్చార్కమూలం చిత్రకం సింధువారకమ్ ।
 వానా తింత్రిశీ నింబైశ్చ కషాయశ్చాప్త భాగికః । 976

విప్పలీచూర్ణ సంయుక్తః సూతికాబ్జర నాశనః ।

—: అశేర్ణబ్జర కషాయము :—

శ్లో. పాతాజమోద విశ్వా చ శరపుంఠి హరీతకీ ।
 పితేర్కషాయమేతేహం గర్వాతేర్ణ బ్జరాపహమ్ ॥ 977

—: అశీర్లజ్వర హరణిక :—

శ్లో. వచా విషం చ తాళీసం నింబవక్రం నిశాద్యయమ్ ।
అశ్వగంధాం వ్యోమకం చ మృగామూత్రేణ పేషయేత్ ॥
చణప్రమాణవటా సర్వాశీర్ల వినాశనామ్ ॥ 978

—: అశీర్లహర చూర్ణము :—

శ్లో. సింధూత్థ పథ్య కణ దీప్యక శుంఠి చూర్ణమ్ ।
ఉష్ణాంబునా పిబతి యః ఖలు నష్టవహ్నిః ॥
అజ్యంస్పమాంసం నమథి క్తమన్నం భస్మికరోతి
జఠరాగ్నికరం వరాణామ్ ॥ 979

—: అశీర్లజ్వర కషాయము :—

శ్లో. శుంక్యంబు వా రోష్ణజలం ప్రాతః పీతం ఘృతేనుచ ।
గుల్మోదరా శీర్లహరం వాతోదావర్తనాశనమ్ ॥ 980

—: అశీర్లజ్వర కషాయము :—

శ్లో. త్రికటు త్రిఫలా వహ్ని గ్రంధిదీప్య పటుర్వచా ।
చవ్యం చ కుండలీశ్వరో దోషా శీర్లజ్వరావహామ్ ॥ 981

—: అశీర్లజ్వర కషాయము :—

శ్లో. పంచరోలమహమోదం మరిచం సైంధవం వచా ।
దీప్యకం కుండలీ శ్రిగు కాలశాకం సతీర్ణకమ్ ॥ 982
పిబేత్కృతం క్వాథమేతైః దోషాశీర్ల జ్వరావహామ్ ।

—: విషూచి కషాయము :—

శ్లో. నిష్కార్ధం తు కణాచూర్ణంని మ్మమూత్రం తు టంకణమ్ ।
ద్వినిష్కం సింధువారస్య పత్రభస్మ చ మేషయేత్ ॥
ఉష్ణత్రేణ చ పిబేద్విషూచి మాశునాశయేత్ ॥ 983

—: విషూచి కషాయము :—

శ్లో. భృష్టదీప్యకచూర్ణం తు గుడ శుంఠి సమన్వితమ్ ।
భక్షయేచ్ఛర్ధ్యతీసారం విషూచీం నాశయేత్క్షణాత్ ॥ 984

—: విషూచికి :—

శ్లో. భృష్టశుంట్యా జీరకేణ జాతీఫల కళింగైః ।
పటికృతా సాజమోదా విషూచీం నాశయేత్పరమ్ ॥ 985

—: విషూచి కషాయము :—

శ్లో. కణ...న సంయుక్త తక్రేణ సహపాయయేత్ ।
విషూచీ వమనం తథ్యం నాశయేత్క్షణ మాత్రకే ॥ 986

—: విషూచి కషాయము :—

శ్లో. అతిమాత్ర విషూచ్యాశు తక్రం దధి హిమజలమ్ ।
నారికేళోదకం పేయం మూత్రలం దాహనాశనమ్ ॥ 987

—: వాతజీర్ణ కషాయము :—

శ్లో. లవణం సాజమోదం చ తైలేనా జీర్ణనాశనమ్ ॥ 988

శ్లో. ఆరనాశీపితేర్మర్దం వాతజీర్ణ ప్రశాంతయే ।
లవణం కాచలవణం గుడ జంబీర పల్లవమ్ ॥ 989

పిబేజీర్ణ శాంత్యర్థం వజ్రహారం తథాజలైః ।
నింబ కాసుంభ తైలేన మర్దకం చప్రశస్యతే ॥ 990

—: పిత్తజీర్ణ కషాయము :—

శ్లో. శీతతోయే పిబేత్క్షాద్రం పిత్తజీర్ణ ప్రశాంతయే ।
లాజమార్ణయుతం ఘౌద్రంపథ్యం దేయంప్రయత్నతః ॥ 991

జాతీఫలోద్భవం చూర్ణం గుంజాద్వయ మితంతథా ।
పిబేచ్ఛీతల తోయేన పిత్తజీర్ణ ప్రశాంతయే ॥ 992

—: అతిసార కషాయము :—

శ్లో. నాగరాతివిషా ముస్తా భూనిం బేంద్రయవామృతాః ।
కషాయో మధు సంయుక్తః జ్వరాతీసార నాశనః ॥ 993

—: జ్వరాతిసార కషాయము :—

శ్లో. చిందామృతా జీరకాభ్యాం వట కుట్కల నాగరమ్ ।
సరక్తచందన త్వఞ్జ్వరాతీ సారనాశనః ॥ 994

—: అతిసార కషాయము :—

శ్లో. పత్తామృతా పర్పటకాబ్ద బిల్వ భూనింబ పారా క్వధితం పితేద్విషా ।

—: జ్వరాతిసార కషాయము :—

శ్లో. అమృతా నాగరం పాతా భద్రముస్తా నుగంధికా ।
పితేత్కషాయమేతేషాం జ్వరాతీసార నాశనమ్ ॥ 996

—: జ్వరాతిసార కషాయము :—

శ్లో. బిల్వముల కషాయస్తు త్రిఫలా నాగరాన్వితః ।
సర్వజ్వరహరో యోగః సర్వాతీసార నాశనః ॥ 997

—: జ్వరాతిసార కషాయము :—

శ్లో. ముస్తాకుస్తుంబురూ విశ్వబిల్వైశ్చకృతః కషాయోవినిహంతి పానాత్ ॥

—: జ్వరాతిసార కషాయము :—

శ్లో. ధాతకీ ధావనీ ముస్తా శుంఠీ చాతివిషాతథా ।
శర్కరామధు సంయుక్తః జ్వరాతీసార నాశనః ॥ 1009

—: రక్తాతిసార కషాయము :—

శ్లో. పాతా విడంగాతివిషా బిల్వ దుష్పర్క నాసాధి..... ।
ప్రశస్యతే శోణితకాతిసారే సామే నిరామే జ్వరసంయుతే చ ॥1000

—: స్వరాతిసార కమాయము :—

శ్లో. ముస్తా వత్సక వర్షాభూ దాదు దుస్పర్ష నాగరైః ।

శ్వాభగ్గుసా...పితై జ్వరాతిసార శోఫణితే । 1001

—: జ్వరాతిసార కమాయము :—

శ్లో. దశమూల కషాయేణ విశ్వచూర్ణంక్షిపేత్పిబేత్ ।

జ్వరేచైవాతి సారే చ సశోషేగ్రహణే । 1002

—: అతిసార కమాయము :—

శ్లో. వ్యోమాభయా వత్సక జీరకాక్షైశ్చైదర్య జాతే విజయా సమాంశమ్ ।

గుడే నవా శర్కరయా తు భక్ష్యం సామాతిసారం హరతిక్షణేన 1003

—: అతిసార కమాయము :—

శ్లో. టంకణ తైర జీరంచ భృష్ట శుంఠీ సచిత్రకైః ।

పిబేత్కృతం కమాయం చ దోహతీసార నాశవమ్ । 1004

—: అతిసార కమాయము :—

శ్లో. అజామోదోద్భవ రస శృంగిభేరం చ టంకణమ్ ।

అతిసార హరో యోగో గ్రాహీ దీపన పాచనః । 1005

—: అతిసార కమాయము :—

శ్లో. పటప్రరోహై సంఘాతైరంకోలై స్తండులాంభసా ।

పిష్టైరక్రాన్వితైః పీతైరతిసారం హరేత్ ధృవమ్ । 1006

—: అతిసార కమాయము :—

శ్లో. పారిభద్రంసితా సర్పిఃటంక(ణం) దాడిమ కుట్టలాః ।

అతిసారహరః ప్రోక్తాః తక్రజీరక సంయుతాః । 1007

—: అతిసార కమాయము :—

శ్లో. సమూలం సూర్యకాంతం చ పిష్టై జఙ్గియుతం పిబేత్ ।

అసాధ్యమమృతీసారం దాహంభృష్ణం నిహంతి చ । 1008

—: రక్తాతిసార కషాయము :—

శ్లో. మేఘనాదస్య మూలం తు మధునా సితయా సహ ।
తందులోదకపానేన రక్తాతిసార నాశనమ్ ॥ 1009

—: రక్తాతిసారస్య :—

శ్లో. అపామార్గస్య స్వరసే తైలం నిష్కం తు మేళయేత్ ।
తప్తితేద్దహణీ హంతి రక్తాతిసార నాశనమ్ ॥ 1010

—: రక్తాతిసారస్య :—

శ్లో. అపామార్గస్య పత్రం తు పిష్ట్యా మరిచ సంయుతమ్ ।
తక్రేణ పీతం కల్కం తు రక్తాతిసార నాశనమ్ ॥ 1011

—: అసాధ్యాతిసారస్య :—

శ్లో. పాతా మోచరసం ముస్తా ధాతకీ బిల్వ నాగరమ్ ।
గుడ తక్ర యుతం పానే అసాధ్యమపి సాధయేత్ ।
కణా మధు యుతం లేహ్యం వా రక్తాతి సారజత్ ॥ 1012

—: క్లేష్మాతిసారస్య :—

శ్లో. విడంగం మరిచం శుంఠీ కడిత్థం బదరీఫలమ్ ।
చాజ్ఞాకరీ తక్ర సంపిష్టం కల్కం క్లేష్మాతిసార నుత్ ॥ 1013

—: అతి సారస్య :—

శ్లో. పారా కరంజ త్వక్ పంచకోటైః కైడర్య పత్ర శరపుంఖ బిల్వైః ।
వ్యాధో నిహంతి కణచూర్ణ యుక్తః, గుల్మూతిసారాన్
గ్రహణీ వికారాన్ ॥ 1014

—: అతిసారస్య :—

శ్లో. మోచసారం వర్షకం చ విశ్వ ముస్తాటయాపకైః ।
చండనోశీర సారస్య చూతజంబూత్పచస్తథా ।
క్వశితం పాయయేష్నూణామతిసార హరంపరమ్ ॥ 1015

—: సర్వాతిసారస్య :—

శ్లో. అంకోలమూలం కర్మార్థం పిష్టావ్ తండుల వారిణా ।
విజే త్తద్భిహానీం హంతి సర్వాతిసార నాశనమ్ ॥ 1016

—: పిత్రాతిసారస్య :—

శ్లో. పాతా వత్సక బీజత్వక్ దార్శ్య గ్రంథిక శుంఠిభిః ।
ఉత్పలం ధాతకీ వ్రుష్పం శుంఠీ దాడిమ వల్కులమ్ ॥ 1017
సత్కేద్రం తండులాంభోభిః పేయం పిత్రాతి సారనత్ ।

—: గ్రహణీ కషాయము :—

శ్లో. పథ్యా వ్యోమ పువర్నచాంబుదనిశా! పూతీక యుగ్మా
పాతా చిల్వ ఘుణాప్రియారళు కణా మూలోగ్రగంధాన్నిభిః ॥ 1018

చవ్యం దీప్యక భాణపుంః సహితైః ప్రసిద్ధం జలమ్ ।
పేయం తద్భిగహణీ వికార శమనం స్యాద్దీపనం పాచనమ్ ॥ 1019

—: గ్రహణీ కషాయము :—

శ్లో. అథయా మరిచ విశ్వానాం చూర్ణం కుటజ త్వగ్భవమ్ ।
గుడ తక్రయుతం పీత్యా గ్రహణీ దోషజం జయేత్ ॥ 1020

—: గ్రహణీ కషాయము :—

శ్లో. ముస్తా కరంజమూలత్వక్ శుంఠీభిః క్షిధితం జలమ్ ।
పిప్పలీ చూర్ణసంయుక్తం గ్రహణీ మాశు నాశయేత్ ॥ 1021

—: గ్రహణీ కషాయము :—

శ్లో. పూతీ పువర్నవాసారం ప... తేతురకం తథా ।
తేషాం త్వథయుతం సవ్యశ్శీఘ్ర వినాశనమ్ ॥ 1022

—: శోఢ కషాయము :—

శ్లో. సతాశపత్రం భృంగం చ మరిచం నవసారకమ్ ।
సర్వేషాం యః కషాయస్స్యాత్ పాండుశోఢ వినాశనః ॥ 1023

—: శ్లోకశీఘ్ర కవయము :—

శ్లో. వ్యాప్తి భూనింబ వర్షాభూ సాతా దాదా హరిద్రయోః ।

కవయః శ్లోకశీఘ్ర కవయముక్తః శ్లోకశీఘ్ర వినాశనః ॥

1024

—: శ్లోకశీఘ్ర కవయము :—

శ్లో. దశమూలం చ వర్షాభూ గవాం శీరం చ నాకులి ।

కవయః శ్లోకశీఘ్ర కవయముక్తః శ్లోకశీఘ్ర నివారణః ॥

1025

—: శ్లోక కవయము :—

శ్లో. పంచశీలాభయా రాన్నా వ్యాప్తిశమ్యాక భృంగయోః ।

కవయం మధుసంయుక్తం సప్తశీఘ్ర నివారణం ॥

1026

—: శ్లోక కవయము :—

శ్లో. పునర్నవా దాదానిశా చ రాన్నా శ్లోకశీఘ్ర భూనింబ పటాంకయోః ।

కవయం పిఠా శ్లోకశీఘ్ర కవయముక్తం చ సప్తశీఘ్ర నివారణం ॥

సారం వినాశనం శ్లోకశీఘ్రమ్ ॥

1027

—: శ్లోక కవయము :—

శ్లో. దాదీప శీరీష మూర్ఖా చ త్రిఫలా చిత్రకం పచా ।

శుంఠీ జీరకసంయుక్తం కవయం శ్లోకశీఘ్ర వినాశనమ్ ॥

1028

—: శ్లోక కవయము :—

శ్లో. భూనింబ నాగర పాతా కవయో మధుసంయుక్తః ।

వారణాసికాభయం శ్లోకశీఘ్ర వినాశనం ॥

1029

—: శ్లోకశీఘ్ర కవయము :—

శ్లో. త్రికట త్రిఫలా వహ్ని చూర్ణం చ మధునా సహ ।

భూయో దక్షమాత్రం చ శ్లోకశీఘ్ర నివారణమ్ ॥

1030

—: సర్వశోభ కషాయము :—

శ్లో. స్నూహీమూలం వజ్రవల్లి వర్షాభూ.....పర్వతమ్ ।

శుంఠీ దారు యుతః శ్వాభ సర్వశోభ నివారణః ॥

1031

—: పాండుశోభ కషాయము :—

శ్లో. హరీతకీ ద్విబృహతీ అశ్వగంధా పుషర్నవా ।

సప్తలా నాగరశ్వాభ ఛాగమూత్రేణ శోభజత్ ॥

1032

—: శోభ పాండుజ్వర కషాయము :—

శ్లో. అశ్వత్థవల్కులం శుంఠీ మండురం చ పుషర్నవా ।

ఛాగమూత్రే పిబేత్క్వాభం శోభ పాండు జ్వరాపహమ్ ॥

1033

—: శోభ కషాయము :—

శ్లో. అజాతిపాతాఘనపంచకోలం వ్యాఘ్రాశ్చచూర్ణం సుఖతోయపీతమ్ ।

జ్వరం త్రిదోషజ్వరమేవ వృద్ధం నిహంతిశోభం కఫజం చ తప్యమ్ ॥

—: మేహహర కషాయము :—

శ్లో. ముస్తాగోటం రజనీ త్రిఫలా చ శతావరీ ।

కషాయ ఏహం సక్షాద్ర సుర్యమేహ వినాశనః ॥

1034

—: మేహ కషాయము :—

శ్లో. ముస్తా త్రిజాతకం ద్రాక్షా చోశీరం హరిచందనమ్

శుంఠీ వైభి స్రుతః శ్వాభ సర్వమేహవ నాశనః ॥

1035

బలాద్వయం ద్విబృహతీ నాగరం గోశురం వరా ।

శతావ్వ త్రిఫలా శ్వాభః సర్వమేహ నాశనః ॥

1036

—: మేహ కషాయము :—

శ్లో. శతావరీ సమూలాగ్ని శ్వాభో ద్రాక్షా సమస్రూతః ।

హన్యాద్ధృవం మేహరోగం వాతస్తత్ర కఫోద్భవమ్ ॥

1037

—: పైత్యమేహ కషాయము :—

శ్లో. విబేధాశ్రీ ఫలరసం నిశా మాక్షిక సంయుతమ్ ।
గుడూచ్ఛ్యా స్వరసో వాపి మధునా సహమిశ్రితః ॥ 1088

—: పైత్యమేహ కషాయము :—

శ్లో. త్రిఫలా చిత్రకం దార్ద్ర కళింకైశ్చమ్రతం జమ్ ।
మధునా సహితం హన్యాత్ ప్రమేహం చ సుదారణమ్ ॥ 1089

—: పైత్యమేహ కషాయము :—

శ్లో. విశాల త్రిఫలా ముస్తా దార్ద్ర దారు విమిశ్రితమ్ ।
శ్యాభో నివారయేన్నేహం నిశాకల్ప విమిశ్రితమ్ ॥

—: పైత్యమేహ కషాయము :—

శ్లో. సమూర్వ ముస్తా సంయుక్తం చవ్యం పాతా ఫలత్రయమ్ ।
అగ్నిమంథాయుతం వాపి క్వదంష్ట్రాగ్ని సమన్వితమ్ ।
సమాంశై స్సాధితం తోయం శ్లేష్మమేహహరం పరమ్ ॥ 1040

—: మేహ కషాయము :—

శ్లో. త్రిఫలా వేణుపత్రాద్ధ పాతా శ్యాభ ఘృమాక్షికః ।
కుంభ యోని నిశాంభోభిః పానాన్మేహాలి నాశనః ॥ 1041

—: మేహ కషాయము :—

శ్లో. ముస్తా వరా ద్వీరజనీ కల్కం స పారిథద్రకమ్ ।
సపాతా కకుభం పక్వం సక్షౌద్రం మేహనాశనమ్ ॥ 1042

—: మేహ కషాయము :—

శ్లో. ఫలత్రయ నిశాద్వంద్వ వీర వృక్షాకులీయకైః (1) ।
ఖదిరాద్దన పారాభి.....సము స్తకైః ॥ 1043
పితృక్షౌద్ర ప్రతివాపం మేహరోగ విరాశనమ్ ॥ 1044

—: మేహ కషాయము :—

శ్లో. ఫలత్రయం నిశా విశాలామలక్ష్మై ర్యుతమ్ ।

పిబేత్కషాయం మధునా ప్రయుక్తం సర్వత్రమేహేషు సముద్ధరేషు ।

—: పైత్యమేహ కషాయము :—

శ్లో. పంచపల్లవ కల్పంతు తక్రేణ మధునాసహ ।

పైత్యమేహేతిసారేచ చంద్రవాక్సంద్ర ఛాషితమ్ ।

1046

—: మేహ కషాయము :—

శ్లో. ధాత్రీఫలరసై స్పూర్ణం నిశయా మధునాసహ ।

వీరం వినాశయే చ్చీఘ్రం ప్రమేహమపిదు స్తరమ్ ।

1047

—: మేహ కషాయము :—

శ్లో. ఆకురీ భీషవకుళం కుసుమం చారి కేశభమ్ ।

కేతకాస్థి సమాయుక్తం సర్వమేహ వినాశనమ్ ।

1048

—: దీపన కషాయము :—

శ్లో. యవానీ లఘునం వ్యోమం పూతీకాగ్ని పువర్షవై ।

సైంధవాణాశ సంయుక్తం అగ్నిదీ ప్తికరం లఘు ।

1049

—: దీపన కషాయము :—

శ్లో. నిర్గుండీ దీప్యతో వహ్ని పథ్యా నాగర సైంధవై ।

తక్రేణ క్వధితం వీతమగ్నిం సందీప యేత్పరమ్ ।

1050

—: శోషమూర్ఖ కషాయము :—

శ్లో. గోక్షురం వాచిగంధా చ మర్కటీ చ శతావరీ ।

శుంఠీ స శరక కావ్యః శోషమూర్ఖా నివారణః ।

1051

—: గర్భిణీశ్చరకమామము :—

శ్లో. మృద్వీకా మధుకం కుప్తం శారితా చందనం తథా ।
 మూర్ఖా దూర్ఖా బలా శృంగీ వరీ ధావ్యక నాగరమ్ ।
 యేతైః సాచ్యః కమాయః స్యాచ్ఛ్రీతలం మధుశర్కరమ్ ।
 సర్వజ్వరహరో యోగః గర్భిణీనాం ప్రశస్యతే । 1052

పృశ్నిపర్ణీ బలాశుంరీ ధాన్యాకం బిల్వమూలకమ్ ।
 యేతైః ప్రా వై శ్శృతం తోయం శీతం మత్స్యండికా యతమ్ ।
 గర్భిణీనాం జ్వరం హంతి విషమం చ స శీతలమ్ । 1053

—: గర్భిణీ ఆమాతిసార కమాయము :—

శ్లో. దురాలభా బలా సాతా నాగరాంబుద సంశ్శ్రుతమ్ ।
 గర్భిణీం పాయయేత్తోయ మతిసారేషు సర్వదా । 1054

—: గర్భిణీ వాతరోగ కమాయము :—

శ్లో. పృశ్నిపర్ణీ బలా బిల్వ విదూరీ క్వధితం పితేత్ ।
 సక్షీరం శర్కరాముక్తం గర్భిణీ వాతరోగనుత్ । 1055

—: గర్భిణీ వాతరోగ కమాయము :—

శ్లో. బిల్వాగ్ని మంథపకవ్యం వా పాటలీ నాగరేణవా ।
 సిద్ధం క్షీరం రసోవాపి గర్భిణీవాతరోగనుత్ । 1056

—: గర్భిణీశ్చర కమాయము :—

శ్లో. బలామూల కమాయం తు ఘృత యుక్తం ప్రదాపయేత్ ।
 సర్వవాత వికారాణాం గర్భిణీనాం ప్రశస్యతే । 1057

—: గర్భిణీ వాతరోగ కమాయము :—

శ్లో. శుంఠీబలా చ నిష్కాన్వత్కృ గర్భిణీ సర్విషా సహ ।
 తత్కమాయం పితేద్రాత్రో వాతరోగ ప్రశాంతయే । 1058

నాగవల్లి దళరసం విజేతైవేన సంయుతమ్ ।

శూలం నిహంతి కాస్యం చ గర్భిణీనాం సుఖప్రదమ్ ॥ 1059

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. వహ్నిర్వక్ష్ణగవల్లిభ్యాం స్వరసస్సృయ తాగికః ।

తైలేన చ సమాయుక్త స్సర్వశూల హరః పరమ్ ॥ 1060

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. తీవ్రశూల నిర్మల్యస్థిం దాపయేదుష్ట కాంజికమ్ ।

స్వేదయేత్సికతా పిండైః శృంగైశ్శీడిత మాహరేత్ ॥ 1061

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. గుల్మవర్మార్క శూలే తు క్వాథః పథ్యాకుళుత్థయోః ।

రామై రంజితైలాభ్యాం పితృశూల హరం పరమ్ ॥ 1062

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. పంచకోలాథయా శీగ్రు కుళుత్థం లకుసం త్రివృత్ ।

క్వాథో రసానుపానస్యాత్ పిప్పలీ హింగు సైంధవైః ॥ 1063

అశ్వః మూలం నిహంత్యాశు హ్యసాధ్యం చ చిరంతనమ్ ।

నిర్గంధీ లకుసం బిల్వం పంచకోల బలాథయాః ॥ 1064

క్వాథో రసానుపానస్య పిప్పలీ హింగు సైంధవైః ।

సర్వశూల ప్రళమనం దోషజ్వర వినాశనమ్ ॥ 1065

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. పంచకోలాథయా క్వాథః కణాసిఘ్రాథే హింగుభిః ।

రసానుపానాచ్చూలానాం సమూహోన్మూల నుత్పరమ్ ॥ 1066

—: పంచకోల కషాయము :—

శ్లో. పిప్పలీ పిప్పలీమూలు చవ్యం చిత్రక నాగరమే ।

పంచకోల కషాయేణ పంచశూల నివారణమ్ ॥ 1067

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. హింగు చూర్ణేన సంయుక్తం నారికేళజలం పితేత్ ।
పంచగుల్మ్యాన్ తయం శూలం రక్తగుల్మం చ నాశయేత్ ॥ 1068
కాసు క్వాసాది రోగాంశ్చ నాశయేన్నాత్ర సంశయః ।

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. దశమూల కషాయేణ సైంధవం హింగు రాసుశమ్ ।
అజమోదం చ సంచూర్ణ్య పిబేచ్ఛాల వినాశనమ్ ॥ 1069

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. పారిభద్రత్వచః శుంరీ తైలేన లవణేన వా ।
ఉష్ణోదకేన వా సానాత్ సర్వశూల నివారణమ్ ॥ 1070

—: పైత్యశూల కషాయము :—

శ్లో. ధాత్రీ సైంధవ చూర్ణం తు భక్షితం మధుసంయుతమ్ ।
పైత్యశూలం తథాదాహం నాశయేదతివేగతః ॥ 1071

ధాన్య విశ్వ బలా బిల్వ కషాయం సర్పి రాసుశమ్ ।
సర్వశూలం నిహంత్యాశు గర్భిణ్యాం హింగునా వినా ॥ 1072

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. ఏరండపత్రం స్వరసే హింగు సైంధవ సంయుతమ్ ।
పితేత్తైలేన సన్నిశ్ర్య సద్యశూల నివారణమ్ ॥ 1073

—: పార్శ్వశూల కషాయము :—

శ్లో. తూరం త్రిపటుకం పాతా భాక్షణ చిత్రక సైంధవమ్ ।
ఉష్ణోదకేన పీతంచేత్ పార్శ్వశూల నివారణమ్ ॥ 1074

—: వృచ్ఛాల్ కషాయము :—

శ్లో. దేవదాతా ఏవా శుంరీ తై లేన మధుశిగ్రు చ ।
ఉష్ణోదకేన పానాచ్చ వృద్ధి శూల వినాశనమ్ । 1075

—: కుక్షిశూల కషాయము :—

శ్లో. హింగు సౌవర్చలం శుంరీ పథ్యా చ గుణవర్ధితా ।
చూర్ణమేతత్కటి కుక్షి వృత్తాన్వృద్ధి శూలజితే । 1076

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. హింగు దీప్తులి పథ్యానాం చూర్ణం సస్థైంధవమ్ ।
ఉష్ణోదకేన పీతం చేత్ సద్యశూల నివారణమ్ । 1077

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. చూర్ణితం హింగు త్రికటు వచా కుప్తం సస్థైంధవమ్ ।
ఉష్ణోదకేన పానాచ్చ సద్యశూల వినాశనమ్ । 1078

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. పిప్పలీ కుంభజం భాక్లే అసులాలి (?) కటుర్వచా ।
ఉష్ణోదకేన చ పితేత్ సద్యశూల వినాశనమ్ । 1079

—: గుల్మ శూల కషాయము :—

శ్లో. యవతూరం విడం పాతా హింగు దీప్యక జీరకాః ।
ఉష్ణోదకేన పీతశ్చేత్ గుల్మశూల నివారణాః । 1080

—: గుల్మ శూల కషాయము :—

శ్లో. స్థైంధవం చ విడపామావచా త్రికటుకం తథా ।
ఉష్ణోదకేన గృష్టియాత్ సద్యశూల నివారణమ్ । 1081

—: ఆమశూల కషాయము :—

శ్లో. చిత్రమూల సకాశ్లేష్ఠా శుంఠీ భాక్తిః స సైంధవమ్ ।
ఉష్ణోదకేన వీతంచేద్యామశూల వినాశవమ్ ॥ 1082

—: ఆమశూల కషాయము :—

శ్లో. బలావిష్టలి శుంఠీనాం చూర్ణిం బాగే వృథక్యమమ్ ।
ఉష్ణోదకేన చ వీజే దామశూల నివారణమ్ ॥ 1083

—: ఆమశూల కషాయము :—

శ్లో. శృంగేరేరాథయా కృష్ణాః చిరిబిల్వం స చిత్రకమ్ ।
సమాః సంచూర్ణ్య మతిమాఘా పిబేచ్ఛాలే నుదాదుతే । 1084

—: ఆమశూల కషాయము :—

శ్లో. సౌవర్చలం యవానీ చ సైంధవం వచయా సహ ।
ఉష్ణోదకేన చ వీజేదామశూల నివారణమ్ ॥ 1085

—: ఆమశూల కషాయము :—

శ్లో. చిత్రకం నాగరంచైవ యావనూకం పుసర్నవా ।
తేషాం కషాయః పానాచ్ఛవ్యమ శూల వినాశనః ॥ 1086

—: హింగుత్రిగుణ తైలము :—

శ్లో. హింగుత్రిగుణం సైంధవ మస్మాత్త్రిగుణం తైలమేరండమ్ ।
తత్త్రిగుణం లతునయుతం గుల్మోద్గర వృద్ధిశూలఘ్నమ్ ॥ 1087

—: శూలహర యోగము :—

శ్లో. తైలం సైంధవ కల్మాష్యం కేవలం శూలనాశవమ్ ॥ 1088

—: శూల కషాయము :—

శ్లో. నూరణం లతుసం శీగు గ్రంథికం చిత్రకం వచా ।
పాశాశుంపీయుతో శ్యాభ స్సర్వశూలహరః పరః ॥ 1089

—: పటోలశాది కషాయము :—

శ్లో. పటోల మూల త్రిఫలా విశాలా పృథక్ త్రిభాగా

పచ తత్ర (!) కాణాః ।

సత్రాయమాణా కటురోహణీనాం భాగార్థకే నాగరచందయుక్తమ్ ॥

—: పైత్యఫర్ది కషాయము :—

శ్లో. ద్వాత్రింశత్పలికం తోయం పలైకం వాలకం పచేత్ ।

పాదకేవలం వస్త్రపూతం.....స శర్కరా ।

మధునాలేహయే ఛర్దిదాహతృష్ణా హరం పరమ్ ॥

1091

—: పైత్యఫర్ది కషాయము :—

శ్లో. బిల్వ మూలస్య నిష్క్వాఫస్సలాజమధుశర్కరాః ।

మాతులుంగరసోపేతః సద్యఃఛర్ది నివారణః ।

1092

—: పైత్యఫర్ది కషాయము :—

శ్లో. బిల్వ భాన్యామృతా శుంఠీ పిబేత్ త్వః సమాక్షికః ।

ఛర్ది దాహ భ్రమ తృష్ణా పిత్తానాం చ నిబర్హణః ॥

1093

—: పైత్యఫర్ది కషాయము :—

శ్లో. విశ్వ కుస్తుంబరీ త్వః శీతః క్షౌద్ర సితాన్వితః ।

పిబేచ్ఛర్దిగజే శూలాం దాహయుక్తే విశేషతః ।

1094

—: ఛర్దితీసార కషాయము :—

శ్లో. బిల్వమూలస్య నిష్క్వాఫే సలాజ శర్కరాన్వితే ।

మధునాలాప్య చ పిబేచ్ఛర్దితీసార రోగయోః ।

1095

—: ఛర్ది కషాయము :—

శ్లో. మమనేతిప్రవృత్తే తు గుడూచీ స్వరసం తథా ।

మధునా పాయ మేధీమా యావద్వాంతిర్న కామ్యతి ।

1096

—: ఛర్వాదిసారవార యోగము :—

శ్లో. ఆమ్ర జంబూ ప్రవాళానాం నిర్యాసోమధు నాసహ ।
అజానభి స్సమాయుక్తః ఛర్వాదీనీ సారనాళనః ॥ 1097

—: ఛర్ది కషాయము :—

శ్లో. బాతీ లవంగకం లాజం మధుకం శర్కరాం మధు ।
హరీతకీం గుడూచీం చ పిచేన్నిషీప్య కాంజీకే ॥ 1098

మాతులుంగం కపిత్థం చ తిల్వమూలం కరంజకమ్ ।
ఏకేషాం వాంతి నాశార్థ మనుపానం ప్రకల్పితమ్ ॥ 1099

—: ఛర్ది కషాయము :—

శ్లో. తిల్వమూల ధాన్యకంచ విశ్వభేష జమేవచ ।
ఏషాం క్వాథః కణాయుక్తః జ్వరఛ్చర్దిహ రోధవమ్ ॥ 1010

—: గంజికి తండుప్రమాణము :—

శ్లో. భుక్తైర్మధ్యేతండు లైశ్శీఢకాంశం యూషప్రస్థం
వారి శుంతి త్రినిష్కమ్ ।
సంగృహ్యైతత్సాచితం పాదశేషం క్షేయా పెయా రోగిణాం
సాధ్యపానమ్ ॥ 1111

సానీయేషు యవాగ్వాసు కషాయేషు యథాక్రమమ్ ।
అర్థభాగం చతుర్భాగ మష్టభాగం తు శేషయేత్ ॥ 1112

—: వాతజ్వరాలకు గంజి :—

శ్లో. ధాన్యానాగర ముదైశ్చ లాజా కూష్మాండ శంఖభిః ।
శృతంమండం పిపాసఘ్నం సర్వజ్వర నివారణమ్ ॥ 1113
పంచకోలయుతిం వ్యాక్రమే శృతం మండం యథావిధి ।
కఫజ్వరే త్రిదోషేచ సర్వశూల నివారణమ్ ॥ 1114

—: శూలగంజి :—

శ్లో. పంచకోలం బలా బిల్వ భాన్యకంచ సమం సమమ్ ।
సర్వ తుల్యంప చేల్లాజవేయా మందాన్ని శూలజితమ్ । 1115

—: దోషప్రశోప భ్వరాసకు స్తన్యపానము :—

శ్లో. దోషాదా ప్రాణ రక్షార్థం వ్యోమ సింధు యుతంపితేత్ ।
దుద్రాక్షం స్తన్య సంయుక్తం మాషార్థంచ ప్రదాపయేత్ । 1116

ద్విదోషేపి త్రిదోషే వా స్తన్యం దుద్రాక్ష సంయుతమ్ ।
మధ్యాహ్నే చ పరాహ్నే చ మధుయుక్తం ప్రదాపయేత్ । 1117

—: పంచమష్టి గంజి :—

శ్లో. ముద్గాధకీకుఠ్తైశ్చ మామైశ్చ చణకై రపి ।
ముష్టిప్రమాణైస్సంసిద్ధం యూవం వా క్వాధ మేవహి । 1118
పితేత్ సర్వజ్వరహరం సర్వశూల నివారణమ్ ।

—: గంజి యిచ్చేకాలము :—

శ్లో. పైత్యజ్వరేతు మధ్యాహ్నే తత్రైవ కఫసంభవే ।
వాతజ్వరేపరాహ్నే చ యవాగూకాల మాచరేత్ । 1119

శ్లో. ముద్గాధకీ కుఠ్తైశ్చ శుంకాచ క్వధితంజలమ్ ।
సర్వజ్వరహరం పథ్యం శ్వాసకానాని సారజితమ్ । 1120

—: అతిసారములకు గంజి :—

శ్లో. లాజశైవ బలా బిల్వం పంచకోలం సుధాన్యకమ్ ।
కృతం మండం పితేద్రోగీ భోజనాత్పరమేవహి ।
త్రిదోషజాతి సారఘ్నం దాహశూల దుజాపహం ? 1121

—: అతిసారములకు గంజి :—

శ్లో.వల్కలై ద్విక్తం లాజసారం పితేన్నరః ।
విషమద్వరే చ శూలేసాతిసారే సదాహరే । 1122

—: జ్వరాతిసారములకు గంజి :—

శ్లో. చిల్వ ? చందవ సంయుక్తం లాజసారం యథాకృతమ్ ।
భృష్ట కుష్ట యుతం మండం జ్వరాతిసార నాశనమ్ । 1123

—: లాజగంజి గుణము :—

శ్లో. పేయా లాజకృతా తథ్యంజ్వరాతి సారనాశినీ ।
కిందిదాఢ్యాన శమనీ దీపనీ కఫనాశినీ । 1124

—: ఛర్ది అతిసారములకు గంజి :—

శ్లో. లాజాస్తృప్త ఛర్ద్యతిసార మేహక్షయ కఫాపహః ।
కాస వైశ్రోధీ పశమనాః దీపనా లఘు శీతలాః । 1125

—: పాలు కాచే ప్రకారము :—

శ్లో. పలాప్తకంత్వ జాక్షీరం ద్వాత్రింశత్సలికే జలే ।
శుంరీం దురాలభాం వైవ సంశుద్ధ్య ప్రక్షి జ్జలే ।
క్షీరేవశిష్టే గృహ్ణీయాత్ క్షీరపాకేవ్యయం విధిః । 1126

—: పాలతోను ద్రవ్యాలువేసి కాచేక్రమము :—

శ్లో. ద్రవ్యస్యాప్త గుణం క్షీరం జలం వైవ చతుర్థణమ్ ।
క్షీరేవశిష్టే గృహ్ణీయాత్ క్షీరపాక మితిస్మృతమ్ । 1127

—: పాలతోవేసి కాచేక్రమము :—

శ్లో. విశ్వ చిల్వ బలా సింహీ ధాన్య గోక్షురకాంబుదైః ।
సంశుద్ధైః సాధితం క్షీరం క్షీరం మిత్రముదాహృతమ్ । 1128

—: పంచసారం యుక్తము :—

శ్లో. పిప్పరీ శర్కరా ద్రాక్షా ఘృత యుక్తం పయ శృతమ్
పంచసారం విధాతవ్యం జ్వరకాసక్షయాపహమ్ । 1129

—: పైత్యజ్వర మండములు :—

- శ్లో. పితృద్వేష ముద్గసంయుక్తం పిత్తవాలికే జ్వరే ।
 బలా నాగర ధాన్యైర్వా హ్యథవా బిల్వ నాగరమ్ ॥ 1180
- ద్వంద్వతే సృహతీ ధాన్య శుంఠీ శర్కరయా యుతమ్ ।
 విషమే ధాన్యకం పంచ తృణశుంఠికమాయకమ్ ॥ 1181
- సన్నిహతే తు కూష్మాండ శుకనానాకరేచ్ఛదః ? ।
 ధాన్యేన సితయా యుక్తం మండం శ్రేష్ఠం శంఖయః । 1182
- ఉర్ధ్వ గోర క్తపిత్తే తు యవాగూంపరి వర్షయేత్ ।

—: ఛర్దిజ్వరస్య :—

- శ్లో. ఛర్దియుక్తే జ్వరే బిల్వ మూలయుక్తం పిశేన్నరః ।
 దాహంమూర్ఛాం భ్రమం శోషం హిక్మాం వాప్యదుచిం హరేత్ ॥

—: ఛర్దిజ్వరస్య :—

- శ్లో. లాజా శుంఠీ, బిలా బల్వం ఛాక్లే ధాన్యక దుస్సవః ।
 శృతం మండం మధుయుతం ఛర్ది జ్వరవినాశనమ్ ॥ 1184

—: పిత్త ఛర్ది :—

- శ్లో. బిల్వ ధాన్యక బలామహావదై ర్లాజముద్గ సహితం శృతంజలమ్ ।
 ఛర్దిమాశు శమయేత్స శర్కరం హంతి వాత కఫ పిత్తజం ధృవమ్ ॥

—: ఛర్ది జ్వరస్య .—

- శ్లో. ఘన లాజామృతా గంధి విశ్వ క్వాథో కణాయతః ।
 ఛర్దిం జ్వరాతిహరం చ హ్యక్షణ మపినాశయేత్ ॥ 1186

—: ఛర్ద్యతీ సారస్య :—

- శ్లో. లాజసారం చ శుంగీచ ఛర్ద్యతీసార నాశనమ్ । 1187

—: ఛర్ది జ్వరస్య :—

శ్లో. కపిత్థ బిల్వకై డర్య తింత్రినీ నింబ సంయుతైః ।
ధాన్యాబ్జామృత శుంఠీభిః క్వాథం మధుసితాయుతమ్ ।
వీచే జ్వరజ్వర ఛర్దివార పిత్తజ్వరేషు చ ॥ 1137

—: హిక్కకువత్తి చేసే క్రమము :—

శ్లో. గోఘృతా లక్త (?) సంయుక్తం వస్త్రేవామేశయే ధృవమ్ ।
వృషదయే నాభిదేశే చ లలాటే ద్విభుజాంతరే ।
సంస్థాపిత మిదం శ్రేష్ఠం సర్వహిక్కా ప్రణాశనమ్ । 1138

—: హిక్కకు వస్యము :—

శ్లో. మూర్ధ్నా రసం దాడిమ పుష్పం జిహ్వకీ ప్రాణాప్రవృత్తింశిత
చంద్రయుక్తమ్ ।
స్తన్యేన చాలక్తరసేన వాపి దానాక్షీ కానా? మపహంతిహిక్కామ్ ।

—: హిక్కానుపానము :—

శ్లో. యష్టిశాళిర (?) సలిలం మయూరస్య చ పింఛకా ।
భగ్న భ్రమరగేహం చ హ్యపామార్గస్యబీజకమ్ ।
మధునా యోజయోదేవం హిక్కాయామనుపానతః ॥ 1140

—: హిక్కకువత్తి :—

శ్లో. హరిద్రాపత్రమేరండమూలం లాక్షా మనశ్శిలా ।
దేవదార్వ గరుం మాంశీంపిష్టావత్తిం చక్లబ్దయేత్ ॥ 1141

—: హిక్కానుధూమము :—

శ్లో. మధూద్భిష్టం పర్జ్వరసం ఘృతంచనమనశ్శిలా
ధూమపానం హరేద్ధిమోవా శిఖుక్షుజా । 1142
గుగ్గులుశ్చివ నిర్మూల్యం.....।

—: హిక్కాను పానము :—

శ్లో. రసం కపిత్థస్య సపిపురీకం హిక్కాయురో పాణితలప్రమాణమ్ ।

పీత్యా నిహంతి క్షణమాత్రకాలే పైత్యం చ హిక్కాం పమనం చ
శ్వాసమ్ ॥ 1143

—: హిక్కాయందను పానము :—

శ్లో. పిప్పరీం పిప్పరీమూలం ముస్తాం చైలాం చ చూర్ణయేత్ ।

లేహయేన్నధు సర్విభ్యాం హంతి హిక్కాం పసంశయః ॥ 1144

—: పైత్యఛర్దికి :—

శ్లో. అశ్వత్థత్వక్ కించిన్నిక్షిప్యశర్కరామ్ ।

పితేచ్ఛర్ది వినాశార్థం దాహే చోష్ణే చ తద్ధితమ్ ॥ 1145

—: రక్తఛర్దికి :—

శ్లో. ఏలాచ త్రిఫలా భాస్యం సమం సంగృహ్య చూర్ణయేత్ ।

సీతా సర్వసమా శీతవారిణా రక్తఛర్దిహా ॥ 1146

—: హిక్కాను పానము —

శ్లో. కుష్ఠం సర్జరసం చైవ హ్యభయా గుడసంయుతమ్ ।

అగ్న్యో ధూమస్య పానాచ్చ హిక్కారోగం హరే ధృవమ్ ॥ 1147

—: రక్తఛర్ది :—

శ్లో. ఔదుంబర ఫలం చైవ చండనేన చ సంయుతమ్ ।

బీజపూర రసేనైవ రక్తఛర్ది నిమూదనమ్ ॥ 1148

—: తృష్ణాహా కషాయము :—

శ్లో. సజలం నారికేళాంబు ధన్యా తృష్ణోపశాంతయే ।

తతఃశీతోదకం వాపి లాణాక్షౌద్ర విమృశితమ్ ॥ 1149

సీతాంభః కేసరం క్షౌద్రం కృష్ణా దాడిమ జీరకైః ।

లేహయన్ శర్కరోపేతం తీవ్రతృష్ణాహరంపరమ్ ॥ 1150

—: తృష్టానుపాసము :—

శ్లో. వరీ శృంగాటకం త్వాద్రంబాజసక్తు సితోపదైః ।
గుళికా వదనేన్యస్తా తీవ్రతృష్టాహరా పరా ।

1151

—: తృష్టానుపాసము :—

శ్లో. ఓ. రేక్షు రసమృద్ధికా త్వాద్ర సింధు గుహోదకైః ।
స వృక్షాన్తైశ్చ గంధామః తాలుశోవప్రణాశసః ॥

1152

—: అతిసారాలకు మోచాదికల్కము :—

శ్లో. అజామోదో మోచరసః శృంగీజేరం చ శీతకమ్ ।
వీరమాత్రేణ తత్రేణ గంగామపి నిదుర్యతి ।

1153

—: సర్వజ్వర కల్కము :—

శ్లో. ద్విజీరం లఘుపం కిండిత్ వ్యోమ ధాన్యక సంయుతమ్ ।
కల్క ముష్ణోదకీ వీర్వా జ్వరం హన్యాన్న సంశయః ॥

1154

—: తృష్ణకు :—

శ్లో. శీతాంబు పరిషేకం చ పయస్తు ససిరామధు ।
ద్రాక్షా ఖర్జూర సంయుక్తం తీవ్రతృష్ణానివారణమ్ ।

1155

—: తృష్టానుపాసము :—

శ్లో. కించిల్లవణ సంయుక్తమూరనాళం కవోష్ణకమ్ ।
తేన గంధామ మాత్రేణ సద్యస్తృష్టాప్రశామ్యతి ।

1156

—: తరుణజ్వర కల్కము :—

శ్లో. వ్యోమంధాన్యం జీరకం చ కల్కమస్తాంబురా పిబేత్ ।
తరుణజ్వర హరో యోగః దీపః పాచనశ్చ సః ॥

1157

—: దాహజ్వరహర కల్కము :—

శ్లో. దాత్రా కణా విశ్వమధూక పుష్పంయస్త్రి ఫలత్రయ జీరకంచ ।
 ఉశీరఖిహార.....ముస్తా రుద్రాక్ష కుష్ఠ సిత తీరకాణమ్ ॥ 1158
 సంవేష్య చాలోద్య జలైః ప్రయంజ్యాద్దాహం సత్పష్టజ్వర
 మాశుహంతి ॥

—: పూరాణజ్వరహర కల్కము :—

శ్లో. ద్వేజరాశీ చ విశ్వం చ నింబ సారేణ సంయుతమ్ ।
 పురాణ తోయే తు పిబేత్ పురాణ జ్వరనాశనమ్ ॥ 1159

—: పిత్తజ్వరహరకల్కము :—

శ్లో. ధాన్యకం తీరకం ముస్తా మరీచంచైవ కల్కితమ్ ।
 సితేన సహితం పీతం పిత్తజ్వర హరం పరమ్ ॥ 1160

—: శ్లేష్మజ్వర కల్కము :—

శ్లో. విశ్వంచ కృష్ణమరిచం ధాన్యకం జీరకం తథా ।
 పిష్ట్యా గుడేన సహితం పీతం శ్లేష్మజ్వరం హరేత్ ॥ 1161

—: వాతపిత్తజ్వర కల్కము :—

శ్లో. కటుకాభయ రాస్నాభిః జీరకద్వయ నాగరైః ।
 కల్కముష్ణాంబునా పీతం వాత పిత్తజ్వరాపహమ్ ॥ 1162

—: విషమజ్వర కల్కము :—

శ్లో. కుమారీమూల కల్కం తు క్షీత్యా శ్లేష్ణజలైర్వమేత్ ।
 విషమం తు జ్వరంహంతి వచనాచ్చ విరేచనాత్ ॥ 1163

— వాతపిత్తజ్వరస్య కల్కము :—

శ్లో. ఏకోపి యోజ్యః కటుకో నరాణాం జ్వరే తథా పిత్తఫజ్వరేతు ।
 రాస్నా సితా విశ్వయుతో క్రమేణ సకల్కితో వా క్షధితోధవాపి ॥

—: సన్నిపాత కల్పము :—

శ్లో. కటుత్రయం సైంధవం చ నిర్గుండీ శిగ్రుమూలకమ్ ।
వరుణార్కయవకోలం చ కటువృక్షశ్చ వహ్నికమ్ ॥ 1165

ఆర్ద్రకం పిష్పలీమూలమేషాం కల్పస్సుతోథవా ।
దీయతే సన్నిపాతేషు హ్యనుపానాయమూఢిః ॥ 1166

—: సర్వజ్వర కల్పము :—

శ్లో. జీరకం వ్యోష కర్పూరం నిర్గుండీ వహ్నిభృంగరాజ్ ।
వాసా గుహూచీ శిగ్రుత్వక్ నాగవల్లీదళాని చ ॥ 1167

శర్కరా లతునం చాథ లవంగం లతునంఘనమ్ ।
కల్పమేషాం జ్వరేష్వేవ హ్యనుపానాయ కల్ప్యతే ॥ 1168

— దాహజ్వర కల్పము :—

శ్లో. ధాన్యకం జీరకం కేశ్య ముశీరం చందనం ఘనమ్ ।
సితా కర్పూరకం, కుష్మం మధుకం చ మృణాళకమ్ ॥ 1169

పంచత్వక్పల్లవాః పంచ ఛాత్రీ పల్లవమేవచ ।
ఏతేషానుపానేన దాహశాంతిర్భవిష్యతి ॥ 1170

—: రాస్నాది కల్పము :—

శ్లో. రాస్నా చ విశ్వం కటు పిష్పలీనాం మరీచ ముస్తం చసమాశకంచ ।
ఉష్ణోదతేనైవ విమర్దయంశ్చ పిబేచ్ఛ కల్పం జ్వరితశ్చ శూలీ ॥

—: అజీర్ణ కల్పము :—

శ్లో. వంధ్యా వహ్ని కణా ఛాత్రీఫల చూర్ణం సమాంశకమ్ ।
భుక్తమాత్రే జ్వరం హంతి జకరాగ్ని ప్రదీపనమ్ ॥ 1172

—: మురంగి కల్పము :—

శ్లో. మురంగి కల్పం బీజం చ నారదం ద్రోణాశ్రుమ్ ।
రాస్నా కుంతీ సమాయుక్తః కల్పః సర్వజ్వరాపహః ॥ 1178

—: ధాన్యాది కల్పము :—

శ్లో. కుస్తుంబదు కణా శుంకీ విష్ణుతాంతా చ రాస్నకమ్ ।
అక్షప్రమాణ కల్పం తు నర్వశీత జ్వరాపహమ్ ॥

1174

—: ఛర్దికిలవంగాది కషాయము :—

శ్లో. లవంగార్ద్రక నిర్వ్యాహః న కర్పూర సితామధు ।
ఛర్దిప్రసక్తిమరుచిం వై నర్వం చ వ్యవహరి ॥

1175

—: మహాబిల్వాది లేహ్యము :—

శ్లో. బిల్వమూలం పల శతంబలాయాశ్చ తదర్థకమ్ ।
ధాన్యకం నాగరం లాజా లామజ్జం వై వ చందనం ॥

1176

ద్రాక్షా కార్పూర లామజ్జే ముస్తామలక శీరకమ్ ।

ప్రత్యేకం షాడశ పల మష్టద్రోణే జలే వచేత్ ॥

1177

అష్టభాగావశేషీస్నిగ శర్కరార్థతులాం పచేత్ ।

ద్విప్రస్థం ముద్గయామస్య జంబీరస్య రస స్తథా ॥

1178

తథా ధావళ్య తాంబూల స్వరసం చ ప్రదాపయేత్ ।

పాకేవతార్య మరిచం శృంగిణేరం చతుష్పలమ్ ॥

1179

లవంగం నాగపుష్పం చ ధాన్యకం శీరకం త్రుటిః ।

ప్రత్యేకం ద్విపలం కృష్ణా పిప్పలీమూల చిత్రకమ్ ॥

1180

గండిరకం చ తాలీగపత్రం వైవ పృథక్ పలమ్ ।

చూర్ణం కృత్వాప్రతీవాప్యం దద్వాత్ ప్రథద్యయం మధు ॥

1181

శీతీభూతే తు గంధోజ్య నధ్యారాశౌ నిధాపయేత్ :

మహాబిల్వాదితో లేహ్యః ఛర్దిం జయతి దుర్జయామ్ ॥

1182

హద్రోగాదుది హిథ్యాంశ్చ కానంశ్చానం హలీమకమ్ ।

ఉల్మం చ నాకయేదాశు పుమంచాగ్ని దీప్తివమ్ ॥

1183

—: వాయువు తిమురుకు తైలం :—

శుద్ధిచేసిన జీడిగింజలు శే. ౧, ఆముదం శే. ౪, బాణలిలోపోసి విత్తులు వేయించి తైలం తీసుకొని తర్వాత శుద్ధిచేసిన గంధకం (మంచిదిగా) అరపలం పొడిచేసి వేసి దించుకొని, పరంగిపట్ట, శొంఠి, మిరియాలు అందు వరాయెత్తు పొడిచేసి రెండు చుక్కలు వేసి రెండుపూటలు తీసుకొనేది, వాయువులు, తిమురుకు వయమగును. పథ్యం : పులును, ఆవాలు వర్జించవలయును. అరమండలం పుచ్చుకొనేది. (అపూర్వం యీ ప్రయోగం).

గంధకం శుద్ధిచేసినది ప. ౨. రసం ప. ౧, జాలి ప. ౧ విడంగం ప. ౧, మునగపట్ట రసాన నూరి వ్రంచుకొనేది. పరంగిపట్ట, శొంఠి, మిరియాలు వగకు వరాయెత్తు ౧ ప్రకారం కూర్చియిచ్చేది. వాయువులు తిమురుకు కుదురును. ఇచ్చాపథ్యం పూటకుదాకయెత్తు ౧ పై పొడి ప. ౪ ప్రకారం తేనెతో అనుపానము.

—: ఖర్జూరాది రసాయనం, దగ్గుకు, వాంతులకు :—

ఖర్జూరపు కాయలు ప. ౪, తాళీసపత్రి ప. ౪, లవంగం ప. ౪, జీరకం పలం ౪, పిప్పళ్లు ప. 3, చిల్లగింజలు పలం ౧, వేయించి యేల ప. ౧, నెయ్యి శే. ౧, పాలు శే. ౧ పోసి కాయలు నూరి నెయ్యిపోసి జలాంశం పోవునట్లు వేయించి సిత్యంవొక గచ్చ కాయంత యిచ్చేది.

— తిమురు, వాయువుకు ఆముదము :—

తెరుప్పడి ఆకురసం శే. ౧, బుడ్డకాకరాకురసం శే. ౧, తగు తాళి ఆకురసం శే. ౧, ఆముదం శే. ౧ పోసి పక్వంగాకాది దించుకొనేది. దానిలో వగపొడి? చేసివేసేది. పూటకు వొక మిల్లి గంటకు తీసుకొనేది. పథ్యం. పులును పుచ్చుకొరాదు. రోజు మార్చిరోజు పుచ్చుకొనవలయును వాయువు తిమురు తగ్గును.

—: జ్వరాలకు క్షయలకు :—

తంజావాలం శే. ౧, గంధకం శే. ౧ రెండున్ను పుష్కొత్త ఆకు రసముతో, నూరిరెండు పుకాలువేసేది. నిమ్మపండ్లరసాననూరి చిల్ల చేసి

మూడు పుటములు వేసేది, అది అష్టగ యెత్తు యిస్తే జ్వరాలు తయలు
మానును.

—: వృద్ధమాల్యవసంత మాత్ర :—

ఆముదాల పప్పుపలం ౧, బర్బరి (కఫరి) పలం ౧, రెండునూరి
బిళ్లచేసి పుటంవేసి విమ్మటఖల్వంలో వేసి మిరియాలు పర, రససింఘారం
ప ౨ వెన్నగచ్చకాయంత వేసి నూరి, నిమ్మపండ్లరసాన నూరి మాత్ర
చేసియిచ్చిన శీతజ్వరాలు, అంతర్గతజ్వరాలు మానును.

—: మాల్యవసంత మాత్ర :

బర్బరి (కఫరి) ప ౬, మిరియాలు ప ౪, యింగిలీకం ప ౨, వెన్న
ముక్కాలు వరా, నిమ్మపండ్లరసాన నూరి, మాత్రచేసి యిచ్చిన
తడుజ్వరాలు మానును. పథ్యం తియ్యవారు.

—: పర్వటి :—

యింగిలీకం ప ౧, శుద్ధగంధకం ప ౨, యీ రెండు పొడిచేసి
గరిటలో వేసి కరిగించి పేడపుండచేసి మధ్య పల్లముచేసి అరటిఆకువేసి
అందులో మందుపోసి పైన ఆకుమూసి పేడతో మూసేది, అది అష్టగ
యెత్తు యిస్తే ఆమాతృసారాలు మానును.

—: శోఫ అగ్నిమాండ్య జ్వరాలకు :—

మావలింగపట్ట పలం ౧, రావోడికి ప ౧, నీళ్లుపోసి నూరి యెండ
వెట్టి రూక యెత్తు యిచ్చిన, శోమ, అగ్నిమాండ్యము జ్వరము మానును.

—: జ్వరాంకుశము :—

కర్పూరశీలాజిత్తు ప ౧, నూరి తాళకం ప ౧, గుడ్డకు పట్టించి
యెండలో పెట్టి, పుటంవేసి, బరణిలోవుంచి పాతికయెత్తు, తేనెతో
యిచ్చేది, జ్వరాలుమానును, తలకట్టపొడిలో యిచ్చేది.

—: అభివచ చింతామణి :—

రసం ప ర, గంధకం ప ర, నాభి ప ర, రసకస్పారం ప ర, పెద్దగవ్యభస్మం ప ర, మిరియాలు ప ర, చిత్రమాలం, మావలింగపట్ట కషాయంతో నూరి మాత్రచేసేది.

దురదకు, వాయువు తిముడు తగ్గుటకు రామచంద్ర అయ్యంగారు చేసిన క్రమము గంధకం ప ౨, రసకస్పారం ప. ౨, జాతిలవంగం ప. ౨ మూడేసి, శొంఠి ప. ౩, పిప్పలి ప. ౫, మిరియాలు ప ౩, సన్న లవంగపట్ట ప. ౩, ప్రత్యేకంగా కషాయంపెట్టి నూరి, మాత్రచేసేది, పరంగిపట్ట శొంఠి వగకు పలం ౨ పొడిచేసి పూటకు ర వరాయెత్తుప్రకారం యిచ్చేది. మేహవాయువులు, వ్రణాలు మానును, యిచ్చాపథ్యం, అల్లవురసాన నూరి మాత్రచేసేది, భేదులు జ్వరాలు అన్నిటికీ యియ్యవచ్చును.

—: మూలవాయువుకు :—

గాడిదగడపాకు తెచ్చి ఆముదముచే వండి కట్టేది. మూలవాయువు తగ్గును అరవంలో (కళుదెసుంబెళుకు).....

•

—: నేత్రాంజనము :—

తుత్తం ప ౨, తురిశి ప ౨, జీరకం ప ౨, కరశీట్టుకాయ, వెళ్ళి పొడి రూకయెత్తు, కరక్కాయ ౨, పొన్నగంటిఆకురసం శీ ౧, గుంట గలజీడురసం, ముగిముగి రసం శీ ౧, అవిశాకురసం శీ ౧, చనుపాలు శీ. ౧...సం ౧, నీరుల్లిగడ్డ రసం ౧ శీడు కీరెరసం శీ ౧, ఆవు వెన్న నిమ్మకాయంత, మునగపూలు ౧౦, పల్లేరుపూలు ౧౦, ఆంజనం చేసేది!..... నేత్రవాయువు, రక్తివటలం, పిత్తతాపం, కణ్ణుపూ గచ్చలో తీరును, (కంటిమాత్ర చిన్నపోకవుంచను పాలతో ర ఘడి శుద్ధి మాత్ర తెల్లచారెడలి ఆవుపాలతోశుద్ధి, కరక్కాయ, తాడికాయ, మాచికాయ, వెండిరూక ర, మిరియాలు ప ర నేత్ర దుద్రాక్ష వగకు ప ౧, గుంటగలిజీడు, నీరుల్లిగడ్డరసం, నిమ్మపండ్లరసం, ముగిముగి ఆకు, చనుపాలు.)

—: కడుపునొప్పికి :—

పైంధవలవణం వలం ౧, రాతిపుష్పం ప ౧, వలయలుష్పం ప ౪, జాబుష్పం ప ౧, నవాసారం ప ౪, తెలిగారం వరాడయెత్తు ౩, కుప్పింటు ఆకు స్వరసాన నూరి, పుటంవేసేది, అది పూటకు అరవరాడయెత్తు నిమ్మ పండ్లరసాన యిచ్చేది. కడుపునొప్పి తగ్గును.

—: పంచామృత పర్వటి :—

శ్లో. లోహోత్థార్కరసమం ద్విగుణితం గంధం పచేత్ | 1184

లోహసింధూరం ప ౧, అశ్రకసింధూరం ప ౧, తామ్రభస్మ ప ౧, రసము ప ౧, శుద్ధిచేసిన గంధవరా ప ౮, కరిగించి పేడముద్ద మీద అరటి ఆకువేసి అందుపోసి పైన ఇంకొ ఆకువేసి పైని పేడముద్ద వేసి చల్లాచ్చిపొడిచేసి ౪ యెత్తుయిచ్చేది. నూరికావాయువు, గ్రహణి బృశాలు మానును.

—: జలరోగాలకు రెడ్డిచెప్పినకమాయం అపూర్వము

అఘోరశాస్త్రీకిచ్చిన కమాయము :—

శాండిగ్గొడి, మరుదంపట్టె, అత్తిపట్టె, నావల్పట్టె, కోరైక్కి శంగు, నన్నాచివేర్, పన్నాటకం, వెళుమిచ్చుంవేర్, వట్టివేరు, పత్తి కొట్టె, వట్టిత్తిరిప్పివేర్, తేరకం, కొత్తమల్లి, మలాక్కా, ఛందనకట్టె, కరింగాలిత్తూల్, శురుగు, లవంగపట్టె, అతిమధురం, ఆచారపంచకం | యేల కడలురించిపట్టె, వగకు పలం ౨ కొట్టి కలిపి పూటకు రెండు పలాలు పెసల్లోవేసి కమాయంపెట్టి యిచ్చేది.

నాభి వ ౩. గోమూత్రంలో శుద్ధిచేసి కల్వంలోవేసి లవంగాలు ప ౧, వేసి గుంటగలివేరు స్వరసంతోనూరేది. ముళిముళిలకు స్వరసంతో నూరేది, తమలపాకు రసాన నూరేది. అంతా మూడు రూపాలు నూరేది గురిగింజప్రమాణం మాత్రంచేసి అనుపాసం తగురితిగా యిచ్చిన

(అనుపానం: ఖండాద్రకం లేహ్యంగాచేసి అనుపానంతో యిచ్చేది.) అశీతి.
వాయువులు, భేదులు అన్నియు మానును.

—: వాయువుకు తైలము: —

జిల్లేడుపాలు శే ర, మేకపాలు శే ర, చింతాకుస్వరసం శే ర,
వావిలిఆకు రసం శే ర, ఆముదం శే ర, పోసి పక్వంగాకాచి దించి,
కాళ్ళపల్లు, నొప్పలకు పట్టించేది, సకలవాయువులు వారించును. సిద్ధక్రియ

—: గ్రహణీ లేహ్యం :—

నావల్పట్టె పలం గ, మాంపట్టె పలం గ, ఆలంపట్టె పలం గ,
అత్తిపట్టె పలం గ, బిల్వపిండెలు ర, దానిమ్మపిండెలు ర, పెరుమరపట్టె
పలం గ, కాట్టత్తిపూ పలం గ, వట్టిత్తిరిప్పివేరు పలం గ. నేలపుసిరికవేరు
కొడిశపాలవేరు పలం గ, మజ్జగ? తూ గ కరవేపాకు శేరు గ, యిదికషా
యం, శొంఠి. పిప్పలి, మెంతులు, కండపిప్పలి, జీరకం, వోమం, నీరుముల్లి
పె...ట్టెవేరే, పులియంగొట్టె తోలు, లవంగం, జాజికాయ, కొడిశపాల
వేరు వగకు గ వరాదుత్తు గ, తేనె పలం గ, ఆపునెయ్యి పలం ర, శేలం
శర్కర పలం గి, యిది లేహ్యంచేసి పూటకు గచ్చకాయంత లేహ్యం
యిచ్చేది. భేదులు జ్వరాలు, శోఫలు మానును.

—: అసిగత జ్వరాలకు సౌభాగ్యశొంఠి :—

బలిరాకాసిగడ్డ శే గ, ఆకు? శేరు గ, ఆపుమజ్జిగ శే ర, పోసి కషా
యముకాచి శే గ దించుకొని శొంఠి పిప్పలి, కల్కర్రవ్యంవేసి తైలం
కాచి అధ్యంగంచేసిది, జ్వరాలు మానును.

ఇందులో అనుమానంలేదు, అనుభవయోగం. మెంతులు, వో
మం, జీరకం, శేరు తెక్కు? విష్ణుక్రాంతం, పర్పాటకం, కండపిప్పలి, వగకు
పలం ర, శేలం శర్కర పలంగి, లేహ్యంచేసి పూటకు గచ్చకాయంత
ప్రమాణం యిచ్చేది, జ్వరాలు మానును.

—: సౌభాగ్యశౌంఠి :—

శౌంఠి పల ర, మెంతులు, పిప్పలి, కండపిప్పలి, వోమం, శీత్రత్రై, కరక్కాయ, తాడిక్కాయ, నల్లిముల్ల, వాయువిడంగం అతిమధురం, తాళీశపత్రి, పిప్పలిమూలం, యేలం, సన్నలవంగపట్టె, లవంగపత్రి శేరునాగవూపు, వగకు పలం కాలు, శౌంఠి, గోమూత్రంలో భావనచేసి చూర్ణించేసుకొని చీనాశర్కర...వేసి పటకంవేసి యిచ్చేది సూతికావాయువులు మానును,

—: హస్తీకర్మితైలము :—

బలారాకాసి ఆకు ౧, పచ్చిది, కాడనుకూడా తరిగితొక్కి పాత్ర లో తూము ౨, అవుమజ్జగపోసి వాశెనగట్టి యెండలో ౨ దినాలువుంచి దానిలో, శౌంఠి, సిత్త అరత్తై, పిప్పలి, కండపిప్పలి, లవంగం వగకు పలం ౫ ముడిగాకొట్టి కషాయంలోవేసి కాచి ౨ శేర్లుగా దించి వడియ కట్టి ఆముద్దసూరి కలిపేది, సూనెపోసి లక్కకషాయం కలకడ్రవ్యం వేసి కాచేది, శీతజ్వరం అస్థిజ్వర క్షయాలు మానును.

—: భావనహారీతకీ :—

కరక్కాయలు ౧౦౦, వోమం ప౯, చిత్రమూలం ప౯, జీలకజ్జి పూ, పిప్పళ్లు, పూ, కండపిప్పలి ప౯, శౌంఠి ప ౧౦, మిరియాలు ప ౧౦, సైంధవలవణం వీనిని ఉప్పుడిబియ్యం కుడితిలో ౧౦ దినాలు నానవేసేది. కరక్కాయ నానవేసేది అల్లపురసాన, నిమ్మకుండ్ర రసానసూరి సూర్య పుటంచేసేది, అగ్నిమాంద్యం కడుపునొప్పి తగ్గును.

—: వత్సకాది కషాయము :—

వెప్పాలిసి, వెట్టివేరు, వెళామిచ్చుంచేర్, వేపపట్టె, శే, గెగ నీరుక్కోంగు, నెబ్బిప్పిపూడు, కోరెక్కోంగు, మరళుక్కోంగు, యిలు ప్పెపూవు, ద్రాక్ష, గజపిప్పలి, పనువు, గోష్ఠం, అక్రాకారం, కడుక్కాయ, చిల్వవేరు, వట్టతిరిప్పివేర్, వేపొడలె, వేపిచ్చంపళం, కండపిప్పలి,

నచ్చారీవేరు, శౌంఠి, విప్పలి, పెళ్ళకు, నెలప్పనక్కళంగు, అడ్డసరపాకు
పర్పాటకం, మంజుక్కణ్ణె, వంశంబు, దురాలభ, కటుకరోహిణి, శాంది
కొడి, తణ్ణిముట్టంకెళంగు, అతిమధురం వగకు పలంకాలు, కపాయం
యిచ్చిన సన్నిపాతజ్వరాలు మానును.

—: లాడక్రియ, పంచలోహభస్మం, తాళకభస్మంచేసే క్రమము :—

తెల్లసీసం వ ౧, నల్లసీసం వ ౧, శీ.....కణ, తుత్తునాగం
రూపాయయెత్తు ౧, అపరంజి రూకయెత్తు ౧, వెండిరూకయెత్తు ౧,
మూక్కరట్టవేరు జానెడున్ను, అయిదు తునకలుచేసి కమ్మరవాడి కొలి
మిలో గరిటపండకాచి నాగతునకరాచి? వెండిబంగారు తగడుగాగొట్టి
గరిటలోవేసి వొకతునకరాచేదీ నల్లగాపోవును. తర్వాత యీమూడున్ను,
గరిటలోవేసి వొకతునక గారచేది తెల్లగా బొరుగులుగా అవును. అది
యెత్తి పొడిచేసి, జీలకఱ్ఱ వ ౩, వరాయెత్తు వేయించి పొడిచేసి చీని
శర్కర వ ౩౨ వేసి నెయ్యివేసి పిసి! భస్మం వ ౨ వేసి ౩౦ పూటలు
యిచ్చేది. యిచ్చాపథ్యం నూతికావాయువు పై త్య వాయువు అగ్ని
మాంద్యము తగ్గును.

తాళకం వ ౧, ముప్పవ్రసీళ్లలో శుద్ధిచేసి బుడ్డకాకరఆకు స్వరసం
తీసి దానిలో వొడినం నానవేసి మర్నాడు గరిటలోవేసి యీవేరు
అయిదు తునకలురాచిన తెల్లగా అవును. పాతికయెత్తు తేనెలోయి
చ్చేది, జ్వరాలు, శీతజ్వరాలు, ఉబ్బసాలు మానును.

—: రక్తశోధి ఆమంబిలుచుటకు :—

జాజికాయ ౧, లోపల భాగముతీసివేసి దానిలో అరవరాయెత్తు
అభిని (నల్లమందు) కూర్చి పైనగుడ్డచుట్టి, గోధుమపిండినూరి కవచం
యిచ్చి రెండవవర్షాయములు, మినపపిండినూరి కవచం యిచ్చికొబ్బరినూనె
గరిటలో పోసి, యెట్టగావేయించి, యెత్తుకొని, కవచం తీసివేసి, వ్రమ్మె
త్తకాయవిత్తులు, యెత్తివేసి దానిలోవుంచి పైనవేడపూసి పుటంవేసి

కాయమాత్రం యెత్తినుండి గురింజరమాత్రచేసి వాకమాత్ర విదే ముతో? యిచ్చిన భేదిరక్తం, ఆమం నిలుచును.

—: సూతి కాగ్రహణీహర కమాయము :—

నేలపుశిరికి కాట్టైతిపూ, వట్టి త్తిరిప్పి, కోరెక్కెళంగు, పెరుగుమ రంపట్ట, ఆలంపట్ట, నావల్ పట్ట, మాంపట్ట, మాదళంపిండి, మారేడుపిం డెలు, కొడిశచాలపట్ట, వగకు పలం ౧, కరివేపాకు శేరు ౧, మద్దగ తూ ము ౧, కమాయంకాది, శొంఠి, పిప్పలి, కండపిప్పలి, వోమం, లవంగం, నీరుముద్దివేరు పెప్పలరిసి, జాజికాయ, మాంకొట్ట, పులియంకొట్ట తోలు, వగకు ప ౧, తేనె పలం ౧, నెయ్యి పలం ౧, చీని ప ౨౪ లేహ్యం చేసియిచ్చేది, భేదినిలుచును.

—: కరక్కాయ.....కాళిరావుగారు చెప్పినది వాంతి

అగ్నిమాంద్యం తీసును :—

శొంఠి, పిప్పలి, మెంతులు, కరక్కాయ, జీరకం, వగకు పల ౧, సైంధవలవణం పలం ౧, నిమ్మపండ్లు ౨౧, దీనితో భావనచేసేది, గచ్చ కాయంత వుండచేసేది, కడుపునొప్పి మందంతును, దీపనంకలును.

—: వాంతికి అగ్నిమాంద్యమునకు లేహ్యము :—

వీలం, లవంగపత్రి, సన్నలవంగపట్ట, శెరునాగప్పు, అతిమధురం కోష్ఠం, శొంఠి, పిప్పలి, మెంతులు, పెళామిచ్చంవేర, కాళీశపత్రి, కొత్తమిల్లివేరు, జీరకం, వగకు పలం ౪, లవంగం పలం జాజికాయ ౧, చీనిశర్కర పలం ౧౦, తేనె శే ౧, నెయ్యి శే ౧.

—: భేదికి యిచ్చేది :—

శొంఠి ప ౨౪, గట్టికావొత్తి! కరక్కాయ మంచిపండు కాయలు ౬, వొత్తిపండున్న? రెండుశేర్లు నీళ్లుపోసి కమాయం పెట్టి కాలుశేరుగా దించి, అముదం కాలుశేరుపోసి రెన్నగా కలిపితే పెరుగువలె రయార

గును. అదియిచ్చిన లెస్సగా భేది కలుగును. మేహవాయువులు, వాల్చు నొప్పులు తీసును.

—: వాయువులు మానుటకు :—

మిరియాలు వ ౨౮ భస్మంచేసి, కరక్కాయలు ౬, దంచివేసి ౨ శేర్ల నీళ్లుపోసి అముదం కాలుకేరుపోసి లెస్సగాకలిపితే పెరుగువలె అవును. అదియిచ్చిన వాయువులు మానును. సందేహము లేదు.

—: పిత్తభ్రమలకు :—

పిత్తమునకు పెంకాయపాలు కాలుకేరు, అముదం కాలుకేరు పోసి లెస్సగాచేతితో కలిపితే పెరుగువలె తయారగును. అది తీసుకొ నేది, లెస్సగా భేదిఅవును, పిత్తాలు, భ్రమలు మానును.

—: తేలు మండ్రగబ్బకు మందు :—

శ్లో. ఆలాలు బీజం సకరంజ బీజం భల్లాతకీ మూషికకర్ణబీజమ్ ।
తక్కిలబీజం మధు న్యోష యుక్తం విషంహరేద్వాదశవృత్తికానామ్ ।

టీ. పెట్టిసార విత్తలు, కానుగవిత్తలు, జీడిగింజలు, యెలికచెవి విత్తలు, అలింజ విత్తలు, యీ అయిదు విత్తలు సమభాగంకూర్చి, పొడిచేసి తేనెపోసి త్రికటుచేర్చి ఖల్వానమర్దనచేసి తేలు మండ్రగబ్బ కరచిన చోట కాలువరాయెత్తు వేసిన విషంలేగును. మందుమీద భోజనం చేస్తే దాన్నిగుణం (అవును)

శ్లో. మందస్తు సమ్యగప్యన్నముఖయుక్తం చిరాత్పచేత్ ।

కృత్వాస్యశోష మాటోపకూజ నాధ్వానగౌరవం ।

.....!

అగ్నిమాండ్యం కడుపుతొలలు భేది అన్నితీరుటకు శంకవటి । 1185

శ్లో. చించాక్షారపలం పటు వ్రజ పలం జంబీరకలితం హింగువ్యోమ

పలం రసామృత బలీశీప్య వప్త్యంశకమ్ ।

తస్మాచ్ఛంఖ పలంప్రతప్త వానకృత్ (!) నిర్వాప్య శీతేనతి తస్మా
చ్ఛంఖవటీషేయ ? గ్రహాణికా దుక్ష్పక్తిశూలార్తినుత్ । 1186

టీ. చింతపట్ట. భస్మం పలం ౧, సైంధవలవణం, పెట్టుప్పు, పళయలుప్పు,
గంధసాడివుప్పు, రాతివుప్పు, ఇంగువ, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు,
వగకు పలం ౧, రిసం వ ౧, గంధకం వ ౧, నాభి వ ౧,
శంఖభస్మం పలం, నిమ్మపండ్లరసంతో నూరివటకం చేసి పూటకు
వొక పుండయిచ్చేది, శూలపుండిన వేషిస్తీర్లతో యిచ్చేది, గట్టి
దేహముగావున్న మజ్జిగలోవేసి యిచ్చేది. అగ్నిమాంధ్యం కడుపు
శూలులు ఛేది అన్నీతగ్గును

—: జ్వరములు, వాయువులు, తరుణజ్వరాలు మానుటకు :—

శ్లో. విపటంకణ నేపాళా క్రమవృద్ధాశ్చ హింగుళమ్ ।

రసం ప్రతాపమార్తాండం సద్గోజ్వరనికృంతకమ్ । 1187

టీ. నాభి వ ౧, వెలిగారం వ ౨, నేపాలవిత్తులు, స ౩, శాంతిలింగం వర
శుద్ధిచేసి, నిమ్మపండ్లరసాన నూరి పెసరగింజంత మాత్రలచేసి శరీర
ప్రకృతికి తగినట్లు యిచ్చేది. తరుణజ్వరాలు మానును. హస్తీకి
తగ్గట్లు యిచ్చేది. జ్వరాలు వాయువులు మానును.

—: శ్వాసరోగానికి మాత్ర :—

గోరోచనం వ ౧, పిప్పలి వ ౧ తమలపాకురసంపోసి నూరి గుంజా
మాత్రం తేనెతోయిచ్చిన శ్వాసం తగ్గును.

—: స్తన్యంలోనుంచి నెత్తురు పడేందుకు :—

పత్తిగింజలు శేర, స్వరసం ! శేర, టెంతాయ స్వరసం శేర,
శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు, వోషం, కండపిప్పలి, జీరకం, వగకు ప ౩,
చూర్ణంవేసి లేహ్యంగాచేసి యిచ్చేది. నెత్తురుతీసును,

—: సుబ్బయ్యచెప్పిన ఆముదం మేహవాయువులకు :—

(అంగుల్లో అంతరంగా కట్టి వుంటుండే చాని చేరు) కొల్లంకోలైక్కి-
శంగురసం శేరు, శుడుతురిత్తి యెలెచ్చారు శే, కరినొచ్చి యెలెచ్చారు
శేరు, యారబెంగాయంచారు శేరు, పువ్వరళియెలెచ్చారు శేరు. పువ్వర
పట్టెచారు శేరు, గుంటగెలితేరు ఆకురసం శేరు, ఆముదం శేరు కల్కం,
జీలకఱ్ఱ కటుకరోహిణి, కరక్కాయ, వగకు పలంకాలు నూరివేసి
పక్వంగాకాచి దించి యిచ్చేది, మధ్యాహ్నం పుష్పవేసుకునిగంటి పుచ్చు
కొనేది. రాత్రి పాలుఅన్నం పుచ్చుకొనేది, శర్కర వేసుకొనేది, మేహ
వాయువులు, గడ్డలు, పట్టు, వొట్టునొప్పులు, సకలవాయువులు తగ్గును.

—: జాతిలింగం.....చిక్రియ :—

జాతిలింగం వ ౧, ఇటికరాయిగడ్డకు నరిగాపల్లముచేసి గంధకం
వరా ౨, తాళకం వ ౨, పొడిచేసి గడ్డకు కిందమీద చుట్టువుంచి చీల
మన్ను చేసి ౧౦, పిడకలువుంచి వుటంవేళేది, పొగసిపోక? త్వరగాయెత్తి
వుంచుకొని జ్వరాలు వాయువులకు యిచ్చేది !

—: రామచంద్ర అయ్యంగారిమందు భేది నూతికావాయువు

తీల వాయువులు అన్నితీసును, చేచేక్రమము :—

గంధకం వ ౨౦, రసకర్పూరం వ ౨౪, జాతిలింగం వ ౨౪, శొంఠి
వ ౩, పిప్పలి వ ౩, మిరియాలు వ ౩, నవ్వులవంగపట్ట వ ౩, అల్లం వ ౩
ప్రత్యేక కషాయంతోనూడేది, మాత్రచేసి (అడ్డుగయెత్తు) వరంగిపట్ట
వ ౨, శొంఠి పలం ౨, పొడిచేసి అడ్డుగయెత్తువేసి యిచ్చేది. ఇచ్చా
పథ్యం, పులును మట్టుగాకూర్చుకొనేది. శొంఠి పలం ౪, కొట్టివేసి కషా
యం(ర శేర్లు నీళ్లుపోసి ౧ శేరుగా)కాచి నెయ్యి శేగి పోసి పక్వంగా
కాచి పూటకు ౨ వరాయెత్తు యిచ్చేది. భేది, అగ్నిమాంద్యం తగ్గును.
వాయువులుతగ్గును. యివిశ్కోలుచిత్తులు పలం ౧, పొడిచేసివేసి పూటకు
౨ వరాయెత్తు వేడినీళ్లలోవేసి తీసుకొనేది, భేది అగును, ఇచ్చాపథ్యం.

—: శివనామరసము :—

రసం, గంధకం, మనశ్శిలా, నాళి, వెలిగారం, పిప్పలి, శొంఠి. వగం టికి పం, మిరియాలు పం ౨, పొడిచేసియిచ్చినను నశ్యము చేసినను, నోమాలు సన్నిపాతాలు మానును.

—: శీతజ్వరానికి :—

తాళకం వ.....శుద్ధి, జాతిలింగం పం ౨, వెలిగారం పం ౨, రసకర్పూరం పం ౧, తాళి(శ)అకురసాన శుద్ధిచేసి, నిమ్మపండ్లరసాన నూరి, తోపుగాచేసి, తొహిలోపుంచి, పైన నిమ్మతోలుమాసి, చీలమన్నుచేసి, యేడుపిడకలు ౧౦ తో పుటంచేసి అద్దగ యెత్తియిచ్చేది. శీతజ్వరం, కఫరోగం మానును, యిచ్చాపథ్యము.

—: జ్వరములు, శిబ్బనములకు :—

జాతిలింగం పం ౧౦, హారతికర్పూరం పం ౧, సాంబ్రాణి కలం ౧, పొడిచేసి గడిటలోవేసి, మధ్యగడ్డవుంచి మంటవేసి, పొల్లంబెల్లెలం యింకునట్లు పొల్లించి పైమట్టు తీసివేసేది. జ్వరాలు, పుబ్బనములు మానును. యీ ప్రకారం రసకర్పూరంతోకూడా చేయవచ్చును. వాయువులు నశలరోగాలు మానును.

—: కాశీరాయడు చెప్పినది. భేదిమాత్ర, మూలస్థానంలో

వ్రణాలు గ్రంథిరోగాలు మానును :—

పుచ్చకాయలు ౧౦౨గి పైతోలుతీసివేసి రసం తీసి కంబళి గుడ్డతో పడికట్టి, రసకర్పూరం చనుపాలతో శుద్ధిచేసి రసకర్పూరం వరా ౧౨, లవంగాలు పం ౬, వోమం పం ౬, యీ రసం (౧౦౨గి కాయల రసం)తో మర్దనచేసి గురిగింజప్రమాణ మాత్రచేయవలెను పిత్తబెట్టలు, అగ్నిమాంధ్యం, శూలలు, మానును. బెల్లంతో తీసుకొనేది. భేది రెండుమాట్లు అగును. మూలస్థానములో వ్రణాలు మానును. రసకర్పూరం ౨ వరాయెత్తు చనుపాలతో చురుకు

యిచ్చి శేరు అముదములోవేసి కాది చిన్నమిచ్చితో యిచ్చేది. వాయువులు వ్రణలు మానును.

—: అభిరాహయ్య లంగకు పైసీరు? :—

లంగపై నివుండఁబుప్పపొడిశేరువేసి కలబండఁజురసానమూముడు పుటాలు వేసేది. తర్వాత, పొడుతలై, గయ్యదొనతో 3 పుటాలు, శేరు పుడియెలెరసంతో 3 పుటాలు వేసేది జ్వరాలు, అగ్నిమాంద్యలుతగ్గును. పొమ్ముట్ట! శేరు ౨ కొట్టి, చూర్ణంచేసి కల్వంలోవేసి, మడుదంపట్ట రసాన నాల్గుపుటాలు వేసిన సిందూరం తయారగును, ఆ సిందూరంతో పుబ్బరములు జ్వరాలు సకలరోగాలు మానును.

యెఱ్ఱతుళ్ళం శేరు ౧, కానుగనూనె శేరు ౧, వొక పెనంలో? వేసి, నూనెపోసి నూనె యినుకునట్లు మంటవేసి దించుకొని కల్వములో వేసి కాదుల? స్వరసంతోనూరి ౨ పుటాలువేసిన భస్మం తయారగును. ఆ భస్మం వరాయెత్తు అనుపానవిశేషముతో యిచ్చిన జ్వరాలు పుబ్బరములు మానును.

—: రసం శుద్ధి చేసేక్రమము :—

శ్లో. త్రితారం పంచలవణం నవసారం చ చిత్రకం ।

త్రికటు త్రిఫలొన్నతై రజసి గుడ సర్వపా ॥

1198

త్రింశాశం నిక్షిపేత్ ఖర్వే ద్వియామం చ విమర్దయేత్ ॥

వగకు వరాయెత్తు ౧, రసం ప 3౦ వేసి రెండు యానుములు నూరి గ్రహించవలెను.

—: అచ్చయ్య (ప్రస్థా: ౩) :—

పొన్నగుంటిజుర స్వరసం శే ౧, నూనె శే ౨, పాలు శే ౨, (కొం) కోష్ఠం ప 3, తైలం పక్షముగాకాది, అభ్యంగం గావించిన

పితృశాంతి వర్షణును. ఉష్ణానికి, గంటగలికేడు స్వరసం శే ౨, మాన శే ౨, పాలు శే ౨, (కల్కం) మిరియాలు పలం ౧, పక్వంగాకాది అభ్యంగం చేసిన పుష్పశాంతి కల్గును. ముశిముశిక్కాయ స్వరసం శే ౨, మాన శే ౨, పాలు శే ౨, కల్కం, జీలకఱ్ఱ పలం ౧, తైలం శేరు కాది అభ్యంగం చేసిన పుష్పశాంతి వర్షణును.

—: కాచిలాటకు, పితృబెట్టకు :—

సేలప్రశిరికవేద శే ౧ వేసి కషాయంకాది మాన శే ౨(కల్కం) శేలం శర్కర పలం ౧ వేసి పక్వంగాకాది (లభన్) కామల శోఫలు తీసును.

మేహశాంతికి తైలము :—

బిల్వవేద శే ౨ కషాయం ఆ కషాయంలో గంధకం నూరి పలం ౨ వేసి పక్వముగా తైలంకాది అభ్యంగంచేసిన మేహశాంతి అగును.

—: పైత్యానికి :—

జీలకఱ్ఱ పలం ౨ పచ్చపెసలు పలం ౨ ఆవుపాలలో గూము సేపు నానబెట్టి యెఱ్ఱగావేయించి పొడిచేసి చీని శర్కర పలం ౨ వేసి ఆవునెయ్యి పెచ్చపెట్టి దానిలో శర్కరవేసి జీలకఱ్ఱ ప ౨ పొడి దానిలో వేసి కలియబెట్టి పదిపూటలు వేసి పుచ్చకొనిన పిత్తం తగ్గును.

పాన్డుశీట్లం కొంచువచ్చికొట్టి పొడిచేసి మద్దిపట్టరసంపోసి నూరి ౧౦ పుటాలు వేచేది, సిందూరించును ఆ సిందూరంతో జీలకఱ్ఱ, లవంగాలు, తాళీశపత్రి, వేయించి పొడిచేసి, కలిపి తేనెతోయిచ్చేది. ఉబ్బ గములు, జ్వరములు, దిగులు మానును.

—: దీప్తశక్తి యేర్పడుటకు :—

దగ్గు పుష్పగుములకు యిచ్చిన శీఘ్రముగా అనుకూలమౌను. పిష్టస్థు వ ౨, శీత్రతై వ ౨ చలపమిరియాలు వ ౪, లవంగాలు వ ౪ అడ్డసరపాకు యొడవేళి చూర్ణం, సమభాగం కూర్చేది. పిష్టస్థు, శీత్ర

రత్నై, చలవమిరియాలు లవంగాలు కొంచెం యెట్టుగావేయించి పొడి చేసి కూడావేసి కలుపుకొని పూటకు రెండువరాయెత్తు తేనెతోయిచ్చేది. జ్వరం ఉబ్బినం దగ్గు మానును.

(అబ్బికుట్టి అల్లుడుచెప్పినమందులు వాయువుతగ్గి,

మలమోచనం లెస్సగాఅవుచున్నది)

శంఖధన్యం పలం ౧, తామ్రధన్యం పలం ౧, ప్రవాళధన్యం పలం ౧, వన, గంధకం, మణిశ్యేల, జాతిలింగం, నాభి, రాతివువ్వ, పెట్టువ్వ, సైంధవలవణం, వళయలువ్వ, గంధకఉప్పు, నవాసారం, శీనా కారం, యవతూరం, వెలిగారం, శొంఠి, పిప్పలి, మెంతులు జీరకం, ఇంగువ, వగకు పలం ౧, నేపాళం వరాయెత్తు ౨, నిమ్మపండ్ల రసావ నూరి మాత్రచేసేది,

—: ఖడ్గరూది రసాయనము :—

ఖడ్గరపుకాయలు ౨గ్, శొంఠి, పిప్పలి, శిత్తరత్నై, ఏలం, లవంగపత్రి, నన్నలవంగపట్ట, శిడనావంప్వ, వెళొదిచ్చంవేర్, కోవ్వం, అతిమధురం, జటామాంశి, లవంగం, జాజికాయ, జాజిపత్రి, కొత్తిమిరి జీలకఱ్ఱ, వగకు వరాయెత్తు ౧ శీని వరావడె ౩౦ పశువునెయ్యి శేరు కాల్, పాలు శేరు ౪. లేహ్యంగా చేసేది

—: సెగ రోగములకు :—

కిలివెలకు, మల్లిలకు, పిల్లారిపూ ఆకు, పుల్లని కూటిసీళ్ళలో నాన బెట్టి రసం గ్రహించేది. పిల్లారిపూలు కడిగి సీళ్ళలోవేసి ౧ శేడు సీళ్ళలో కల్పించ పోడివేసి కలిపితేసేది, సెగరోగములు (స్త్రీబాధ్యములు తగ్గును.)

—: వస్యము :—

లవంగం, వాయువిళంగం, కోవ్వం, కుంకుమపువ్వు, అతిమధురం, వగకు వరాయెత్తులు ౪, రెండుమిల్లి పాలు, రెండుమిల్లి నెయ్యి కూర్చి

సన్యంచేసిన శిరోఽద్రమ తగ్గును. నీడుల్లిగడ్డ, అగళపగువు, కెండు నలియ
కొట్టి సన్యముచేసేది కాళరపూలు, కుంకుమపూవు ఆపునెయ్యిలోవేసి
పక్వముగా కాచి సన్యంచేసేది.

మొరహరణవేరు, చలిదివేరు, కత్తాళవేర్, వెళ్ళరుహు, పొన్న
గంటి, గుంటగలకర, పెళ్ళిచారణవేరు, కురవెల్లికళంగు, మంజరివేరు,
ఆముక్తావేరు, శీందిల్కొడి, కట్టుకొడి, వెళ్ళియడ్డవేరు, నెలపనకళంగు.
అత్రిపట్ట వకుగ పలం మెంతులు శేరు ౧, జీలకఱ్ఱ శేరు ౧, నీళ్లు పడి
౧౬, బ్రహ్మి పలాలు ౧౦, అహత్రి సమూలం పలాలు ౧౦, శేలం
కర్కర పలం ౧౦ కలునాడు శేరు ౧ ఆముడం శేరు ౫ పాలు శేరు ౫
నీడుల్లిరసమునేసి కాచేది ?

—: రంభాధాత్రీ ఘృతము :—

శ్లో. నిర్యాసే పరిపక్వ వృద్ధ కదరీ కంఠోద్భవే ద్రోణకే పక్వం చేత్కుసు
మం శతోన్మిత పలం సంశోధితం నిశీచత్ ।

ధాత్రీ భృంగ శతావరీ దధిముఖం వై లేయకం చాధకం (?) ప్రత్యేకం
స్వరసం నిధాయ విధినా క్వాథం తథా క్వాథయేత్ । 1189
మాంసీ ముస్త కపిత్థ సంభవఫలం నిశీప్య గవ్యంఘృతం శీరం ఛాగక
మండ నిహితం మందాగ్నినా తం పచేత్ ।

చాతుర్జాత పలత్రయం త్రికటుకం రాన్నా వచా కర్మశ్చ కర్మరం
మృగనాభి కుంకుమ నత స్యగ్రోథ కాంగణమ్ । 1190

భాక్షే వుష్కరమూల తరకయుగం ముస్తా విడంగం నిశా త్రేకం
హల్లక (?) పద్మకందనహితం మంజిష్ట కాశీరుకమ్ ।

ఖర్జూరం చ స చందనోనల బలాయస్త్యాప్య గోపీ తుగా వైవాలంప
నకర్కరాఽమృతలతా త్రిపల్లికారగ్వధమ్ । 1191

ద్రాక్షా మాగధిమూల శేతకీ కుచం ధాన్యం తు గోపీ తుగం, పక్వం
చిల్వ పూశ్మశ్చేద కదరీకండం చ కాండం ఫలమ్ ।

కల్పీ క్యత్య పచేదిదం సవిధినా పక్వావశిష్టం ఘృతం శీతే కర్కర
మాక్షికాధక యుతం నిత్యం తు సంసేవితమ్ । 1191

వాతాద్వా బనితాశ్చ మేహనివహః పిత్తాచ్చ జాతాగదాః
 తా(బ)లాగ భవ ప్రమేహ నివహః నన్యంతి యత్కృతయః ।
 రూక్షే పీనస పాండురోగ విషమే శుక్లక్షయేద్భక్ష్మయే, కాగశ్వాస
 విసర్ప కుష్ట బనితే మందాగ్ని ధాతుక్షయే । 1198

స్వేదే మస్తక పాణి పాద నయనే దాహే విదాహే గతే, సోమం రోగ
 మూత్ర కృత్ర హరణం మూత్రాతిసారాశ్శరీ ।
 దాహం శోష మరోచకం చ జయతే కాంతిప్రదం పుష్టిదం వంశ్యా
 నామపి శీఘ్ర గర్భజనం సాభాగ్యమారోగ్యదమ్ । 1198

రేతోవర్ధనమాయుషం చ లభతే మాసార్థ మూత్రేణ వై, రంభా
 ధాత్రి మహాఘృతం నిజయతే శ్రీపూజ్య పాదోదితమ్ ।

—: గోరోచన మూత్ర చేసేక్రమము :—

గోష్ఠం, ఆత్రాకారం, జాణికాయ, ఏలం, లవంగం, రసకర్పూరం
 రససిందూరం, అభ్రకసిందూరం, కంఠమవుపుష్ప, గోరోచనం, పచ్చక
 ర్పూరం, వగకు వరా నెడైం, శంబుహుష్ప కషాయంతో యామంనూరేది,
 లవంగ కషాయంతో యామం, చందనపొడి కషాయంతో యామము.

—: వాత రాక్షసము :—

శ్లో. రసస్య ద్విగుణం గంధం, గంధశుల్బం చ టంకణమ్ ।
 రసశుల్బం విషం యోజ్యం మురిచం పంచభాగికమ్ । 1196

వడ్డాగం పంచంతి ? (దంతి) బీజాని కుమారీ రస మర్దనమ్ ।
 వాతరాక్షసనామాయం ఛాయాయాం శోషయేద్భుధః । 1196

రసం వ ౧, గంధకం వ ౨, వెలిగారం వ ౩, మిరియాలు వ ౪,
 తునాళి వ ౧, నేపాళం వ ౬, కలబంద రసంతో ముర్చించి గురిగింజంత
 మూత్రలు చేసేది.

—: గంధాదితైలము :—

వలం, వెళుమిచ్చింవేర్, లవంగము, వాయునిడంగము, బాజికాయ
అపిరకట్ట, దేవదారుపట్ట, కరక్కాయ, వట్టివేరు, సిత్తరత్తె, జటా
మాంసి, పూలాంకిళంగు, తామరతూడు, సన్నలవంగపట్ట, కొంబరక,
నల్లముల్లి, తాడికాయ, వహైక్కి వారాసడె ౨, మందినూనె శేరు ౪,
పచ్చిహూరం వరాసడె ౪, కుంకుమపువ్వు వరాసడె ౪, కస్తూరిపగవీరంగ

శ్లో. ఏలోశీర లవంగ చందనయుగం తక్కుల బాతిఫలం, శ్రీఖండాగరు
దేవధూపమథయా శ్రీవాసకం తైలకమ్ ।

రాన్నా మాంశి కవోర వాలుకయుగం జీమూతకుప్తేత్థలం దాతుత్వజ్ఞా
తి ధాత్రియుగ్మ సహితం సము చూర్ణయేత్ । 1197

తమ్మర్గం తిలజం చతుర్దణ్యుతం భాండే షి పేద్వాపయేత్, సమ్యక్
స్థాపిత బిందు కుంకుమ యుతం కస్తూరికా మిశ్రితమ్ ।

తత్తైలం పవ(?) నామయేషు విహితం సర్వేంద్రియాహ్లాదనం వర్ణ్యం
త్వగ్గత రోగజాత హరణం శుక్రప్రసంశ్రీకరం । 1198

—:.....తానికి.....?..... :—

ఓంకాయపాలు శేరు ౭, మామిడి పట్ట రసం శేరు ౭, మునగ
పూలు పిట్టుపెట్టి రసం శేరు ౭, యిది సిద్ధత్రయ, మామిడిపట్ట రసం శేరు
౭, ఆవుపాలు శేరు ౭, ఇది సిద్ధత్రయ !

ఆవారంవేడు పట్ట వరాయెత్తు ౨౭, శేరు ఆముదంపోసి నూరి లోప
లికి తీసుకొనేది, రామదం (?)

—: లవంగతైలము :—

గాజు పింగాణిన్నలో కొత్తగుడ్డపైనివేరుకట్టి ౧ పలం లవంగాలు నలియ
గొట్టి వరుసలుగాపెట్టి చుట్టున్న వాముకట్టేది. దానిపైన తట్టలో
నిప్పులు పరవలుగాపెట్టేది, దానిపైని తట్టలోనిల్లుపోసి పైదిహోమం కట్టి

వుండునది పెట్టి తైలం దిగేటందుకు అడయాలం. ఇది లవంగాలు తైలం చేసేక్రమం.

—: (తండాపూరి మామ చెప్పిన అనుభవయోగము) :—

తేగరోగములకుతంగెడుపట్ట దుడ్డెత్తునూరి ఆముదం కలిపియిచ్చేది తియ్యనిచాదు పథ్యం మామిడిపట్ట కొట్టి రసంతిమనొని కాలుకేరులో కలిపి యిచ్చేది, పాలు అన్నం భోజనం, రక్తకోషణగా వ్రన్నచో నేల వుసిరిక గం లవంగాలు, ర వరాయెత్తు యాలకులు, జీలకఱ్ఱ, కలిపి యిచ్చేది ఆవుపాలు అన్నం పథ్యం,

—: పశురికలకు :—

నీరుల్లిగడ్డరసం, ఎనుముపేడరసం, బఱ్ఱెపెరుగు, పగకు శేరు ? ఏలకులు వరాయెత్తు గ పొడిచేసి వేసియిచ్చేది, బఱ్ఱె పెరుగు పథ్యం,

—: కుప్పీమాత్రలు —:

గంధకం పలం 3, రసంపలాలు 3, తులసిఆకు రసంతో యేడు దినాలు మర్దనచేసి ఛాయాశుష్కమైన పిమ్మట వాలుకాయంత్రములో ఆ ర్ఘాములు వండవలయును, తాళకం పసం కల్లుతో ఆ పలాలు శుద్ధి గాగ దుష్టుపాకులరసంతో మూడుదినా ౪ మర్దన, బిల్లతట్టి (కుక్కుటపుటం పిడకలు ౧౫,)

—: ?.....? :—

రసం వరాయెత్తు గ, జెలిగానం వరాయెత్తు గ, నేపాళం వరా యెత్తు ఆ మర్దన నీలిఆకురసాన మర్దన ౧ దినం నాలుగుర్ఘాములు, దంతి బీజం వరాయెత్తు ర, మిరియాలు వరాయెత్తు నిమ్మపండ్లరసాన ఆరదినం మోర్దన గుంజామాత్రం చూత్రతేసి ఛాయాశుష్కంచేసేది, నేపాళం వరా ఆ, మిరియాలు వరాయెత్తు గ నాలుగు ర్ఘాములు నిమ్మపండ్లరసాన మర్దనం, గుంజామాత్రం, భేదిక.

—: అనందశైరవము :—

దంతబీజం వరాదైత్తు ర, మిరియాలు వరాదైత్తు గ, పిప్పళ్లు వరాదైత్తు గ, నాళి వరాదైత్తు గ, యింగిలీం వరాదైత్తు గ, నిమ్మ పండ్లరసాన మర్దనం గుంహమాత్రం, దంతబీజం వరాదైత్తు ర నిమ్మ పండ్లరసాన ప్రడించినశుద్ధియగును.

—: కంటికిమందు :—

వెన్నపలం గ, కటుకరోహిణి పలం ర, పటికారం వరాదైత్తు కల్పనమూరి, తర్వాత తాంబ్రతాంబాళంలో నూరిచేసేది.

ఇంగిలీకం పలం గ, కాదిఆకురసాన నాలుగుదినాలు మర్దనచేసి యెండవేళేది, మూసలోపట్టి 2 చీలమన్నులుచేసి ౮ రూములు, వండి పయిలెగులక? వామంట అకురసంపోసేది, తిప్పతీరగసం శేరు ఆర తైలం దించేటపుడు పోసేది.

—: వైరోచనాది లేహ్యము :—

శ్లో. దురాలభా చ నుస్తాచ హ్యజమీదం హరీతకీ ।

పిప్పలీ పిప్పలీమూలం చిత్రకం హస్తిపిప్పలీ । 1199

ఏతాంశ్చ కాష్ఠి కాన్ భాగాన్ త్రివృతంచ సమాంశకమ్ ।

శృంగిణేర రసేవై వ వింశత్పల మితంగుడమ్ । 1200

అక్షప్రమాణ గుళికాన్ భక్షయేత్త్రాతదధితః ।

క్వాసో కూలే ప్రతిశ్యాయే వాతే గుల్మే చ స్తీహజే । 1201

భగంధరే చాక్షిరోగే మూత్రకృచ్ఛే విశేషతః ।

యేషా వైరోచనీ నామ గుళికా త్సప్రతేయనిర్మితా । 1202

టీ. దురాలభా, కూరగడ్డలు, వోమం, పిప్పళ్లు, కరకాయ, పిప్పలీ మూలం, చిత్రమూలం, యేనుగపిప్పళ్లు, వగకువరాదైత్తు ర, తెగడ పలాలు 30, బెల్లం పలాలు ౨౫, అల్లపురసం శీద ౨, పోసి బెల్లం

పాకు పట్టి, యీ మందులంతా తీసి చూర్ణంచేసి పాగు కాగానే వేసి సాయంప్రాతః, రానికాయంతమందు పుచ్చుకొనేది ఉపద్రవాలుగంభవించిన వుదయ కాలమందుమాత్రం పుచ్చుకొనేది పేరాముట్టి, శౌంఠి కషాయంపెట్టియిచ్చిన విషమిజ్వరాలుతగ్గును.

—: భేదికట్టేందుకు కషాయము :—

శ్లో. సవత్సకః సాతివిషా నవిల్వః సోదీవ్య ముస్త న్నకటూః కషాయః ।
సామ నిరామ చ సశోణితే చ చిరప్రవృత్తేష్యచిరప్రవృత్తే ॥ ౪౩4౪

వెచ్చాలె జరిశి, అతివస, మారేడుపిండెలు, వట్టివేరు, కోరెక్కి-
ళంగు, శౌంఠి. వ. ౧, యీ ప్రకారం యెట్లుగా వేయించి కషాయం
కాదియిచ్చిన రక్తభేది, ఆమచలనం, భేదులు మానును.

—: భేదికట్టేందుకు చూర్ణము :—

కుక్కావాలు పడి ౨, సైంధవలవణం పలు ౧, రాతిపువ్వు
పలం ౧, మజ్జిగ తూము ౧, కొత్తకుండలో తమలపాకులు ౫౦ కిందపెట్టి
దానిపైన మందు వగలుకొట్టి పెట్టేది. మిగత తమలపాకుపైని కట్టేది.
మజ్జిగపోసి యిగురునట్లు కాచేది, తదుపరి యెండిపెట్టి కొట్టి చూర్ణం
చేసేది. పూటకు వరాణాశ్మ చూర్ణం పుచ్చుకొనిన భేది కట్టును దీపనం
కల్గును.

—:యము :—

అహస్తిపట్టె, పువ్వరశంపట్టు, పూవందిపట్టు, వహక్కిశేరు 3,
నొగాయెరె సరస్వతాకు, మెడకొత్తాన్యెరె, వహక్కిశేరు, ఆము
దం శేరు ౫, కల్కం పరిగిపట్టు, అతిమధురం జీలకఱ్ఱ, కురాసానివోమం
కంజి పి.....కహకి.....
ఆపునెయ్యి శేరు ౨, మందినూనె శే.౨, పాలు శేరు ౪, చిర్రమూలం
వేరు పట్ట పలం ౧, రన్నగానూరి పాలతో కలిపి
నల్లికాయగంధకం పలం ౧ నిమ్మకాయంత వెన్నతో ౨ మా.....

..... పొడిచేసిది నయ్యిలో పూటకు ౫ వరాయెత్తు క్రమం.....
 కూనెయెలె, పొన్నాంగళి, వల్లారె, శే... శేదవట్టె,
 అననరింజి, శీందిలకొడి, అరిశంపట్టె, అత్తిపట్టె వహం శేరుం, వల్లెణ్ణె
 శేరుం, అముదం శేరుం కాదిక్కా జాపత్రి, మాదికాయ, కర్కా-
 టకశృంగి, కాట్టెతిప్ప, శకురాహప్ప, చిత్రమూలం శేరుం పట్టె పలంం,
 ఏల, కురాసానివోమం, వగరు పలంం కాలు, కలుకండ ప 3.

—: తాళక భస్మము :—

అశ్వత్థం ముదురుపట్టె యెండవేసి, లెస్సగా యెండిన తర్వాత
 నూరుపాలు తూచుకొని, అరభాగం కాల్చి బూడిదచేసుకొని వొక్క-
 చట్టిలో సగం బూడిదవేసి దాని వడుచు శుద్ధిచేసిన గడ్డనుంచి దానిపైన
 మిగత బూడిదనువేసి లెస్సగా దట్టించి పైని చట్టిచూసి మిగత పట్టెను
 మంటవేసి పట్టె అంతాకాలి ముగిసిన పిదప చట్టిని దింపివేయునది.

—: నల్లనీస మైనము :—

ఇసుప గరిటలో వరాయెత్తు నల్లనీసంవేసి దానిపైని వొకబొట్టు
 ఆవునయ్యబోసి కరగబెట్టి రెండువరాయెత్తు గంధకం పొడిచేసి బెట్టు
 కొని, నీసం కరగగానే, గంధకం పొడిని కొంచగావేసి నయ్యబోసి
 మర్దనచేసిన మైనమాను. ఈ ప్రకారముగా తెల్లనీసం, నాగం, గంధక
 ప్రయోగముచేసి, మైనం చేసుకొనేది.

—: తెల్లపామాణ భస్మము :—

పటికారం, తెల్లపామాణం, 1 ప, యీ 1 న్ను కల్వమందుబెట్టి
 అమృతంబోసి 1 1/2 ప నూరి బిళ్లకట్టి యెండించి ప్రమిదలోబెట్టి చీలచున్న
 చేసి రెండు మూడు పిడికలుబెట్టి పుకంవేసిది.

బోడతరంతకు పలంం, చీలకట్ట వరాయెత్తు 1 కమాయంవేసి
 కర్పూర వరాయెత్తు కలిపి తీసుకొనేది.

అనుబంధము 1.

[గ్రంథమందలి కొన్ని తమిళ పదములకు సరియగు తెలుగు పదములు.]

పుట

పుట

28 వగకు - భాగమువకు
 27 కొత్తమిల్లి - భనియాలు
 47 దేశావారం - మోడి
 68 చాచు - స్వరసము
 75 పుంగెణ్ణె - కానుగనూనె
 పిన్నకొట్టయెణ్ణె - పొన్న
 నూనె
 కందుమణియెణ్ణె - గురిగింజె
 నూనె
 కొడకళ్ళిపాలు - నాలుగుపల
 కల జెముడుపాలు
 నావల్పట్టె - నేరేడుపట్టె
 తళితారె - తక్కిలము
 కళక్కోడి - గచ్చులకు
 కయ్యాంబొగరె - తగిళ
 కరిముళ్ళియెలె - తెల్లములక
 చరుప్పజైచ్చారు - హంస
 పాది
 నామై - దిరిశన
 ఖత్తామణి - దుష్టుపాకు
 యెరుక్కయెల - జిల్లేదాకు
 మునయెల - తక్కలి
 వెఱుండయెల - నల్లేరు
 పాచ్చొత్తి - లొద్దుగ

75 ఆముఝుక్కుఎల-ఆముడపాకు
 పోణాయెలి - మడ్డిచెట్టు
 మురుంగయెలె - మునగలకు
 తురాయెలె - చాతరాసి
 కొళ్ళు - ఉలవలు
 కొడమిల్లిగె - తీగమల్లె
 తోతువెలె - ముళ్ళముస్తె
 తుణితక్కాలి - కామంచి
 కోవయెలె - దొండాకు
 పెరుమిల్లి - పెద్దమల్లె
 చిరుమిల్లి - చిన్నమల్లె
 పూపిణియెలె - గుమ్మడిలకు
 కురుందుయెలె - మాధవీతీగె
 ముదియాక్ పిందల్ -
 ములుగోరింట
 అడవొడె - అడ్డసరము
 పావట్టయెలె - పుష్పణః (నం)
 ముళ్ళయెలె - మల్లభేదము
 తణ్ణిచ్చిట్టాంకళంగు - పిల్లి
 పీచర
 దంగంవేర్ - దింటెనమువేరు
 కొడివేలి - చిత్రమూలము
 కొన్నైవేర్ - రేలవేరు
 నార్తంవేర్ - దబ్బువేరు

పుట

75 నాయువేళ - వాయంట
యారయెల - పులిచింత

అకు

యింబూరల్ - చిరువేరు ?

వేరుమ్మిట్టి - వెట్టిపుచ్చ
భేదము

వెళ్ళుడుక్కు - తెల్లజల్లేడు

కోడిఆవర - తంగేడు

వెళ్ళచ్చారణ - తెల్ల

గలిజేరు

చిరుకుడుంబాయెల -

పొడవత్రి

కుందుమణియెల - గురిగింజ

ఉమెలైయెల - ఉమ్మెత్తాకు

అలింజ - నీమ అవిశ

యెలెక్కలి - అకుజముడు

శతిరక్కలి - నాలుగు

పలకల బముడు

నన్నారివేర్ - సుగంధిపాల

వేరు

శివనారివెంబు - నేల

వేము భేదము

నేలవేంబువేర్ - నేలవేమువేరు

శిత్తామణుక్కువేర్ - చిట్టా

ముడవువేరు

మొకళంవేర్ - పొగడవేరు

పెరప్పుంకెళంగు - పెముగడ్డ

దేవదారం - దేవదారు

శవ్వళికోడి - త్రామలత

మరమంజల్ - మానిపసుపు

పుట

76 మావలింగ - పశుగంధా

విషముంగలిక్కళంగు - విష

మండలిగడ్డ

అవరివేర్ - నీలివేరు

శిత్తాముట్టివేర్ - చిట్టాముటి

వేరు

మరదువేర్ - మద్దివేరు

శంగత్తారివేర్ - తెల్లడిప్పి

వేరు

కరువాపట్టె - లవంగపట్టె

మొళకరణేవేర్ - కొండక

సింద

కాట్టిక్కళంగు - గిట్టిగడ్డ

నొచ్చివేర్ - వావిలివేరు

యట్టివేర్ - విషముట్టివేరు

పొన్నమునుట్టె - విష

బొద్ది

కాడుకాండ్లొక్కళంగు - అడవి

కండ

పెన్నాలెవేర్ - కొడిశవేరు

కొడిక్కళి - తీగజముడు

శమ్మళి - ముళ్ళతోట

కూర

కురుమళి - చిరిమలై

తాణిక్కయె - తానిక్కాయ

నల్లముల్లి - తిరికాయ

శుక్కు - శొంఠి

మెళగు - మిరియాలు

క్రాంబు - లవంగము

పుట

75 ఆదండం - ఆదందొండ
 మంజల్ - పసుపు
 తిప్పలిమూలం - మోడి
 పూలంకెలంగు - కచో
 రాలు
 వెప్పాలె అరసి - కొడిశ
 విత్తులు
 నాయురివివేర్ - ఉత్తరేణి
 వేరు
 తామరకొడి - తామర
 తూడు
 చోళం - జొన్నలు
 కరిచోళం - నల్లజొన్నలు
 వశంబు - వన
 చిరునాగప్పు - నాగకే
 సరము
 శడామంజ - జటామాంసి
 పాగుముళకు - తోకమిరి
 యాలు
 కరుంజీరకం - నల్లజీలకఱ్ఱ
 పెరుంగాయం - ఇంగువ
 శతకుప్పె - శతకుప్పి (సదాప)
 గోలం - ఏలక్కాయలు
 జాతిక్కాయె - జాజికాయ
 కుంగిలియం - గర్జరసము
 తురిసు - మైలతుళ్ళం
 ఒడియపట్టచారు - ఒడ్డిపట్ట
 రసము
 మలంక్కాకట్టె - చందన
 భేదము

పుట

75 కడుక్కాయ - కరక్కాయ
 సిత్తరత్తె - సన్నరావ్వుము
 పెరరత్తె - దుంపరావ్వుము
 వెల్లెపూండు - వెల్లుల్లి
 అభిని - నల్లమందు
 కాదుబోగ అరిగి - బావం
 చాలు
 వెంగారం - వెలిగారము
 శినాక్కారం - పట్టికారం
 చవుకారం - చవుటివుప్పు
 గంధపాడివుప్పు - గంధక
 (సిద్ధ) ఉప్పు
 బాగఉప్పు - సురాక్షారము
 వెళ్ళపాపాణము - శంఖపా
 పాణము
 యెలిపాపాణం - ఎలుక
 పాపాణము
 తొట్టిపాపాణం - దొడ్డి
 పాపాణము
 జాలిలింగం - ఇంగిలీకము
 కొత్తాన్ - ఆకాశవల్లి
 అయిల్ పట్ట - భూతీకము
 90 పలాయలై - పనసాకు
 విన్నకొట్టె - పొన్నపిత్త
 యిలుప్పెపరుప్పు - ఇప్పు
 విత్తులవప్పు
 అగర్తివేర్ - అవిశవేరు
 కొళ్ళు - ఉలవలు
 యెళ్ళు - సువ్వులు
 తాళకంఠ - తాటికకు

పుట

91 పూవరశంపట్టె - గంగ

రాచిపట్టె

మాంబళం - మామిడిపండు

పెరువ్వా - శిరీషం

(దిరిశన)

వెళ్ళుట్టుమూత్రం - మేక

మూత్రము

మరక్కాల్ - ఎనిమిదిపల్లు

నాళువిట్టిన్ - ఒకరోజు

విడచి ఒకరోజు

వరాహవడై - పలము

కాట్టిడవు - చప్పరించడము

97 కాలువాసి - నాలుగోవంతు

98 కొత్తమల్లిచిత్తులు - ధని

యాలు

కండక త్రివిధే - ములక వేరు

నరిపయ్య త్తంవేర్ - అడవి

పెరువేరు

కెప్పునెరింటివేర్ - సన్న

పల్లెడువేరు

పోన్నావ్నారై - తంశేడు

పూవరశంపట్టె - గంగరాచి

పట్టె

తక్కవేర్ - నీలగ వేరు

మణళవేర్ - ఇసుకదాసరి

వేరు ?

వెడత - వీరవృక్షము(?)

కయ్యంతోరవేర్ - గుంట

గల్లెరువేరు

పుట

వెల్లిళ్ళ - వెల్లిళ్లి

కుప్పమణి - కుప్పింటవేరు

కిణానల్లి - నీల ఉసిరిక

కొటకరంతైవేర్ - బోడ

తరమువేరు

ఇలుప్పవేర్ - ఇప్పవేరు

వాచ్చుండివేర్ - ఉప్పవేరు

కెరుప్పిడి - మూర్వా ?

అరుహంవేర్ - దూర్వావేరు

మాదళవేర్ - దానిమ్మవేరు

కరివేలంపట్టె - తుమ్మ

పట్టె

పరుత్తివేరు - పత్తివేరు

శంగుప్పిగమూలం - పిళంగి

తుత్తిరి - తుత్తురు

బెండ

116 నేడువాళం - నేపాలచిత్తులు

117 పావెల - కాకరాకు

120 కల్నార్ - రాలినార

కల్లడం - రాలివున్న

128 కోరకళంగు - తుంగముస్త్రలు

127 తపసేట్ల - అవిశ

139 రవదాళి - అరటిభేదము

కెరుక్కొరై - తృణభేదము

వల్లారై - బ్రాహ్మి

కొత్తాన్ - పాచిటిగ

(ఆకావశ్యం)

అరశంపట్టె - రాచిచెక్క

కండరిప్పలి - మోడి

పుట

154 కురుగురువై - వడ్డభేదము

తెరుకాంచూరివేరు - పిన్న
దూలగొవెల

నెరింజల్ వేరు - పల్లెరువేరు

వెల్లెచ్చారణ - తెల్లగలి
తేరు

తళ్ళికోర్ విట్టాంకళంగు - పిల్లి
పీచర

నెలప్పనై కళంగు - నేలతాడి
గడ్డ

ముల్లుయెలవం వేరు - ముండ్ల
బూరుగ వేరు

తెరుక్కిరెవేరు - చిట్టికూర
వేరు

శీంజర్ కొడి - తిప్పతీగ

కత్తాలె - కలమండ

ఆవారి - తంగేడు

తెంగళినిరుక్కెళంగు - నురు
కంచ?

అముక్రాక్కెళంగు - పెన్నేరు
గడ్డ

154 ముసిక్కె - ముసిముసి

కాయ

యెళినీరు - కొబ్బరినీళ్లు

నాగణ - నఖము

పూలాంకిలంగు - కచోరము

ముందిరిపలం - జీడిపండు

అతివిడయం - అతివన

పునుగుళట్టం - పునుగుపిల్లి
బీజకోసము

పుట

154 కుతిరెవాలొడి - ములు

గోరింటతీగ

నెలక్కుమిల్ - నాగ ఫల్
(హిం)

వేపుంపట్టె - వేపపట్టె

శడవేరు - జీలగ

వెల్లరుక్కువేరు - తెల్లజిల్లేడు

చెరుప్పడి - హంసపాది

మొడకత్తాన్ - బుడ్డబూసర

తిరుకకల్లి - జముడుభేదము

తిల్లంపాలు-తిల్లమానుపాలు?

వలంబురికాయ - మరూర్
ఫల్(హిం)

శంబగమొట్టు - శంపెంగ

అరత్తె - నన్నరాప్పము

అక్రాకారం - అక్కలకట్టి

కాతిక్కాయి - జాతికాయి

మెళగు - మిర్యాలు

పెరుంజీరకం - పెద్దజీలకట్టి

కారుజోగ అరిసి - బావం
చాలు

168 తండావాళం - ఇనుము

భేదము

169 కలేప్ప - కళాకాయలు

172 పచ్చకడుగు - పచ్చిఆవాలు

శిరుతేకు - గంటుభారంగి

182 కోరక్కెళంగు- తుంగముస్తె

విళామిచ్చెవేరు - కురువేరు

జాతినార్తపలమ్ - మంచి
దబ్బకాయ

విషయ సూచిక.

అంతఃకము	5	ఉపాధ్యక్షుని	15
అంతఃకము	183	ఉపాధ్యక్షుని	101
అంతఃకము	18	ఉపాధ్యక్షుని	180
అంతఃకము	92, 84	ఉపాధ్యక్షుని	178
అంతఃకము	205	ఉపాధ్యక్షుని	27
అంతఃకము	92, 104	ఉపాధ్యక్షుని	162
అంతఃకము	88	ఉపాధ్యక్షుని	89
అంతఃకము	193	ఉపాధ్యక్షుని	42
అంతఃకము	150	ఉపాధ్యక్షుని	168
అంతఃకము	173, 148	ఉపాధ్యక్షుని	178
అంతఃకము	8	ఉపాధ్యక్షుని	176
అంతఃకము	65	ఉపాధ్యక్షుని	81
అంతఃకము	85	ఉపాధ్యక్షుని	6, 184
అంతఃకము	6	ఉపాధ్యక్షుని	118, 117
అంతఃకము	184	ఉపాధ్యక్షుని	69, 129
అంతఃకము	80	ఉపాధ్యక్షుని	89
అంతఃకము	174, 167	ఉపాధ్యక్షుని	21
అంతఃకము	23	ఉపాధ్యక్షుని	169
అంతఃకము	121	ఉపాధ్యక్షుని	94
అంతఃకము	62	ఉపాధ్యక్షుని	174
అంతఃకము	104	ఉపాధ్యక్షుని	78
అంతఃకము	146, 126, 129	ఉపాధ్యక్షుని	147
అంతఃకము	41, 181	ఉపాధ్యక్షుని	147
అంతఃకము	33, 21	ఉపాధ్యక్షుని	6
అంతఃకము	183	ఉపాధ్యక్షుని	184
అంతఃకము	12	ఉపాధ్యక్షుని	177
అంతఃకము	7	ఉపాధ్యక్షుని	172
అంతఃకము	146	ఉపాధ్యక్షుని	143
అంతఃకము	185	ఉపాధ్యక్షుని	139
అంతఃకము	21	ఉపాధ్యక్షుని	176
అంతఃకము	104	ఉపాధ్యక్షుని	179
అంతఃకము	56	ఉపాధ్యక్షుని	95, 101, 113
అంతఃకము	106	ఉపాధ్యక్షుని	1.0
అంతఃకము	173	ఉపాధ్యక్షుని	60
అంతఃకము	172	ఉపాధ్యక్షుని	93
అంతఃకము	142	ఉపాధ్యక్షుని	

కూమ్మండ రసాయనము	61	జ్వరసూచము	181
కూమ్మండక లేవ్యము	66	జ్వరదాహాత	169
గంధక రసాయనము	134	జ్వరాలకు మూలికా మ్రయోగాలు	107
గంధక శుద్ధి	178, 173, 171	జ్వరాతిసారము	11
గజపిష్టశృ శుద్ధి	172, 180	జ్వరాతిసారనిదానర వ్యక్తి	10
గణ ఆముదము	99	జ్వరాతిసారాలకు 92, 207, 208, 104	
గరుడాంజనము	79	జ్వరాలకు	103
గాఢాస్థిలక్షణము	161	,,	
గుల్మపుగడ్డకు	141	కండవాళ సింహారము	168
		తగరం సీసం శుద్ధి	170
గుల్మవకు	114, 117	,,	176
గౌరిపాపాశుద్ధి	178	తరుణజ్వర హయము	203
గ్రంథి లోగాలకు తుగ్గవాచిమందు	69	తాంబ్రికము	6
గ్రంథిలోగాలకు పొగవేసింకు	90	,, నన్ని	183
గ్రంథిలేవర్తి, లేవ్యము	88	తాపజ్వరాలకు	109
గ్రంథి శిష్టియ	97	తాళకళము	168
గ్రహణి శుంఠ్యాదిపుతము	128	తాళకళుద్ధి	173, 176, 177
చందనాది పుతము	126	తాళన మార్గము	39
చందనాది తైలము	103, 26	తాళమార్త	149
చంద్రకృతా గుణిక	122	తాళవటకము	44, 134
ఛర్ది నిలిచేందుకు	105	తిక్తకోశాతకీ తైలము	124
ఛర్దియందు అనుపానాలు	152, 94, 114, 111	తిక్తాదిపుతము	70
చింతామణిపూత	166	తిక్తసింహారము - నూనె	77
చిత్తచిత్రమనన్ని	5, 183	తైలము	80, 81, 120
చూతాది మార్గము	148	త్రిఫలాది పుతము	130
చూతఫలమార్గము	117	త్రియోదశ పన్నిపాతాలపీళ్లు	4
చూతఫల రసాయనము	62	దంతవాయుపుకు	81
చూర్ణము	103	దస్తకు	82, 86
చాతుర్ధికానకు	105, 104, 38	దశమూల కషాయము	183
జంబూవల్మల పుతము	126	దాహాంతి అనుపానాలు	151
జంబూది పుతము	128	దివ్యప్రమాణము	7
జలసీసకు తైలము	63	దోహతిసారము	11
జీహ్వశుద్ధి	6, 184	ద్వంద్వజ్వరములకు హయము	18, 20
జీహ్వశుద్ధి	121	ధనుర్వాయము	150
జీరణాదిలేవ్యము	95	ధాతువృద్ధి మదన కామేశ్వర	
జీర్ణిమకుజ్వర కషాయము	21	మార్గము	38
జ్వరముగలవారికి పథ్యములు	8	ధాన్యాలక్రమము	82
జ్వర దిన ప్రమాణము	13	నల్లనోళ్ళము	172
		నల్లనీన భిష్మము	166

నవ్యము	102, 141	కాలజ్యురాంతుకము	175
నాగరాది చూర్ణము	35	కాలురకు, గడ్డిచిత్రితము	
నాదికేళ తటకము	121	కర్పూరము	108
నీరు కట్టుకు	94, 96, 112, 118, 191, 120	విడా అవణ కుడి	179
నీరు దిగేందుకు	152	విల్వదిలేవ్యము	46, 144
నేపాళకుడి	178	బృహదగ్ని చూర్ణము	48
నొవ్వుల కేవలము	114	భల్లారకీ రిపాయము	67, 148
పంచకొల కషాయము	185	భగంబర ప్రణామము	143
పంచకొలాది చూర్ణము	37	భల్లారకీ రసాయనము	144
పంచమూల కషాయము	191	భారతిరసము	170
పంచలవణ కుడి	170	భార్గ్యుడి కషాయము	182
పరిణామకూలకు	94	,, శేవ్యము	54
పాండుకు	83, 131	భావనమోము	90
పాండు కొఫ ప్రమేహము		భావన కరకాయము	149
మాత్రాకప్రకృతము	147	భుక్తు శైలిము	6
పాచరసం కుడి	175	,, కషాయము	184
పార్వతిలవణము	97	భృంగామలక తైలము	22, 147
పాపకుణ్ఠం కుడి	178	మందూరి తటకము	87
పాపాణుకుడి	176	మతాంతరము	98
పీతజిహ్వకీ తక్షణము	9	మధుమూతానకు	98
పిత్తాశిపావము	10	మధుమూతా చూర్ణము	40
పిత్తజ్వర కషాయము	16, 20	మధుమ జ్వర కషాయము	202
పిత్తానికి	84, 227	మనశ్శిలాకుడి	171, 177
పితామహారసము	170	మహాకల్యాణ శుభ్రము	137
విష్మకృకుడి	172	మహాకుమారి భృంగామలక తైలము	28
విష్మల్యాది రసాయము	60	మహాచంద్రనాది తైలము	32, 122, 154
వీరసానికి	67, 140, 141	మహాచిందాది శేవ్యము	53, 55
పెట్టుకుందుకు	110	మహాచిందాది చూర్ణము	42
పూరితాతైలము	86	మహావిల్వాది	47
పుష్కలవాది చూర్ణము	34	మహాభార్గ్యుడి శేవ్యము	50
పుష్కలవాది కషాయము	201	మహాభక్తనాదై శ్లోక తైలము	123
పుష్కలవాది కషాయము	163	మహావర్షికాది కషాయము	182, 102
పుష్కలవాది కషాయము	187	మహాచాక్రికీ లిలా లాక్షాది తైలము	24
ప్రకృతజ్వర కషాయము	102	మాదిపక్షియము	80
ప్రమేహము	112, 116, 117, 143	మాక్షికకుడి	177
ప్రతాపసన్ని	6, 184	మిరియాలు (కుడి)	173 181
ప్రమాది కషాయము	204	మొట్టిరింజల కుడి	172
బహుమూతానకు	79, 112, 142	మూత్రకృచ్చి కషాయము	100
		మూత్రాఘాత చికిత్స	119

మాజాబాద్రికి అర్కపాలానఘృతము		వజ్రవర్తి హరికీ గసాయనము	63
మూలానికి	83	వల్లభఘృతము	92
మూర్ఖవాయువులకు		వాంతి అగుటకు	152
లింగాధిఘృతము	129	,, విలుచుటకు	153
మేహోత్తర	84	,, ఆగుటకు	
మేరూకట్టకు	119	,, మానుటకు	
మేహాశాయపుణ	96	వాతజ్వర కషాయము	206
,, తైలము	155	వాతజ్వర కషాయము	15, 20
వ్రుషాయం	118	వాతపీతజ్వర కషాయము	17, 189
మేహజ్వరాలకు	108	వాతరోగాలకు వేరు వట్టెండుకు	94
మైలకు త్రమ, కఫలికుడి	171	వాతశ్లేష్మజ్వరములకు	
యవజ్వరము	172, 180	కషాయము	17
యవగూ లక్షణము	13	వాతానకు	89
యోగాంతరము	184	వాయువుకు	154
రిక్షజహ్వజదోషము	9	వినులకుడి	177
రక్తవీరసకు తైలము	68	విరేచనమునకు	142, 160
రక్తపైత్యోనకు మామూండి		వినుచుదోషము	8
రసాయనము	61	విషమశీలం	9
	117, 148	విషమజ్వరవార కషాయము	19, 200
రక్తవ్రమేహము	126	విషమునకు	
రక్తవాంతికి	106	విషమున్నై తైలము	72
రక్తక్షిపిసన్ని	8, 134	విషాది కషాయము	205, 208
రక్తాతిసారానికి	108, 138	విస్ఫులికి	111
కషాయము	207	విర్యవృద్ధికి	77, 116
రిసందిగేందుకు	113	వెట్ట దగ్ధులు	84
రసభవ్యము	166, 169	ఉల్లిపామణం గౌరిపామణం కుడ్డి	171
రసమిక్రివండుకు	113	శంఖద్రావకము	90
రసభూపతి	166	శరపుంఖా చిల్వాది	45
రుద్ధిహాసన్ని	5, 183	శిశువున్న రసాయనము	64
రాజమృగాంకకు	166	,,	182
రామబాణము	149	శిశోరోగానికి నస్యము	146
అంభునక్రియము	14	శిశోవాయు వీరసాలకు తైలము	141
అఘుదించాది శేష్యము	52	శిలాశక్తు కుడ్డి	180
అఘువర్క కాది కషాయము	183	శిత్రాస్తోత్రము	1
అనుకుడి	171	శితాంగసన్ని	5, 183
లోనాసుద్ది	176	శిత్రజ్వరానకు	102
వంగకుడి	180	,,	108
వర్కకాది కషాయము	110	శిత్రజ్వరానకు కషాయము	202
వర్షనాభి	179	కుంఠి	172

కోడలు	113	సంఖ్యసూచిక	118
శ్రీకృష్ణ జ్వర కషాయము	16, 110, 188	సముఖ వెండిభస్మం	169
శ్రీమీతి సారము	10	మాదికొవాయువులకు	111
సంధికము	4	స్నేహపొట్టుమునకు	88
సన్నికషాయము	185	సాక్షాత్కృతి	58
సన్నిపాతిజ్వరము	4, 19	సౌభర్యతవణకుద్ధి	179
సన్నిపాతిజ్వరము రసము	170	సైంధవతవణకుద్ధి	179
సహాయములు	185, 201	సోయకోగము	100
సహాయము	201	స్వస్థంద్రైరవము	102
సహాయము	181	స్వరథంగమునకు	98
సస్యం	109	శ్రీసంధికోగము	8
అనుపానము	151	హరితకీకషాయము	182
సప్తవిధి దోషాలు	7	హరితాళం	171
సప్తవిధి (ప్రమాణం)	9	హరితార్థ రసాయనము	59
సముద్రలవణకుద్ధి	179	హిక్కకు	113
సరశ్వరము	176	హిక్కుస్థితి అనుపానము	191
సర్వజ్వర కషాయము	18, 185, 191	హృద్రోగవాతానకు	91
సాక్షాత్కృతి	12	క్షయనిధి ఉక్తిరాత్రితైలము	26
సారంగాదిరసాయనము	182	క్షయకాసానకు వాసాది శస్త్రము	48
సింహారము	82	క్షురండాద్రైతైలము	85

త ప్ప ప ప ట్రి క

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	13	రక్తప్తే	రక్తప్తే
14	17	చేనగ	చీనగ
18	18	తగ్గెందుకు	తగ్గేందుకు
19	2	విషనుజ్వర	విషనుజ్వర
22	12	సన, రాష్ట్రము	సన్న రాష్ట్రము
23	24	జాజిగాయ	జాజికాయ
26	12	పుశీరం	ఉశీరం
80	9	బ్రహ్మ, దండి	బ్రహ్మదండి
86	20	బిడాంలవణ	బిజాలవణం
89	5	కుక్కు-వాచింట	కుక్కు-వాచింట
40	20	దుంపరాగ	దుంపరాష్ట్రము

44	9	సర్వజ్ఞానం	సర్వజ్ఞానం
49	27	అర్చనా	అర్చనా
75	6	కుటుంబము	కుటుంబము
80	17	అమృతశర్కర	అమృతశర్కర
88	17	గ్రంథిః పత్తయవేసే	గ్రంథిః...క్రమము,
		క్రమము	లేహ్యము
84	16	అండవాయుపులకు	అండవాయుపులకు
85	24	శుద్ధేరందాది	శుద్ధేరందాది
88		చిత్రమాలంలో	చిత్రమాలం వీధిని నూరి
	19	కలిసి	పర్తికినూసి గ్రంథిపై నవేసి
89	18	నమభాగంగా	నమభాగంగా
98	12	దుంపరాష్ట్రము	దుంపరాష్ట్రము
98	4	స్వరభంగస్యమునకు	స్వరభంగమునకు
100	16	ఔంకాయపుపు	ఔంకాయపుపు
104	26	గలెడు	గలితేరు
118	5	శోభలు	శోభలు
115	12	ప్రమయము	ప్రయోగము
115	8	ఉన్నోదానకు	ఉన్నాడమునకు
117	28	మృతినొందిన	మృతినొందిన
182	14	భాగ్యవృద్ధి	భాగ్యవృద్ధి
184	11	రక్తపీచి	రక్తపీచి
„	18	„	„
189	21	పటాలం	పటాలం
198	10	వివేచి	వివేచి
„	12	భాల	బాలం
„	15	వీధం	వీధం
„	25	వల్కురం	వల్కులం
„	„	లాజల	లాజ
194	4	కావ్యభిన్నానం	కావ్యభిన్నానం
195	6	శ్మశ్శతః	శ్మశ్శతః
200	19	శ్మశ్శతః	శ్మశ్శతః

202	9	మ్రుతం	శృతం
"	17	"	"
"	6	నిర్యూహా	నిర్యూహా
204	16	మ్రుతం	శృతం
205	9	అజ్యంసమాంగ	అజ్యంసమాంగం
206	6	శుంట్వా	శుంక్వా
206	20	పితృతీర్థ	పితృతీర్థ
206	21	క్షాద్ర	క్షాద్ర
"	12	విషాద్యాతు	విషాద్యాతు
"	14	వాతతీర్థ	వాతాతీర్థ
"	16	"	"
207	22	దుష్పర్ష	దుష్పర్ష
208	2	గర్భరాతిసార	జ్వరాతిసార
210	22	శోధ	శోధ
212	19	మ్రుతః	శృతః
"	19	మేహవనాశనః	మేహవినాశనః
213	11	పైత్య	శ్లేష్మ
214	9	సూచర్ణం	శూచర్ణం
218	21	బిడ పాషా	బిడం పాశా
219	4	ద్యామ	దామ
220	18	శూలాం	శూలే
221	4	అజాగర్భి స్సమాయుక్తః	అజాగర్భి సమాయుక్తః
224	8	పిత్రోద్ధ	పిత్రోద్ధే
	5	పువతి	బువతి
229	5	స్ఫుతోభవిం	శ్పృతోభవా
230	11	లామజ్జైముస్తా	లామజ్జైమ్మస్తా
	21	సధ్యా	ధాస్య
215	23	శుంతీబలా	శుంతీబలే
224		ధానై	ధానైః

